

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE TÜRKÇÜ–TURANCI DÜŞÜNCENİN KÖKLERİ VE
IRKÇILIK–TURANCILIK DAVASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çağrı Doksan ÇOLAK

MAYIS – 2014

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI**

**TÜRKİYE'DE TÜRKÇÜ–TURANCI DÜŞÜNCENİN KÖKLERİ VE
IRKÇILIK–TURANCILIK DAVASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çağrı Doksan ÇOLAK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. M. Çağatay OKUTAN

MAYIS – 2014

TRABZON

ONAY

ÇAĞRI DOKSAN ÇOLAK tarafından hazırlanan TÜRKİYE'DE TÜRKÇÜ-TURANCI DÜŞÜNCENİN KÖKLERİ VE İRKÇİLİK-TURANCILIK DAVASI adlı bu çalışma 30/05/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. M. Çağatay OKUTAN (Danışman, Başkan)

Doç. Dr. Süleyman ERKAN

Doç. Dr. Atila DOĞAN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

.../.../2014

Prof. Dr. Ahmet ULUSOY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Çağrı Doksan ÇOLAK

01/05/2014

ÖNSÖZ

Tarihte kurulmuş olan ilk siyasi yapılanmalardan günümüzdeki modern devletlere kadar gelinen süreçte her topluluk dünya arenasındaki yerini muhafaza edebilmek ve sağlamlaştırmak adına politikalar üretmişlerdir. İç dinamikleri sağlayabilmeye yönelik geliştirilenler iç politikayı, dış dengeleri korumak amacıyla üretilenler ise dış politikayı oluşturmaktadır. Devlet yönetimi ile mükellef kişi ve kurumlar, çoğu zaman dış dengeleri koruyabilmek ümidiyle iç dinamikleriyle ilgili radikal uygulamalara gitmişlerdir. Yani belirlemiş oldukları dış politikayı, iç politika hamleleriyle desteklemişlerdir. Bu durum devletlerin iç işleriyle ilgili yürütmüş oldukları bazı icraatların, neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde analiz edilmesinde karanlık noktalar bırakmaktadır.

Türk siyasal hayatının hiçbir döneminde yönetici elitlerin hışmına uğramamış olan Türkçülük düşüncesi ve Türkçü aydınların İkinci Dünya Savaşı yıllarında maruz bırakıldıkları muamele, yalnızca iç dinamiklerle analiz edildiğinde eksik sonuçlar doğurmaktadır. Bu çalışmanın arayışı da Türkçü-Turancı aydınlara karşı yürütülen “İrkçilik-Turancılık” operasyonu ile devletin dış politikası arasındaki ilişkileri gözler önüne serebilmektir.

Tezin hazırlanması sürecinde, yapıcı eleştirileri ile şevkimi arttıran değerli tez danışmanı hocam Prof. Dr. M. Çağatay OKUTAN’a öncelikli olarak teşekkür ediyorum. Ayrıca, desteğini hep hissettiğim ve gördüğüm, çalışmanın her evresinde yanımda olan, değerli zamanını bana ayıran ve eserin ilk okuyucusu olan Dr. Bülent ŞENER’e sıcak dostluğu ve nazik eleştirileri için en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Her çalışmada olduğu gibi, bu eserde de eksiklik ve kusurlar olacaktır. Bunları peşinen üstleniyor ve şimdiden özür diliyorum.

Trabzon, Mayıs 2014

Çağrı Doksan ÇOLAK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X
GİRİŞ.....	1-4

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVEDE TÜRKÇÜLÜK VE TURANCILIK.....	5-54
1.1. Türkçülük.....	5
1.1.1. Anlam ve Kavram Olarak Türkçülük	5
1.1.2. Türkçülüğün Kapsamı	12
1.1.2.1. Dilde Türkçülük.....	12
1.1.2.2. Sanatta Türkçülük.....	15
1.1.2.3. Ahlakta Türkçülük.....	16
1.1.2.4. Hukukta Türkçülük.....	18
1.1.2.5. Dinde Türkçülük.....	19
1.1.2.6. Ekonomide Türkçülük	21
1.1.2.7. Felsefede Türkçülük	22
1.1.3. Türkçülük Fikrinin Doğuşuna ve Gelişmesine Yol Açan Etkenler.....	23
1.1.3.1. Avrupa'daki Türkoloji Çalışmaları	23
1.1.3.2. Fransız İhtilali ve Avrupa'da Milliyetçiliğin Yayılması	27
1.1.3.3. Rusya'dan Gelen Göçmen Türkler ve Anadolu'daki Türkçülüğe Etkileri. 30	

1.1.3.4. Alternatif Akımların Etkisini Yitirmesi.....	34
1.2. Turancılık.....	39
1.2.1. Anlam ve Kavram Olarak Turancılık	39
1.2.1.1. Dar Anlamda Turancılık.....	42
1.2.1.2. Geniş Anlamda Turancılık	44
1.2.1.3. Macar Turancılığı	47
1.2.2. Turancılık Hayal mi?	50

İKİNCİ BÖLÜM

2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AVRUPA ve TÜRKİYE'DEKİ YENİ KUŞAK TÜRKÇÜLER.....	55-136
2.1. Savaş Yıllarında Avrupa'da Genel Durum.....	55
2.1.1. Savaş Öncesi Genel Durum.....	55
2.1.1.1. Faşist Rejimler.....	56
2.1.1.1.1. Almanya	57
2.1.1.1.2. İtalya	61
2.1.1.2. Komünist Rejim: Sovyetler Birliği.....	62
2.2. İkinci Dünya Savaşı Türk Dış Politikası.....	64
2.2.1. Savaşın İlk Yıllarında Türk Dış Politikası.....	65
2.2.2. 1941-1943 Arası Alman Yanlısı Tutum	72
2.2.3. Savaşın Son Yıllarında Sovyet Yanlısı Tutum	76
2.3. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Yeni Kuşak Türkçüler	82
2.3.1. Hüseyin Nihal Atsız.....	88
2.3.2. Reha Oğuz Türkkan.....	95
2.3.3. Alparslan Türkeş	101
2.4. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Karşılıklı Suçlamalar.....	107
2.4.1. Türkçüler Faşist mi?	107
2.4.2. Türkçüler Irkçı mı?.....	114
2.4.3. Atsız'ın Açık Mektupları.....	125
2.4.4. Sabahattin Ali – Nihal Atsız Davası.....	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İRKÇILIK TURANCILIK DAVASI: SORGULAR, SAVUNMALAR, İŞKENCELER.....	137-192
3.1. Türkçü-Turancuların Tutuklanma Evresi	137
3.1.1. Türkçülerin Gözaltına Alınması	137
3.1.2. Resmi Tebliğ ve İnönü'nün 19 Mayıs 1944 Söylevi.....	140
3.1.3. İrkçılık-Turancılığa Karşı Yazılar ve İrkçılık-Turancılık Kitabı.....	146
3.2. Türkçülere Yapılan İşkenceler	154
3.2.1. Alınmak İstenen İfadeler	154
3.2.2. Gözaltı Sürecinde Türkçülerin İçinde Buldukları Şartlar	159
3.2.3. Mutena Hücreler: Tabutluklar	165
3.3. Mahkemenin Seyri.....	173
3.3.1. Dava İddianamesi ve İsnat Edilen Suçlar	173
3.3.2. Türkçülerin Savunmaları ve Mahkemenin Hükmü	181
3.3.3. İrkçılık-Turancılığın Aklanışı.....	188
SONUÇ	193
YARARLANILAN KAYNAKLAR	196
EKLER	215
ÖZGEÇMİŞ	236

ÖZET

Türkiye’de, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, milliyetçi kesimin yargılandığı bir dava görülmüştür. “İrkçılık-Turancılık Davası” olarak siyasal hayatta yerini alan bu dava, cumhuriyet tarihinin siyasi yönü en bağır basan davalarından birisidir. Gerek soruşturma gerekse de kovuşturma evresinde Türkçülere yaşatılan acı, ıstırap ve işkencelerle tarihteki yerini almıştır.

Dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve ekibinin, Türkiye’yi savaş koşullarından uzak tutabilme ve ülkenin doğru zamanda doğru tarafta olabilmelerini sağlama amacıyla giriştikleri hamlelerden birisi, Sovyet Rusya ile iyi ilişkiler kurabilmek için içerideki Sovyet düşmanlarını cezalandırmaktı. İçerideki en azılı Sovyet düşmanları ise soydaşlarının Sovyet boyunduruğunda olmasından dolayı Türkçü-Turancılar idi. Savaşta ibrenin Sovyetler lehine dönmesiyle birlikte, İrkçılık-Turancılık operasyonu başlatılmıştır ve Sovyetlerin bu göz boyama hamlesine kanmadığı kabul edilinceye kadar da sürmüştür.

Türk siyasal hayatında, savaş dönemine kadar ve savaş döneminden sonra hiçbir zaman yönetici elitlerin hışmına uğramamış olan Türkçüler, “İrkçılık-Turancılık” adlı bir operasyon ile bir anlamda devlet terörüyle tanışmıştır. Almanlara karşı olduğunu ispat ve Sovyetlere yaranmak uğruna, birçok Türkçü, tevkifat ve işkencelere maruz bırakılmıştır. Bugün “Türkçülük Günü” olarak kutlanan 3 Mayıs 1944 gösterisi ile başlayan üç yıllık süreç, Türkçülüğe büyük bedellerin ödetildiği bir dönemdir. Bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa merkezli gelişmeler ve sonuçlarının Türkiye’deki Türkçüleri nasıl etkilediği ve Türkçülerin hangi gerekçelerle nasıl muamelelere maruz bırakıldıkları “İrkçılık-Turancılık Davası” tahlil edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türkiye, İkinci Dünya Savaşı, İrkçılık-Turancılık Davası, İsmet İnönü, Türkçü, Turancı, 3 Mayıs 1944.

ABSTRACT

During the World War II, there was a case in Turkey where the nationalists went to trial. This case known in the political sphere as “Racism-Turanism Case” is one of the cases in the history of republic that had most intense political aspect. The sufferings, torments and tortures that Turkists were subjected took its place in the history.

One of the attempts by the president of the republic of that time, Ismet Inonu and his team in order to keep Turkey off the war and to ensure that the country was at the right side at the right time was to punish the Anti-Soviets so as to keep good relationships with the Soviet Union. The fiercest anti-Soviets in the country were Turkists-Turanists due to the fact that their cognates were under the yoke of Soviet Union. As the war progressed in favor of Soviets, the operation of Racism-Turanism was triggered and it went on until it was accepted that Soviets didn't fall for this move of window-dressing.

Turkists who had never incurred the wrath of the governing elite in Turkish political life until and after the period of war were introduced with the state terror as a result of the operation called “Racism-Turanism.” In order to prove the opposition to Germany and to ingratiate themselves with Soviets, they subjected many Turkists to detainment and torture. The three year course starting on May 3rd, 1944 which is celebrated today as the Turkism Day was a period when the Turkists were made to pay a big price. In this study, it was analyzed how the European centered progression and its consequences had an impact upon Turkists in Turkey during the World War II and what procedures and with what justifications the Turkists were subjected to as a result of “Racism-Turanism Case.”

Keywords: Turkey, World War II, Racism-Turanism Case, Ismet Inonu, Turkist, Turanist, May 3rd, 1944.

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m.	: Adı geçen makale
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
BBP	: Büyük Birlik Partisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DP	: Demokrat Parti
Ed.	: Editör
GDT	: Güneş Dil Teorisi
GKD	: Genç Kalemler Dergisi
KSK	: Kitap Sevenler Kurumu
MBK	: Milli Birlik Komitesi

MÇP	: Milliyetçi Çalışma Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MTA	: Maden Tetkik ve Arama
S.	: Sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

Türk siyasal hayatı, İkinci Dünya Savaşı yıllarına denk gelen bir dönemde, “İrkçılık-Turancılık” adlı bir operasyona ve bu operasyonun akabinde aynı ismi taşıyan bir davaya tanıklık etmiştir. Bu operasyon ve dava kapsamında dönemin milliyetçi şahsiyetlerine yönelik bir linç kampanyası, devlet işlerini yürütmekle mükellef kişi ve kurumlarca yürütülmüştür.

“Milliyetçilik yüzyılı” diye tabir edilen 19. yüzyılda yeşerip günümüze kadar gelen “Türkçülük-Turancılık” düşüncesi, -İkinci Dünya Savaşı yılları hariç- tarihin hiçbir döneminde, Türk devletinin yönetici kişi ve kurumlarının hismine uğramamıştır.

Bu çalışma, İkinci Dünya Savaşı yıllarını kapsayan istisnai bir sürecin neden ve sonuçlarını, dönemin Türk dış politikasını referans göstererek açıklama amacı taşımaktadır. Gerek Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde kurtarıcı bir akım olarak nitelendirilmesi, gerekse Türkiye Cumhuriyeti’nin kurtuluş ve kuruluş sürecinde temel dayanak noktası olarak gösterilmesi açısından yıllarca yararlı olarak gösterilen “Türkçülük” düşüncesinin İkinci Dünya Savaşı yıllarında, devlet erkânınca, birdenbire bir “toplumsal öcü” olarak lanse edilmesinin arka planında yatan sebepleri aydınlığa kavuşturabilmek; bu eserin amacına ulaşıp ulaşmadığının göstergesi olacaktır.

“Yıllarca devlet tarafından yukarıdan aşağıya empoze edilen, hemen her fırsatta Türk yönetici elitleri tarafından methiyelerle tasvir edilen Türkçülük ve bu düşüncüyü davası olarak bilmiş Türkçüler; İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki hangi gelişmeler sebebiyle birdenbire ‘vatan haini’ isnadı yapıştırılacak kadar ağır ve kötü muamelelere tabi tutuldular? Kemalist milliyetçilik ile Türkçü aydınların milliyetçilikleri arasında fark var mıydı, varsa bu farklar nelerdi? Türkçülerin ırkçılığı ve Turancılığı ile devletin ırkçılığı ve Turancılığı arasında ne gibi benzerlikler ve farklar vardı? Bütün bunlar yaşanırken Avrupa’da neler olup bitmekteydi?” gibi sorulara cevap aranarak şekillendirilen bölümler aracılığıyla, çalışmada, amaca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura gibi Türkçülüğün öncü ve simge isimlerinden sonra Türkçülük bayrağının Cumhuriyet dönemindeki temsilcileri olarak gösterilen ikinci kuşak Türkçülere İkinci Dünya Savaşı yıllarında ödetilen bedellere geçilmeden önce; “Türkçülük” ve “Turancılık” kavramları kuramsal bir çerçevede ele alınmıştır. Bu sayede çalışmanın tarihsel çerçevesini sınırlayan İkinci Dünya Savaşı yıllarında anlatılacak meselelerin daha berrak bir hale gelmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Tarihsel çerçeve, çalışmanın isminden de anlaşılacağı üzere, İkinci Dünya Savaşı yıllarını kapsayan dönemdir. Fakat kavramsal-kuramsal çerçevede kavramların doğuşu üzerine yeterince bilgilendirme yapılabilmesi için kısa bir şekilde evvel zamanlara da değinilecektir.

Sözü edilen dönem yalnızca “Tanrı Dağı kadar Türk olmanın” taahhüt edildiği bir dönem olduğu için İslamcılıktan tecrit edilmiş saf bir Türkçülük işlenmiştir. Fakat ikinci kuşak Türkçüler arasındaki bazı kimselerin, 1960’lı yıllarda sonra gelişen milliyetçi, Türk-İslam sentezci kuşakların önderleri olduğu da yer yer sınırların dışına çıkılmadan belirtilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, “Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve Türkçülük-Turancılık” başlığı altında, bu iki kavramın ne olup ne olmadıkları, benzer ve farklı yönleri ve birbirleriyle olan ilişkileri ele alınmıştır. “Türkçülük” açıklandıktan sonra, siyasi Türkçülüğün yanı sıra, Türkçülüğün diğer versiyonları da “Türkçülüğün Kapsamı” ana başlığı altında alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Türkçülüğün gelişip yayılmasına yol açan etkenler dört başlık altında toplanmıştır. Bunlar; Avrupa’da gelişen Türkoloji çalışmaları, alternatif akım diye nitelendirilen İslamcılık ve Osmanlıcılığın etkilerini yitirmeleri, Fransız İhtilali’nin milliyetçi akımları hareketlendirmesi ve Rusya’dan gelen Türkî göçmenlerin Anadolu coğrafyasındaki Türkçülüğe ivme kazandırmaları şeklinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Aynı bölümde, Turancılık kavramının anlamı verildikten sonra, kapsamı hakkında iki farklı ölçü konu edinilmiş ve bu iki ölçü birinci kuşak Türkçülerden olan Gökalp ve Akçura’nın eserleri aracılığıyla açıklanmıştır. Farklı bir Turancılık olan Macar Turancılığına da kısa bir şekilde değinilmiştir. Bölümün sonunda, anlam ve kapsam olarak ayrıntılı bir şekilde ele alınan Turancılığın hayal olup olmadığına başka bir başlık altında cevap aranmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümü, ilerleyen bölümlerde izleyeceğimiz ikinci kuşak Türkçülerin nelerden beslendiklerini, neleri dava edindiklerini ve kendilerini bu düşünceye neden adanmış olduklarını gözler önüne serilebilmek maksadı da taşımaktadır.

Türkçü-Turancı düşünce ve bu düşüncenin savunucularının İkinci Dünya Savaşı yıllarında “İrkçılık-Turancılık” adlı operasyon ve dava kapsamında tevkifat ve işkencelere tabi tutulmalarına geçmeden önce, ikinci bölümde, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Avrupa’nın genel bir görünümü verilmiştir. Avrupa’da savaş öncesi siyasi ve ideoloji kutuplaşma ve bu kutuplaşmalar neticesinde çıkan savaşın genel seyri verilerek, Türkiye’nin dış politikasını oluştururken Avrupa’da neler olup bittiği aydınlatılmaya çalışılmıştır. Savaşın seyri, üç bölüme ayrılarak, Türk dış politikalarındaki manevraların savaşın seyri ile ilişkisi gözler önüne konmaya çalışılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı Türk dış politikasını adeta tek başına belirleyen İsmet İnönü’nün bu süreçte, sanılanın aksine, “savaşta tarafsız kalma” stratejisi izlemeyip “doğru zamanda doğru tarafta olabilmek” stratejisi izlediği, örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci Kuşak Türkçüler diye tabir edilen topluluğun en önde gelen simalarından olan Hüseyin Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan ve Alparslan Türkeş ayrıntılı bir şekilde tanıtılmış ve Türkçü cenahın içindeki kişilerin de birbirleriyle benzer ve farklı düşünceleri ortaya koymuştur.

Savaş yılları boyunca kendilerine “ırkçı” ve “faşist” damgası yapıştırılan Türkçülerin, böyle olup olmadıklarına, hem kendi yayın ve görüşleri hem de devletin o yıllardaki politikalarından örnekler sunularak cevaplar aranmıştır.

İkinci bölümün sonunda, “İrkçılık-Turancılık” adlı operasyon ve davaya geliş sürecinde yaşanan somut olaylardan bahsedilmiştir. Nihal Atsız’ın dönemin başbakanına yazmış olduğu iki açık mektup ve bu mektupların içerisinde geçen ifadelerden dolayı Sabahattin Ali’nin Nihal Atsız’a açmış olduğu hakaret davasına değinilmiştir. Bu dava esnasında yaşanan 3 Mayıs gösterisinin manası ve sonuçları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümü, “İrkçılık-Turancılık Davası” başlığıyla ele alınıp tutuklamaların başladığı günden davanın sonuçlanmasına kadar geçen üç yıllık süre zarfında cereyan eden olayların verildiği bölümdür. Olay örgüsü anlatılırken, yer yer

Avrupa’da savaşın seyrinin nasıl ilerlediğine de yer verilip, dava boyunca alınmış olan karar ve bu kararların zamanlarının, Türk dış politikası ile ilgisi belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

Türkçülerin gözaltına alındıkları süreçte, İnönü ve Türk basınının henüz dava başlamadan bir hükme varması; o dönemde verilmiş olan demeç ve yazılmış olan yazılar aracılığıyla ortaya konmuştur. Türkçü-Turancı evrenin Almanlar ile işbirliği içerisinde bulduklarına inanıp ve kamuoyunu inandırıp, “Almanlar ile işbirliği yapan bir topluluğa bedel dettim.” demek isteyen İnönü’nün; bu hamlelerdeki asıl amacının savaşta galibiyete yaklaşan Rusları gücendirmemek olduğu izah edilmeye çalışılmıştır.

Hükümet darbesi planlamak, muhalif gizli teşkilatlanmalara gitmek, devlete karşı vatandaşı kışkırtmak vb. suçlamalarla mahkeme önüne getirilmeye çalışılan Türkçülere, iddianamenin hazırlandığı üç aylık yaz döneminde yapılmış olan işkenceler, bizzat işkencelere maruz bırakılan kişilerin hatıratları ve diğer yayınları ışığında ortaya konmuştur. Bu işkencelerin hangi amaç ve yöntemlerle yapıldığı üzerinde ayrıntılı bir Şekilde durulmuştur.

Davanın aşamaları, ilk mahkemenin vermiş olduğu mahkûmiyet kararlarının daha sonra bozulması ve diğer mahkemede tüm mahkmların beraat ettirilmesi; Avrupa’daki diğer gelişmeler ve Sovyetlerin Türkiye’ye yaklaşmaması ile ilişkilendirilmiştir.

1940’lı yıllarda, Türkçülere devlet tarafından yaşatılan bu sıkıntılı ve zor süreç, önceden planlanmış ve belirli amaçlar çerçevesinde yürütülmüştür. Ana amaç, iç politika hamlesi ile verilecek bir dış politik mesaj oluşturabilmektir. Ayrıca tek partinin parti içi muhalefetine de bir gözdağı verebilmek ve 3 Mayıs gibi halk gösterilerinin emsal teşkil etmemesini sağlayabilmek gibi ara amaçlar da güdülmüştür. Fakat bu amaçların hiçbirinde başarılı olunamamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVEDE TÜRKÇÜLÜK VE TURANCILIK

1.1. Türkçülük

1.1.1. Anlam ve Kavram Olarak Türkçülük

Bir kelimenin anlam ve kavram olarak analiz edilebilmesi için ön şart, o kelimenin kökünü bulmak ve köke getirilen eklerin amacını saptamaktır. Türkçülük kelimesinin kökü “Türk”tür. Köke getirilmiş olan “-ci” eki; kökteki kelimeye, “sevgi, bağlılık, aidiyet” anlamlarını katarken¹; köke getirilmiş diğer ek olan “-lık” eki ise kökteki kelimeye, “düşünce, fikir, dava, ideoloji” anlamlarını katmaktadır.

Bu bilgilerin ışığında Türkçülük; Türk sevgisini, taraftarlığını ve aidiyetini içeren düşüncenin adıdır. Bu tanımı daha da berraklaştırmak için “Türk”ün ne olduğunu, kim olduğunu bilmek gerekir.

Türk kimdir? Türk Dil Kurumu’nun bu soruya cevabı şudur: Asya ve Doğu Avrupa’da yaşayan, Türkçe’nin çeşitli lehçelerini konuşan soy ve bu soydan olan kimsedir.² Nuh peygamberin oğlu Yafes’in torununun ilk Türk olduğu kabul edilir. Dolayısıyla onun soyundan gelip aralarında dil, ırk ve kültür bağı olan topluluk “Türk” olarak ifade edilir.

Türklerin anavatanı Orta Asya’dır. Orta Asya; batıda Hazar Denizi, kuzeyde Kırgız bozkırları ve Altay Dağları, doğuda Moğolistan ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin batısı, güneyde Tibet Platosu, Karakurum-Hindikuş-Kopet Dağları ile sınırlanan Asya kıtasının

---

¹ Ömer Demircan, “-ci Eki”, **Türk Dili Dergisi**, 24(139), İstanbul, 2010, [http://turkdilidergisi.org/139/\(05.12.2013\)](http://turkdilidergisi.org/139/(05.12.2013)).

² **Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü**, 2.Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000, s.1002.

orta kesiminde yer alır.³ Tarihten bugüne yapılan göçler neticesinde, Türkler bugün, Doğu Avrupa, Ön Asya ve Kuzey Afrika'ya kadar yayılmışlardır.

Türk adının nereden geldiği ve anlamı konusunda birçok görüş vardır. Kaşgarlı Mahmud, Türk milletine Tanrı tarafından verildiğini belirttiği Türk adının “gençlik, olgunluk ve kuvvet, kudret çağı” anlamına geldiğini ifade etmiştir. Ziya Gökalp ise, “türe, töre” kelimelerine “-k” eki getirilerek “törelî, nizamlı, yasa ile düzenlenmiş kavim” anlamına gelen ad olduğunu kabul eder. Fakat “Türk” adının çok farklı bir mana taşıdığı Orta Çağ Türk vesikalarından anlaşılmıştır. Aralarında ünlü Türkologlar F. W. K. Müller, A. V. Le Coq, W. Thomsen ve G. Nemeth'in de bulunduğu birçok isim Göktürk ve Uygur metinlerinde cins isim halinde “Türk” kelimesine rastlamışlar ve “güç-lü, kuvvet-li” manasına geldiğini fark etmişlerdir.⁴ Bilgi âleminin kabul ettiği anlam ile bu isim “kuvvet, kudret” manasına gelip Türklerde baş kabileye, hâkim olan unsura verilen addır.⁵

Türk'ün kim olduğunu ve ne anlama geldiğini açıkladıktan sonra “Türkçü kimdir?” sorusuna cevap vermek daha kolaylaşmaktadır. Türkçü, Türk sevgisini içinde barındıran ve Türk mensubiyetinden gurur duyan kişinin veya topluluğun adıdır. Fakat bu kavramı ırkçılığa yakın bir düzeyde ele alıp açıklayanlar da olmuştur. Örneğin Hüseyin Nihal Atsız, Türkçünün kim olduğunu şöyle özetlemiştir:

Türkçü, Türk ırkının üstünlüğüne inanmış olan kimsedir... Milli menfaatleri şahısların üstünde tutan, milli mukaddesata ve maziye saygı gösteren, vazife ahlakı yüksek olan, haksızlığa savaşta pervasız bir insandır... Türkçünün en büyük vazifesi Türklüğe hizmettir. Bunun da baş şartlarından biri çevresindeki insanlara Türklük sevgisini aşılmasıdır.⁶

Atsız'ın “Türkçülük” tanımı da “Türkçü” tanımına paralellik gösterir niteliktedir. Ona göre Türkçülük; Türk milliyetçiliğinin adı ve büyük Türk ilinde Türk uruğunun (milletinin) kayıtsız şartsız hâkimiyeti ve istiklali ile Türklüğün her yönden bütün

---

³ İbrahim Atalay, “Türk Dünyası'nın Coğrafyası”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.:1, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.319.

⁴ İbrahim Kafesoğlu, “Tarihte ‘Türk’ Adı”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.:1, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.427.

⁵ Hüseyin Namık Orkun, “ Eski Türk Yazıtları”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.:3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.1336.

⁶ Hüseyin Nihal Atsız, “Türkçü Kimdir?”, Orkun, 20 Ekim 1950, S.:3, **Türk Ülküsü**, 4.Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 2003, s.37-38.

milletlerden ileri ve üstün olması arzusudur.⁷ Atsız, Türk milliyetçiliğini, Türkçülük olarak açıklamasına rağmen Türkçülüğün siyasi bir ideoloji olmadığını belirtir. Oysaki milliyetçilik siyasi bir ideolojidir. Her ne kadar, Türkçülüğü milliyetçilik ile açıklasa da her milliyetçinin Türkçü olamayacağını da ayrıca belirtir. Çünkü herkes az çok milliyetçidir fakat Türkçü olabilmek için ülkü sahibi olmak gerekir. Türkçülük bir ülküdür, siyaset ise iktidara geçme taktiğidir. Bu sebeple, bir ana inanç ve ana düşünce olan ülkü asla değişmediği halde siyaset yani taktik her zaman değişir.⁸ Öyleyse Türk milliyetçiliği kavramı ile Türkçülük arasındaki ilişki nedir? Her Türkçü Türk milliyetçisi iken, her Türk milliyetçisi neden Türkçü değildir? Aralarındaki tek fark milliyetçiliğin bir ideoloji, Türkçülüğün bir ülkü olması mıdır? Bu soruların cevabı söz konusu kavramların sınırlarında gizlidir.

Türk milliyetçiliği, bünyesinde birçok dalı barındıran bir gövde niteliği taşır. Türk milliyetçiliklerini ideolojik içeriklerine göre tasnif ettiğimizde beş farklı türe ulaşmış oluruz:⁹

- Resmi milliyetçilik veya Atatürk milliyetçiliği: “Devlet ve düzen” ideolojisi olarak işleyen, Kurucu/Kurtarıcı Atatürk mitosuna dayalı, otoriter bir sadakat yükümlülüğüyle ve deyim yerindeyse “ezber tekrarıyla” kendini yeniden üreten, modernist ve bir yandan da özgücü ulus-devlet ideolojisi.
- Kemalist sol milliyetçilik veya “ulusal solculuk”: Modern “ulus”u laikliğin, kalkınmanın/gelişmenin, bağımsızlığın, anti-emperyalizmin hatta kimi örneklerde özgün/yerli bir sosyalizmin inşasının tarihsel öznesi olarak gören bakışlar/düşünceler.
- Liberal milliyetçilik: Güçlü bir kapitalizmin, piyasa toplumunun inşasını milliyetçiliğin asli bir hedefi ve uluslaşmanın nihai güvencesi sayan, bu hedeflere erişmeye dönük adımları milli gurur nesnesi olarak da öne çıkartan yaklaşım.

---

⁷ Hüseyin Nihal Atsız, “Türkçülük”, Ötüken, 1964, S.:1, **Makaleler III**, 2. Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1997, s.11-12.

⁸ Hüseyin Nihal Atsız, “Türkçülük ve Siyaset”, Ötüken, Şubat 1970, S.:104, **Türk Ülküsü**, s.129.

⁹ Tanıl Bora, “Sunuş”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.19-20.

- Muhafazakar milliyetçilik: Çoğunlukla İslamcılıkla rezonans halinde, dine milli kimliğin asli ya da “eşitler arasında birinci” unsuru konumunu veren, genel olarak milliyetçiliği geleneğin yeniden inşası olarak anlamlandıran yönelimler.
- Etnisist milliyetçilik: Ana damarını Türkçü-Turancı akımda bulan, Türklüğü kültürel etnisite temelinde tanımlayan, popülist karakteri güçlü ideoloji.

Görüldüğü gibi, Türkçülük adından da anlaşılacağı üzere, “etnisist milliyetçilik” sınıfına daha yakındır. Kısmen resmi milliyetçilikle de bağdaşması, Atatürk’ün, kendisi gibi pozitivist ve modernist olan Ziya Gökalp’ten etkilenmiş olmasıyla açıklanabilir. Bu bağlamda beş farklı Türk milliyetçiliği tasnifinden çıkan sonuç, Türkçülüğün, Türk milliyetçiliğinin alt kümesi oluşudur. Türk milliyetçiliği kapsamı itibarıyla daha geniş, içeriği yönünden siyasileşme ve partileşmeye daha uygundur. Bilindiği gibi, ideolojiler, siyasi karar alma mekanizmalarında, siyasi partiler vasıtasıyla birincil unsurları teşkil ederler. Oysaki Türkçülük, sınırları daha net çizilmiş, kapsamı daha dar fakat coşkun bir ülküdür. Yönetme amacından ziyade yönetilene etkileme ve ona yol gösterme amacı taşır. Sivil toplum olmaya daha uygundur.

Türk milliyetçiliği, Osmanlı Devleti’ndeki millet anlayışıyla veya milliyetçi muhafazakâr anlayışla açıklandığında; içindeki Sünni Müslüman olmayan unsurları ötekileştirip, farklı etniğe mensup Sünni Müslümanları içselleştirir. Atsız ve benzerlerinin Türkçülüğü ırk temelli açıklamalarının sebebi budur. Bu bağlamda, 1961’de vuku bulan Ali Fuat Başgil-Nihal Atsız polemiki, Türkçülüğün din bahsine bakışı açısından ilginçtir. Anadolu milliyetçi Başgil, milliyetçi muhafazakârların formülünü benimseyerek, “Biz, Türkiye Türkleri, muhtelif din, dil, tarih ve ırktan birçok millet elemanlarının asırlar içinde ve İslam kültürü kazanında kaynayıp hal ve hamur olmasından meydana gelmiş mürekkep bir milletiz” savındadır. Buna karşılık Nihal Atsız ise, “Saf Türkler olup Anadolu fethine ve savunmasına katıldıkları halde İslam kazanında kaynamayan ve sayıları 8-10 milyon tahmin edilen Kızılbaş (Alevi, Tahtacı, Çepni vs.) Türklerin bu karma milletten” sayılmayışına tepki gösterir. Bu görüş ayrılığı tipiktir, zira Türkçülerin “has Türk” saydığı

Aleviler, milliyetçi muhafazakârların milli bünyeye yabancı saydığı unsurların ön safında yer almaktadır.¹⁰

Yusuf Akçura da Türkçülüğü ırk temelli açıklayan aydınlardan biridir. Osmanlı Devleti'nin içine düşmüş olduğu buhrandan kurtulabilmesi için gerekli akımın Osmanlılık ve İslamcılık olmadığını, gerekçeleriyle verdikten sonra, kurtuluşun Türkçülük olduğunu “Üç Tarz-ı Siyaset” adlı eserinde belirtir. Ona göre Türkçülük, ırka dayanan siyasi bir Türk milleti teşkil etmektir.¹¹

Birçok önemli sima Türkçülüğü ırk temelli açıklamayı tercih etmiştir. Genelde siyasete yakın olan fakat siyasetin içinde olmayan bir ülkü niteliği taşıyan Türkçülük, başka kavramlar temel alınarak da açıklanmıştır.

Örneğin, Türkçülüğün babası sayılan Ziya Gökalp, bu kavramı diğer aydınlardan farklı bir temelle açıklar. Irk kavramından ziyade ulus kavramına vurgu yapar. Ona göre Türkçülük; Türk ulusunu yükseltmek demektir.¹² Zihinleri berraklaştırmak adına ulus kavramıyla ne kastettiğini açıklamadan önce ne kastetmediğini net bir şekilde belirler: “Ulus; ne ırksal, ne kavimsel, ne coğrafyasal, ne siyasal, ne dinsel, ne de istemsel bir topluluktur. Ulus; dil, din, ahlak ve sanat bakımlarından ortak olan, yani aynı eğitimi almış bireylerden oluşan bir topluluktur.”¹³ Ziya Gökalp'in tanımını yapmış olduğu ulus ve Türkçülük kavramlarında ırkçılık yerine kültür ve eğitime vurgu yapmasında onun toplumbilimci bir şahsiyet olmasının büyük payı olduğu şüphesizdir.

Ziya Gökalp'in tasvir ettiği Türkçülük, doktrinsel manada, toplumbilimin tüm kurumlarına hitap etmektedir. Öyle ki, “Türkçülüğün Esasları” adını taşıyan, Türkçülük manifestosu niteliğindeki kitabının ikinci bölümünde “Türkçülüğün Gündemi” adı altında dilde, sanatta, ahlakta, hukukta, dinde, ekonomide, siyasette ve felsefede Türkçülük kavramlarını açıklamıştır. Türkçülüğü onun kadar geniş bir yelpazede ele alan başka bir Türkçü yoktur. Tarihçi Türkçüler; Türkçülüğün tarihine, dilci Türkçüler; Türk diline ve hemen hemen her Türkçü; siyasi Türkçülüğe atıfta bulunmuştur. Türkçülüğün siyasi bir

---

¹⁰ Tanıl Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, 7. Baskı, İstanbul: Birikim Yayınları, 2012, s.128.

¹¹ Yusuf Akçura, **Üç Tarz-ı Siyaset**, (Yay. Haz. Okay Bensoy), Ankara: Kilit Yayınları, 2011, s.8.

¹² Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, (Yay. Haz. Kemal Berk), İstanbul: Bordo-Siyah Yayınları, 2004, s.41.

¹³ Gökalp, a.g.e., s.41-49.

düşünceden ibaret olmadığına Gökalp'in her eserinde rastlamak mümkündür. “Siyasette Türkçülük” adlı makalesinde bu durumu şöyle açıklar:

Türkçülük, siyasi bir parti değildir; bir bilim, felsefe, sanat okuludur; başka bir deyişle, bir kültür çabası ve yenileşme yoludur. Bundan dolayıdır ki, Türkçülük şimdiye kadar bir parti biçiminde siyasal mücadele alanına atılmadı; bundan sonra da, kuşkusuz atılmayacaktır.¹⁴

Türkçülük düşüncesi, 1965'te Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ile siyasette bir olgu olarak belirmiş ve 1969'dan günümüze Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ile gelmiştir. İlk bakışta tarihin Gökalp'i yanılttığı gibi bir algı oluşuyorsa da, siyasette bir olgu olarak belirdikten sonraki Türkçülüğün kendini İslamcılık ve Anti-komünizm karşısında ne kadar muhafaza edebildiği ortadadır. Siyasal partiler arenasındaki Türkçülüğün lideri konumundaki Alparslan Türkeş'in ünlü sözü bu durumun açıklanmasına ışık tutar niteliktedir: “Milliyetçiliği reddeden bir dincilik anlayışı ve İslamiyet'e düşman bir milliyetçilik anlayışı bize yabancıdır, dışımızdadır.”¹⁵ 1960'larda, MHP/Ülkücülük hareketinin oluşum sürecinde, milliyetçi muhafazakâr etkinin galebe çaldığını, bu hareketin bileşenlerinden birisi olan Türkçülüğün, omurgayı teşkil etmekten uzaklaşarak tali bir unsura dönüştüğü görülür.¹⁶ Sentez arayışı, CKMP'nin 1969 yılı Şubatı'nda Adana'da yapılan kongresine damgasını vurmuş, partinin adı MHP olarak değiştirilirken, kırmızı zeminin üzerine beyazla işlenmiş “üç hilal”de amblem olarak kabul edilmiştir. İslam'ın sembolü olan hilal, “üç hilal” olarak Osmanlı tarihini ve medeniyetini temsil ediyordu ve bu, gamalı haça benzetilmiş üç hilali savunanlara karşı kazanılmış kesin bir zaferdi.¹⁷ Böylelikle ırka dayalı Türkçülük, Türk-İslam sentezi karşısında etkisini yitirmiştir. Türk-İslam sentezinde ise ruhun İslamiyet bedeninin Türklük olduğu ve ruhsuz bedeninin ceset olacağı bizzat Alparslan Türkeş tarafından ortaya konmuştur.

Siyasal değil kültürel bir zemin olan Türkçülük, bununla beraber, siyasete ilgisiz de değildir. Gökalp, Türkçülüğün siyasi versiyonunun Halkçılık olduğunu şu karşılaştırmasıyla açıklar:

---

¹⁴ Gökalp, a.g.e., s.235.

¹⁵ Alparslan Türkeş, **Milli Doktrin Dokuz Işık**, (Yay. Haz. Aydil Erol), İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları, 2010, s.173.

¹⁶ Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, s.128.

¹⁷ Beşir Ayvazoğlu, “Tanrıdağ'dan Hıra Dağı'na Uzanan İnce Yollar”, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.574.

Her Türkçü, siyaset alanında halkçı kalacaktır; her halkçı da, kültür alanında Türkçü olacaktır. Dinsel ilmihalimiz bize inançta mezhebimizin Maturidilik ve fıkıhta mezhebimizin Hanefilik olduğunu öğretiyor. Biz de buna benzeterek, şu ilkeyi ortaya atabiliriz: Siyasetteki yolumuz, halkçılık ve kültürdeki yolumuz, Türkçülüktür.¹⁸

İrk temelli Türkçülük ile ulus temelli Türkçülüğün arka planında objektif ve sübjektif millet anlayışı yatmaktadır. Objektif anlayışa göre, millet birtakım objektif bağlarla birbirlerine bağlanmış insanların oluşturduğu bir topluluktur. Bu bağlar maddi, yani elle tutulur, gözle görülür, kısacası beş duyuyla hissedilir niteliktedir. Örneğin ırksal, dilsel ve dinsel bağlar bu niteliktedir.¹⁹

Atsız ve Akçura'nın kavramsallaştırmaları dinsel bağları içermemesinden dolayı eksik olmasına rağmen objektif millet anlayışı çerçevesinde değerlendirilir. Onların Türkçülük tanımı, ırkı Türk ve dili Türkçe olan bir millet anlayışına dayanır.

Ernest Renan tarafından ortaya atılan sübjektif millet anlayışına göre, milleti oluşturan insanlar birbirine sübjektif, yani elle tutulamayan, gözle görülemeyen nitelikte olan bağlarla da bağlanabilirler. Bu bağlar manevi niteliktedir; birtakım duygu ve düşüncelerden oluşur. Bunlar; mazi, hatıra, amaç, ideal, istikbal ve ülkü birliğidir.²⁰

Gökalp'in ulus ve kültür kavramlarına yapmış olduğu atıflar manevi bağ niteliği taşımaktadır. Gökalp'in Türkçülüğü kafatası ölçen bir Türkçülük değil, kültür ve ahlak birliğini ölçen bir Türkçülüktür.

Gökalp ve onun gibi Osmanlı aydınları ile Akçura ve diğer Orta Asya kökenli Türk aydınlarının milliyetçilik yorumlarındaki farklılıklara karşın, ulusal bilincin ifadesi olan Türkçülük, her iki aydın grubu için de Batı'ya ayak uydurmanın ölçüsü olarak görülür.²¹

---

¹⁸ Gökalp, a.g.e., s.237.

¹⁹ Kemal Gözler, **Anayasa Hukukuna Giriş: Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku**, 13.Baskı, Bursa: Ekin Yayınları, 2008, s.44.

²⁰ Gözler, a.g.e., s.45.

²¹ Mehmet Karakaş, **Türk Ulusçuluğunun İnşası**, Ankara: Elips Yayınları, 2007, s.15.

1.1.2. Türkçülüğün Kapsamı

Türkçülük, kapsamı itibariyle, her türlü toplumsal kuruma sirayet etmiştir. Gövde niteliği taşıyan Türkçülüğün birçok dalı vardır. Bunlar; dilde, sanatta, ahlakta, hukukta, dinde, ekonomide ve felsefede Türkçülük adları altında ifade edilmektedir.

1.1.2.1. Dilde Türkçülük

İmparatorluk şeklinde kurgulanmış çok uluslu ve çok kültürlü her yapıda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da farklı diller kullanılmıştır. Halkın konuşma dili her ne kadar Türkçe olsa da, sarayın ve sanatın dili Arapça ve Farsçadır. Yazı dili ise Osmanlıcadır.

Osmanlıca yazı olarak, Araplardan alınan ve geliştirilen harflerin kullanıldığı bir edebiyat dilidir.²² Arapça ve Farsça birçok kelimeyle harman edilmiş arı olmayan bir Türkçenin, Arap harfleri ile yazıya vurumudur. Bu ikilikler Türkçülüğün prensiplerine aykırıdır. Dünyanın her yerinde ülkenin başkentinde konuşulan dil, o ülkenin resmi dili ve aynı zamanda yazı dilidir.²³

Dilde Türkçülük prensibi, yazı dili ile konuşma dilinin bir olmasını ve Türkçede karşılığı olan bir yabancı kelimenin asla kullanılmamasını salık verir. Toplumun konuşma dili ile devletin yazı dilinin bir olması da hem toplumu karar alma mekanizmalarından soğutmaz hem de dilde birlik, kültürde birliğin öncü koşuludur.

Gökalp'in belirtmiş olduğu “dilde Türkçülüğün ilkeleri”²⁴ni özetleyecek olursak;

- Osmanlı dilini yok sayıp, halk edebiyatımızdaki kelimeleri temel almak.
- Eş anlamlısı Türkçede var olan tüm yabancı kelimeleri atmak.
- Halk diline geçmiş yabancı kelimeleri Türkçe saymak ve söylenişini yazımıza uydurmak.
- Yerlerine yeni kelimeler geçen eski Türkçe kelimeleri diriltmeye çalışmamak.

---

²² Faruk Kadri Timurtaş, **Osmanlı Türkçesine Giriş: Eski Yazı, Gramer, Aruz, Metinler**, 30.Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, 2011, s.1.

²³ Gökalp, a.g.e., s.155.

²⁴ Gökalp, a.g.e., s.182-184.

- Yeni terimlere ihtiyaç duyulduğunda, önce halk dilindeki kelimeler arasında aramak; bulunmazsa, Türkçenin kurallı ekleriyle kurallı tamlama ve çekim yöntemleriyle yeni sözcükler yaratmak.
- Türkçede Arap ve Acem dillerinin egemenliğini kaldırılarak, bu iki dilin ne çekim ve yapım eklerini, ne de tamlamalarını dilimize sokmamak.
- Türk halkının bildiği ve kullandığı her kelimeyi Türkçe saymak.
- İstanbul Türkçesi'nin sesbilimi, dilbilgisi ve sözlükbilimi, yeni Türkçenin temelidir. Başka lehçelerde kural aramamak.
- Türk uygarlığı tarihi ile ilgili yapıtlar yazıldıkça, ortaya çıkacak olan eski kelimelerin terim olarak kalmasını sağlamak ve onları günlük konuşma diline sokmamak.

Dilde bu ilkeleri benimseyip uygulamaya çalışan ilk kişiler Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp olmuştur. Bu üçlü, Milli Edebiyatçılar olarak bilinen Türkçü bir topluluktur. Ali Canip Yöntem Dergi'nin başyazılarını yazan, onu bir şiir dergisi olmaktan çıkarıp aynı zamanda bilim dergisi yapan Genç Kalemler'in de lideridir. Ömer Seyfettin ise "Yeni Lisan" makalesi ile dilde Türkçülüğün manifestosunu yayımlayan kişidir.

Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem'e yazdığı 28 Ocak 1911 tarihli mektubunda edebiyatta yeniliğin dilden başlaması gerektiğini belirtmektedir: "Geliniz Canip Bey edebiyatta, lisanda bir ihtilal vücuda getirelim."²⁵ Genç Kalemler Dergisi (GKD) ile başlayan Yeni Lisan hareketi bir anda Türk kültür ve düşünce dünyasını etkilemiştir.²⁶ GKD ve bu üçlü, bahsedilen ihtilali pratiğe geçirmeye muvaffak olmuşlardır.

Dil konusunda hassasiyet, hemen her Türkçü'de birinci gündem maddesini oluşturur. Türkçülük ülküsünün önde gelen her siması Türk diline ve dilin korunmasına büyük önem atfetmiştir. Atsız, bir makalesinde, bu önemi şöyle ifade etmiştir:

Dil, bir milletin en değerli malıdır. Ordusunu kaybeden bir millet tehlikededir. İstiklalini kaybeden millet korkunç bir felakete düşmüştür. Dilini kaybeden milletse yok olmuş demektir. İstiklalini kaybeden milletlerin dillerini kiskançlıkla

²⁵ Şükrü Haluk Açıkalın, "Yeni Lisan Hareketinin Yüzüncü Yılında Türkçe", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, TDK Yayını, 101(715), Temmuz 2011, s.3.

²⁶ Şükrü Haluk Açıkalın, "Cumhuriyet Döneminde Türkçe", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:18, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.36.

saklamak sayesinde bir zaman sonra yine dirilebildiğini tarih bize söylüyor. Hâlbuki dilini kaybeden bir milletin yine dirildiğine dair bir misal göstermiyor.²⁷

Yakın zamanlarda, Oktay Sinanoğlu da Atsız'ı doğrular şekilde şu sözü söylemiştir: “Türkçe giderse Türkiye gider, Türkçe kurtulursa Türkiye kurtulur.”²⁸

Cumhuriyeti kuran kadrodaki Türkçüler, bu tehlikenin farkına erken varmış ve inkılâplarda Türk diline özel bir önem vermişlerdir. Onlara göre, Türkçenin unutulur hale gelmesinin, “kaba Türkçe” olarak anılmasının en büyük nedeni Osmanlı dönemi boyunca medreseler olmuştur. Buralarda okutulan dil Arapça, Farsça, Osmanlıca olduğu, Kur'an dili Müslüman dili sayıldığı için Türkçe ile devlet uzaktan yakından ilgilenmemiştir. 1924'te Türkçe için en büyük tehlike sayılan medreseler kaldırılmış, yeni alfabenin ve ulus okullarında halkın anlayacağı dille öğrenimin sürdürülmesi tüm okulların Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması, böylece eğitimde birliğe gidilmesi sonucu dille ilgili çalışmalar daha da yoğunlaşmıştır. Sonunda 12 Temmuz 1932'de yine Mustafa Kemal'in önerisi ile o günkü adı “Türk Dili Tetkik Cemiyeti” olan Türk Dil Kurumu (TDK) kurulmuş ve 26 Eylül 1932'de ilk dil kurultayı toplanmış, dil üzerinde yapılacak çalışmalar bir izlenecek bağlanmıştır.²⁹

Dilin içeriği üzerine en hararetli tartışmalar Türkçeleşme ve sadeleşme konusunda yaşanmıştır. Dil kongreleri ve TDK'nin çalışmalarıyla, dil yabancı unsurlardan arındırılmaya ve öz Türkçe kelimeler bulunmaya çalışılmıştır. Güneş Dil Teorisi (GDT) böyle bir zamanda ortaya atılmış, Türk Tarih Tezi ile uyumlu olarak, insanlığın ilk dilinin Türklerin dilinden türediği, yabancı dillerin köklerinde Türkçenin bulunabileceği iddia edilmiştir. GDT aynı zamanda Türk milliyetçiliğinin, ulusal kimliğin formülasyonu açısından hangi tarihsel aşamalardan geçtiğini ve kavramsal dünyasının nerelere uzanabileceğini göstermesi açısından da önemlidir.³⁰

Dilde Türkçülük, ulus devlet modelinde şekillenmiş olan Türkiye için doğal bir sonuç olmuştur. Cumhuriyet öncesinde Türkçü kalemlerin yürüttüğü çalışmalar,

²⁷ Hüseyin Nihal Atsız, “Türk Dili”, Orhun, S.:2, **Makaleler I**, 2.Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1997, s.327.

²⁸ Oktay Sinanoğlu, **Bye Bye Türkçe**, (Yay. Haz. Dilek Sinanoğlu), 52.Baskı, İstanbul: Bilim+Gönül Yayınları, 2010, s.3.

²⁹ Suna Kili, **Türk Devrim Tarihi**, (Yay. Haz. Mürşit Balabanlılar), 2.Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002, s.317.

³⁰ M. Berk Balçık, “Milliyetçilik ve Dil Politikaları”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.784-785.

Cumhuriyet’le birlikte devletin bizzat yürüttüğü politikalar haline getirilmiş, Türkçeye vurulan Arap ve Fars prangası çözülmüştür.

1.1.2.2. Sanatta Türkçülük

Türkçülük, her yönden Türk’ün ve Türklüğün yükselmesini hedefleyen ülkünün adıdır. Bu yükselmenin maddi ve manevi tarafları vardır. Maddi anlamda Türk’ün ve Türklüğün yükselmesi; güçlü bir siyasi veya ekonomik birliği sembolize eder. Uluslararası arenada söz ve saygınlık sahibi bir statüde olmasını ifade eder.

Yükselmenin manevi tarafında kültür olarak yükselme vardır. Zengin ve müreffeh hale gelmiş olan Türkler elbette kendilerine, yakınlarına ve milletlerine karşı görevlerini yerine getirmekle yükümlüdürler. Ancak hayat sadece görevden ibaret değildir. Hayatın kültür, sanat ve eğlenme tarafı da vardır. Eğlencesiz, oyunsuz, sanatsız bir toplum düşünülemez. Tarih boyunca Türklerin de sanatları, eğlenceleri ve oyunları olmuştur.³¹

Sanatta Türkçülük, Türk ulusunun geçmişinden bugüne gelenek ve görenekler vasıtasıyla getirmiş olduğu edebiyatını, müziğini, mimarisini ve birçok sanatsal faaliyetini korumasını ve yaşatmasını salık verir. İçerisindeki yabancı unsurları eleyip çağdaş Batı medeniyetiyle –özünü koruma şartıyla– sentezler yapmasını ifade eder. Arap ve Fars etkisiyle ikinci plana atılmış veya unutulmaya yüz tutmuş özgü sanatlarını ön plana çıkartmayı hedefler.

Dilde olduğu gibi edebiyat ve müzikte de Arap ve Fars etkisi altında kalan Türklerin kendi öz edebiyat ve müzikleri, yine halk edebiyatı ve müziğinde görülür. Kopuz eşliğinde söylenen koşma ve semailer, halk edebiyatının ve aynı zamanda halk müziğinin ürünüdürler. Milli ölçü olan hece ölçüsü, uzun yıllar saray tarafından ikinci plana itildiyse de, halkın günlük konuşma dilinin Türkçe olması ve eserlerini yine Türk dili ve edebi kurallarına göre yapması sayesinde tarih içinde kaybolmamıştır.

1910’larda başlayan Milli Edebiyat Hareketi, sanatta Türkçülüğe yönelme hareketinin aydınlarca yürütülen ilk adımlarından biridir. Cumhuriyetin kurulmasından

---

³¹ Ahmet Bican Ercilasun, “Türkçülük”, **Yeniçağ Gazetesi**, 19 Ocak 2011, <http://www.yg.yenicaggazetesi.com.tr/yazargoster.php?haber=16611> (12.12.2013).

sonra da bizzat yeni devlet tarafından teşvik edilmiştir. Cumhuriyet dönemi edebiyatı önceki döneme göre farklı iki felsefe üzerine kurulmuştur:³² Birincisi, Milli Mücadele'yle beraber fiilen, 1923'ten sonra da resmen hükümet merkezinin Ankara olması dolayısıyla fikir, kültür ve edebiyat hareketlerinin de başkente yönelmesi hadisesidir. İkincisi, yeni rejim ve inkılâpların edebi eserlere yansması hadisesidir.

Yalnızca edebiyatla sınırlı kalmayan millileşme hareketi sanatın tüm unsurlarında kendini fazlasıyla hissettirmiştir. Evrensel sanat dalları olan edebiyat, müzik, resim, mimari, heykeltıraşlık vb. sanatlarda öze dönüş yaşanmıştır. Bu alanlarda diğer milletlerin sanatlarıyla sentez yapılacaksa da, bu sentezin ibresi doğudan batıya kaydırılmıştır. Özgü sanatlar olan hat, minyatür, ebru, dokumacılık, folklor vb. alanların ise ön plana çıkarılması ve geliştirilmesi için özel bir çaba harcanmıştır.

1.1.2.3. Ahlakta Türkçülük

Ahlak, bir toplum içinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kurallarıdır.³³ Benimsenecek ve uymak zorunda olunacak kurallar kültür ile belirlenir. Millet olabilmenin şartları arasında yer alan kültür birliği aynı zamanda ahlak birliği olarak da algılanabilir. Bu iki kavram birbiriyle yakından ilişkilidir.

Bir toplumda neyin iyi, güzel ve doğru olduğu, o toplumun kültürü ile belirlenir. Kültürle belirlenen bazı normlara uyulup uyulmaması da ahlakiliği ölçen bir kriterdir. Bazı toplumlar bu normlara son derece bağlı ve sadıkken, diğer toplumlar biraz daha esnek olabilirler.

Türkler, ahlaka çok büyük değer ve önem atfeden bir toplumdur. Gökâlp de bu konu üzerinde ısrarla durur ve şöyle der:

Büyük uluslardan her biri, uygarlığın özel bir alanında birinciliği almıştır. Eski Yunanlılar güzel sanatlarda, Romalılar hukukta, İsrailoğulları ile Araplar dinde, Fransızlar edebiyatta, Anglo Saksonlar ekonomide, Almanlar müzik ile metafizikte, Türkler de ahlakta birinciliği kazanmışlardır.³⁴

³² M. Orhan Okay, "Osmanlı Devleti'nin Yenileşme Döneminde Türk Edebiyatı", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:15, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.291.

³³ **Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü**, s.23.

³⁴ Gökâlp, a.g.e., s.199.

Gökalp'e göre, Türklerin ahlak çevreleri şunlardır: Yurt ahlakı, meslek ahlakı, aile ahlakı, uygarlık ahlakı ve uluslararası ahlak.³⁵ Sıralanan bu maddeler aynı zamanda yukardan aşağıya hiyerarşik bir önem arz eder. Bu sebeptendir ki, ahlak dendiğinde akla ilk yurt ahlakı gelir. Gökalp'in yurt ahlakı konusunda yapmış olduğu değerlendirmeler de bunu göstermektedir:

Özellikle, bizim gibi siyasal düşmanları çok bulunan uluslar için en büyük dayanak, yurt ahlakı olabilir. Yurt ahlakımız güçlü olmazsa ne bağımsızlığımızı, ne özgürlüğümüzü, ne de yurdumuzun bütünlüğünü koruyabiliriz. Öyleyse Türkçülük, her şeyden çok, ulus ve yurt ülkelerine değer vermelidir.³⁶

Yurt ahlakından sonra, sırasıyla, meslek ve aile ahlakı gelir. Meslek, Türkler için çok önemlidir. Eski Türkler mesleğe, "yol" derlerdi ve "yolda büyük"ü, "soyda büyük"ten ileri sayarlardı.³⁷ Aile ahlakı ise içerisinde demokrasi ve kadına değer verme unsurlarını barındıran bir içerik teşkil eder. Türkçülük, İslamiyet öncesi dönemi Türk toplumlarında kadının daha iyi bir konuma sahip olmasından feyiz alarak, Türk toplumunda kadının önemini eski dönemlerdeki seviyeye yükseltmek amacı taşımaktadır.

Atsız da Türkçülükte ahlak kavramına önem vermiş ve bu konuyla ilgili birçok makale yazmıştır. Ona göre, milletlerin temeli ahlaktır. Ordu, bilgi, teşkilat gibi şeyler ahlaktan sonra gelir. Gerek Türk milleti olsun, gerek başka milletler olsun, ahlakça yüksek oldukları zaman büyümüşler, ahlak sağlamlıkları bozulduğu zaman da çürüyüp dağılmışlardır.³⁸ Genelde Gökalp ile aynı fikirde de olsa, Atsız'ın ayrıştığı noktalar da yok değildir. Ahlak ile soy ilişkisini incelediği bir makalesinde, Gökalp'in düşüncesine zıt olarak şunları yazmıştır:

Ahlakın meydana gelmesinde en önemli sebep soydur. Bir toplumun ahlakı soyunun karışması ile değişebilir. Türk ahlakı en eski çağdan beri toplumdur. Yani Türklerde toplumun menfaati insanlarınkinden üstün tutulur. Bununla beraber kuvvetli şahsiyetler daima saygı görmüşler ve topluma faydalı olmuşlardır. Ferdiyete değer vermeyen Türk ahlakı, şahsiyete saygı göstermiştir.³⁹

Ahlakçılık ve ona atfedilen önem, Türkçülüğün en önemli parametrelerinden biridir. Her inanç ahlakla yürüyeceğine göre, Türkçülükte de sağlam bir ahlakın bulunması

---

³⁵ Gökalp, a.g.e., s.200.

³⁶ Gökalp, a.g.e., s.204.

³⁷ Gökalp, a.g.e., s.204.

³⁸ Hüseyin Nihal Atsız, "Gençlik ve Ahlak", Bozkurt, 2 Temmuz 1942, S.:7, **Türk Ülküsü**, s.81.

³⁹ Hüseyin Nihal Atsız, "Türk Ahlakı", Çınaraltı, 20 Eylül 1941, S.:7, **Makaleler III**, s.161.

birinci şarttır.⁴⁰ Ahlakçılık yok sayılarak yürütülecek bir Türkçülük mücadelesi, ölü doğmuş olur. Bu nedenle her Türkçü, ahlak konusu üzerinde hassasiyetle durmuş, edebiyatçılar şiir ve romanlarında, sosyolog ve ideologlar ise makalelerinde bu konuya yer vermişlerdir.

1.1.2.4. Hukukta Türkçülük

Türkler, İslamiyet'e geçmeden önce kendilerine has ve kendi isimleriyle anılan bir hukuk sistemine sahiptiler. O dönemdeki Roma ve Hint Hukuku'na göre yaptırımları biraz daha yumuşak olsa da, yargı kararlarının uygulanması esnek değildir. Bu durumun sebebi, Türk devletlerinde hâkim sülaleye mensup beylerden başka irsi imtiyazlara malik bir sınıf olmamasıdır.⁴¹

Eski Türk Hukuku, toplumsal yaşamın bütün ilişkilerini düzenlemiş, bu ilişkileri düzenlerken o dönemki Gök Tanrı inancını referans almıştır. İslamiyet'e geçtikten sonra birçok yönden terk edilen eski Türk Hukuku, bazı unsurları ile birlikte "örfi hukuk" adı altında İslam Hukuku ile bir senteze tabi kılınmıştır.

İslamiyet'ten sonra İslam hukuk anlayışı benimsenmiştir. İslam hukuk sistemi ve uygulaması İslam devlet ve toplum hayatına yön vermiştir. Kaynağın birliği (vahiy) ve değişmezliğine rağmen; yorumlar ve içtihatlarda farklılık vardır ve İslam hukuku zaman ve mekân içinde çeşitli değişiklikler geçiren, farklı uygulamalar bütününe verilen addır. İslam devletlerinde çeşitli alanlarda şer'i mevzuattan bazen açıkça bazen de farklı uygulamalara, töre ve geleneklere başvurarak sapmalar görülmüştür.⁴²

Türkçülük, çağdaş ulus devlet modeli ile kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, kurumlarını ve hukukunu da yine aynı modele tabi kalarak oluşturması gerektiğini savunan bir görüştür. Çağdaş bir hukuk anlayışını benimser.

---

⁴⁰ Hüseyin Nihal Atsız, "Türkçülükte Ahlak", Bozkurt, 11 Haziran 1942, S.:5, **Türk Ülküsü**, s.78.

⁴¹ Sadri Maksudi Arsal, "Eski Türklerin Hususi Hukuku", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.142.

⁴² İlber Ortaylı, **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, 3.Baskı, Ankara: Cedit Neşriyat, 2010, s.61-62.

Çağdaş devletlerde, gerek yasa yapmak ve gerek ülkeyi yönetmek yetkileri, doğrudan doğruya ulusundur. Ulusun bu yetkisini sınırlayıp kısıtlayacak hiçbir makam, hiçbir gelenek ve hiçbir halk yoktur.⁴³

Hukukta Türkçülüğün birinci amacı, Türkiye’de çağdaş bir hukuk yaratmaktır. Bu yüzyılın ulusları arasına girebilmek için en esaslı koşul, ulusal hukukun bütün dallarını, teokrasi ve klerikalizm kalıntılarından büsbütün kurtarmaktır.⁴⁴ Klerikalizm; kilisenin hem Sezar’ın hakkını hem de Tanrı’nın hakkını kendisine almış olması, din işleri ve dünya işleri ayrımının lağvedilmesi sonucu ortaya çıkan ruhban hâkimiyetidir.⁴⁵ Teokrasi ise, dinsel ve dünyevi işlerin iç içe olduğu ve bu iki iktidarın ayrı egemenliğinin olmadığı yönetim tarzıdır.⁴⁶ Bu kalınlardan büsbütün kurtulmak, çağdaş devlet idealine ulaşmada önemli bir basamak teşkil eder.

Hukukta Türkçülüğün ikinci amacı, mesleksel yönetimi kamu yönetiminin müdahalesinden kurtararak, uzmanların yetkilerine dayanan “meslek özerklikleri” kurmaktır.⁴⁷ Üçüncü ve son amacı ise, çağdaş aile yaratmaktır. Çağdaş devletteki eşitlik ilkesi, erkekle kadının nikâhta, boşanmada, mirasta, mesleksel ve siyasal haklarda eşit olmasını da gerektirir.⁴⁸

1.1.2.5. Dinde Türkçülük

Türkçülük anlayışı, çağdaş bir devlet modeli arzular. Çağdaş bir devlet için çağdaş bir toplum, çağdaş bir toplum içinse çağdaş bir eğitim anlayışı gerekir. Çağdaş kelimesinden kast edilen şey, güncel şart ve imkânlar doğrultusunda bilimle eşgüdümlü hareket etmektir.

Dinin anlaşılması için, dini içeriklerin anadilde olmasını şart olarak gören Türkçülük zihniyeti, aynı zamanda, dinin de bilimsel bir bakış açısıyla ele alınması gerektiğine inanır. Türkçülük, herhangi dini veya mezhebi ayırım gözetmeyen bir anlayıştır.

---

⁴³ Gökalp, a.g.e., s.225.

⁴⁴ Gökalp, a.g.e., s.225.

⁴⁵ Durmuş Hocaoğlu, **Laisizmden Milli Sekülerizme Laiklik Sorununun Felsefi Çözümü**, Ankara: Selçuk Yayınları, 1995, s.116.

⁴⁶ Ejder Okumuş, **Klasik Dönem Osmanlı Devletinde Din-Devlet İlişkisi**, Ankara: Lotus Yayınevi, 2005, s.40.

⁴⁷ Gökalp, a.g.e., s.226.

⁴⁸ Gökalp, a.g.e., s.226.

Dinin, duru bir şekilde anlaşılması için pratiklerinin ana dilde yapılmasını öngörür. Böylelikle yobazlığın ve bilim dışı hurafelerin önüne daha kolay geçileceği ve Batılı manada çağdaş bir devlet olunabileceği görüşünü benimser.

Dinde Türkçülük, din kitaplarının ve hutbelerle vaazların Türkçe olması demektir. Bir ulus, din kitaplarını okuyup anlayamazsa, doğaldır ki, dininin gerçeklerini öğrenemez. Konuşmacıların, vaizlerin ne söylediklerini anlamadığı için de ibadetlerden hiçbir zevk alamaz.⁴⁹

Cumhuriyetin ilk yıllarında girilen birçok inkılâpta bu konuya da değinilmiştir. Gerek dini eserlerin, gerekse dini ibadetlerin Türkçeleştirilmesi sağlanmıştır. Ayrıca eğitim müfredatına bilimsel bir bakış açısı ile kurgulanan din programları yerleştirilmiştir.

Din eğitimi bilimselleştirme çabaları, Batıdan bir asır sonra, 20. yüzyılda başlamıştır. Bunun en önemli sebepleri arasında, genelde bilim adamlarının, özeldeyse eğitim bilimiyle uğraşanların dinle, eğitimin din boyutuyla ilgilenmemiş, onu adeta dışlamış olmaları zikredilebilir.⁵⁰ Türkçülüğün de karşı çıkıp tamir etmeye çalıştığı durum budur.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimdeki ikilik kaldırılıp, eğitim dili Türkçe olan ve bilimsel din programlarını içeren bir müfredatın konulması bu konuda atılmış olan ilk büyük adımdır. Dinin daha net biçimde anlaşılması ve hurafelerin önünü kesmek amacıyla bir dizi yenilik daha yapılmıştır. Kur'an, ezan ve hutbelerin Türkçeleştirilmesi için çalışmalar yürütülmüştür. 1930'larda ibadet dilinin Türkçeleştirilmesi girişimleri olmuştur. Örneğin, 23 Ocak 1932'de ilk Türkçe Kur'an Yerebatan Camii'nde ve 30 Ocak 1932'de de ilk Türkçe ezan Fatih Camii'nde okunmuştur.⁵¹ Kur'an'ın Türkçe'ye yapılan ilk tam çevirisi 1338 yılında Çağatay lehçesi ile yapılan ve halen İstanbul Türk-İslam Eserleri Müzesi'nde bulunan eserdir. Ancak bu eserin Osmanlı Türklerine hiçbir faydası

---

⁴⁹ Gökalp, a.g.e., s.227.

⁵⁰ M. Şevki Aydın, "Cumhuriyet Döneminde Örgün Eğitim Kurumlarındaki Din Eğitimi", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:17, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.797.

⁵¹ M. Çağatay Okutan ve Yusuf Tekin, **Türk Siyasal Hayatı**, Ankara: Orion Kitabevi, 2011, s.100.

olmamıştır. Cumhuriyet dönemine kadar, gerçek anlamda bir Kur'an tercümesi yapılmamıştır.⁵²

Türk tarihinin en önemli tefsir çalışması, Atatürk'ün emriyle hazırlanmaya başlanan "Hak Dini Kuran Dili" adlı eser olmuştur. Elmalılı Hamdi Yazır tarafından 1924 yılında alınan Meclis kararından sonra hazırlanmaya başlanan eser 1936 yılında basılmıştır.⁵³

1.1.2.6. Ekonomide Türkçülük

Türkçülük, Türklerin uluslararası arenada güçlü ve söz sahibi bir konumda olmasını arzu eden düşüncenin bir ürünüdür. Uluslararası arenada güçlü ve sözü geçen bir ülke olabilmenin yolu da güçlü bir ekonomiden geçer.

Tarihin her döneminde gerek tarımda gerekse ticarete hatırı sayılır bir yer teşkil eden Türkler, aynı zamanda coğrafi olarak da ticaret yollarının üstünde konumlanmışlardır. Fethetmeyi arzu ettikleri bölgeleri belirlemelerinde, ekonomik kriterleri ön planda tutmuşlardır.

16.Yüzyıla kadar gelinen süreçte, ekonomik açıdan ne iyi ne de kötü bir durumda bulunan Türkler, sanayi devrimine ayak uyduramamaları nedeniyle Cumhuriyet'in kurulmasına kadar ekonomik açıdan zor süreçler geçirmiştir. Ekonomik olarak zayıflamaları siyasi zayıflamalarına da yol açmış ve nihayetinde Osmanlı İmparatorluğu yıkılmıştır. İmparatorluğun yıkılmasının ardında yatan sebepler açıklandığında ilk sırayı ekonominin kötüye gitmesi almıştır. Ekonominin kötüye gitmesinde, verilen kapitülasyon ve imtiyazların önemli bir yeri olduğu da yadsınmaz bir gerçektir. Atsız da bir makalesinde bu durumdan şöyle yakınmaktadır:

Asırlardan beri kapitülasyonlar gibi zalim zincirlerle eli ayağı bağlanıp açıkgöz ve bezirgân ruhlu milletler tarafından sağlam bir inek gibi istismar olunmuş bir milletiz. Herkes sömürgeler edinir ve onların kanını emerdi. Biz ana yurdumuzu da sömürgelerimiz uğrunda istismar ettik.⁵⁴

⁵² Ekmeleddin İhsanoğlu, En-Nahvetü'l Alemiye Havle Tercenati Meani'l Kuran'il Kerim, İstanbul, 1986, s.267. (Akt.: Abdullah Manaz, **Atatürk Reformları ve İslam**, 2.Baskı, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2010, s.261.)

⁵³ Manaz, a.g.e., s.261.

⁵⁴ Hüseyin Nihal Atsız, "Milli İktisat", Atsız Mecmua, 1931, S.:8, **Makaleler III**, s.249.

Akçura'ya göre de, her türlü fikirler sonuna kadar iktisadi temeller üzerine kurulur. Türkçülük fikrinin temelinde de, Türk milletinin gerek Osmanlı İmparatorluğu içinde, gerek Avrupa'ya karşı diğer unsurlar ve kavimlere iktisaden mağlup olmayan hür ve bağımsız bir millet halinde şekillenmesinin arzu ve ihtiyacının bulunduğunu belirtmektedir.⁵⁵ Bu arzu ve ihtiyacın gerçekleşebilmesi için Türk ekonomistlere de bazı görevler düşmektedir. Gökalp, Türk ekonomistlerinin görevini şu şekilde açıklamaktadır:

Türk ekonomistlerin ilk işi, önce Türkiye'nin ekonomik gerçeklerini incelemek sonra da bu objektif incelemelerden milli ekonomimiz için bilimsel ve planlı bir program hazırlamaktır. Bu program oluşturulduktan sonra, ülkemizde büyük sanayi yaratmak için her fert bu program dairesinde çalışmalı ve ekonomi bakanlığı da bu şahsi etkinliklerin başında gelen bir düzenleyici görevi üstlenmelidir.⁵⁶

Türkçülükte özel mülkiyeti destekleyen bir tavır benimsenmiş olsa da, toplumsal servetin bireylere kaptırılmamasına dikkat edilir. Toplumsal servet, kamunun çıkarları doğrultusunda harcanır ya da biriktirilir. Çağdaş bir devlet olabilmek için, çağın ekonomik koşulları göz önünde bulundurulup, çağın ekonomik sektörlerine yönelmek ve bu sektörlerde söz sahibi olmak gerekir. Çağın sektörü sanayi olduğu için Türkçülük, Türk sermayesinin sanayi ile bütünleşmesini ülkü edinir.

1.1.2.7. Felsefede Türkçülük

Türkçülük, ilim konusunda Batı'yı, kültür konusunda Türklerin öz değerlerini referans alan bir düşüncedir. Bilim konusunda Batı'yı benimsemesinde, bilim yapabilecek modern düşünceye ulaşmak istemesinin büyük rolü vardır.

Özellikle, cumhuriyetin ilanından sonra girilen her türlü inkılâp hamlesi; devletin ve ona bağlı olan toplumun felsefesini, düşünce tarzını değiştirmek üzere atılmış adımlardır. Bütün bu yenilik ve köklü değişimler siyasi, iktisadi, kültürel, toplumsal ve hukuki yapıyı kökten değiştirmek için yapılmıştır. Bundan da önemlisi, düşünüş şekli ve zihniyetin değiştirilmesi hedeflenmiştir. Zihniyeti devrimi için, eğitim sistemini değiştirmek gerekmiştir. Dilde değişim yaşanmış, terimler Türkçeleşmiştir. Eğitime pragmatik bir yön verilmiştir. Pragmatizmin tanınmış filozofu John Dewey Türkiye'ye

---

⁵⁵ Yusuf Akçura, **Siyaset ve İktisat**, (Yay. Haz. Erdoğan Mura), Ankara: Sinemis Yayınları, 2006, s.112.

⁵⁶ Gökalp, a.g.e., s.234.

çağrılarak Milli Eğitim Bakanlığı'nı yeniden teşkilatlandırması sağlanmıştır. Kamusal alan, özellikle eğitim alanı dini etkilerden temizlenmiştir. Bu sırada Durkheim'in "Ahlak Eğitimi" adlı eseri, Jean Meslier'in "Akl-ı Selim" gibi eserleri çevrilmiştir. Durkheim, rasyonalizmi, her alanı dinin etkisinden kurtarmak şeklinde tanımlıyordu. Bu çerçevede, Cumhuriyet dönemi öğretim ve eğitim hayatına tamamen pozitivist düşünce hâkim oldu. Bu hızlı modernleşme ve Batılılaşma gayretleri, Avrupalı bir toplum yaratma projesinin pratiğe dökülmesiydi. Bütün toplumsal alanlarda böyle devrimsel değişmelere yol açılması, zihniyetle birlikte düşünce hayatını da etkilemiştir.⁵⁷

Son olarak, Cumhuriyetçi hâkim tavır, Türkiye'de felsefe olmadığını ima eder. Felsefe Batılı bir şeydir, Batı'da doğmuştur. Batı'nın zaman-mekân erimlerinde, Batılı bireyler, akımlar ve gelenekler tarafından üretilmiştir.⁵⁸ Gökâlîp bu düşünceyi kısmen reddeder: "Türklerin felsefe bakımından geri kalmaları yalnız yüksek felsefe bakımından doğru olabilir; "halk felsefesi" bakımından Türkler, bütün uluslardan daha yüksektirler."⁵⁹ Bu çerçevede felsefede Türkçülüğün görevi, Türk halkındaki bu ulusal felsefeyi arayıp ortaya çıkarmaktır.⁶⁰

1.1.3. Türkçülük Fikrinin Doğuşuna ve Gelişmesine Yol Açan Etkenler

1.1.3.1. Avrupa'daki Türkoloji Çalışmaları

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonraki dokuz yüz yıllık süreçte Türklük ön planda olmamıştır. İslamiyet'in etkisi ile millet anlayışından çok ümmet anlayışı ön plana çıkmıştır. Hanedanın ve tebaanın birçoğunun etnik açıdan Türk olmalarına karşılık, "millet-i hâkime" denildiğinde kastedilen, Türkler değil, bütün Müslüman tebaaydı.⁶¹

Osmanlı İmparatorluğu döneminde de bu anlayış devam etmiştir. Halk ile ilgili kullanılacak sıfatların belirlenmesinde dini unsurlar etnik unsurların önüne geçmiş ve İslamiyet'ten önceki Türk tarihi yok sayılmıştır. Osmanlı sisteminde, "azınlıklar"dan değil,

---

⁵⁷ Süleyman Hayri Bolay, "Cumhuriyet Dönemi Düşünce Hayatı", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:17, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.1316.

⁵⁸ Zeynep Direk, "Felsefede Modernleşmeci Düşünce", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Modernleşme ve Batıcılık)**, C.:3, 6.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012, s.428.

⁵⁹ Gökâlîp, a.g.e., s.241.

⁶⁰ Gökâlîp, a.g.e., s.242.

⁶¹ Erik Jan Zürcher ve Mete Tunçay, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyalizm ve Milliyetçilik (1876-1923)**, 3.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004, s.242.

anasır (unsurlar)dan (yani kurucu öğelerden) söz edilirdi ve bunlar da etnik kökenlerine göre değil, dinsel bağılıklarına göre ayrılırlardı.⁶²

Türklük bilimi adı verilen Türkoloji çalışmaları, Avrupalı bilim insanları tarafından başlatılmış ve yürütülmüştür. Avrupa’da Türk tarih ve dili ile ilgili yayınlar 19. yüzyılın ortalarından itibaren çıkmaya başlamıştır. Avrupa’da başlayan bu çalışmalara gerek Osmanlı gerekse Rus topraklarında yaşayan Türkler, içerisinde buldukları yüzyılın şartları nedeniyle kayıtsız kalmamıştır. Nitekim Osmanlı aydınları De Guignes’nin, Leon Cahon’un, Mustafa Celaleddin Paşa’nın tarihleri ve Vambéry’nin Türkistan seyahat notları ile tanıştıklarında, imparatorluğun fiili toplumsal ve siyasi durumu, “ittihad-ı anasır” fikrini anlamsız kılacak haldedir ve aydınlar yeni algılamalara açık bir hale gelmiştir.⁶³

Orta Asya Türk toplumlarını bilimsel açıdan inceleme öncülüğü İngiltere ve Fransa’ya aittir.⁶⁴ Her ne kadar Türkologlar başka uyruklara sahipse de, araştırmalarını yazıya döktükleri dil genelde Fransızca ve İngilizce olmuştur. Kendi dilleri ile veya Türkçe yazmamışlardır. Çalışmaların finansmanını hangi ülke sağlıyorsa onun diliyle eserler yazmışlardır. 20. yüzyılın başlarında ise emperyalizme soyunan her ülkenin Orta Asya’da bir’den çok Türkoloji ekibi bulunmaktadır.⁶⁵

İlk Türkoloji çalışmaları hakkındaki özet niteliğindeki bilgilere, Yusuf Halaçoğlu’nun “Türk Tarihi üzerine Çalışmalar” adlı makalesinde ulaşmak mümkündür:

Orhun yazıtları, Nikolay Mihayloviç Yadrintsev’in başkanlığındaki Rus heyeti tarafından 18 Temmuz 1889 tarihinde bulunmuştur. İlk tanıtım Ruslar tarafından yapılmışsa da, bilim dünyasına geniş şekilde duyurulması Fin Arkeoloji cemiyetince gerçekleştirilmiştir. Buna karşılık yazıtlar Rus bilim adamı Wilhelm Radloff tarafından okunmaya çalışılmıştır. Radloff’a gelinceye kadar eski Türk tarihi ve diliyle ilgili çalışmalar neredeyse yok denecek sayıda olması sebebiyle daha çok nazariyata bağlı kalmış, Finlandiyalı M. A. Castrén’in ve Macar H. Vambéry’nin araştırmaları ışığında yürütülmüştür. Radloff tarafından doldurulan bu boşluk, haklı olarak onun Türkoloji’nin kurucusu unvanını kazanmasına yol açmış, Türkoloji bir ilim dalı olarak onunla bugünkü ilerlemesine ulaşabilmiştir. Radloff’un okumaya çalıştığı Orhun kitabelerini okumak, onun çağdaşı ve arkadaşı olan Danimarkalı Vilhelm Thomsen’e nasip olmuştur. Thomsen, Radloff’un tespit ettiği yazıtları okumak suretiyle, Türk dili ve tarihine paha

⁶² Zürcher ve Tunçay, a.g.e., s.242.

⁶³ Nevzat Kösoğlu, “Türk Milliyetçiliği İdeolojisinin Doğuşu ve Özellikleri”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.219.

⁶⁴ H.Bayram Kaçmazoğlu, **Türk Sosyolojisi Tarihi –I (Önkoşullar)**, 3. Baskı, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2013, s.61.

⁶⁵ Kaçmazoğlu, a.g.e., s.62.

biçilmez bir hizmette bulunmuştur. Orhun yazıtlarının okunması, Türk tarih araştırmalarında bir milat olarak değerlendirilebilir. Esasen bütün ömrünü buna veren Radloff'un, Türkoloji'yi, yani Türklerin manevî ve maddî kültürünü dünyada tanıtmayı, Batılı ilim dünyasının ilgisini Türk dili ve tarihine yöneltmiştir.⁶⁶

Nemeth, dil bilgisi ve etimolojik çalışmalar neticesinde, Türklerin anayurdunun Batı Asya olduğunu ve daha sonra Doğu Asya'ya göç edildiğini şöyle açıklar:

Tarihin ilk Türklerini Doğu Asya'da buluyoruz. Bunların Batı Asya'daki yurtlarından buraya nasıl ve ne vakit geldiklerini bilmiyoruz, fakat bunda bir olağanüstülük yoktur; çünkü Türkler tarihin muhtelif devirlerinde hayret verici bir çabuklukla Karadeniz'den Sarıdeniz'e kadar uzanan sahada fetih ve göçlerde bulunmuşlardır.⁶⁷

Türklerin ana yurdunun Batı Asya olduğu tezi, Cumhuriyet'in ilanından sonra oluşturulan tarih tezlerinde de ortaya konmuştur.

Türkoloji çalışmaları, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Türklerde bir farkındalık oluşturması açısından çok önemlidir. Osmanlı'nın kurulduğu toprakları genellikle "Türkiye" olarak tanımlayan ve karşılaştıkları askerleri, devlet adamı ve diplomatları ya da yabancı gezginlerin gözlemlediği halkı "Türk" olarak adlandıran Avrupalılara karşın Osmanlı toplumunda "Türk" ortak bir kimliğin öznesi olmamıştır.⁶⁸ "Türk", cahil köylüyü çağrıştıran ve aşağılayıcı bir anlamda⁶⁹ kullanılırken, kökü tarihin ilk dönemlerine kadar dayanan medeni bir etnisite olarak algılanmaya başlanmıştır. Örneğin, Baykal Gölü'nün güneyinde, Orhun Vadisi'nde, 8. yüzyıldan itibaren ayakta duran, Türk diliyle yazılmış ve dönemin Türk devletiyle Türk kökenli halkına ilişkin bilgi veren en eski tarihsel kayıtlar niteliği taşıyan ve Orhun Türkçesi'yle yazılmış olan Orhun Abideleri'ndeki yazıtların çözülmesi, sadece bir dilbilim başarısı değildir.⁷⁰ Bu bağlamda, milli bir bilincin oluşmasında yapı taşı niteliği taşıyan çalışmaların arasında Türkoloji çalışmaları ilk sırayı alır.

---

⁶⁶ Yusuf Halaçoğlu, "Türk Tarihi Üzerine Çalışmalar", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:1, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.8-9.

⁶⁷ Gyula Nemeth, "Türklüğün Eski Çağı", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:1, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.553.

⁶⁸ Günay Göksu Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, (Der. İsmail Kaplan), 3.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.56.

⁶⁹ Özdoğan, a.g.e., s.55.

⁷⁰ Özdoğan, a.g.e., s.59.

İslamiyet'ten önceki Türk tarihinin öğrenilmesinde Çin kaynaklarına bağımlı olmaktan kurtulmayı ve kurulan eski devletlerin medeniyette ne kadar ileri gittiklerini öğrenmeyi sağlayan en önemli adım Orhun Abideleri'ndeki yazının çözülmesi olmuştur. Wilhelm Thomsen hem bu yazıyı çözmüş hem de elde ettiği bilgileri farklı dillerde yayınlayıp Türkoloji alanına büyük bir bilgi hazinesi sunmuştur. Kuzeybatı Moğolistan ile Güney Sibirya'da bulunan bu anıt mezarlardan altı tane bulunmuş, en az tahrip olan üçü (yani Göktürk Yazıtları) çözülmüştür.⁷¹ Bu anıt mezarlardaki yazılı taşlar bir ölünün hatırasını gelecek nesillere nakletmek için dikilmiştir. Dikiliş maksatları, ihtiva etmiş oldukları geniş ve tafsilatlı bilgi ve ton bakımından, onlar, basit birer mezar taşı olmaktan ziyade, bir devletin hatırasını ebedileştiren tarihi abide hüviyeti taşırlar.⁷²

Batı kaynaklı Türkoloji çalışmalarında, Türkçülüğün Orta Asya'da gelişip Rusların önünde engel teşkil edecek safhaya gelmesi sağlamıştır. Emperyalizm mücadelesinde Rusya'nın hızını kesecek bir iç sorun yaratma fikri ancak Türkoloji çalışmaları ile pratiğe dönüşebilirdi. Nitekim böyle de olmuştur. Daha sonra bu gelişmelere Rusya da kayıtsız kalamayıp çeşitli Türkoloji faaliyetlerine girişmişlerdir.

Türkçülüğün doğmasında Orta Asya'daki Türk asıllı Rusya vatandaşlarının önemi çok büyüktür. Zaten Anadolu coğrafyasında Türkçülüğün filizlenmesi, Rusya'dan gelen göçmenlerle mümkün olabilmıştır. Türkoloji çalışmalarından da Anadolu'dan daha önce haberleri olmuştur. Yani milliyetçilik önce Orta Asya'daki Türklerde yeşerip, onların Anadolu'ya göçleri vesilesiyle şimdiki Türkiye topraklarına yayılmıştır.

Milliyetçilik yüzyılı diye adlandırılan 19. yüzyıl, aynı zamanda, Türkoloji çalışmaları sayesinde Türklerin milliyetlerinin farkına vardığı bir dönemdir. Yani milliyetinin farkına varma ile milliyetçi olma, Türkiye topraklarında paralel olarak gerçekleşmiş ve her ikisi de Avrupa etkisiyle olmuştur. Türkoloji çalışmalarını doğrudan gerçekleştiren veya diğer ülke bilim adamlarını, araştırma merkezlerini ekonomik açıdan finanse eden Batılı ülkelerin temelde iki genel amacı bulunmaktadır.⁷³ Bu amaçlardan

---

⁷¹ Wilhelm Thomsen, "Moğolistan'daki Eski Türkçe Kitabeler", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.1314.

⁷² Mehmet Kaplan, "Göktürk Yazıtları", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.1349.

⁷³ Kaçmazoğlu, a.g.e., s.63.

birincisi, Türkoloji çalışmalarından dünya siyasetlerini gerçekleştirmek adına yararlanmak, ikincisi de, yine aynı amaç çerçevesinde, Orta Asya Türk kimliğini Osmanlı'dan bağımsız olarak tanımlayarak, bu topluluklarla doğrudan ilişkiye geçmektir.

1.1.3.2. Fransız İhtilali ve Avrupa'da Milliyetçiliğin Yayılması

Yukarıda belirtildiği üzere, 19. yüzyıl “milliyetçilik yüzyılı” diye geçer. Bu yüzyılda her millet, gerek sosyal gerek siyasi olarak kendinin ve kendinden olanların tarihini, kültürünü, dilini vb. özelliklerini tanımaya yönelik çalışmalar içerisinde bulunmuştur.

Chamberlain, “On Dokuzuncu Yüzyılın Temelleri” adlı makalesinde şu önemli saptamalarda bulunmuştur:

Ranke, yüzyılımızın milliyetçiliğin yüzyılı olacağını öngörmüştü; bu doğru bir politik tahmindir. Çünkü milletler şimdiye kadar hiç bu kadar net biçimde birbirlerine karşı çıkmamış ve birliklere hiç bu kadar karşı olmamışlardı. Ama bu yüzyıl aynı zamanda bir ırklar yüzyılı haline geldi ki, bilimin ve bilimsel düşüncenin doğrudan ve gerekli bir sonucuydu. Bilim, bir araya getirmez, böler. Bu önerme burada da kendisiyle çelişmedi. Bilimsel anatomi, ırkları birbirinden ayıran fiziksel karakteristiklerin varlığına dair öyle kesin kanıtlar sundu ki, inkâr edilmeleri imkansız hale geldi; bilimsel filoloji farklı diller arasında köprü kurulamayacak kadar temel farklar keşfetti; tarihin farklı alanlarındaki bilimsel incelemeler de benzer sonuçlar getirdi, özellikle her bir ırkın dini tarihinin tam olarak belirlenmesiyle ki daha sonra ki gelişme, her zaman net olanı, keskin bir şekilde ayrılmış hatları takip etmiş ve halen etmekte iken, bu belirlenmede sadece genel fikirlerin en genel olanları benzerlik yanılığısına sebep olabilir. İnsan ırkının sözde birliği bir hipotez olarak hala saygı görmektedir ama sadece maddi temelden yoksun, kişisel, sübjektif bir inanç olarak. 18. yüzyılın milletlerin kardeşliğine dair fikirleri şüphesiz asilce olsa da kökenleri itibaren tamamen duygusaldı; savaşta yedekler gibi topallayan sosyalistlerin hala sıkıca tutunduğu bu fikirlerin aksine, zamanımızın olayları ve incelemelerinin sonucunda acı gerçek kendini gitgide daha fazla ortaya koymaktadır.⁷⁴

Şüphesiz bu yüzyılın milliyetçilik yüzyılı olarak adlandırılmasına sebep olan en önemli olay ise 1789'da patlak veren Fransız İhtilali olmuştur. Bu ihtilal, o zamana kadar evrensel bir isim ve nitelik kazanamayan milliyetçilik düşüncesinden evrensel bir milliyetçilik ideolojisi doğurmuştur.

⁷⁴ Houston Stewart Chamberlain, “On Dokuzuncu Yüzyılın Temelleri”, **Batıya Yön Veren Metinler III: Aydınlanma/Burjuvazi Yüzyılı/Bilim Çağının Zaferi (1650-1800)**, (Der. Alev Alatl), C.:3, Nevşehir: İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı Kapadokya Meslek Yüksek Okulu Yayınları, 2010, s.1265-1266.

Milliyetçilik, ulusun, siyasi örgütlenmenin merkezi olduğuna dair inançtır ve şu iki temel varsayımına dayanır:⁷⁵ Birincisi, insan türü doğal olarak farklı milletlere ayrılmıştır ve ikincisi, millet en uygun ve muhtemelen en meşru siyasi hâkimiyet birimi olması anlamında siyasi bir cemaattir. Egemenlik kullanan bir millet fikri, İngiltere’de ortaya çıkmış olsa da, siyasi bir hareket olarak milliyetçiliğin kökenleri ancak ve ancak Fransız İhtilali’nde bulunabilir.⁷⁶

Avrupa tarihine damga vuran olayların etkisi, hiçbir zaman doğdukları coğrafyayla sınırlı kalmamıştır. Fransız İhtilali bu durumun örneklerinden en açık olanıdır. Ulusal devlet ve milliyetçilik fikirlerinin temeli de Fransız İhtilali’ne dayanmaktadır ve milliyetçiliği Avrupa’nın diğer ülkelerine taşıyan ise Napolyon Savaşları olmuştur.⁷⁷ Fransa’da patlak veren siyasi devrimin yayılması ilk yıllarda Napolyon Savaşları ile olsa da, bir zaman sonra, bu yayılma önlenemez bir hal almıştır.

19. yüzyılının ilk yarısında, özellikle hürriyetçilik ve milliyetçilik kavramları ve bu kavramlardan doğan akımlar ve hareketler, yüzyılların kurumsallaşmış otoriter ve mutlakiyetçi rejimlerini korkutmuşlardır.⁷⁸ Çok uluslu imparatorluk niteliği taşıyan ülkeler için tehlike arz eden bu durum karşısında, kendilerini koruma refleksiyle giriştikleri teşhis ve hamleler, milliyetçiliği köreltememiştir. Aksine, bu yeni akımlara sert tepki göstermeleri, etki-tepki ilkesi gereğince, önce hürriyet fikirlerini sonra da milliyetçilik hareketlerini bütün Avrupa’da daha da güçlendirmiştir.⁷⁹

Peki, Osmanlı İmparatorluğu’nun Avrupa’da olanlara tepkisi ne olmuştur? Osmanlı İmparatorluğu, Fransız İhtilali’ne karşı herhangi bir ilgi veya korku göstermemiş ve bunu Avrupa’nın kendi iç sorunu gibi görmek istemişse de, Avrupa devletlerinin kendi aralarındaki ve özellikle, İhtilal Fransa’sı ile mücadelelerinden doğan gelişmeler, Osmanlı İmparatorluğu’nu da etkisi altına almış ve bu mücadelelerin içine sürüklenmiştir.⁸⁰

---

⁷⁵ Andrew Heywood, **Siyasetin Temel Kavramları**, (Çev. Hayrettin Özler), (Ed. Selçuk Durgut), Ankara: Adres Yayınları, 2012, s.337.

⁷⁶ İnci Özkan Kerestecioğlu, “Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli Uyandıran Prens’ten Frankeştayn Canavarına”, **19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasi İdeolojiler**, (Der. H.Birsen Örs), 4.Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s.329-330.

⁷⁷ Kaçmazoğlu, a.g.e., s.29.

⁷⁸ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, 6.Baskı, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010, s.21.

⁷⁹ Armaoğlu, a.g.e., s.21.

⁸⁰ Armaoğlu, a.g.e., s.21.

Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik akımı, azınlıkların Osmanlı Devleti'nden ayrılmasına neden olmuştur. Milliyetçilik akımının etkisiyle ilk isyan eden Sırp'lar, ilk bağımsızlık kazananlar ise Yunanlardır. Rumeli'deki Osmanlı topraklarından ayrılarak bağımsız bir devlet haline gelen Yunanistan ve daha sonraki tarihlerde bağımsızlığını elde eden Sırbistan, Romanya ve Bulgaristan, 19. yüzyılda Avrupa'da hâkim olan iktisadi sistemi temel prensip kabul ederek kurdukları bürokrasi ile modern bir devlet olma yoluna girişmişlerdir.⁸¹

Fransız İhtilali'nin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki hâkim tebaa olmayan unsurlar üzerindeki etkisi, bağımsız ve modern bir ulus-devlet kurmalarıyla sonuçlanmıştır. Hâkim tebaa olan Türkler de şüphesiz Fransız İhtilali'nin yaymış olduğu milliyetçilik akımından etkilenmişlerdir. Bu etkilenişi Akçura şöyle ifade etmektedir:

Her kavim ve hatta her kabile, diğer kavim ve kabilelere karşı daima kendi hususiyetini duymuş ve çoğunlukla kendi üstünlüğünü iddia etmiştir. Bu duygu ve iddia, milliyetçilik fikrinin içgüdü ile meydana gelen ilk başlangıcıdır. Türk kavim ve kabilelerinde bu duygu ve iddianın her zaman var olduğu hiç korkmadan tasdik edilebilir. Fakat söz konusu olan 'milliyet fikri', bu duygu ve iddianın çok gelişmiş bir safhasıdır. Kabile ve kavmiyet duygusunun, milliyet fikri derecesine yükselmesi, Doğu'da değil, Batı'da meydana gelmiştir.⁸²

İmparatorluğun kurtuluşu için gerekli olan çabaların Batı'yı örnek alma doğrultusuna oturtulduğu 1800lü yılların sonu ile 1900lü yılların başında, Türkçülük en önemli argümanlardan birini oluşturmuştur. Osmanlıcılık ve Batıcılık ile birlikte çıktıkları yolda, gerek savaşlar gerekse diğer özel sebepler nedeniyle yalnız ve tek ideoloji haline gelmiştir. Türkçülük deyince akla gelen ilk iki isim kuşkusuz Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp'tir. Bu iki Türkçü de, Türkçülüğü, Batıda yapmış oldukları analizler ve Batı'nın görmüş olduğu devrimler neticesinde programlaştırmışlardır. Fakat programlaştırmamanın kaynağı her ne kadar aynı ise de yönü farklı olmuştur.⁸³ Türk ulusal hareketinde, Akçura tarafından temsil edilen bir "Batılı" ve Gökalp tarafından temsil edilen bir "Doğulu" yön bulunmaktadır. Böylece Akçura ile ortaya çıkan, Türk milliyetçiliğinin, ılımlı, gerçekçi, akılcı, stratejik, ataerkil ve burjuva yönüdür. Gökalp ise daha radikal, mitleştirmeye daha

⁸¹ Kemal H. Karpat, **Kısa Türkiye Tarihi (1800-2012)**, (Yay. Haz. Güneş Ayas), 2.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013, s.41.

⁸² Yusuf Akçura, **Türkçülük: Türkçülüğün Tarihsel Gelişimi**, (Ed. İrfan Bülbül), 3.Baskı, İstanbul: İlgü Kültür Sanat Yayıncılık, 2012, s.25-26.

⁸³ François Georgeon, **Osmanlı Türk Modernleşmesi (1900-1930)**, (Çev. Ali Berktaş), 2.Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006, s.95-96.

açık, daha romantik, daha duygusal, daha popüler ve kültüre daha çok vurgu yapan bürokratik yönü temsil etmektedir.

1.1.3.3. Rusya'dan Gelen Göçmen Türkler ve Anadolu'daki Türkçülüğe Etkileri

Anadolu coğrafyasında Türkçülüğün filizlenip yeşermesinde Rus yönetimi altında uzun yıllar yaşayan Orta Asya'dan gelen Türklerin kilit bir rolü vardır. Gerek Batı kaynaklı Türkoloji çalışmalarına gerekse Batı'dan yayılan milliyetçilik akımlarına daha önce vakıf olan bu grup, Anadolu'daki Türkçülüğün siyasal bir harekete dönüşmesini hızlandırmış ve dernekler vesilesiyle bu düşüncenin hızla yayılmasını sağlamışlardır.

Rusya'nın yayılma alanı olarak gördüğü ve arka bahçesi olarak kabul ettiği Orta Asya'da açtığı okullarda yürüttüğü eğitim politikası ve Batılı ülkelerin gerçekleştirdiği Türkoloji çalışmaları, Orta Asya Türklerinin belirli bir bilince ulaşmasına ve Türkçülük akımının doğmasına hizmet etmiştir.⁸⁴ Yüksek eğitim gören ve olup bitenlerin farkına varan Türkler, Batı'dan gelen milliyetçilik düşüncesi ile Rusya'daki Panslavizm'e tepki ve bazı Batılı ülkelerin politikaları doğrultusundaki teşvikleri ile Türkçülüğe yönelirler.⁸⁵

Türkçülüğün Rusya'daki versiyonunda İslamcılık da entegre olmuş bir haldedir. Bu durumun sebebi Rusya'nın girişmiş olduğu dini asimilasyon politikalarıdır. Rusya'daki Türk kökenli aydınlar, İslami bağlılıkları ile Türkî etnik aidiyetlerinin Ruslaştırma politikasına karşı kavramsal olarak bağdaşabilen ve siyasal olarak birbirlerini güçlendiren etkenler olduğu düşüncesindeydiler.⁸⁶ Ancak yeni siyasal gelişmelerle birlikte, İslamcılık, en azından geçerli bir siyasal strateji olarak güç kaybederken, Türkçülük, bir siyasal akım olarak hız kazanmıştır. Özellikle Balkan Savaşları'ndan sonra imparatorluğun değişen toprak ve nüfus tablosu, İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde Türkçülüğü güçlendirmiştir.⁸⁷

Rusya'da Türkçülük, ekonomik alanda hali vakti yerinde olan ve çeşitli kaynakların Türk burjuvazi sınıfı olarak adlandırdığı bir kesimin elinde doğup gelişmiştir.⁸⁸ Bu kesimin

---

⁸⁴ Kaçmazoğlu, a.g.e., s.105.

⁸⁵ Kaçmazoğlu, a.g.e., s.105.

⁸⁶ Özdoğan, a.g.e., s.42.

⁸⁷ Özdoğan, a.g.e., s.42-43.

⁸⁸ Ali Engin Oba, **Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu**, Ankara: İmge Kitabevi, 1995, s.143.

bireyleri alt eğitim kurumlarını Rusya’da tamamlayıp, yüksek öğrenimlerini kimisi Rusya’da kimisi Avrupa’da tamamlamışlardır. Türkiye’ye gelen göçmenlerin büyük bir bölümünün eğitim düzeyi oldukça yüksektir.⁸⁹ Bernard Lewis, bu durumu şöyle açıklar:

Bu mülteciler, çok kez yüksek standartta eğitilmiş idiler; bazıları Rus lise ve üniversitelerini bitirmişlerdi. Rus Türkolojisinin pek önemli başarılarına aşina idiler; Panislawizm hareketi ve mistiği ile karşı karşıya kalmışlar ve ona karşı tepki göstermişlerdi; Rus çarlığının, mensubu oldukları entelejansiya (aydınlar topluluğu) arasında yaygın olan halkçı ve devrimci eğilimlerden etkilenmişlerdi. Aynı zamanda, Osmanlı İmparatorluğu’nda bazı çevrelerde geçerli olan yeni siyasal ve toplumsal fikirlerle de tanışık idiler.⁹⁰

Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu ve Hüseyinzade Ali gibi okumak için gelenler ya da 1908 sonrası Rusya’dan kaçarak Osmanlı İmparatorluğu’na yerleşen aydınlar İttihatçı çevrelerin içinde ya da onlarla yakın ilişkide olmuşlar ve Cumhuriyet’in kuruluşuna da aktif olarak katılmışlardır.⁹¹ Yusuf Akçura başta olmak üzere, Rusya’dan göçen Türkçüler, Alman milliyetçilik anlayışının benimsenmesinde etkili olurlar ve genel politikalarını milliyetçilik doğrultusunda şekillendiren İttihat ve Terakki önderleri, sonunda Türkçülüğü bir devlet siyaseti olarak benimserler.⁹²

Kültürel Türkçü düşüncenin, ideolojisiyle, basınıyla, yayınıyla, söylemiyle ve derneğiyle siyasal bir hüviyete bürünmesinde en büyük pay Rusya’dan gelen göçmenlere aittir. Buna liderlik eden de Yusuf Akçura’dır. Akçura’nın 1904 yılında Mısır’da çıkan bir Türk gazetesinde yayınladığı “Üç Tarz-ı Siyaset” adlı makalesi, siyasal Türkçülük için bir milat teşkil etmektedir.

Rusya’dan gelen Türk aydınlar tarafından çoğunlukla kültürel bir birlik olarak önerilen düşünce, batıdaki toprakların kaybedilmesini telafi edecek siyasi bir ideale dönüştürülmüştür.⁹³ Diğer taraftan, Türkçülüğün siyasallaşmasında Osmanlı aydınlarının rolü pek azdır. Olanların da Rusya göçmenlerinden etkilendiği bilinir. Örneğin, Gökalp, genellikle Osmanlı’nın içinde bulunduğu ortamın sorunları çerçevesinde önerilerini

---

⁸⁹ François Georgeon, **Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)**, (Çev. Alev Er), 3.Baskı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s.11.

⁹⁰ Bernard Lewis, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, 2.Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1984, s.345-346, (Akt.:Kaçmazoğlu, a.g.e., s.106.)

⁹¹ Gün Soysal, “Rusya Kökenli Aydınların Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin İnşasına Katkısı”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.484.

⁹² M. Jacop Landau, **Pantürkizm**, (Çev. Mesut Akın), İstanbul: Sarmal Yayınları, 1999, s.77.

⁹³ Özdoğan, a.g.e., s.43.

biçimlendirirken, buna karşılık Akçura ise Osmanlı'nın yanında Avrupa ve Rusya'daki ortamı da dikkate alarak, Türkçülüğü bir siyasi seçenek olarak sunmuştur.⁹⁴

Türk kökenli Rus vatandaşı aydınların bir diğer önemi de Cumhuriyet'in geçmişle ilgisini kesme sürecinde ortaya çıkmıştır. Osmanlı mirasına bağlılık duymamaları, Türkçülüğün geçmişinin Orta Asya'da aranmasına dönük projelerin parçası olmalarına yol açmıştır.⁹⁵

Göçmen aydınlardan en önde geleni Yusuf Akçura'dır. Kuşkusuz Akçura'nın da Türkçü olmasına vesile olan, büyükleri (Şeyh Cemaleddin-i Afgani, Ahunzade Mirza Feth Ali, İsmail Gasprinsinki, Şahabeddin-i Mercani vd.) vardır. Bunlar bahsolunan göçmenlerin hocaları ve fikinsel tabanda ilk Türkçüler diye zikredebileceğimiz kişilerdir. Yusuf Akçura, 1908'deki Jön Türk devriminin zaferinden kısa bir süre sonra Türkiye'ye gelmiştir. Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya Savaşı sırasında siyasal Türkçülüğü teşkilatlandırmayı ve yönetimdeki İttihat ve Terakki'yi Türkçü politikalara sevk etmeyi kendine görev bilen Akçura, daha sonra da Mustafa Kemal'in önderliğinde girişilen yeni Türk devletini kurma çabalarına katılmıştır.⁹⁶ Cumhuriyet dönemi sonrasında da birçok kilit görevde bulunan Akçura, beş dönem milletvekilliği yapmış aynı zamanda Türk Tarih Kurumu'nun kurucu üyesi olmuştur. Akçura'nın Türk toplumunda köklenmesi için çaba harcadığı ulusal burjuva ideolojisine karşı gösterilen direniş, gerçek anlamda sosyolojik bir direniştir. Burjuvazinin Türkiye'de varlığı ya da yokluğu, altmışlı yıllarda bile aydınlar arasında tartışma konusu olmuştur. Gökalp'in daha popüler, daha romantik ve üstelik daha hukuki olan milliyetçiliği Türk toplumunun bürokratik eğilimlerine, küçük burjuvazinin özlemlerine daha uygun düşmekteydi.⁹⁷

Zeki Velidi Togan, Rusya'dan gelen Türk aydınları içerisinde önemli bir yere sahiptir. İkinci Kuşak Türkçüler diye adlandırılan ve Atsız'ın başı çektiği bir grubun hocalığını yapmıştır. Atsız bir makalesinde hocasından şöyle bahsetmiştir:

---

⁹⁴ Karakaş, a.g.e., s.267

⁹⁵ Soysal, a.g.m., s.484.

⁹⁶ François Georgeon, "Yusuf Akçura", (Çev. Alev Er), **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.505.

⁹⁷ Georgeon, a.g.m., s.514.

Zeki Velidi Togan, daha pek genç yaşında tarihe milli bir düşünce ile atılmış ve maceralı geçen hayatında tarihçiliğe hiç ara vermemiştir. Bu konudaki hususi kabiliyetinin ve çok dil bilmenin verdiği imkânlarla büyük bir müverrih olmuş, tarihçi olmak için gereken yardımcı ilimlerde de aynı hizaya gelmeyi başarmıştır.⁹⁸

Togan, tarihçi Fuat Köprülü'nün desteğiyle İstanbul Üniversitesi'nde etkili bir konuma gelmiş ve Türk milliyetçiliğinin önemli isimlerini öğrencileri olarak yetiştirmiştir. Togan'ın yaşamı boyunca süren çabası, büyük Türk dünyasını tarih ve edebiyat yoluyla tanıtmak, geçmişi unutturmamak olarak tanımlanabilir.⁹⁹

Sadri Maksudi Arsal da Rusya'dan gelen aydınlar arasında önemli bir yere sahiptir. Akçura ile yakın arkadaş olan Arsal, Paris'teki şarkiyatçıların derslerinin etkisinde kalarak Türk tarihine ilgi duymaya başlamıştır.¹⁰⁰ Fakat Togan gibi yalnızca Türk tarihinde değil Türk dilinde de uzmanlaşmayı seçmiştir. Arsal'ın dil konusuna ilgisi de, Rusya'da Türkoloji'nin kurucusu sayılan Wilhelm Radloff'un etkisiyle başlayacaktır. Paris'te Türk tarihi çalışmalarına da yoğunlaşan Arsal, aynı zamanda Sorbonne Üniversitesi'nde Türk tarihi dersini veren ilk Türk'tür.¹⁰¹ Türkiye'ye geldikten sonra da üniversitelerde ilmi faaliyetlerine devam etmiştir.

Göçmenler açısından dikkat çeken noktalardan biri de, bunların hiçbirinin Rusya'da iken Osmanlı ile siyasal ilişkide bulunmamalarıdır. Ancak Rusya'da başarısız olunca Türkiye'ye gelip Osmanlıyı kendi siyasetlerinin içine çekmeye çalışmışlardır. Bu bağlamda milliyetçilikle ilgili görüşleriyle Türkiye'de ünlenen Türkçülerin neredeyse tamamı İkinci Meşrutiyet'ten sonra Anadolu'ya gelmişlerdir. Bu Türkçüler öncülük ettikleri Türk Derneği (Kasım 1908), Türk Derneği Dergisi (ilk sayı 1911), Türk Ocağı Cemiyeti (Haziran 1911), Türk Yurdu Cemiyeti (Ağustos 1911), Türk Yurdu Dergisi (ilk sayı Kasım 1911), Genç Kalemler Derneği (Nisan 1911) gibi dernek, kuruluş ve dergilerle Türkçülüğün doğmasında ve gelişmesinde çok önemli bir rol oynamışlardır.¹⁰²

⁹⁸ Hüseyin Nihal Atsız, "Zeki Velidi Togan'ın Tarihçiliği", Ötüken, 1971, S.:11, **Makaleler II**, 2.Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1997, s.83.

⁹⁹ Gün Soysal, "Zeki Velidi Togan", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, s.488.

¹⁰⁰ Yüksel Taşkın, "Sadri Maksudi Arsal", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.496-497.

¹⁰¹ Taşkın, a.g.m., s.497.

¹⁰² Kaçmazoğlu, a.g.e., s.109.

1.1.3.4. Alternatif Akımların Etkisini Yitirmesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde üç yeni siyasi akım ortaya çıkmıştır. Bu akımlardan ilk ortaya çıkan Osmanlılık olup onu 19. yüzyılın sonlarına doğru İslamcılık ve Türkçülük izlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmış olması, diğer iki akımın tasfiyesine yol açarken, Türkçülük devlet politikalarını belirleyen bir siyaset olarak benimsenmiştir.¹⁰³

İmparatorluk dâhilinde yaşayan farklı dinsel ve etnik grupları tek bir “Osmanlı milleti” olarak kabul eden ve bu unsurları ortak imparatorluk ideali çerçevesinde birleştirme yaklaşımına Osmanlılık denmektedir.¹⁰⁴

1789 Fransız İhtilali, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gayrimüslim unsurlarda da milliyetçi hareketleri kamçılamıştır. Bu durum tüm etnik kimliklerin üzerinde siyasi bir sadakat odağı sağlamaya çalışan Osmanlılık politikasının da doğmasına neden olmuştur.¹⁰⁵ Devletin yönetimi altındaki dilleri, dinleri, ırkları farklı olan Arap, Arnavut, Bulgar, Ermeni ve Rum gibi unsurlara “eşitlik” ve “serbestlik” verilmek suretiyle, aralarında bir yakınlaşma, kaynaşma hatta birleşme meydana geleceği umulmuş, “ortak vatan”da birleşmiş yeni bir millet yani Osmanlı milleti meydana getirilmek istenmiştir.¹⁰⁶

1856 yılında Paris ve Londra'da hazırlanan ve Sultan Abdülmecit tarafından kabul edilen Islahat Fermanı ile yürürlüğe konan Osmanlılık kimliği, daha önce tanınan din, dil ve mezhep farklarının da üzerinde bir siyasal birliktelik meydana getirmeyi amaçlamıştır.¹⁰⁷ Tanzimat'ın resmi doktrin olarak benimsediği ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar sürdürülecek olan Osmanlılık,¹⁰⁸ Tanzimat döneminin ulusçuluğuna karşı etkili bir siyasi akım, hatta imparatorluğun “resmi ideolojisi” olmuştur.¹⁰⁹

---

¹⁰³ Kaçmazoğlu, a.g.e., s.137.

¹⁰⁴ Selçuk Akşin Somel, “Osmanlı Reform Çağı'nda Osmanlılık Düşüncesi”, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi)**, C.:1, 9.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s.88.

¹⁰⁵ Ahmet Yıldız, **Ne Mutlu Türküm Diyebilene/Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Sekürel Sınırları (1919-1938)**, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010, s.61.

¹⁰⁶ Recep Duymaz, **Üç Tarz-ı Siyaset ve Düşünce Akımlar**, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2004, s.72.

¹⁰⁷ Fuat Uçar, **Üç Tarz-ı Siyaset Türkçülüğün Manifestosu Osmanlılık-İslamcılık-Türkçülük**, Ankara: Fark Yayınları, 2008, s.50.

¹⁰⁸ Yıldız, a.g.e., s.54.

¹⁰⁹ Uçar, a.g.e., s.50.

Osmanlılık, 19. yüzyıl sonlarında Avrupa’da ortaya çıkan ulusçuluk akımına paralel olarak oluşturulmuş, çeşitli ulusların birliğine dayalı bir Osmanlı ulusu yaratma çabasıdır.¹¹⁰ Bu nedenle “Osmanlılık” ile “Osmanlılık” kavramları ayrı ayrı tanımlanmıştır. Osmanlılık Batı karşıtı bir siyaseti tanımlamak için kullanılırken, Osmanlılık ise Tanzimat ile oluşturulan Batılılaşmayı ön koşul olarak kabul etmektedir.¹¹¹

Baykan Sezer “Osmanlılık” kavramını şöyle açıklamıştır:

19. Yüzyılda ülkemizde Osmanlılıktan anlaşılan, artık Batı’ya karşı bir cephe oluşturmak ve bu cephe içinde Doğu’yu savunmak ve dolayısıyla da Doğu-Batı ilişkilerini denetlemek değildir. Söz konusu dönemde Osmanlılıktan anlaşılan, yine yeryüzünün en önemli bölgesinde geniş bir İmparatorluk olmaktan mümkün siyasi çıkarları sağlamak ve yenedünya dengelerinde yer edinebilmekle sınırlıdır. Elde tutulan stratejik konum, en iyi biçimde değerlendirilmek istenmiştir.¹¹²

İmparatorluğun son yüzyılında, aydınların yazılarında ve düşüncelerinde bir “Osmanlı milleti” oluşturma fikri çoğunlukta. Öyle ki, Akçura, 1904’te yazdığı makalesinde Osmanlıcılığı reddetmesine rağmen, Türk Derneği ve Genç Kalemler etrafında toplanan çeşitli milliyetçiler arasında dahi Osmanlılık düşüncesinin varlığını koruduğu görülmektedir.¹¹³ Ziya Gökalp, bu dönemdeki Türk fikir adamlarının “Türklük yok, Osmanlılık var” dediklerini, bunun nedeni olarak da, Türklerin önce sezgiye dayanan bir ihtiyata uyararak, bir ülkü için var olanı, tehlikeye düşürmekten çekindiklerini ifade etmektedir.¹¹⁴

Osmanlı milleti oluşturma düşünce ve çabalarına karşın Yusuf Akçura, Osmanlı milleti oluşturma zorluklarını üç noktada toplamıştır:¹¹⁵ Bunlardan birincisi, Osmanlı halklarının tarihinin fiziksel bir tarih olması ve ruhsal olmamasıdır. İkinci olarak, aynı halkları şimdi ve gelecekte bağlayacak bir ülkünün bulunmamasıdır. Son olarak, ne Türkler ne de Türk ve Müslüman olmayan halkların bir Osmanlı milleti içinde eriyip yok

---

¹¹⁰ Uçar, a.g.e., s.50.

¹¹¹ Karakaş, a.g.e., s.243.

¹¹² Baykan Sezer, *Sosyolojinin Ana Başlıkları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1985, s.197, (Akt.: Kaçmazoğlu, a.g.e., s.138.)

¹¹³ Uçar, a.g.e., s.51.

¹¹⁴ Ziya Gökalp, *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, (Ed. Mehmet Celal Atgün), İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları, 2013, s.12-13.

¹¹⁵ Enver Ziya Karal, “Üç Tarz-ı Siyaset’e Önsöz”, *Üç Tarz-ı Siyaset*, Ankara: Lotus Yayınları, 2005, s.25-26, (Akt.: Uçar, a.g.e., s.53-54.)

olmayı istememesi, yani beraber ve birlikte yaşama isteğinin olmamasıdır. Bu zorluklar, Osmanlı milleti oluşturmak veya Osmanlılık düşüncesinin “boş bir hayal” olarak yorumlanmasına neden olmuştur.

Tarık Zafer Tunaya, İkinci Meşrutiyet dönemindeki bütün siyasi akımların amacının İmparatorluğu yıkılmaktan kurtarmak olduğu için, Osmanlıcılığın ortak amaç olduğunu, yani bütün fikir akımlarının Osmanlıcı olduğunu ve bu nedenle ortak bir amacın ayrı akım olamayacağını belirtmektedir.¹¹⁶ Böylece “Osmanlılık”, resmi politika olarak korunmasına rağmen Türkçülük ile İslamcılık, Batı karşısında kullanılan yeni siyasetler olarak ağırlık kazanmaya başlamıştır.¹¹⁷

Osmanlı İmparatorluğu, Balkan Savaşları’ndan büyük ölçüde küçülmüş olarak çıkmış, buna bağlı olarak Müslüman ve Türk olmayan unsurların alışıldık tavrı ve Müslüman Arnavutların ayaklanması, Osmanlılık politikasının da iflasını getirmiştir.¹¹⁸ Çünkü, tüm dünyada ulusçuluk akımının egemen olduğu, toplulukları harekete geçirdiği bir çağda, ulusları yok etmeyi, değiştirmeyi mümkün görmek, varsaymak mantıklı bir düşünce olmayıp, hiçbir dayanağı ve tutarlı yanı da yoktur.¹¹⁹

Akçura da 1870-1871 Fransız-Alman Savaşı’nda, Almanların üstün gelmesiyle beraber, bir Osmanlı milleti meydana getirme hayalinin Fransız İmparatorluğu ile beraber bir daha dirilmemek üzere öldüğünü belirtmektedir.¹²⁰ Zaten Akçura, Türk milliyetçiliğini Osmanlılığı sürdürmek için bir araç sayan Osmanlıların tersine, Osmanlılığı Türklerin çıkarlarını korumak için bir araç saymıştır.¹²¹ Osmanlılığın artık hiçbir milliyetçilik için hiçbir olumlu etkisinin kalmadığını görünce de, bu durumu açıklayarak, Türkçülüğe dönüş için bir propaganda şeklinde kullanmıştır.

Osmanlıcılığın etkinliğini yitirmesinin ardında yatan asıl neden, Almanya’nın 1871’de Fransa’yı ağır bir yenilgiye uğratarak Batı’da İngiltere’den sonra ikinci büyük güç

---

¹¹⁶ Tarık Zafer Tunaya, **Hürriyetin İlanı: İkinci Meşrutiyetin Siyasi Hayatına Bakışlar**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s.60.

¹¹⁷ Mehmet Karakaş, “Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği”, *Doğu-Batı Dergisi*, S.:38, 2006, s.64. (Akt.: Uçar, a.g.e., s.54.)

¹¹⁸ Mehmet Karakaş, **Türk Ulusçuluğunun İnşası**, s.128.

¹¹⁹ Kili, a.g.e., s.240.

¹²⁰ Duymaz, a.g.e., s.77.

¹²¹ Masami Arai, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, (Çev. Tansel Demirel), 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008, s.102.

olarak ortaya çıkmasıdır.¹²² Dolayısıyla, Fransa ve İngiltere'ye dayalı siyasetler yerini Almanya'ya dayalı siyasetlere bırakmıştır. Almanya'nın Hindistan'a iki farklı yoldan ulaşma planı çerçevesinde, İslamcılık ve Türkçülüğe yönelik politikaları ortaya çıkmış ve bu politikalara bağlı olarak, Osmanlı'da önce İslamcılık, ardından dünya sistemindeki gelişmelere bağlı olarak İslamcılık ve Türkçülük etkin olmaya başlamıştır.¹²³

İslamcılık, 1856 Islahat Fermanı'nın Osmanlı iktidar eliti, uleması ve Müslüman tebaa üzerinde derin etkiler bırakması üzerine, Islahat Fermanı ile birlikte İslamiyet aleyhine doğan konjonktüre karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.¹²⁴

Dönemin üç büyük imparatorluğu olan Rusya, Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorlukları farklı etnik ve dini toplulukları bir arada tutacak ideolojiler formüle etmişlerdir ve burada dikkati çeken önemli nokta, emperyal ideolojiler oluşturulurken, yönetici etnik grupların dine dayalı ulusçuluklarının da buna eşlik etmesidir.¹²⁵ Rusya, Slav ulusçuluğu yaparken sırtını Ortodoks Kilisesine dayamış, Avusturyalılar, Alman ulusçuluğu karşısında Katolik Kilisesine sığınmışlardır. Benzer motiflerle Osmanlı aydınları da benzer bir ideoloji geliştirmeye çalışırken, çekirdek yönetici gruba hitap eden İslamcılığı formüle etmek istemişlerdir.¹²⁶

Osmanlıcılığın eşitlik politikasına bir tepki olarak 19. yüzyılda hemen hemen bütün Hristiyan unsurların imparatorluktan ayrılması üzerine, Avrupa'da gelişen Pan-Germenizm ve Panslavizm'den de esinlenen II. Abdülhamit, imparatorluktaki İslami unsurların dağılmasını engellemek için İslamcılığı bir sistem olarak kabul etmiştir.¹²⁷ Tarık Zafer Tunaya'ya göre, Meşrutiyet'in en yaygın ve kuvvetli fikir hareketi olan İslamcılık, devletin teokratik yapıya sahip olması ve padişahın aynı zamanda halifelik gibi bir statüsünün de bulunmasının etkisiyle aksiyon gücünü arttırmıştır.¹²⁸ Asıl gelişimini 19. yüzyılda İkinci Meşrutiyet döneminde gösteren İslamcılık, imparatorluğun uzak çevresinde Hindistan'da

---

¹²² Kaçmazoğlu, a.g.e., s.138.

¹²³ Kaçmazoğlu, a.g.e., s.138.

¹²⁴ Ali Bulaç, "İslam'ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcılığın Üç Nesli", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (İslamcılık)**, C.:6, 3.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s.48.

¹²⁵ Uçar, a.g.e., s.57.

¹²⁶ Yıldız, a.g.e., s.60.

¹²⁷ Mithat Atabay, **II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Milliyetçilik Akımları**, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2005, s.43.

¹²⁸ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s.71.

şekillenmiş ve 1870'lerden itibaren de imparatorluğun merkezinde gittikçe güçlenen bir akım olmuştur.¹²⁹ Böylece İslamcılık aslında Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemeye ve Hindistan'ın adım adım İngiliz boyunduruğuna girmeye başladığı bir dönemin sonlarından itibaren başlayan bir söylem halini almıştır.¹³⁰ II. Abdülhamit döneminde pek de net olmayan adımlarla izlenmeye başlanan İslamcılık siyaseti, entelektüel bir olgunlaşmanın değil, siyasi bir ihtiyacın ürünü olarak kendini göstermiştir.¹³¹

Yusuf Akçura, Birinci Meşrutiyet'in başarısızlığa uğraması ile İslamcılık akımının geniş bir eylem alanı bulduğunu belirtmiştir. Ancak Akçura, Mehmet Ali Paşa karşısında Osmanlı padişah ve halifesinin tahtını ve tacını Müslümanlara karşı din düşmanı tanınan Rusya'nın yardımı ile koruyabildiğini, dolayısıyla bir "İslam Birliği" kurma döneminin bu olayla çoktan geçtiğinin görüldüğünü belirtmiştir.¹³²

Osmanlıcılığın hayale dönüşmesi nasıl Balkan Savaşları'nda kendini gösterdiyse, İslamcılığın da sarsılması Arnavut ve Arap isyanları ile ortaya çıkmıştır. Müslüman olan bu unsurların, İslam Birliği içerisinde düşünölmelerine rağmen isyan etmeleri, İslamcılığın sonunu hazırlamıştır. İslamcılığın zayıflaması, Arnavutların bağımsızlığını kazanması ile başlamış ve Arapların başkaldırısı ile hızlanmıştır.¹³³

Niyazi Berkes, Türklük duygusunun doğmasına karşın İslamcılarının dindarlığı savunma çabaları ile Arap savunuculuğu yapmaları ve bu din savunucularının Arapçılığın Türk aydınları arasında Araplara karşı haksız, ama kaçınılmaz bir antipati yaratması Panislamizm'in gerçekleşmesini suya düşürdüğünü belirtmektedir.¹³⁴

Nihayet, Balkan Savaşları ile Türk aydınları yeni bir döneme girmiş, milliyetçilikle ulusal uyanışın önü açılmıştır. İkinci Meşrutiyet'le başlayan siyasal Türk milliyetçiliği,

---

¹²⁹ Şerif Mardin, "İslamcılık", Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C.:5, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985, s.1400, (Akt.: Atabay, a.g.e., s.41.)

¹³⁰ Yağmur Atsız, "Üç Tarz-ı Siyaset ve Tek Arz-ı Kiyaset", Türkiye Günlüğü Dergisi, S.:31, Ankara, 1994, s.85, (Akt.: Uçar, a.g.e., s.60-61)

¹³¹ Ahmet Turan Alkan, "Üç Tarz-ı Siyaset'ten Tek Tarz-ı Siyasete", Türkiye Günlüğü Dergisi, S.:31, Ankara 1994, s.22, (Akt.: Uçar, a.g.e., s.61.)

¹³² Karal, a.g.m., s.29, (Akt.: Uçar, a.g.e., s.64.)

¹³³ Kaçmazoğlu, a.g.e., s.142.

¹³⁴ Niyazi Berkes, İslamlık, Ulusçuluk, Sosyalizm, 2.Baskı, Ankara: Bilgi Yayınları, 1975, s.14-15, (Akt.: Uçar, a.g.e., s.65.)

Balkan Savaşları ile tamamen yıkılmaya yüz tutmuş olan Osmanlı Devleti'nin temelleri üzerine, yeni bir Türk Devleti'nin temellerini atma hazırlığı başlatmıştır.¹³⁵

1908'de yönetime gelen Jön Türklerin dönemi, Türkçülüğün siyasi bir mecra bulduğu evredir. Akçura'nın da içinde bulunduğu Jön Türkler diğer akımları sistemli bir şekilde tasfiye edip Türkçülük akımını hâkim ideoloji haline getirmişlerdir. Akçura'nın, Türk milliyetçiliğinin temellerini oluşturmak için kurduğu ve kurulmasına iştirak ettiği Türk Yurdu Mecmuası, Türk Ocakları ve Türk Derneği, Jön Türklerin çabalarıyla kurulmuştur.¹³⁶ Jön Türk düşüncesinin ön planında devlet kurtarmayı amaçlayan siyasi bir eylemcilik vardır.¹³⁷

Osmanlılık ve İslamcılığın fiili olarak bitişi, cumhuriyetin ilanı ile söz konusu olsa da yukarıda anlatılanlardan hareketle, aslında, İkinci Meşrutiyet döneminde bu iki akım iyice sarsılmış ve Birinci Dünya Savaşı öncesinde imkânsız hale gelmiştir. İkinci Meşrutiyet ile yönetime gelen Jön Türkler Türkçü politikalar izlemişlerdir. Hatta bu sebeple Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında savaşa girmişlerdir.

1.2. Turancılık

1.2.1. Anlam ve Kavram Olarak Turancılık

Turancılık kelimesine getirilen eklerin amacı, Türkçülük kelimesindeki eklerin amacından farksızdır. Kök Turan olduğuna göre, bu kelimenin “Turan'a bağlılık, aidiyet, sevgi ve Turan'ı ülkü edinme” anlamları mevcuttur.

Turan nedir? Kimilerine göre bir coğrafyanın, kimilerine göre bir etnik unsurun, kimilerine göre de milli bir ülkünün adıdır. Bu kavram ayrı ayrı her üçünü de kapsamının dışında Pan-Türkizm anlamında bir Türk Birliği manasına da gelmektedir.

Orta Çağ İran tarihçiliğinin etkisiyle ortaya çıkan Turan, İrec'in ülkesi İran'a karşı, Turec=Tur'un ülkesi anlamındadır. Tur/Turec'den sonra gelenler arasında İran ile kıyasıya

---

¹³⁵ H.Bayram Kaçmazoğlu, **Türk Sosyoloji Tarihi II: II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e**, 3.Baskı, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2013, s.55.

¹³⁶ David Kushner, **Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu**, (Çev. Zeki Doğan), İstanbul: Fener Yayınları, 1998, s.22.

¹³⁷ Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, 17.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s.73.

savaşan Afrasiyab=Alp er Tunga vardır. Bu sebeple Turan, Afrasiyab=Alp Er Tunga'nın ülkesi olarak ünlüdür.¹³⁸

Scott Levi, “Turan” kelimesinin etimolojisi ile ilgili değerlendirmelerinde şu verilere değinmiştir:

Barthold ve Frye'in değerlendirmelerine göre, 'Turan' tabiri Sasani dönemi sırasında İran literatürünün bazı örneklerinde, Sasani kontrolündeki bölgenin doğu düzlüklerinde yer alan, modern Pakistan'daki Belucistan'ın kuzeydoğu kısmındaki bölgeyi anlatmak için kullanılıyordu. Sonraki devirlerde 'Turan' kelimesinin anlamı değişti ve İran'ın güneydoğu uç bölgesinde yaşayan yerel gruplara işaret ederken, kuzeydoğu uç bölgesinde bulunan gruplara işaret etmeye başladı. Bu anlam değişikliğini, her iki halkın da yerleşik İran'ın uçlarında yaşayan düşman kırsal bölge insanları olmasından dolayı aralarında bir bağ kurulmuş olmasına dayandırmak mantıklı görünmektedir. Bu durum ayrıca, tabirin bozkır halkları için bir isim olarak kullanıldığı gerçeğinin Sasani dönemine dayandığı düşünüldüğünde daha da güçlenmektedir. Bu kaynaklarda 'Turan' ifadesiyle, muhtemelen Türk ve Farsça konuşan bozkır halklarının tümüne, etnik ayırım yapmaksızın işaret edildiği dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak sadece Türk halklarıyla bağlantılı bir hale gelmiştir. 'Turan' kelimesi, bir orta Farsça son eki olan (ve bu nedenle bölge ya da ülke ismi ifade eden) “-an” ile “kötü ruh, cin” gibi anlamlara gelen 'Tura' kelimesinin birleşmesinden türemiştir. Kesinlikle medeni, yerleşik halkların kırsal-göçebe komşularına besledikleri düşmanlık hisleriyle desteklenen bir değerlendirme. Öte yandan, aynı şekilde muhtemeldir ki, 'cesaret, yiğitlik' anlamına gelen Farsça 'Tur' kelimesinden türemiş olabilir. Her halükarda, sonra gelen yazarlar kelimenin anlamını, Şehname'nin doğu İranlı yazarı Firdevsi'nin benimsediği bu ikinci etimolojiye borçludur.¹³⁹

Dil bilimci Max Müller, Turanî ve Ari dilleri ayrımı yaparken bu büyük iki dil ailesinin aynı zamanda iki ayrı ırka tekabül ettiğini ileri sürmüştür. Böylelikle, ilk önce Macaristan'da benimsenen çok kaba tarihsel yorumla da Turanî dilleri konuşan bütün halkların anayurdunun Orta Asya, Ural-Altay havzası, olduğu tezi rağbet görmeye başlamıştır. Coğrafya, dil, ırk ve tarih gibi etmenleri bilimselliği sağlam temellere oturmeyen mekanik bir yaklaşımla harmanlayarak ortaya atılan Turancılık tezi Macar ulusçularının etkisiyle kısa sürede romantik bir içerik kazanmış, sonra da Macar ulusçuluğunun bir varyantı olan Pan-Turanist ideolojinin temeli olmuştur.¹⁴⁰

Radikal Türk ulusçuluğunun en temel siyasi ayırım noktalarından biri olan “Turancılık” temelde, Osmanlı ve daha sonra Türkiye coğrafyasında yaşayan Türklerle

¹³⁸ Tuncer Baykara, “Türklüğün Eski Zamanları”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.:1, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.384.

¹³⁹ Scott Levi, “Orta Çağ Orta Asyası'nda Türkistan ve Turan”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.:1, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.560-561.

¹⁴⁰ Günay Göksu Özdoğan, “Dünya'da ve Türkiye'de Turancılık”, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.389.

siyasi sınırları dışında kalan, özellikle de doğuda, Asya'da Sovyet topraklarında yaşayan Türk dilli toplulukları ortak ırk-kan, kültür ve tarih iddiası temelinde birleştirmeyi arzulayan Pan-Türkçü bir eğilim olarak belirlemiştir.¹⁴¹

Günay Göksu Özdoğan, Turancılığın tarihsel çerçevesini şu şekilde ortaya koyar:

Aslında, Turancılık, ilkin Macaristan'da ortaya çıkan siyasal yazında ve sonra Osmanlı topraklarında belirmeye başladığı biçimiyle ele alındığında Pan-Türkçülükten daha geniş bir coğrafi alanda yaşayan çeşitli halkların birliğini ifade ediyordu. Ancak İkinci Meşrutiyet'ten sonra Turancılık ile Pan-Türkçülük terimleri eş anlamlı olarak kullanıldı. Popüler kullanımda Turancılık terimi, Pan-Türkçülük terimine göre daha simgesel ve duygusal bir anlam taşıyordu. Yine 1930 ve 1940'larda, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal sınırları dışında yaşayan Türkî halklarla ortak, tarihsel, etnik kökenlerden söz edildiğinde genellikle "Turanî" terimi kullanılıyordu. Asıl doğru kavram olan Pan-Türkçülük yerine Turancılık teriminin yaygın biçimde kullanılması sadece Türk diline özgü değildi. Yabancılar da, söz gelişi, özellikle her iki dünya savaşı sırasında Alman yetkilileri ve yazarları, 'Turancılık' ve 'Turanî' terimlerini gayet rahatça kullanıyorlardı.¹⁴²

Özdoğan, bu bilgilerden hareketle Turancılık kavramına şöyle bir tanımlama getirmektedir:

Asıl anlamıyla Turancılık, 19. yüzyılın sonlarına doğru Macaristan'da siyasal bir hareket olarak ortaya çıktı. Söz gelişi 1905 yılında Macaristan'daki Pan-Turancılar, Budapeşte- Tokyo ve Kazan-İstanbul eksenleri doğrultusunda siyasal bir birlik kurma hayaline kapılmışlardır. Bir başka deyişle, Turancılık, kavramsal olarak Türk asıllı halkların, Macarların ve Finlilerin birliğini içerir ve bu yönüyle Pan-Turancılıkla eşanlamlıdır.¹⁴³

Türkiye'de Türkçülük ve Turancılık deyince akla ilk gelen isimlerden Ziya Gökalp, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bütün unsurların birer millet olduklarını, yalnız Türklerin henüz milletleşmemiş olduklarını saptamış, Türklerin de birleşmesinin, milletleşmesinin gerekli ve çağdaş gidişe uygun olduğunu düşünmüştür. Ayrıca Gökalp, "Turan" kelimesine getirmiş olduğu yorumu eserinde şöyle belirtmiştir: "Turan kelimesi, 'Turlar' yani 'Türkler' demek olduğu için, yalnızca Türkleri içeren birliğin adıdır; öyleyse 'Turan' sözcüğünü, bütün Türk kollarını içine alan büyük Türkistan için kullanmamız gerekir."¹⁴⁴

Yusuf Akçura, Turan fikrinin yeni olduğunu, gelişmesi gerektiğini savunurken, daha fazla değer verdiği Türkçülüğün Turan ile değer kazanacağını şu sözlerle ifade

¹⁴¹ Özdoğan, a.g.m., s.388.

¹⁴² Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.27-28.

¹⁴³ Özdoğan, a.g.e., s.28.

¹⁴⁴ Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, s.54.

etmektedir: “Umduğumuz şekilde olursa dünyanın her köşesinde Türkler istediğimiz gibi yükselirse topluluk, hükümet de tabii feyiz bulur; yoksa biri olmadan beriki asla olamaz.”¹⁴⁵

Akçura, Turancılığı ne gerçek sözlük anlamında, ne de romantik ulusçuluğun bir motifi olarak hiç kullanmamıştır.¹⁴⁶ Turancılığı kullanmasının altında yatan sebep, Osmanlı'nın içinde bulunduğu darboğazdan çıkması için alternatif politikalar üretmek yani siyasal seçenekler sunmaktır. Gökalp'in kullandığı Turan kavramı ise, romantik Türkçülüğün uzak ideal olarak dayanacağı efsanevi bir Turan ülkesi, hatta ülküsünden gelmektedir.

Türkçülüğün cumhuriyet sonrası savunucularından olan Nihal Atsız'a göre Turancılık, Türkiye'de 19. yüzyıldan beri tartışılan bir konudur. Zaman zaman, Türklerle akraba milletleri de içine alan bir sistem halinde düşünülmeyle beraber bugün Turancılık deyince Türkiye'de anlaşılan şey, tarihi mirasları da dâhil olduğu halde bütün Türkleri tek devlet halinde birleştirmek ülküsüdür ve her ülkü gibi nesillere bakan, kan ve can vergisi isteyen, gönüllere heyecan katan bir inançtır.¹⁴⁷

1.2.1.1. Dar Anlamda Turancılık

Cumhuriyet döneminde Türkçülük ideolojisinin öncülüğünde oluşturulan devlet ülküsü, Turancılığa millet unsurunu oluşturmak adına karşı çıkmakta ise de Sovyet Rusya'ya karşı güdülen politika çerçevesinde paradoksal olarak zaman zaman devlet tarafından savunulmuştur. Devletin çelişkili gözükten bu hareketleri altında yatan daha önemli bir gerçek bulunmaktadır. Bu gerçeklik ise Turancılığın geniş ve dar anlamda düşünülmesi ve bunların gerçekleşmesinin zamana bırakılmasıdır.

Gökalp, eserinin, Türkçülük ile Turancılığın farklarını anlattığı, Türk ve Turan topluluklarının sınırlarını belirlediği bölümünde şöyle der:

”Türk”, bir ulusun adıdır. Ulus, kendisine özgü bir kültürü bulunan bir topluluk demektir. Öyleyse, Türk'ün yalnız bir dili, bir tek kültürü olabilir. Oysa Türk'ün kimi kolları Anadolu Türklerinden ayrı bir dil, ayrı bir kültür oluşturmaya

¹⁴⁵ Akçura, **Üç Tarz-ı Siyaset**, s.23.

¹⁴⁶ Uçar, a.g.e., s.285.

¹⁴⁷ Hüseyin Nihal Atsız, “Turancılık”, *Ötüken*, 30 Nisan 1973, S.:6, **Makaleler III**, s.33.

çalışıyorlar. Örneğin Kuzey Türklerinden bir kısım gençler bir Tatar dili, Tatar kültürü yaratmaya uğraşmaktadırlar. Bu hareket, Türklerin başka bir ulus, Tatarların da başka bir ulus olması sonucu verecektir. Uzakta bulunduğumuz için Kırgızların ve Özbeklerin nasıl bir yol izleyeceklerini bilmiyoruz. Bunlar da birer ayrı dil ve edebiyat, birer ayrı kültür oluşturmaya çalışırlarsa, Türk ulusunun sınırı daha daralmış olur. Yakutlarla Altay Türklerinin uzakta buldukları için, bunları Türkiye Türklerinin kültür dairesine almak daha güç görünüyor.¹⁴⁸

Gökalp, Türkçülüğün önemini belirttiği ve Turancılığın gerçekleşmesi zor gözükken bir hedef olabileceğini belirttiği yukardaki sözlerinden sonra dar anlamda Turancılık hedefini şu şekilde anlatmaktadır:

Bugün kültürel bakımdan birleşmesi kolay olan Türkler, özellikle Oğuz Türkleri, yani Türkmenlerdir. Türkiye Türkleri gibi Azerbaycan, İran ve Harzem ülkelerinin Türkmenleri de Oğuz uyuğundandır. Bundan dolayı, Türkçülükteki yakın ülkelerimiz Oğuz birliği ya da Türkmen birliği olmalıdır.¹⁴⁹

Görüldüğü üzere gerçekleşmesi mümkün gözükken ve bir nevi “Oğuzistan” denilebilecek bir birlik Gökalp tarafından Turancılığın hedefi olarak sunulmaktadır. Sunulan bu hedefin öncelik olarak siyasi bir birlik olmaktan çok kültürel bir birlik olması gerektiği savunulmuştur:

Harzem, İran, Azerbaycan ve Türkiye ülkeleri, Türk etnografyası bakımından aynı uruğun yurtlarıdır. Bu dört ülkenin toplamına Oğuzistan adını verebiliriz. Türkçülüğün yakın hedefi, bu büyük kıtada yalnız bir tek kültürün egemen olmasıdır.¹⁵⁰

Turancılığın dar kapsamını içeren bu görüş devlet politikasına uygun bir şekilde tüm Türkleri bir bayrak altında toplanmasını savunan geniş anlamda Turancılığı zor bir hedef olarak görse de bir kenara bırakmamaktadır:

Türkçülüğün uzak ülküsü Turan’dır. Turan kimilerinin sandığı gibi, Türklerden başka, Moğolları, Tunguzları, Finuvaları, Macarları da içine alan bir kavimler karışımı değildir. Bu topluluğa bilim dilinde Ural-Altay topluluğu denilir. Bununla birlikte, bu Ural-Altay topluluğuna bağlı kavimlerin dilleri arasında akrabalık bulunduğu da henüz kanıtlanmamıştır. Bugün bilimsel kesinliği olan bir gerçek varsa, o da Türkçe konuşan Yakut, Kırgız, Özbek, Oğuz gibi Türk boylarının dil ve gelenek bakımından kavimsel bir birliğe sahip bulunduğuudur. Turan sözcüğünü, bütün Türk kollarını içine alan büyük Türkistan için kullanmamız gerekir; çünkü ‘Türk’ sözcüğü bu gün yalnızca Türkiye Türklerine verilen bir ad olmuştur. O zaman bütün bu eski akrabaları kavimsel bir topluluk olarak birleştiren ortak bir ada gerek duyulacak; işte bu ortak ad, ‘Turan’ sözcüğüdür.¹⁵¹

¹⁴⁸ Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, s.51.

¹⁴⁹ Gökalp, a.g.e., s.52.

¹⁵⁰ Gökalp, a.g.e., s.53.

¹⁵¹ Gökalp, a.g.e., s.53-54.

Gökalp bu sözleriyle Türk ulusçuluğunun temeli üzerine kurulan Türkiye'ye yalnızca Türk unsurunu kullanma hakkı verirken bir yandan Turan düşüncesi altında birleşen devletlerin dil ve gelenek birliğinden kaynaklanması gerektiğini savunmaktadır. Böylece bilimsel olarak kanıtlanmamış akrabalık bağları yüzünden bazı kavimleri Turan dışında bırakmaktadır. Bunun altında yatan ise Gökalp'ın Turan düşüncesinin kültür birliğini gerektirmesi yatmaktadır.

Gökalp, uzak ülküyü de şu şekilde açıklamaktadır:

Türkçülerin uzak ülküsü Turan adı altında birleşen Oğuzları, Kırgızları, Özbekleri, Yakutları dilde, edebiyatta, kültürde birleştirmektir. Yakın ülküler için yön aranır da, uzak ülküler için aranmaz. Çünkü uzak ülkü, ruhlardaki çöşümü sonsuz bir dereceye yükseltmek için amaç edinilen çok çekici bir hayaldir. Örneğin Lenin, Bolşeviklik için yakın ülkü kolektivizmi, uzak ülkü olarak komünizmi ileri sürmüştür. İşte turan ülküsü de bunun gibi çöşüm kaynağıdır. Turan ülküsü olmasaydı, Türkçülük bu kadar yayılmayacaktı.¹⁵²

Gökalp bu sözleriyle Turancılığı bir ülkü haline getirmekte ve üçlü ülke sistematiğinde en son sıraya koymaktadır. Gökalp için öncelikli Turan, kendisinin kavramlaştırdığı Oğuz Türklerinin birleşmesi olarak görülmektedir. Türkler için hayal olan ulus devlet Türkiye'nin kurulması ile gerçeğe dönüştürülmüştür. Uzak ülkü olarak gösterilen Turancılık da Türkçülüğün geniş bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. Gökalp ülke ideolojisini kuran fikir adamlarından biri olarak ön plana çıkarken bir anlamda Türkiye'nin Turancılık açısından uyguladığı paradoksal politikalara kavramsal bir çerçeve sunmaktadır.

1.2.1.2. Geniş Anlamda Turancılık

Geniş anlamda Türkçülük, dünya üzerinde yaşayan tüm Türk kavimlerinin birleşmesini öngören bir anlayıştır. Hem kültürel hem ırksal bir Türk ayrımı yaparken, ayrıca, ayırmadan bir birlik doğurmayı hedeflemiştir. Özellikle Rus İmparatorluğu'ndan Osmanlı Devleti'ne göç etmiş Türkî düşünürler tarafından savunulan bu geniş anlam öncelik olarak Rus egemenliğinde yaşayan Türkleri hedefine almıştır.

---

¹⁵² Gökalp, a.g.e., s.56.

Türk Yurdu dergisi çatısı altında toplanan düşünürler, öncelik olarak Türklerin dilde, fikirde ve işte birleşmeleri gerektiğini bunun ardından siyasi birleşmenin kaçınılmaz olduğunu düşünmektedirler.

Türk Yurdu dergisi hem Çarlık Rusyası'nın uygulamalarına ters düşüp kaçan aydın Türk birikimini hem de Batı'nın Aydınlanma hareketini keşfetmiş Osmanlı aydınını bünyesinde toplamıştır. Dergi, İkinci Meşrutiyet'in görece özgürlük ortamında milli uyanışın düşünsel merkezi olmuştur.¹⁵³

Dergi yazarları arasında Manastır'dan Ethem Nejad, Kazan'dan İsmail Gaspıralı ve sosyalist Parvus Efendi bulunmaktadır. Derginin en renkli siması olan İsmail Gaspıralı bir Kazan Türkü'dür. Eğitim alanında başarılı yöntemleriyle tanınır. Yalnızca Kazan Türkleri değil bütün Türk coğrafyasında bir aydınlanma çalışması yürütmektedir.¹⁵⁴ Gaspıralı tarafından eğitimde, dilde ve işte birlik kavramı biraz da sosyalist ilkelerle yoğrularak siyasi birlik olarak gündeme geliyordu. Rusya'da oluşan bu düşüncenin Osmanlı'daki "Turan" düşüncesinden farkı yalnızca Çarlık Rusya'da yaşayan Türk-Tatar topluluklarını kapsıyor olmasıydı. Dergi yazarları ilk dönemlerde milli bilinci uyandırmak bunun yanında pozitif bilimlerin ışığında yeni bir medeniyet oluşturma çabasında idiler. Bu medeniyet oluşturma çabası ilerleyen yıllarda bütün Türk dünyasını kapsayan geniş bir kapsama bürünür. Teknik ve kültürel kalkınma çabaları siyasi birleşme isteğini arttırır.

Osmanlı Devleti'nde yaşanan bu gelişmelere karşın aynı dönemlerde Rusya'da Seyyit Sultan Galiyev tarafından "Turan" düşüncesi ilk kez ortaya atılmıştır. Rusya Müslüman-Tatarları arasında Turan kavramını doğrudan bir devlet adı olarak gündeme getiren Galiyev, bilindiği gibi Bolşevik iktidara verdiği desteğin yanı sıra emperyalizmin doğuda sömürgeleştirdiği topluluklar için "ulusal komünizm" önermesiyle de ön plana çıkmış bir önderdi.¹⁵⁵ Galiyev ve "Müslüman komünist" yandaşları devrimin ilk yıllarında bütün Sovyet Müslümanlarının birleşik bir ulus olarak Turan cumhuriyeti altında toplamak amacındaydılar. Galiyev, Bolşevik liderlerin giderek artan muhalefeti ve hatta Volga ve

---

¹⁵³ Firdevs Gümüšoğlu, "Türk Yurdu", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.269.

¹⁵⁴ Gümüšoğlu, a.g.m., s.269-270.

¹⁵⁵ Özdoğan, "Dünya'da ve Türkiye'de Turancılık", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, s.392.

Başkır Tatarlarını bile iki ayrı siyasi birime ayırma politikasına karşın önlemler almaya gayret göstermiştir. Hayata geçirmeye çalıştığı Sovyet Sosyalist Turan Cumhuriyeti Sovyet Rusya topraklarında yaşayan tüm Müslüman-Tatar-Türkleri Sovyet Birliği içinde tek bir federe devlet altında toplamayı amaçlıyordu.¹⁵⁶ Turan devleti düşüncesi Galiyev'in 1923'te hapsedilerek gözden düşürülmesi ve nihayet 1928'te Bolşeviklerin tüm muhalefeti kesin olarak bastırmasıyla siyasi önemini yitirmiş oldu.¹⁵⁷

Galiyevci "Turancılık" sosyalist ilkeler doğrultusunda birleşmiş Sovyet Rusya topraklarında bir yönüyle "Batı tipi" emperyalizmine karşı halkları sömürüye karşı korumayı diğer yönüyle de Müslüman-Tatar-Türk etnik kültürel kimliğe dayalı özerk bir siyasi yapı kurmayı amaçlamasıyla özgün bir Üçüncü Dünya ulusçuluk modeli olarak tarihe mal olmuştur.¹⁵⁸

Osmanlı ve Rus dünyasında teoride kalan bu düşünce ilk pratiğe geçme denemesini Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşamıştır. Enver Paşa tarafından açılan Kafkas Cephesi'nin amacı Orta Asya'da Türk-Müslüman topluluklarla birleşerek Rusya'da iç karışıklık çıkartmaktır. Ancak cephede alınan yenilgi ve yönetimde gösterilen beceriksizlikler faturayı Turancılık düşüncesine çıkartmıştır. Her ne kadar hedefin Turancılığın olup olmadığı tartışılsa da bu cepheye alet edildiği ve motivasyon etkeni olarak kullanıldığı çok açıktır.

Saf Türkçülüğün yanında İslami etkilerin de kullanılması bir nevi dar anlamda Turancılığı savunan Türkçülüğün babası Gökalp'ı haklı çıkarmış gibi gözükmektedir. Bilindiği gibi Gökalp diğer Türk milletlerinin de kendi ulusçuluğuna yönelmesi sonucu Turancılığın başarısızlığa uğrayacağını öngörmüş bu sebepten Türkmen birliğini hedef olarak sunmuştur. Örnekte de görüldüğü üzere geniş anlamda Turancılığı savunan düşünürler Türklüğün yanında millet üstü kavramlar kullanmayı da ihmal etmemişlerdir. Turancılığın geniş tarzı yalnız etnik yapı ile yeterli olmayacağından Gökalp tarafından uzak ülkü olarak isimlendirilmiştir. Başarılması zor gözükmesine karşın Türkçüler tarafından inatla savunulan bu tarzı Atsız'ın inançlı sözlerinde görmek mümkündür:

---

¹⁵⁶ Özdoğan, a.g.m., s.392.

¹⁵⁷ Moshe Lewin, **Sovyet Yüzyılı**, (Çev. Renan Akman), 2.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.44.

¹⁵⁸ Özdoğan, a.g.m., s.392.

Turancılık bütün Türklerin birleşmesi ülküsüdür. İnsanları insan yapan, büyük bir düşüncenin ardından koşmalarıdır. Türk milleti için en insanca, en yüksek düşünce tutsak yaşayan soydaşlarını kurtarmak için yapacağı savaştır. Yalnız kazancımızı, midemizi, maddemizi düşünmeyelim. Bunu hayvanlar da yapar. Daha çok manaya, düşünceye, ülkeye dönelim. İnsanlık budur. Bunu söylerken kimseden çekinmeyelim; Hakkımızı, atalar mirasını istiyoruz. Alacağız da...¹⁵⁹

1.2.1.3. Macar Turancılığı

Macar Turancılığı, Fransız İhtilali'nin etkilerine karşı Macarların vermiş olduğu bir reaksiyondur. Bizim dar Turancılık kavramımızla yakından ilişkisi olmamakla birlikte, geniş Turancılık kavramıyla uzaktan bir ilişkisi olduğunu kabul edebiliriz.

Nizam Önen, Macar Turancılığı'nın tarihsel çerçevesini şu şekilde özetler:

19. yüzyıl Macaristan'da Macar ulusal bilincinin güçlendiği, buna bağlı olarak da yeni düşünsel arayışlar içine girilen bir dönemi işaretler. Habsburg İmparatorluğu'na bağımlı konumdaki Macarlar, bir yandan Avrupa'da bu dönemde gelişmeye başlayan Pan-Germenizm ve özellikle Panslavizm etkisi ve yarattığı tedirginlikle, diğer yandan da yükselen milliyetçi düşünüşün dürtüsüyle eski, büyük ve bağımsız Macar Krallığı dönemine duyulan özlemi dile getirmeye başlar. Ancak bunu başaracak niceliğe sahip olmadıkları bilinciyle Avrupa'nın ortasında 'yalnızlıklarına' çözüm üretmek yönlü çabalar içerisine girerler. Filoloji ve tarih çalışmalarıyla beslenen bu çaba onları kendi doğularındaki "akraba" halklarla ilgilenmeye yönlendirir.¹⁶⁰

Avrupa bilim dünyasına Vambéry, Kunos, Germanus, Nemeth gibi önemli isimleri kazandırmış olan Macar şarkiyatçılığının bir kolu 19. yüzyılın son yıllarında Turancı düşünüşün ortaya çıkmasında önemli katkılar sağlamıştır. Avrupa'nın en eski Türkoloji ve ilk Fin-Ugor kürsüsünü Budapeşte'de oluşturan Macarların, Türkoloji'nin gelişiminde ve Türk ulusçuluğunun uyanışındaki yerleri belirgindir.¹⁶¹

Macarların Hint-Avrupa çemberi dışında kalan ve kökleri Orta Asya'ya dayanan "doğulu" bir dil ailesiyle kurdukları tarihsel bağ ırk politikası ile birleştirildiğinde kolaylıkla "Ari/Turanî" halklar karşıtlığına dönüşmüştür. 1830'larda Ural-Altay dilleri üzerine dilbilimsel çalışmalarda ortaya çıkan Turan kavramı 1890'larda akademik ilgi derlemenin çok ötesinde yeni bir siyasal-ideolojik içerikle Pan-Turanizm olarak belirmiştir. Macaristan taşrasının henüz tamamen kentleşmemiş aristokrat kökenli tabakalarıyla çeşitli

¹⁵⁹ Hüseyin Nihal Atsız, "Turancılık Romantik Bir Hayal Değildir", Ötüken, Mart 1968, S.:3, **Makaleler III**, s.43-44.

¹⁶⁰ Nizam Önen, "Turan'a İki Farklı Yol: Macar ve Türk Turancılıkları", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.406.

¹⁶¹ Önen, a.g.m., s.406.

gazeteci, yayıncı, tarihçi, edebiyatçı ve öğretmen gibi entelejansiya mensuplarının destek verdiği bu “sağcı” akım hiçbir zaman hâkim bir siyasi güç odağı haline gelmemekle birlikte aynı dönemin büyük birlik ideolojilerine rakip ama benzer bir alternatifi dillendirmesi açısından önem kazanmıştır.¹⁶²

Macaristan ve Finlandiya ile Kuzey ve Orta Asya arasında kalan bazen de Japonya'ya kadar uzatılan etno-coğrafik alan içinde Turanî halkları içeren Macaristan Turancılığı aynı zamanda Batı Avrupa'ya karşı Avrasyacı bir açılımı öngörmekteydi. Macarların Turan ülküsüne dâhil ettikleri Ural-Altay, Fin-Ugor ve hatta Uzak Asyalı halkların içinde Macarlar, Finler, Estonyalılar, Slavlaşmamış Bulgarlar, Türkler, Tatarlar, Türkmenler, Kırgızlar, Özbekler, Başkırların yanı sıra Japonlar, Koreliler, Moğollar, Çinliler, Siyamlılar ve Tibetliler de yer almaktaydı. Macar efsaneleriyle desteklenen tezler doğrultusunda Macarların kültürel özellikler açısından bozkırda yaşayan Türk boylarına benzediği iddiası Macarlarla Hunların akrabalığı üzerine inşa edilmekteydi.¹⁶³

Yüzyıl sonlarında beyaz/Aryan ırkın yükselişi diğer yanda Rusya'nın doğuya doğru güçlenen yayılcı atağı karşısında Turancılık hem bir tür yabancılaşma ideolojisi olarak savunmacı bir tepki hem de Macar varlığının güçlendirilmiş bir ifadesini taşıyan mukabil bir atılım platformu içeriyordu.¹⁶⁴ Turancı grup içinde Ural-Altay unsurunun hâkim kılınmaya çalışıldığı Avrasyacı açılıma, İskitler dönemine atıf yapılarak Slav dünyasının aslında etnik, siyasi ve kültürel Turan coğrafyasıyla iç içe girmiş olduğu iddiasıyla Rusya ve Ukrayna halklarının da eklemelenmesi gerektiğini düşünen tarihçilerde vardı. Ancak savaşın ilk yıllarında Turancıların hâkim ortak beklentisi Finlandiya, Estonya, Polonya, Ukrayna'nın yanısıra Bahçesaray, Bakü ve Kazan'daki Türk asıllı toplulukların da bağımsızlığa kavuşmasıydı. Macar Pan-Turanizm'inin Avrasya vizyonu içinde savaş müttefikliğinin ötesinde kardeşlik ve soydaşlığa dayanan ideolojik bağlantılar nedeniyle temel üçlü sütun olarak Macarlar, Bulgarlar ve Osmanlı Türkleri ön plana çıkmaktaydı. Aynı dönemde Bulgaristan'da 1878 Berlin Kongresi sonrasında Rusya'ya karşı duyulan güvensizlikle bağlantılı olarak Panslavizme karşı gösterilen tepkide Turancı motiflerin yer alması dikkat çekmiştir. 1916'da Turancılık karşıtı polemiklerde ise Turancı romantizm

---

¹⁶² Özdoğan, a.g.m., s.389.

¹⁶³ Özdoğan, a.g.m., s.389.

¹⁶⁴ Özdoğan, a.g.m., s.390.

naif hatta diletan olmakla eleştirilirken tarih görüşünün bilimsel olmadığı, Doğu'ya yöneliminin ise psiko-siyasal bir zaaftan kaynaklandığı iddiaları yer almaktaydı.¹⁶⁵

Savaş yenilgisi ve sonrasında kurulan Sosyalist Bela Kun rejimi Turancı harekete bir darbe vurduysa da hemen ardından gelen sağcı Horthy yönetimi ve Romanya, Yugoslavya ve Çekoslovakya'dan 350.000 kadar Macarın küçülen anavatana göçmesi yeniden uygun bir ortam sağlamıştır. Bu dönemde Turancılar Pan-Turancı sempatizanları uyandırmak için Sovyet Rusya'dan kaçan "Turan asıllı" göçmen önder, yazar-çizer ve aktivistlerle bağlantı kurdular. Yeni Turancı Birlik Derneği de anti-Alman/Slav/Batıcı platformu yeniden canlandırarak edebiyat ve basın çevreleriyle birlikte sıradan halk arasında köylere kadar inmeyi hedefleyen faşizan bir örgütlenme yapısı kurmaya çalışmıştır. "Macar Bilimsel Irk Korumacılığı Derneği" Turanlı ırkları yüceltirken, Turancılar bir tarafta köy popülizmi ideolojisiyle Macaristan'da tabanlarını genişletme, diğer tarafta da Japonya ile ortak Pan-Asyatik dernekler kurarak dış politikada yine güçlü bir ittifak kurma arayışına girmişlerdir. Kemalist Türkiye'nin Pan-Türkçülüğü yadsımasıyla "Turan'ın iki kılıcı" olarak Japonya ve Macaristan ön plana çıkmıştır.¹⁶⁶

Macar Turancıları; basın, yayın ve teşkilatlanma yönünden de önemli adımlar attılar. 1913'te Macaristan'da "Turan Mecmuası"nı yayımlanmaya başlamışlardır. Derginin asıl amacı Turan dilleri, tarihi ve halkbilimi üzerine bilimsel araştırmalar olmakla birlikte, belli siyasi amaçları da vardı. Gerçekte nihai amacı kabaca, Volga, Hazar Denizi, İran ve Altay Dağları arasındaki bölgede bir "Turan Devleti"nin kurulmasıydı. İlk sayısının başlık künyesinde "Turan Mecmuası, Turan Cemiyeti'nin Aylık Organı" yazısı yer alıyordu. 1918'den itibaren Almanca ve Macarca olarak Turan, "Doğu Avrupa-Yakın ve Ortadoğu çalışmaları, süreli yayınıdır" ifadesi eklendi. 1924'te ayrıntılı bir Fransızca altyazıyla dergi, "Turan halklarının tarihi, etnografyaları, siyasî durumları ve edebiyatları yanı sıra, Batıyla kültürel esinleri ve tarihsel bağlarına" değindiğini ileri sürüyordu. Dergi, özellikle 610 milyon Turanlının bulunduğu iddiasıyla Turan ülküsünün pratikte uygulanabilir olduğuna okuyucuyu ikna etmeye çabalıyordu.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Özdoğan, a.g.m., s.390.

¹⁶⁶ Özdoğan, a.g.m., s.391.

¹⁶⁷ Şevket Koçsoy, "Türk Tarihi Kronolojisi", **Türkler Ansiklopedisi**, C.:1, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.149-150.

Macar düşün hayatında yaklaşık elli yıl varlığını devam ettiren Turancı düşünüş ile Türkiye’de iki dünya savaşı arasında beliren Turancılık hareketi arasındaki farklar, benzerliklerinden çoktur. İki ülkedeki Turancı gruplar arasındaki en önemli fark Turan kavramının ve onun üzerinde yükselen Turancılık ideolojisinin coğrafi ve demografik olarak içeriğinin doldurulması noktasında şekillenmektedir. “Turanlı halklar” kavramının içeriğini Macar Turancıları, Moğollardan Çinlilere, Japonlardan Bulgarlara, Finlilere, Estonyalılara ve tabii ki Türklere kadar geniş bir halklar yelpazesini dikkate alarak şekillendirirken, Türkiyeli Turancılar için kavramın kapsadığı halklar bu kadar geniş değildir. Onlara göre Finliler, Macarlar, Türkler, Japonlar “Turanlı halklar” tanımı içerisinde yer almaktadırlar. Ancak iş Turan’dan Turancılığa dönüşme noktasına geldiğinde, iki grup arasındaki fark da büyür. Türkiye’de gelişen Turancı hareket, hiçbir biçimde, gelecek için tasarladığı Büyük Turan Birliği’nin içerisine Macarları, Finlileri ve diğer “Turanlı halkları” dâhil etmez. Oysa Macar Turancıları için Turan Birliği demek 600 milyonluk, o zamanki dünya nüfusunun üçte birini oluşturan bir halk kitlesidir.¹⁶⁸

1.2.2. Turancılık Hayal mi?

Turancılığın geçirdiği tarihsel yolculuk, Türkçülüğün serüveniyle aynıdır. Ondan farklı olduğu yanı, Türkçülüğün, milliyetçiliğin ayakları yere basan versiyonu iken, Turancılığın, milliyetçiliğin biraz daha ütöpik bir versiyonu olmasıdır.

Türkçülük ve Turancılık Cumhuriyet kurulana kadar ki dönemde hep bir arada ele alınmıştır. Uzak ideal olan Turancılığın Türkçülüğün törpülenmesi Cumhuriyet’le beraber olmuştur. Savaş yıllarında vatani kurtarmak deyişi aynı zamanda Turan’ı kurtarmakla eşdeğer bir söylem haline gelmiştir.

İkinci Meşrutiyet’ten sonra yönetimde ağırlığını hissettiren kadrolar kendilerini Turancı olarak tanımlamışlar ve devletin kurtuluş ümidini bu akım ve bu akıma paralel siyasi alternatiflerde aramışlardır.

1913’ten itibaren Türk Ocağı ve genelde Turancı düşünce, İttihat ve Terakki yönetiminin tam siyasi desteğini kazanmıştır. İttihat ve Terakki hareketinin “resmi”

---

¹⁶⁸ Önen, a.g.m., s.406-407.

ideoloğu olan Ziya Gökalp, Turancı düşüncenin başlıca sözcüsü idi. Ziya Gökalp'in yanı sıra Ömer Seyfettin de Turan fikrinin popülerleşmesine katkıda bulundu. Mehmet Emin Yurdakul'un 1918'de "Turana Doğru" adıyla derlediği şiirler, Halide Edip'in Yeni Turan romanı, Ömer Seyfettin'in "Yarınki Turan Devleti" adlı risalesi, Fuat Köprülü'nün "Turan" başlıklı ilkokul okuma kitabı, 1913-1918 Aralığında Turan fikrinin yayılmasını sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı başlangıcında yayınlanarak (1914) İttihat ve Terakki yönetimi tarafından çeşitli dillere çevrilen "Türkler Bu Muharebede Ne Kazanabilirler" adlı propaganda risalesinin yazarı Munis Tekinalp (asıl adı Moiz Kohen), savaşın ana hedefinin Turan'ı kurtarmak olduğunu savunmuştur.¹⁶⁹

Bab-1 Ali baskını sonucunda tamamen yönetimi eline alan İttihat ve Terakki Partisi, dünya siyasetinde yalnız kalmamak için Almanya ile yakın ilişki içerisinde bulunuyordu. Parti önderlerinden olan Enver Paşa, özellikle son Balkan Savaşları'nda kaybedilen toprakların toplumda oluşturduğu üzüntüden yararlanarak küllerinden doğan bir imparatorluk hayal ediyordu.

Enver Paşa'nın Harbiye Nazırlığı görevinin hemen başlarında Edirne'yi II. Balkan Savaşı'nı fırsat bilerek Bulgarlardan geri alması toplum üzerinde şöhret kazanmasını sağlamıştı. Kurtuluş reçetesi yazmayı kendisine görev edinen İttihat ve Terakki'nin lider kadroları, başlayan Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkçülük ve İslamcılık fikirleri sayesinde özellikle İngiltere ve Rusya topraklarında etkili bir politika izleyebileceklerini tasavvur ediyorlardı. Türkçülük sayesinde Ruslara kaybedilen topraklar geri alınacak; İslamcılık sayesinde İngilizler zor durumda bırakılacaktı. Bu düşünceler hem Almanya'nın İngilizlerle olan rekabetiyle hem de Osmanlı'nın küllerinden doğma hayalleriyle birebir örtüşüyordu. Bu sebeplerle savaşta Osmanlı için taraf olarak Almanya'nın önderliğindeki İttifak Devletleri seçilmişti.

Savaşın başlamasıyla birlikte bu fikirlerin pratiğe dökülmesine başlandı. Ruslara karşı başarı kazanacağını düşündüğü bir eylem planı Enver Paşa'nın savaş taktiklerinde kendine hayat bulmuştu. Açılacak olan Kafkas Cephesi ile birlikte Rusların elindeki eskiden Osmanlı toprakları olan bölgeler geri alınacak bunun yanında yapılacak ilerleme

---

¹⁶⁹ Vehbi Vakkasoğlu, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Son Bozgun**, 9.Baskı, İstanbul: Nesil Yayınları, 2007, s.50.

ile Orta Asya'daki Türk milletleri ile buluşup Rusya egemenliğindeki Türkleri Rusya'ya karşı kışkırtılması sağlanacaktı. Turancılık düşüncesinin ilk ve tek eylem planı Birinci Dünya Savaşı ile hayata geçirilmiş oluyordu.

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Osmanlı, Turancılığı pratiğe geçirmek için atmış olduğu ilk adımda başarısızlığa uğramış ve bu ideolojinin hâkim olması imkânsız hale gelmiştir. Büyük umutlarla açılan Kafkas Cephesi'nde yaşanan hüsrân ve daha savaşmadan birçok askerinin şehit olması, Turancılık ideolojisinin pratiğe dönüşmesini daha ilk adımda sekteye uğratmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndaki bu başarısızlıktan sonra Turancılığın bir daha pratiğe dökülme şansı doğmadığı gibi Cumhuriyet'ten sonra da kimse buna yeltenmemiştir. Fakat Turan yine de hafızalarda teorik olarak Türkçülüğün milli ideali, bir coşum kaynağı olarak kalmaya devam etmiş, Türklerin birleşmesi uzak bir hedef olarak bilinçaltında canlılığını korumuştur.

Atsız, Gökâlî'yi anlattığı makalesinde bu durum ile ilgili sözlerini şöyle özetlemiştir:

Gökâlî'e göre 'Böyle bir birleşme mümkün müdür?' sorusunu sormak dahi lüzumsuzdur. Çünkü bu bir ülküdür. Hem de Türklerin ruhlarındaki heyecanı sonsuz bir dereceye ulaştıracak çok cazip bir ülküdür. Türk milletini böyle büyüleyici ve coşturucu bir duygudan yoksun bırakmak asla doğru değildir. Türkçülük fikrinin bu derece çabuk gelişmesinde en büyük sebep, Turan ülküsünün ruhlarda ve gönüllerde yaktığı ateş ve büyük hamle gücüdür. Turan ülküsü, bugün için bir hayal gibi görünmekle beraber, tarihte bir gerçektir. Çünkü Türkler tarihte birkaç kere birleşmişlerdir. Gökâlî, bugünkü heyecan ve hamle kaynağı olan hayal ile tarihin gerçeğini birleştirerek şu sonuca varmaktadır: Tarihte gerçek olan şeyler, gelecekte de gerçek olabilir!¹⁷⁰

Gerek Türkçülüğün gerekse Turancılığın içerisinde ülkü kavramı çok önemli bir yer tutar. Atsız bu durumu şöyle açıklar:

Bir milletin yürütücü kuvvetine ülkü denir. Toplumlardaki kişileri birbirlerine bağlayan nesne, sadece kök birliği, çıkar ve ihtiyaç değil, bunlarla birlikte ve aynı zamanda ülküdür. Ülküsüz topluluk yerinde sayan, ülkülü topluluk yürüyen bir yığındır. Sözlük anlamı 'and' ve 'uzak hedef' demek olan ülkü, topluluğu aynı

---

¹⁷⁰ Hüseyin Nihal Atsız, "Ziya Gökâlî", Orkun, 1962, S.:1, **Makaleler II**, s.47.

yolda yürüten bir kuvvettir ki, bu uğurda insanlar birbirlerine karşı içten sözleşmiş gibidirler.¹⁷¹

“Kızılelma” kavramı Türk ülküsü denildiğinde akla gelen milliyetçi söylemin güçlü sembollerinden biridir. Nevzat Kösoğlu'nun “Kızılelma” ile ilgili ortaya koymuş olduğu tanım ve açıklamalar da Turancılığın hayal olup olmadığından çok ülkülerin Türk toplumu açısından önemini gösterir niteliktedir:

Kızılelma, Türk milletinin tarihi ülkülerini temsil eden bir kavramdır. Türk ülkücülüğünün Kızıl elması, sabit ve belirli bir şey yahut yer değildir; soyut bir ülkü kavramıdır. Her dönemin kültürü, gerilim gücüne göre onu isimlendirir, somut bir hedefle belirler ve anlamlandırır. O zamanın Kızılelması bilinen bir yer olur; ancak, oraya varıldığında Kızılelma ele geçirilmiş olmaz. Kızılelma bu defa, daha ileride ve yine belirli bir yere gider: Ona hiçbir zaman ulaşamaz. Kültürün Kızılelma hasreti yahut hırsı, her seferinde ülküsünü yenileyerek toplumu ileri sevk eder. Türk milletinin yükseliş dönemlerinde Kızılelma, cihan hâkimiyeti ülküsü olarak algılanmıştır.¹⁷²

Birçok Türkçü ve Turancı, Turancılığın macera veya hayal olarak kabullenilmesine karşı çıkar. Bu karşı çıkışta en çok ortaya konan argüman ülkülerin ve tarihin bir toplum için ne kadar önemli olduğudur.

Atsız bir makalesinde, Turancılığın hayal olmadığını şu şekilde izah etmeye çalışmıştır:

Turancılığın macera olduğu hakkındaki düşünce, Birinci Cihan Savaşı'nda Enver Paşa'nın Kafkas Cephesi'ndeki hareketlerinin başarısızlık ve büyük kayıplarla sona ermesinden çıkmıştır. Bir çiçekle bahar gelmediği gibi, bir başarısızlıkla bir düşüncenin yanlışlığına hükmetmek de sağlam bir mantığın eseri sayılamaz. Enver Paşa'nın cesur bir asker, fakat ehliyetsiz bir kumandan olduğu artık herkesçe bilinmektedir. Bundan başka Enver Paşa'yı saf bir Turancı saymak da yanlıştır. İttihatçılar hem Turancı, hem de İslam birlikçisiydiler. Hem Kafkasya'yı hem de Mısır'ı almak istiyorlardı. Bundan başka zamansız Kafkas Taarruzu Turancılık düşüncesi ile değil, müttefikimiz Almanlar üzerindeki yükü hafifletmek amacıyla yapılmıştı. Maceracılığa gelince, bu kelime üzerinde iyi ve ciddi düşünmek lazımdır. Her maceracılık bir hata olmadığı gibi her ihtiyat da tedbirli bir davranış değildir. İnsanlığın tarihi siyaset, askerlik ve ilim alanındaki maceralarla doludur. Kristof Kolomb'un batıya giderek Hindistan'a varmak istemesi bir macera idi. Bir sal ile Atlantiği geçmek de öyledir. Yakın tarihimize bakarsak Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkması da bir maceradır. Birçoklarının buna katılmayışı yurtsever olmayışlarından değil, başarı ihtimali görememelerindedir. Fakat o, iyi

¹⁷¹ Hüseyin Nihal Atsız, “Kızıl Elma”, Kızıl Elma, 1947, S.:1, **Makaleler IV**, 2. Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1997, s.229.

¹⁷² Nevzat Kösoğlu, “Kızıl Elma”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.:2, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s.1510.

hesap yapmasını bildiği için, başkalarının Türkiye'yi batıracak bir macera diye muhalefet ettikleri teşebbüsünü parlak bir şekilde bitirdi.¹⁷³

Bu tür eleştirilerden anlaşıldığı üzere, Türkçülerin asıl değindiği mevzu, toplumlar ve uluslar için ülkelerin ne derece önem arz ettiğidir. Turancılığın hayal olup olmadığı, tartışılmasına dahi gerek olmayan bir mevzudur. Siyasi birlik açısından Turancılık belki hayali gibi görünse de günümüzün global ticari ilişkilerine dayalı ekonomik sisteminde Türklerin bir arada bulunduğu bir ekonomik birlik çok uzak gözükmemektedir

---

¹⁷³ Atsız, “Turancılık”, Ötüken, 30 Nisan 1973, S.:6, **Makaleler III**, s.34-35.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA AVRUPA ve TÜRKİYE'DEKİ YENİ KUŞAK TÜRKÇÜLER

2.1. Savaş Yıllarında Avrupa'da Genel Durum

2.1.1. Savaş Öncesi Genel Durum

İkinci Dünya Savaşı, insanlık tarihi için tam bir trajedir. 1939'dan 1945'e kadar süren bu savaşta, dünyada hatırı sayılır güce sahip ülkeler çatışmıştır. Her ne kadar birçok kıtaya yayılarak bir dünya savaşı niteliğine bürünmüşse de, çatışma daha çok Avrupa coğrafyasında başlamıştır.

Savaş, Birinci Dünya Savaşı sonunda kabul edilen Versay Barışı ve onun getirmiş olduğu düzenlemelerden memnun olanlarla olmayanların kısa bir süre içinde cepheleşmelerinden dolayı çıkmıştır. Versay'ın yaratmış olduğu statükodan memnun olmayan Almanya ve İtalya Avrupa'daki revizyonist devletlerin başında gelmişlerdir. Bu ülkelerde faşist ideolojiler hâkim hale gelip yayılcı politikalar izlenmeye başlanmıştır. İngiltere ve Fransa ise Versay'ın muhafaza edilmesi gerektiğini düşünen anti-revizyonist politikalar izlemişlerdir.

Revizyonist devletler, ülkelerinde tesis etmiş oldukları faşizm ideolojisiyle birlikte, Avrupa'da Versay'dan memnun olmayan diğer ülkeleri de yanlarına çekip yayılcı politikalar izlemeye başlamışlardır. Buna karşılık, anti-revizyonist ülkeler ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler Birliği'ni yanlarına çekmeye çalışmışlardır. Boğazlar konusundaki hassasiyeti ve Avrupa'da yaşayan Slav topluluklarının tehlikede bulunması sebebiyle Sovyetler Birliği de anti-revizyonist devletlerle ortak hareket etmiştir. Giderek büyüyen Alman tehlikesine karşı ABD de kayıtsız kalmamış ve anti-revizyonist devletlerin safında yer almıştır.

Revizyonist ve anti-revizyonist kutuplaşması, Mihver ve Müttefik cephelerin doğmasına yol açmıştır. Almanya, İtalya ve Japonya'dan oluşan Mihver devletleri ile İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği ve ABD'den oluşan Müttefik devletler; İkinci Dünya Savaşı'nın taraflarını oluşturmuşlardır.

Savaş aslında sadece devletlerin değil, ideolojilerin de savaşı olmuştur. Avrupa'da 20. yüzyılda güçlü bir ideoloji haline gelen faşizm; komünizm ve liberalizm tarafından bertaraf edilmeye çalışılmıştır. Savaşa katılmayan ülkelerin toplumlarında bile faşizm ve komünizm taraftarlığı ve aleyhtarlığı görülmüştür. Hatta İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1990'lı yıllara kadar geline süreçteki Soğuk Savaş'ın iki tarafı olan ABD ve Sovyetler Birliği bile faşizm karşısında işbirliği yapmışlardır.

İkinci Dünya Savaşı'nda çarpışan devlet ve ideolojilerin, iki savaş arasında, geçirmiş olduğu aşamaları anlamak, savaşın seyri ve savaştaki manevraların anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

2.1.1.1. Faşist Rejimler

Avrupa'da skolâstik düşüncenin yıkılması, Rönesans ve Reform hareketleri ve Fransız İhtilali sonucu, birçok değer ve ideoloji doğmuştur. Bu değer ve ideolojilerin belirginleşmesi ve devletler tarafından rejim haline getirilmeleri 19. yüzyılla birlikte mümkün olabilmiştir. 20. yüzyılda tüm bu değer ve ideolojilere karşı çıkan ve onları yok hükmünde sayan faşizm adı ile yeni bir ideoloji doğmuş ve bazı ülkeler bu ideolojiyi devlet rejimi saymıştır.

Faşizm, pek çok açıdan, Fransız İhtilali sonrasında serpilip büyüyen akılcılık, ilerleme, özgürlük ve eşitlik gibi değerlerden mürekkep Batı siyasal düşüncesine karşı bir tepki olarak görülebilir. Sözü edilen bu değerlerin yerini faşizmde birlik, mücadele, liderlik ve güç gibi olgular almıştır.¹⁷⁴

Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu akım ve düşünceleri yok sayması, aynı zamanda Fransız İhtilali neticesinde doğan ideolojileri de yok sayması anlamına gelmektedir.

---

¹⁷⁴ Hasan Bahadır Türk, "İdeoloji", **Siyaset**, (Ed. Mümtaz'er Türköne), 9.Baskı, Ankara: Lotus Yayınevi, 2008, s.133.

Liberalizm, muhafazakârlık, sosyalizm gibi ideolojiler, faşistlerin gözünde ölüdürler. Çünkü faşizmin anahtar sloganı “1789 öldü”dür.

Faşist ideolojinin temel ilkeleri genel olarak şunlardır:¹⁷⁵

- Seçilmiş bir ulus topluluğunun diğer tüm ırk, grup ve azınlıklardan üstün olması,
- Mutlak bir önderin liderliğinde bireyin devlete tamamen boyun eğmesi
- Tüm özerk ikincil kurumların bastırılması ve topyekûn bir toplumsal denetim,
- Parlamenter demokrasinin reddi,
- Barışçıl bir enternasyonalizme karşı çıkış,
- Yayılmacı ve istilacı bir dış politikanın ulusun kaderi gibi görülmesi.

İtalya’da faşist kanunların şekillenip düzenlenmesine katkıda bulunan Alfredo Rocco 30 Ağustos 1925’te Perugia’da yaptığı bir konuşmada faşizmi şöyle tasvir etmiştir:

Faşizm, kendi kişisel çıkarlarını bir tarafa bırakan, faşizmin birliğinde ve geçmiş ile gelecekle olan ilişkisinde göz önünde bulundurulmuş toplumsal bütünlük arzularını gerçekleştirebilecek adımlara hükümetin teslim edilebileceğini savunur. Bu nedenle, faşizm, sadece popüler egemenlik dogmasını reddetmekle ve bunu devletin egemenliği ile değiştirmekle kalmaz, aynı zamanda, büyük vatandaş kitlelerinin toplumsal çıkarları doğru biçimde savunamayacağını iddia eder. Bunun sebebi, bireylerin kişisel çıkarlarını, toplumun daha yüksek talepleri ve tarih adına görmezden gelebilme becerisinin çok az kişinin sahip olduğu ender bir nitelik olmasıdır.¹⁷⁶

Faşist ideoloji Birinci Dünya Savaşı sonucunda Almanya ve İtalya devletlerinin rejimi haline gelmiş ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında bu devletlerin tüm Avrupa’da yayılmacı ve savaşçı bir politika izlemesine sebebiyet vermiştir.

2.1.1.1.1. Almanya

Endüstrileşme iki aşamalı şekilde Avrupa’da ortaya çıkmıştır. Endüstrileşmenin ikinci aşamasında temel ham madde ve enerji kaynakları değişerek kömür ve demirin yanında, çelik, petrol, elektrik ve kimyasal maddeler de üretim sürecine sokulunca, endüstrileşme bugün çevremizde gördüğümüz biçimini aldı.¹⁷⁷ Birinci aşamada lider

¹⁷⁵ Türk, a.g.m., s.134.

¹⁷⁶ Alfredo Rocco, “Faşizmin Siyasal Doktrini Üzerine”, **Batıya Yön Veren Metinler IV: Moderniteye Doğru Kaotik Modern Dünya (1800-1970)**, (Der. Alev Alatlı), C.:4, Nevşehir: İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı Kapadokya Meslek Yüksek Okulu Yayınları, 2010, s.1655.

¹⁷⁷ Oral Sander, **Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918’e**, 18.Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2009, s.212.

konumda İngiltere bulunurken, ikinci aşamada Almanya sıçrama göstererek liderliği en büyük rakibinin elinden almıştır.

Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında başarısız olan barışçı girişimler, 19. yüzyılın en etkili akımı olan liberalizmin iflasını ilan etmişti.¹⁷⁸ Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik durumda çıkan ve son yıllarda zaferlere alışmış bir millet olan Almanya, bu endüstri liderliğini kaybetmekle kalmamış ağır bir antlaşma sonucunda topraklarını kaybedip ordusunu terhis etmek mecburiyetinde kalmıştır. Uzun yıllar siper savaşı durumunda kalan bir savaşta topraklarına düşman ordusu sokmayan bir ulus, ekonomik etkenlerin sonucunda ve özellikle İngiltere'nin denizlerde uyguladığı ticaret ambargosuyla yenilgiyi kabul etmek zorunda kalmıştır. Devletin yönetimindeki karışıklar, ekonomik bunalımlar kabul edilemez yenilgiye eklenince iç karışıklıklar kaçınılmaz bir hal almıştır.

1918 Kasım'ındaki silah bırakışması, İmparatorluğun yıkılması ve cumhuriyet rejiminin kurulması, yenik çıkılan bir savaşın olupbittiye getirilmesi ve halkın gerçek isteklerine de pek uymamaktaydı. Ancak, bu olupbittiden sonra, Alman Sosyal Demokratları yeni rejime sahip çıktılar. Hemen silah bırakışmasından sonra Almanya'da üç devrimci odak noktası belirdi. Kiel'de kentin işçi ve denizcileri bir "işçiler ve askerler konseyi" kurarak merkezi otoriteye sahip çıktılar. Bu durum başka bazı kentlere sıçradı. Münih'te kentin sendikacı ve sosyalistleri bir Yahudi sosyalisti olan Kurt Eisner'in başkanlığında "Bavyera Cumhuriyeti"ni ilan ettiler. Berlin'de ise sosyalist Ebert ve Scheidemann, II. Willhelm'i tahtından feragate zorlayarak geçici bir hükümet kurdular.¹⁷⁹

Ülkenin içinde farklı devletler oluşurken, daha yarım asır geçmeden Almanya siyasi birliğinin bozulması tehlikesi ile karşı karşıyaydı. Güç ayrılıkları topluma yansıyor anarşi ülkenin her yerinde kol geziyordu. Sosyal demokratlar 1918'in Aralık ayında Gothe'nin doğduğu şehir olan Weimar'da yeni bir hükümet kurarak ülkenin birliğini sağlıyorlardı. Rosa Luxemborg'un önderliğindeki komünist grup olan "Spartakistler", geçici hükümete karşı Berlin'de başarısız bir darbe girişiminde bulundular.¹⁸⁰ Bu darbe girişimi sırasında birçok komünist öldürüldü ve bu durum halk tarafından kurulan düzeni bozmaya yönelik olarak algılandı. Bu algı siyasi yarış sırasında Hitler tarafından

---

¹⁷⁸ Oral Sander, **Siyasi Tarih: 1918-1994**, 19.Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2010, s.17.

¹⁷⁹ Sander, a.g.e., s.18.

¹⁸⁰ Sander, a.g.e., s.19.

komünistlerin bertaraf edilmesi ve komünist grubun liderlerinin Yahudi çoğunlukta bulunması nedeniyle Yahudilere karşı girişilen propaganda sırasında kullanıldı.

Almanya'daki faşizmin doğmasında dönüm noktası hiç kuşkusuz 1929 yılı olarak göze çarpılmaktadır. 1929 sonbaharında New York'ta başlayan ekonomik kriz çok uzaklarda, Almanya'da Hitler'in iktidara gelişine yardımcı olacaktı. Wall Street hisse senedi piyasası dibe vurdu. Hisselerin satışları aniden durunca değerleri de nerdeyse sıfırlandı. Hisse senedine yatırım yapanlar her şeyini kaybetti. Birçok banka ve fabrika iflas etti. İş bulmak oldukça güç bir hale geldi.¹⁸¹

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra dış yardımlarla, özellikle Amerikan yaptırımlarına bağlı kaynaklarla ekonomik sistemini kurtarmaya çalışan Almanya da ekonomisinin çökmesine engel olamadı. Enflasyon ve işsizlik büyük partilerin çare bulamadığı bir dert haline geldi. Bu bunalım halkın demokrasiden uzaklaşmasına, uçlara kayarak radikalleşmesine ve komünizm ile Nazilerin göz odağı haline gelmesine sebep oldu.

Hitler, birçok zenginin desteğini yanına çekmeyi başardı. Komünizmin özel mülkiyeti dışlayan öğretisi karşısında Hitler ve Nazi Partisi oldukça sempatik görünüyordu. Yalnızca Freud'un öğretilerine sadık kalarak konuşmalarında dinleyicileriyle seviştiğini iddia eden Hitler, halka hiçbir vaatte ve teoride bulunmuyor yalnızca Yahudi bankerler ve tefecilerin ihanetine uğradıklarını söylüyor, kitleleri, Alman ordusu için yeniden şahlanma zamanının geldiği ve komünistlere karşı savaşa hazırlanılması konusunda uyarıyordu.¹⁸²

1932 seçimleri ekonomik ve sosyal kaosun gölgesinde yapıldı. Oyların yüzde 37'sini alan Hitler, hükümetin kurulamadığı bir ortamda, bir sonraki yıl Cumhurbaşkanı Paul van Hindenburg tarafından Başbakanlığa atandı.¹⁸³ Her ne kadar Hindenburg, kontrolü altında tutarak Hitler'in aşırılıklarını önlemeyi düşünse de ömrü buna yetmeyecekti. Cumhurbaşkanı'nın ölümü Hitler'in tek başına Almanya'nın lideri olmasına hem de demokrasinin rafa kalkmasına neden oluyordu.

---

¹⁸¹ Ali Çimen, **Tarihi Değiştiren Olaylar**, 9.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, s.102.

¹⁸² Çimen, a.g.e., s.103.

¹⁸³ Ali Çimen, **Tarihi Değiştiren İmparatorluklar**, 4.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, s.406.

Nazilere verilen desteğin önemli sebeplerinden biri de ekonomiydi. Ağır işsizlik ve yüksek enflasyonla yaşamaya çalışan Alman halkı, devlet yatırımları sayesinde artan iş oranı sayesinde işsizlik sorununda kurtulmuş oluyordu. Maliye Bakanı Hjalmar Schacht ülkede yıllardır hüküm süren enflasyonu kısa sürede bitirdi ve devlet girişimciliği çerçevesinde büyük otoban yatırımlarına girişti. Bunun yanında bir sanayi planı hazırladı. Bu sanayileşme planının bel kemiğini silah fabrikaları oluşturuyordu.¹⁸⁴

Almanya'da faşizmin büyümesinde en etkili unsur, olağanüstü özelliklere sahip Germanik bir ırk olduğu varsayılan Aryan ırkının üstünlüğüne ve imparatorluğun bu ırk üzerine yükselmesi gerektiğine inanıyordu. Aryan ırkının çocuk sahibi olması özendiriliyor ve bunlara mali destek sağlanıyordu.¹⁸⁵ Savaşın ve ekonominin altında ezilen Alman ırkı güce hitap eden bu fikirleri benimsiyor ve ırkının üstünlüğüne inanır hale geliyordu. Darwinçi evrimist düşünceler altında oluşturulan ırk özellikleri toplanıyor ve öteki diye tabir edilebilecek akıl hastaları, sakatlar, kalıtsal hastalıklara sahip olanlar ile körler bir sterilizasyon merkezine toplanarak toplumdan ayrıştırılıyor ve kademeli olarak yok ediliyorlardı. Sosyal Darwinizm denilen bu düşüncenin sonucunda resmi bir ötekileştirme politikası ile Naziler “yapay seleksiyon”u uygulamaya koymuş oluyorlardı. Hitler bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Doğa, daha zayıf olan bireylerle güçlü olanların eşleşmesini pek az arzuladığı gibi, üstün bir ırkla aşağı bir ırkın karışmasını hiç arzulamaz. Böyle bir durumda, üstün ırkın çoğalması için kendisinin yüz binlerce yıldır harcadığı bütün emekler, bir kalemde yok olup gidecektir. Tarihi tecrübeler nezdinde, bunun sayısız delili mevcuttur. Gayet açık görülmüştür ki, Ari kanın herhangi bir şekilde aşağı ırklarla karışmasıyla, netice, kültürün taşıyıcısının sonu olmuştur.¹⁸⁶

Savaşın sonuna, yenilginin kaçınılmaz olduğu anlaşıldığı döneme kadar Almanya'da Hitler'e karşı halkta herhangi bir karşı darbe girişimi gerçekleşmemiştir. Bunun en büyük nedenleri olarak Birinci Dünya Savaşındaki yenilginin Alman halkında bıraktığı travma, Hitler'in gelişi ile yeniden yükselen ekonomi, güç istencinin travmatik topluma sürekli vurgulanması ve elbette yapılan propagandalarla liderin toplum bilincinde yaptığı süperego etkisi sayılabilir.

---

¹⁸⁴ Çimen, a.g.e., s.422.

¹⁸⁵ Çimen, a.g.e., s.411.

¹⁸⁶ Adolf Hitler, “Kavgam”, **Batıya Yön Veren Metinler IV: Moderniteye Doğru Kaotik Modern Dünya (1800-1970)**, (Der. Alev Alatl), C.:4, Nevşehir: İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı Kapadokya Meslek Yüksek Okulu Yayınları, 2010, s.1675.

Faşizmin en mükemmel tarihsel örneği Nazi Almanya'sı olmuştur. Burada nasyonal sosyalizm şeklinde kendisi gösteren bir faşizm söz konusu olmuştur. Nasyonal sosyalizmin faşizmden farkı, faşizm devleti odak alırken onun ırkı odak noktası olarak almasıdır.¹⁸⁷

2.1.1.1.2. İtalya

İtalya, Birinci Dünya Savaşı'nda öncelikle tarafsız kalmış daha sonra İtilaf Devletleri'nin yanında Avusturya'ya karşı savaşmıştır. Bu savaş yılları arasında İtalya, siyasi birliğini sağladığı 1861'den 1915'e kadar yaptığı harcamanın iki katı kadar harcama yapmış ve bunun kaynağını bulamayarak İtilaf Devletleri'ne ekonomik yönden bağımlı hale gelmiştir. Ekonomik zorlukların yanına savaşta beklenen başarı ve vaat edilen toprakların -İzmir ve çevresi- verilmemesi sosyal hoşnutsuzluğu arttırmıştır.

İtalya savaştan kısa bir süre sonra faşist bir yönetim altına girmiştir. Bunun nedenlerini, ekonomik çıkmaz, siyasal partilerin zayıflığı, doyumsuz grupların etkinliği ve sol kanat içinde bölünme olarak sıralayabiliriz.¹⁸⁸ Faşizm ilk olarak, Mart 1921'de örgütlenen Benito Mussolini'nin hareketiyle uygulama alanı bulmuştur.¹⁸⁹

Öğretmenlik, sosyalist aktivistlik ve son olarak gazetecilik yapan Mussolini, İtalya'nın tarihinde önemli değişikliğe sebebiyet veren faşist lideridir. Mussolini, Birinci Dünya Savaşı'nda onbaşı olarak savaşmış, yaralandığında kralın dahi ziyaret ettiği bir kahraman haline gelmiştir.¹⁹⁰ 1919 yılında, "Fascio di Combattimento" adlı örgütü kurarak bunu bir yıl sonra Ulusal Faşist Partisi'ne çeviren Mussolini, 1922'de 200.000 kişiyi Roma'da yürüterek başbakanlığı kraldan zorla alacak güç haline dönüşmüştü.¹⁹¹

Mussolini'ye göre faşizmin dünyası şöyledir:

Yüzeysel, bireyin diğer herkesten soyutlanıp tek başına durduğu, kişiye içgüdüsel, anlık zevklerle dolu bencilce bir hayat sürdüren doğa kanunlarının bireyi yönettiği, maddeci bir dünya değildir. Faşizmde birey, bireyin basit zevkler etrafındaki bir hayat içgüdüsunü, zaman ve mekanın sınırlarından bağımsız, daha yüce bir hayat kurmak amacıyla bastırarak, bireyleri ve nesilleri beraberce bir gelenek ve

¹⁸⁷ Türk, a.g.m., s.134.

¹⁸⁸ Sander, **Siyasi Tarih: 1918-1994**, s.23.

¹⁸⁹ Türk, a.g.m., s.134.

¹⁹⁰ Hakan Yılmaz, **Tarih Boyunca İhtilaller ve Darbeler**, 4.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2008, s.192.

¹⁹¹ Sander, **Siyasi Tarih: 1918-1994**, s.25.

misyonu bağlayan bir ahlak kanunu konumundaki ulus ve vatandır. Bahsi geçen hayatta birey, kendini yok saymakla, kişisel çıkarlarını feda etmekle, bizzat ölümün kendisiyle, insan olarak değerinin yer aldığı bu tam anlamıyla manevi varoluşun farkına varır.¹⁹²

Mussolini, 24 Eylül 1922’de Napoli’de yapmış olduğu bir konuşmada şöyle demektedir:

Biz kendi mitimizi yarattık. Mit bir inançtır, bir tutkudur. Gerçeklik olmasına gerek yoktur. Bir iyilik, bir umut, bir inanç ve cesaret olması bakımından bir gerçekliktir. Bizim mitimiz ulustur, bizim mitimiz ulusumuzun büyüklüğüdür! Ve bu miti, bu yüceliği, tam bir gerçekliğe çevirmeyi istiyoruz. Geri kalan her şeyi, ikinci planda tutuyoruz.¹⁹³

Mussolini Birinci Dünya Savaşı’nda istediğini alamayan İtalyanlara eski Roma İmparatorluğu’nu yaşatacağını vaat ediyordu. Bunun ötesinde bu yaşantıyı tüm toplumun kabullenmesi için reformlara girişiyordu. Dış politikada kişisel görüşlerini yansıtıyor emperyalist bir düşünceyle sömürge sahibi olmak adına dünyanın gözü önünde Habeşistan’a asker çıkarıyordu.

Sosyal ve ekonomik toplumsal hoşnutsuzluklar sonucunda ekonomiyi canlandırıcı sömürge arayış çabaları ve silahlanma faaliyetleri faşist politikaların geçici başarıları, toplumun faşistleri olumlu karşılamasına neden oldu. Savaşın getirdiği ekonomik bunalım ve istenilenlerin elde edilememesi İtalya’yı, bir diğer savaş mağduru devlet olan Almanya ile yakınlaşmasını sağladı.

2.1.1.2. Komünist Rejim: Sovyetler Birliği

19. yüzyılın ortasından itibaren Rus toplumunu etkileyen sürekli bir rejim krizi, Birinci Dünya Savaşı’nın derinleştirdiği bir dizi sorunla 1917 Şubat’ında zirveye ulaştı. Anı kestirilemeyen, halkın yıllardır beklediği devrim, Çarlık Rusya’sının bütün kurumsal dayanaklarını ortadan kaldırdı.

1914’te başlayan savaş, süregelen büyük grev dalgasını durdurmuştu. Üç yıl sonra, dayanılmaz kış mevsiminde, Rusya tam bir abluka altında, eski ithalatının ancak yüzde

---

¹⁹² Benito Mussolini, “Faşizm Doktrini”, **Batıya Yön Veren Metinler IV: Moderniteye Doğru Kaotik Modern Dünya (1800-1970)**, (Der. Alev Alatlı), C.:4, Nevşehir: İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı Kapadokya Meslek Yüksek Okulu Yayınları, 2010, s.1658-1659.

¹⁹³ Benito Mussolini, “Mit Üzerine”, **Batıya Yön Veren Metinler IV: Moderniteye Doğru Kaotik Modern Dünya (1800-1970)**, C.:4, s.1662.

2'sini ve eski ihracatının ancak yüzde 1'ini yapabiliyorken, ekme ve kömür kıtlığı, fiyatların yüzde 40 artması, 3,5 milyon insanın savaşta ölmesi sonucu, çarlık rejimi halk katında bütün meşruiyetini yitirmişti.¹⁹⁴

Bolşevikler iktidarı ele geçirdiklerinde ülkede tam bir karışıklık hakimdi. Lenin tarafından yazılan parti programı dört nokta içermekteydi: Köylülere toprak, aç olanlara yiyecek, Sovyetlere iktidar ve Almanya ile barış.¹⁹⁵

İki savaş arasında kalan yılların ilk bölümünü iç savaş içerisinde geçiren Sovyet Rusya, bağımsızlıklarını kazanmak isteyen egemenliği altında bulunan milli devletler ile iktidarı ele geçirmek isteyen liberal yanlı beyaz ordu ile ayrı ayrı savaşmak zorunda kalmıştır. Elbette ki bu savaşın Bolşevikler tarafından kazanılmasında daha sonra iktidar mücadelesinde yenik düşecek olan Troçki'nin kurduğu Kızıl Ordu'nun başarısı ön plana çıkacaktır.

İç savaşın sonlanması ve devletin kurucusu Lenin'in ölümü 1924 sonrasında liderlik mücadelesinin ortaya çıkmasına neden olacaktı. Bu mücadeleyi partinin desteğini kendine çeken Stalin kazanacaktır. Stalin, öncelikle iktidar mücadelesinde bulunduğu kişileri yok ederek liderliğe başlayacak devamında federatif devletleri merkeziyetçiliği daha güçlü bir sisteme adapte edecekti. Ağır sanayi hamlesi bu dönemde başlarken, sürgün politika aracı olarak kullanılarak iç savaş sonrası oluşabilecek tehlikeler ortadan kaldırılacaktı.

Sovyet Rusya, kurulduğu dönemin son yüzyılına etkin olan Marksist düşüncenin sonucunda ortaya çıkan bir devlet yapısına sahipti. Her ne kadar işçilerin egemenliğine aracı olacak egemen güçlerin yok edilmesine yönelik bir düşünce yapısının sonucunda ortaya çıkmasına karşın parti politbürosu özellikle Rus olmayan toplumlar üzerinde daha ezici bir baskı kurmuştur. Rejim kurulması ve kabul edilmesini sağlamak için yapılan bu baskı İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman birliklerine Rus olmayan toplumların yardım etmesine ve Rus baskısından kurtulmak için bir lütuf olarak görülmesine neden olmuştur.

---

¹⁹⁴ Masis Kürkçügil, "Petrograd'da Tarihin En Hızlı Koşusu", **Ntv Tarih Dergisi**, 10, Kasım 2009, s.47.

¹⁹⁵ Sander, **Siyasi Tarih: 1918-1994**, s.26.

Sovyetler Birliği'ndeki uyrukluk, yurttaşlığa eşdeğer değildi. Ruslar, herkesi milliyetlerine göre tasnif etme eğilimindedirler. Bazı milliyetler kabul edilmekte, diğerleri küçümsenmektedir. Örneğin, Ruslar, Baltık halklarına Avrupalı, uygar ve kültürlü diye saygı göstermektedirler. Öte yandan, fazla ocuk yapan Kafkasya ve Orta Asya halklarına kanunsuz ve pis mafyacı diyerek, bunlar hakkında incitici biçimde konuşmaktadırlar.¹⁹⁶

Lenin'in ihtilalin sonunda hedef olarak koyduğu dört maddenin ilk ikisi hemen yerine getirilirken, Sovyet iktidarı iki yıl gecikmiş ve Almanya ile barış ise Birinci Dünya Savaşı sonunda Brest-Litovsk Antlaşması ile sağlanmıştı.¹⁹⁷ Ancak Hitler'in iktidara gelmesi ile komünizmi kendine düşman edinmesi Sovyet Rusya için tehlike oluşturuyordu. Hem Sovyet Rusya'nın çekinceleri hem de Almanya'nın yıllardır korktuğu iki cephe arasında kalma tehlikesi sonucunda Hitler Almanya'sı ile Stalin Sovyet Rusya'sı 1935 yılında karşılıklı olarak birbirlerinin toprak bütünlüğünü kabul ediyor ve saldırmazlık anlaşması imzalıyorlardı. İki devlet ayrıca topraklarına bir saldırı olduğunda birbirlerine yardım edeceklerinin garantisini veriyorlardı. Bu saldırmazlık anlaşması ise Almanya'nın batı cephesinde kazandığı erken zafer ile tarihe karışacaktı.

2.2. İkinci Dünya Savaşı Türk Dış Politikası

İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki Trk-Turancı hareketin konumu, söz konusu dönem Türk dış politikası dinamikleri analiz edilmeden anlaşılamaz.

Savaş yıllarındaki Türk hkmetleri, savaşın dışında kalmak ve bunu yaparken yine de savaşanların antipatisine maruz kalmamak adına birçok iç politika hamlesi yapmıştır. Her ne kadar İngiltere, Fransa, İtalya ve ABD ile de karşılıklı ilişkilerini iyi tutabilmek adına dönem dönem sıkıntı yaşamışsa da, savaş yılları boyunca Türkiye'nin en büyük sıkıntısı Almanlar, Ruslar ve İngilizler arasında kalmasıdır. Bu arada kalmışlıklar çok hassas ve esnek dış politika hamlelerini mecbur kıldığı gibi aynı zamanda da bu iki milleti gücendirmemek ve üzerine çekmemek adına çeşitli iç politika hamlelerine de mecbur bırakmıştır.

---

¹⁹⁶ Michael G. Roskin, **ağdaş Devlet Sistemleri Siyaset, Coğrafya, Kültür**, (ev. Bahattin Seçilmişoğlu), 2.Baskı, Ankara: Adres Yayınları, 2011, s.368.

¹⁹⁷ Roskin, a.g.e., s.26.

Savaş yıllarında Rusların Türkiye'deki taraftarlarını ülke içindeki komünist unsurlar oluşturuyorken, karşı kutupta anti tez olarak, Almanların tarafını tutan Türkçü-Turancılar yer almaktaydı. Hükümetler, savaşın seyrine ve dış politika hamlelerine paralel mahiyette, tamamlayıcı unsur olarak, iç politika hamlelerine başvuruyorlardı. Bu hamleler ya Türk komünistlerini ya da antikomünizmin en hararetli savunucuları olan Türkçü-Turancıları zan altında bırakıyordu.

2.2.1. Savaşın İlk Yıllarında Türk Dış Politikası

İki dünya savaşı arasındaki dönemde Türk dış politikasının temel eğilimi, Lozan Antlaşması ile oluşan statükonun devam ettirilmesi yönünde olmuş ve böylece Türkiye, Avrupa'da savaş sonrası oluşan dengeyi sürdürmeye çalışan devletlerin çabalarına katkıda bulunmuştur.¹⁹⁸

İki dünya savaşı arasındaki dönem, Avrupa'da Versay Antlaşması'nın oluşturduğu statükoyu korumaya çalışan İngiltere ile Fransa'nın öncülüğündeki Anti-revizyonist devletler grubu ile Versay Antlaşması'nın değiştirilmesini amaçlayan ve Almanya ile İtalya'nın öncülük ettiği devletler grubu arasındaki siyasal, diplomatik, ekonomik, kültürel/ideolojik ve nihayet askeri mücadele tarihidir. Anti-revizyonist devletler Avrupa'nın savaş sonrasında oluşan yeni sınırlarını ve yeniden paylaşılan sömürgeleri revizyonist devletlere karşı korumayı amaçlamışlardır.¹⁹⁹

Atatürk, 1935 yılında vermiş olduğu bir demeçte şunları söylemiştir:

Avrupa devlet adamları, anlaşmazlık konusu olan başlıca önemli sorunları, her türlü kişisel egoizmden irak ve yalnız kamunun yararına olarak, son bir çaba ve tam bir iyi niyetle ele almazlarsa, korkarım ki felaketin önü alınmayacaktır. Çünkü Avrupa sorunu artık İngiltere, Fransa ve Almanya arasındaki anlaşmazlıklar sorunu olmaktan çıkmıştır. Bütün Avrupa'nın doğusunda bütün uygarlığı ve hatta bütün insanlığı tehdit eden bir kuvvet belirmiştir. Bütün maddi ve manevi olanaklarını tümü ile dünya ihtilali amacı uğruna seferber eden bu korkunç güç, üstelik Avrupalılar ve Amerikalılarca henüz bilinmeyen yepyeni politik metotlar uygulamakta ve rakiplerinin en küçük yanlışlarından bile tam olarak yararlanmasını bilmektedir. Avrupa'da çıkacak olan bir savaşın başlıca galibi ne İngiltere ne Fransa ne de Almanya'dır. Sadece Bolşevizm'dir... Uyanan Doğu uluslarının zihinlerini tam olarak sömüren, onların ulusal tutkularını okşayan ve kinlerini kışkırtmasını bilen Bolşevikler, yalnız Avrupa'yı değil Asya'yı da tehdit

¹⁹⁸ Cemil Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C:1, 5.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s.229.

¹⁹⁹ Koçak, a.g.e., s.232.

eden başlıca güç durumuna girmişlerdir... Rusya'nın yakın komşusu ve bu memleketle en çok savaşmış bir millet olarak biz Türkler, orada cereyan eden olayları yakından izliyor ve tehlikeyi bütün çıplaklığıyla görüyoruz... Türkiye Bolşeviklik olmayacaktır.²⁰⁰

Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye- Sovyet Rusya ilişkilerinde ve bu ilişkilerin atmosferinde bir değişiklik olmuştur. Atatürk bilhassa son zamanlarında Bolşevikleri hiç sevmiyor ve yaptığı bütün konuşmalarda bu görüşünü gizlemiyordu. Etrafındaki yakın dostlarına çok defa Stalin için bir hayduttan başka bir şey değildir, demektedir.²⁰¹ Ayrıca Bayar'ın anlattıklarına göre Atatürk, Hitler'e maceraperest, Mussolini'ye aktör derdi ve özellikle İtalyan diktatörünü hiç sevmezdi.²⁰² Fakat bununla birlikte yine de Sovyetler ile bir savaşa girmek istemezdi. Falih Rıfkı Atay'ın Atatürk'ün ağzından şu cümleyi pek çok kez duyduğunu ifade eder: “Politikamız bir daha bu iki milleti karşı karşıya getirmemektir.”²⁰³

İnönü, savaşa girmeme noktasında Atatürk ile aynı fikri paylaşmasına rağmen, Sovyetler Birliği ile ilişkilerin daha dostane olmasından yanaydı. Bu fikir ayrılığı yalnızca dış politikada yaşanan bir fikir ayrılığı değildi. 1930'lu yıllarda cumhurbaşkanı ile sabık başbakan haline gelecek İsmet İnönü arasındaki anlaşmazlıklar ve çatışmalar göz önüne alınacak olursa, gelişmeler, siyasi sistem içindeki gerçek ağırlığın cumhurbaşkanı olduğunu kanıtlar.²⁰⁴ İnönü, bu durumdan rahatsızdı. İnönü'nün 1937'de Atatürk'ün isteği üzerine başbakanlıktan ve CHP Genel Başkanvekilliğinden ayrılması ve yerine Celal Bayar'ın getirilmesi Atatürk ve İnönü arasında Kemalizm'in ilkelerinden kaynaklanan bir anlaşmazlığın sonucu değildir. Atatürk-İnönü anlaşmazlığı şu nedenlerden kaynaklanıyordu: Atatürk sık sık hükümet çalışmalarına müdahale ediyor, birçok temel karar Çankaya'da alınıyordu; Hatay konusunda Atatürk bir an önce atağa geçilmesini isterken, İnönü sorunun daha ılımlı bir politikayla diplomatik yollardan çözümlenmesini istiyordu ve nihayet ekonomik alanda İnönü katı bir devletçiliği savunurken, Atatürk bu politikanın somut bir başarısı görülmediği için, özel girişimciliğin desteklenmesini

²⁰⁰ Mahmut Goloğlu, **Milli Şef Dönemi (1939-1945)**, Ankara: Turhan Kitabevi, 1974, s.36-37.

²⁰¹ Cüneyt Arcayürek, **İkinci Dünya Savaşı ve İki Cephe Türkiye**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2010, s.440.

²⁰² Arcayürek, a.g.e., s.444.

²⁰³ Kahraman Yusufoglu, **Atatürk'ten Hatıralar 5: Çankaya Yolunda**, (Ed. Selman Yusufoglu), İstanbul: Yılmaz Basım Yayın, 2011, s.155.

²⁰⁴ Cemil Koçak, “Tek Parti Yönetimi, Kemalizm ve Şeflik Sistemi: Ebedi Şef / Milli Şef, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s.123.

istiyordu.²⁰⁵ Genel kanının aksine, İnönü Atatürk'ün gölgesindeki ikinci adam değildi. Aslında Atatürk ve İnönü birbirlerini tamamlıyorlardı.²⁰⁶ Atatürk'ün ölümünden sonra cumhurbaşkanı olan İnönü, yukarıda bahsedildiği gibi Kemalizm ilkelerinden sapmamış, fakat başbakanlığı döneminde Atatürk'ün karşısında olduğu bazı politikaları, cumhurbaşkanlığı döneminde aynen yürütmüştür. İnönü, Atatürk döneminin –sonundaki kısa bir dönem dışında– sürekli cumhuriyet hükümeti başbakanı olarak, onun bütün sevap ve sorumluluklarına ortak olmuştur²⁰⁷ ve İnönü'nün cumhurbaşkanlığı yıllarının da İkinci Dünya Savaşı'na denk gelmesi onun şanssızlığıdır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türk dış politikasının temel ilkesi ve amacı, ne olursa olsun savaşa katılmamak olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde, yaklaşan savaş tehlikesi ve ülkenin bir saldırıya uğraması ihtimaline karşı İnönü, Türkiye'nin güvenliğinin Batı ittifakı içinde sağlanabileceğini düşünmüş ve Türk dış politikasının özellikle de 1930'lu yılların ikinci yarısında bu alanda aldığı mesafeden yararlanarak, kısa sürede ülkenin Batı ittifakı içinde yer almasını sağlamıştır.²⁰⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye “non-belligerent” denen savaşmayan ülkelerdendi.²⁰⁹ Bu durumun sebebi, on yıllık yoğun bir savaş sonrasında kendi altyapısını oluşturmak, sanayisini kurmak, kentlerini modernleştirmek konusunda yeni yeni adımlar atarken, insanını modern eğitimle yetiştirme uğraşı verirken bir başka yıkıcı savaşın parçası olmak istememesidir.²¹⁰

Almanya'nın yayılma ve genişleme politikası, önceleri Türkiye'yi fazla rahatsız etmez ve kaygılandırmaz. Hatta tıpkı Türkiye'nin bir zamanlar haksız Sevr Antlaşması'na karşı çıktığı gibi, Almanya'nın da haksız Versay Antlaşması'ndan kurtulmak istemesi,

---

²⁰⁵ Ahmet Demirel, “İsmet İnönü”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s.129-130.

²⁰⁶ Metin Heper, “İsmet İnönü”, **Türkiye’de Liderler ve Demokrasi**, (Ed. Metin Heper ve Sabri Sayan), (Çev. Zuhâl Bilgin), İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008, s.34.

²⁰⁷ Mete Tunçay, “Atatürk’e Nasıl Bakmak”, **Resmi Tarih Yalanları**, (Ed. Cem Küçük ve Münir Üstün), İstanbul: Profil Yayıncılık, 2009, s.16.

²⁰⁸ Cemil Koçak, **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C:2, 6.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, s.576.

²⁰⁹ İlber Ortaylı, **Türkiye’nin Yakın Tarihi**, (Ed. Adem Koçal), İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s.89.

²¹⁰ İlhan Tekeli ve Selim İlkin, **Dış Siyaseti ve Askeri Stratejileriyle İkinci Dünya Savaşı Türkiye’si**, C.:1, (Yay. Haz. Fırat Çağlıyan), İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, s.653-654.

büyük ölçüde hoşgörü ve anlayışla karşılanmıştır. Türkiye'nin bu tutumunda Almanya'nın Türkiye'den bir hayli uzak bir Orta Avrupa ülkesi olmasının da payı vardı.²¹¹

Almanya'nın Çekoslovakya'yı parçalaması ve Münih Antlaşması'na rağmen ilhak etmesi ve daha öncede Avusturya'yı sınırlarına katmış olması Türkiye'nin Almanya'ya karşı olan hoşgörülü ve anlayışlı tutumunu, 1939 yılının ilkbaharında hızla değiştirmesine neden oldu.²¹²

1939 yılı Eylül ayının ortalarında Başbakan Refik Saydam, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde özetle şunları söylüyordu:

İki aylık tatil döneminde üzücü olaylar oldu. Savaş başladı. Bizim savaşı taraflarla ilişkilerimiz normaldir. Uluslararası kurallara uygundur. Almanya ile aramızda bir anlaşmazlık konusu yoktur. Polonya ile ilişkilerimiz dostçadır. İngiltere ve Fransa ile menfaat ortaklığımız vardır. Sovyetler Birliği ile ilişkilerimiz dostçadır ve öyle kalacaktır. Halkımız huzur içindedir ve hükümete güvenmektedir. Hükümet, meclise ve milli şefe bağlıdır ve halkın güvenine sahiptir.²¹³

Bu demeç, dışarıda düşman kazanmama, içerde de bir korku havasını dağıtma amacı taşıyan sembolik bir demeçti. Oysa İnönü, tarafsız olmanın savaşa girmek için yeterli neden teşkil etmeyeceğini biliyordu.

Türkiye, Batılı devletlerle, İngiltere ve Fransa ile olan yakın ilişkilerinin Sovyetler Birliği ile olan ilişkilerini gölgede bırakmasını hiçbir zaman arzu etmemişti. Aksine Batılı devletlerle yakınlaşmakta ve işbirliğine gitmekteki ana fikir, Sovyetler Birliği'nin de bu ortaklıkta yer alacağı konusundaki beklentiden doğuyordu.²¹⁴

İnönü, bir savaş anında, Türkiye'nin güvenliğinin ancak İtalya ve müttefiki Almanya tarafından tehdit edilebileceği görüşündeydi. Bu tehdidi önleyebilmek için, ülkesinin Batılı müttefiklerin İngiltere ve Fransa'nın yanında, Mihver devletlerine,

---

²¹¹ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:1, s.239.

²¹² Koçak, a.g.e., s.239.

²¹³ Goloğlu, a.g.e., s.35.

²¹⁴ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:1, s.246.

Almanya ve İtalya'ya karşı olan ve içinde Sovyetler Birliği'nin de bulunduğu devletler grubuna katılması gerektiğini düşünüyordu.²¹⁵

1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla başlayan İkinci Dünya Savaşı, Hatay Sorunu ile birlikte Türkiye'nin en önemli dış politika gündemini oluşturdu. Savaşın patlak vermesi üzerine Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu Moskova'ya giderek, Sovyetler Birliği'ni İngiltere, Fransa ve Türkiye'nin de içinde bulunacağı bir ittifak içine almanın yollarını aradı. Ancak Sovyetler, Türkiye'yi böyle bir Batı ittifakından uzaklaştırmayı hedefliyordu. Görüşmeler sırasında Sovyetler Montrö Sözleşmesi'nin değiştirilmesini istedi ve Boğazlar'ın Sovyetler Birliği ile ortaklaşa savunulmasını ve Karadeniz'e kıyısı olmayan devletlerin savaş gemilerine kapatılmasını önerdi. Türk tarafı bu talepleri reddedince bu görüşmelerden bir sonuç alınamadı.²¹⁶

3 Eylül 1939'da Polonya ile Yardım Antlaşması bulunan İngilizlerle Fransızlar da Almanlara savaş ilan ettiler.²¹⁷ İnönü ve hükümetin düşündüğü, Sovyetlerin de kendileriyle ortak olduğu bir müttefik grubuna girmesi ve müttefik olma dolayısıyla Sovyet tehlikesinin ortadan kalkmasıydı. Alman tehlikesini ise güçlü bir müttefik oluşumun zaten bertaraf edeceği kanaatini taşıyorlardı. Hiç umulmazken Ruslar ile Almanların Saldırmazlık Antlaşması imzalamaları ve iki yandan Polonya'ya saldırıp ülke topraklarını paylaşmaları Türk devlet adamlarını haklı kuşkulara yöneltmiştir.²¹⁸

Çarlık Rusyası kadar Bolşevik Rusya'nın da Türklere karşı aynı emperyalist istekler peşinde olduğu kanısına varılıyordu. Moskova Görüşmeleri, Rusların hep bu tür tek yanlı olarak kendi çıkarlarını ileri sürmeleri ve Türkiye'yi sadece bu çıkarların vasıtası yapmak istemeleri yüzünden olumlu bir sonuca varamamıştır.²¹⁹

Türk-Sovyet Görüşmeleri'nin sonuçsuz kalması Türkiye'nin önünde tek bir seçenek bırakıyordu: Mihver güçlerine karşı Batılı devletlerle derhal bir ittifak antlaşması imzalamak. Böylece 19 Ekim 1939 tarihinde Türk-İngiliz-Fransız Üçlü İttifak Antlaşması

---

²¹⁵ Koçak, a.g.e., s.247.

²¹⁶ Ahmet Demirel, **Tek Partinin İktidarı: Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, (Ed.Kerem Ünüvar), İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s.264.

²¹⁷ Goloğlu, a.g.e., s.40.

²¹⁸ Goloğlu, a.g.e., s.41.

²¹⁹ Goloğlu, a.g.e., s.44.

imzalandı.²²⁰ Fakat bu antlaşmanın ömrü uzun süreli olmamıştır. Antlaşma uyarınca, Türkiye'nin Almanya'ya karşı savaşmak durumunda kalan İngiltere ve Fransa'ya yardım etmesi gerekiyordu. Nitekim müttefikler hemen Türkiye'ye bu çağrıda bulundular. Ama İnönü Türkiye'yi savaş dışında tutma konusunda kararlıydı. Türkiye üçlü ittifak antlaşmasının ek protokolüne dikkat çekerek Mihver devletlerine karşı savaş ilan etmesi halinde Sovyetler Birliği ile de çatışmaya girme ihtimalinin belireceğini öne sürdü İngiltere'nin bütün baskılarına rağmen 26 Haziran 1940'ta Müttefiklere savaş dışında kalacağını bildirdi. İngiltere ve Fransa bu gelişmeleri Üçlü İttifak Antlaşması'nın hükümlerinin yerine getirilmemesi olarak nitelendirdi ve Türkiye bu iki müttefikini kaybetti.²²¹

Sovyetler Birliği'nin Dışişleri Bakanlığı'na Molotov'un gelmesi, Sovyet dış politikasında temel bir değişim anlamına geliyordu. Bundan böyle Sovyetler Birliği, Mihver'e karşı Batılı devletlerle ortak bir tutum izlemek yerine, Batılı devletlerin Almanya'yı kendi üzerine kışkırttığından şüphelenerek, Almanya ile iyi ilişkiler geliştirme yoluna girecektir.²²² Moskova'ya göre, Batılı devletler, Almanya'ya karşı izlenen uzlaştırmacı/yatıştırıcı politika ile Almanya ile Sovyetler Birliği'ni karşı karşıya getirmeyi amaçlamışlardı.²²³

Aslında savaşa sadece birkaç gün kala Türkiye'nin uzun zamandır çaba harcayarak kurmaya çalıştığı ittifak sistemi tam ortasından ikiye ayrılmıştı. Bir yanda Batılı müttefikler kalmıştı. Diğer yanda ise, Almanya ile anlaşmış görünen Sovyetler Birliği... Türkiye ise kelimenin tam anlamıyla ortada kalmıştı.²²⁴ Türkiye, Sovyetler Birliği'nin Batılı devletlerin yanında yer almasını isterken, Sovyetler Birliği ise Türkiye'yi Batı ittifakından ayırmaya çalışıyor ve mümkünse Mihver devletlerin yanında yer almasını sağlamak için çaba harcıyordu.²²⁵

---

²²⁰ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:1, s.270-271.

²²¹ Demirel, **Tek Partinin İktidarı: Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, s.265.

²²² Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:1, s.250.

²²³ Koçak, a.g.e., s.258.

²²⁴ Koçak, a.g.e., s.259.

²²⁵ Koçak, a.g.e., s.269.

İnönü bu süreçte, Sovyetlerin çabalarını sonuçsuz bırakmak için Mihver devletlerinin saldırı ve işgallerine uğrayan ülkelerdeki rejim taraftarlarının gösterdikleri kolaylığı göz önünde tutarak memlekette bazı tedbirler almaya başlamış ve özellikle Nazi taraftarlığının yayılmasını önlemeye çalışmış, bu arada Nazi rejimine taraftarlık yapan ve özellikle Nadir Nadi imzasıyla bu tür yazılar yayınlayan Cumhuriyet gazetesini üç ay süreyle kapatmıştır.²²⁶

Avrupa Savaşı ise yeni olaylar ve gelişmelerle sürüp gidiyordu. Mihver devletlerinin ve özellikle Almanların saldırı ve işgalleri karşısında; Ruslar bu saldırı ve işgalleri ya haklı görüyorlar ya memnurlukla karşılıyorlar ya kutluyorlar ya da bu saldırı ve işgallere katılıyor ve Polonya'da olduğu gibi işgal edilen yerleri paylaşıyorlardı. Ruslar da 12 Ağustos 1940'ta Rus-İngiliz Karşılıklı Yardım Antlaşması'nı imzaladılar. Çünkü Avrupa kıtasındaki öteki devletler aradan çıkmış, Ruslarla Almanlar karşı karşıya kalmışlardı.²²⁷ Savaşın, İnönü'nün düşündüğü kutuplaşmaya doğru giden bir hal alması bekleniyordu. Her ne kadar Rus-İngiliz yakınlaşması, savaşın bu hale döneceğinin bir göstergesi sayılsa bile sürecin yavaş işlemesi Türkiye'yi tedirgin ediyordu.

Rus Dışişleri Bakanı Molotov, Kasım 1940'da Berlin'e giderek, Hitler ve Ribentrop'la Rusların Üçlü Mihver Paktı'na katılma konusunda görüşmeler yapmış ve bu görüşmeler sırasında Boğazlar Meselesi de ele alınmıştır. Görüşmelerde; Rusların Türkiye'den arazi ve Boğazlarda gerçek ve eylemli garanti istekleri açıkça tespit ediliyordu.²²⁸

Türkiye bu kez yavaş yavaş Almanya'ya yaklaşmaya başladı. 18 Haziran 1941'de Türk- Alman Saldırmazlık Paktı imzalandı. Buna göre iki ülke birbirlerine karşı düşmanca tavırlardan kaçınacak, birbirlerine saldırmayacak ve toprak bütünlüklerine saygı göstereceklerdi. Böylece Türkiye Balkanlar'da Almanya'ya karşı yalnız kaldığı bir dönemde bile savaş dışında kalmayı başarmıştı.²²⁹

---

²²⁶ Goloğlu, a.g.e., s.97.

²²⁷ Goloğlu, a.g.e., s.96.

²²⁸ Goloğlu, a.g.e., s.99.

²²⁹ Demirel, **Tek Partinin İktidarı: Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, s.265.

2.2.2. 1941-1943 Arası Alman Yanlısı Tutum

Savaşın bu ikinci döneminde Avrupa Savaşı'nda galip bir durumda bulunan ve sadece Avrupa değil tüm dünya için bir tehdit unsuru oluşturan Almanya ile yakın ilişkiler kurulmuştur. Savaşın dışında kalma politikası bu kez de Almanya'yı ikna etmek için sürdürülmüştür.

1941 yılı ortasında Türkiye'nin durumu kuşku vericiydi. Mihver kuvvetleri Balkanları işgal etmiş, Bulgaristan sınırında Alman kuvvetleri yerleşmiş, Rus-Alman ilişkileri yeniden dostça bir havaya girmiş, kısacası Türkiye adeta kuşatılmıştı.²³⁰

18 Haziran 1941 tarihinde Türk-Alman Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması imzalanmıştır.²³¹ İmzadan dört gün sonra, 22 Haziran 1941'de Alman-Rus Savaşı da başlamıştı.²³² Almanya, güney Rusya'yı işgal edip, Kafkaslar üzerinden Basra'ya indiği ve Afrika'da Rommel Süveyş Kanalı'nı eline geçirdiği takdirde, Türkiye her taraftan sarılmış olacak ve kendiliğinden Almanya'nın kollarına düşecekti. Almanya'nın Rusya seferini açmadan dört gün önce Türkiye ile saldırmazlık paktını imzalamasındaki hesabı buydu.²³³

28 Şubat 1941'de Alman Devlet Başkanı Hitler, Türk Devlet Başkanı İnönü'ye bir mektup yazdı. Bu mektup Türk resmi makamları üzerinde derin etki yaptı ve Devlet Başkanımızın karşı ve paralel mütalaalarıyla karşılandı. 4 Mayıs 1941'de de Hitler Reichtag'ta söylediği bir nutukta Türkiye için, Türk Devlet Adamları için ve özellikle Atatürk için güzel mütalaalar yürüttü ve hükümler verdi. Kalplere ve vicdanlara hitap etmesini çok iyi bilen Hitler, açıkça söylediği bu mütalaaları ve hükümleri ile Türk milletinin, Türk çocuğunun kalbini harekete geçirdi. Böylece planı çizilmiş ve temeli atılmış olan Türk-Alman dostluk binasının yapımı için çalışma sırası kalfalara ve işçilere gelmişti. Bir yandan iki devlet başkanı arasında ikinci kez mektuplar verilip alınırken, öte yandan da Von Papen (Alman büyükelçi) ve arkadaşları ile Şükrü Saraçoğlu ve arkadaşları hükümetlerinden aldıkları talimatlara uyarak Türk-Alman Dostluk Anıtı'nın yapımına,

---

²³⁰ Goloğlu, a.g.e., s.111.

²³¹ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:1, s.587.

²³² Goloğlu, a.g.e., s.112.

²³³ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1915)**, 16.Baskı, İstanbul: Alkım Yayınevi, İstanbul, 2007, s.411.

daha doğru bir deyimle, canlandırılmasına koyuldular. Bu çalışmalarda iki taraf da yalnız dürüstlük ve açık yüreklilikten yapılmış bir tek yolda yürüdü.²³⁴ Ayrıca Hitler, Falih Rıfki Atay ve diğer Türk yetkililerini ağırladığı bir toplantıda Atatürk hakkında şu sözleri söyleyerek dostane ilişkilerin gelişmesine katkıda bulundu:

Mustafa Kemal, bir millet bütün vasıtalarından mahrum edilse dahi, kendini kurtaracak vasıtaları yaratabileceğini ispat eden adamdır. Onun ilk talebesi Mussolini'dir, ikinci talebesi benim!²³⁵

Alman Orduları'nın, 22 Haziran 1941 sabahı Polonya toprakları üzerinde Alman-Sovyet ortak sınırını geçerek genel bir saldırı başlattıkları ve Almanya ile Sovyetler Birliği arasında savaşın başladığı haberi Türkiye'nin üzerinden büyük bir yükü kaldıracaktır. Türk Hükümeti, o zamana dek, olası bir Alman-Sovyet Antlaşması'ndan kuşku duymuştu. Savaş, bu kuşku ve endişeleri kendiliğinden dağıttı.²³⁶ Türkiye'nin istediği olmuş Alman ve Rusların karşı cephelerde oluşu Türkiye'nin planlarını suya düşürmemişti. Fakat hesaba katılmayan şey, Türkiye'nin savaşa girmese de Sovyetlerden yana tavır takınması düşünülürken, Almanya savaşı galip götürüyordu. Türkiye, bu sebeple Sovyetler için düşündüğü iyi ilişkiler tesis edecek politikayı Almanya için izlemek zorunda kalmıştır.

Alman saldırısından kısa bir süre sonra Türkiye, savaş dışı tutumunu sürdürerek, tarafsız kalacağını açıklamıştır. Türkiye, Sovyetler Birliği karşısında Alman askeri gücünün zaferini sempati ile karşılıyordu. Türk basının tutumu da bu sempatiyi yansıtıyordu. Alman saldırısından sadece bir gün önce Cumhuriyet gazetesinde, "Atatürk'ü Anlayan Tek Şef" adlı bir yazıda Atatürk'ü en iyi anlayan ve anlatanın ve bunu en iyi ifade edenin Hitler olduğundan kuşku duyulmayacağı belirtiliyordu.²³⁷

Türk basınında Alman sempaticizliği elbette temelsiz değildi. Büyük ölçüde yönetimin eğilimini yansıtıyordu. Hitler Alman saldırısının hemen başında, 1940 yılının Kasım ayında gerçekleşen Molotov-Ribbendrop görüşmesi sırasında belirginlik kazanan, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den toprak talepleri olduğu bir propaganda malzemesi olarak açıklandığında, Türk kamuoyu ve basınının Sovyetler Birliği konusundaki kuşku ve

---

²³⁴ Goloğlu, a.g.e., s.113.

²³⁵ Yusufoglu, a.g.e., s.93.

²³⁶ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:1, s.599.

²³⁷ Koçak, a.g.e., s.600-601

endişelerinin haksız ve temelsiz olmadığı da ortaya çıkacaktır.²³⁸ Sovyetlerin Boğazlar ve Karadeniz üzerindeki gizli emellerini Almanya'nın ifşa etmesi, gerek ülke yönetiminde gerek halkta gerekse de basında bir Alman sempatisi doğuruyordu. Ayrıca Almanların Von Papan aracılığıyla Türkçü-Turancı çevrelere yapmış olduğu yardımlar ve Turancılık konusunda iyimser düşünceleri, bu yakınlaşmanın bağlarını daha da kuvvetlendiriyordu. Fakat yine de İnönü yönetimi, ihtiyatı elden bırakmıyordu.

Almanya'nın Türkiye'yi bir an önce kendi yanında savaşa sokma çabaları, Ankara'da sürekli bir tedirginliğe neden oluyordu. Türkiye'nin kesin tutumunu ancak Alman Orduları'nın Kafkaslarda görülmesiyle saptayacağını bizzat Hitler de biliyordu.²³⁹ Almanya'nın Türkiye politikası 1942 yılı boyunca da hiç değişmeyecektir. Amaç, 1941 yılında varılmayan hedefi, hiç olmazsa, 1942 yılında ele geçirmektir. Alman Genelkurmayı ile Ribbentrop, Türkiye'nin Almanya'ya yaklaşma hızı ile Kızıl Ordu'nun çöküş hızı arasındaki yakın bağı biliyor ve hesap ediyorlardı.²⁴⁰

Türkiye'nin savaşa girmeme hususundaki mukavemetini kıramayan Almanya, 1942 yılı sonunda bu çabalarından vazgeçti.²⁴¹ Alman Hükümeti, Türkiye'nin, Almanya'nın yanında savaşa katılması mümkün olmasa dahi, hiç olmazsa, en kısa zamanda, Alman Ordusu'na bazı kolaylıklar göstermesini istiyor ve bunu elde etmek için de, bir yandan, Türkiye'nin sınır değişikliği taleplerini bir taktik olarak, hoş görürken, diğer yandan da, bu sırada sürmekte olan ticaret ve silah antlaşması görüşmelerinde daha tavizkar bir tutum alıyordu.²⁴²

Türk Hükümeti'nin, Alman askeri başarılarının ardı ardına geldiği 1942 yılı boyunca, hatta 1942 yılının yaz aylarında dahi, muhtemel bir Alman zaferine inanmadığını ve bu nedenle de Almanya'nın yanında kesin bir tutum almadığını saptamak ve belirtmek gerekir.²⁴³

---

²³⁸ Koçak, a.g.e., s.602.

²³⁹ Koçak, a.g.e., s.606

²⁴⁰ Koçak, a.g.e., s.614.

²⁴¹ Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1915)**, s.412.

²⁴² Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:1, s.629-630.

²⁴³ Koçak, a.g.e., s.654.

Sovyetler Birliği'ne saldırdıktan sonra Almanya propaganda açısından Turancılık hareketinin fikirlerinden yola çıkar ve bu suretle Türkiye'yi savaşa sokmaya çalışır.²⁴⁴ İnon ve hükümete dış unsur olarak zaten Almanlar tarafından baskı yapılmaktaydı. Bu hamle ile birlikte, Turancıların da savaşa girmek için içten bir baskı yapması amaçlanmıştır. Turancılar her ne kadar bu baskıyı yapmışlarsa da, İnon ve hükümet savaşa girmeme hususundaki kuvvetli direnişini sürdürmüşlerdir.

Almanya, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin izlediği ya da izlemeye çalıştığı Turancı politikayı desteklediği gibi, İkinci Dünya Savaşı'nda da Sovyetler Birliği'ne saldırısından sonra, Türkiye'yi savaşta kendi safına çekebilmek için Turancı akımları destekleyecek, bu şekilde Türk hkmetini Almanya'nın yanında savaşa girmesi için harekete geçirmeye çalışacak ve bu yolla da Türkiye üzerinde baskı kurmak isteyecektir. Bu aşamada Almanya'nın ikili bir amacı olacaktır. Bir yandan Türk Hükümeti'ne resmen başvuracak ve Kırım ile Kafkaslardaki Türk kökenli halkların sorununun çözümünde resmi işbirliği önerecek, hatta daha da ileri giderek Türkiye'nin bu bölgelerde genişlemesini onaylayacak, diğer yandan da gayri resmi Turancı rgt ve yayın organlarını destekleyecek ve geniş bir Pan-Turanist propaganda ile kamuoyunu ve dolayısıyla da Türk Hükümeti'ni etkilemeye çalışacaktır.²⁴⁵

Papen, bir yandan, Türkiye'deki Pan-Turanist çevreler ile ilişki kuruyor, diğer yandan da Sovyetler Birliği'nden Türkiye'ye gelmiş Türk kökenli göçmenler ile ilişkilerini geliştirmeye çalışıyordu. İsmet İnon ile 28 Ağustos'ta bir görüşme yapan Papen'in, aynı konu üzerinde durduğu zaman İnon'den aldığı yanıt, bu tür konularda, ancak Sovyetler Birliği'nin yenilgisi gözle görülür şekilde gerçekleştiği zaman görüşmenin mümkün olduğu ve Türkiye'nin de ancak o zaman bu konuları görüşmeye istekli olacağı şekilde olacaktır.²⁴⁶ İnon, Almanya savaşın galibi iken bile Turancılığa sempati ile yaklaşmamıştır. Bunun iki sebebi vardır: Birincisi, hala Almanya'nın savaşı galip bitireceğine inanmamaktadır. İkincisi ise, Turancılığın Birinci Dünya Savaşı'nda oynamış olduğu roldür. İnon'nn bu tutumu Trk-Turancı çevrelerde hayal kırıklığı

---

²⁴⁴ Zehra nder, **İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası**, (ev. Leyla Uslu), Ankara: Bilgi Yayınevi, 2010, s.178.

²⁴⁵ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası zerine Bir Araştırma**, C.:1, s.660.

²⁴⁶ Koçak, a.g.e., s.663.

yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Türkiye'deki Pan-Turancı çevreler Türk topraklarının ilhak edilmesini ve bunun sağlanması için de Türkiye'nin Almanya'nın yanında, Sovyetler Birliği'ne karşı derhal savaşa katılmasını istiyorlardı.²⁴⁷

Hükümetin ihtiyatlı davranmasına karşın Türk Ordusu sempatilerini daha bariz bir biçimde gösterir: Turancı olan Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak, Papan ve dolayısıyla Almanya ile işbirliğine hazır olduğunu belirtmiştir.²⁴⁸ Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) içinde de küçük bir grup artık Turancılığın hedeflerini savunmakta ve Almanya'nın elde ettiği başarıların etkisiyle Türkiye'nin savaşa girmesini istemektedir; ancak İnönü parti içindeki bu muhalefeti bastırmayı başarmıştır. Atatürk'ün Turancılık karşıtı rotasına ve Sovyetler Birliği ile savaşmama tavsiyesine bağlı kalmıştır.²⁴⁹

1942 yılı sonunda Türkiye üzerindeki Alman baskısı kalkmakla beraber, bunun yerini Müttefiklerin baskısı almıştır. Bu konuda Sovyetlerin Stalingrad zaferi bir dönüm noktası teşkil etmiştir.²⁵⁰ Stalingrad zaferi yalnızca hükümetin dış politikasını değiştirmekle kalmamış aynı zamanda iç politikada da birçok adım atılmasına vesile olmuştur. Almanların geri çekilmesi, içte de Turancıların geri çekilecekleri veya etkisizleştirilecekleri anlamına gelmekteydi. Almanlar galipken fazla hırpalanmayan ve pohpohlanan Turancıları 1943 yılından itibaren meşakkatli günler beklemekteydi.

2.2.3. Savaşın Son Yıllarında Sovyet Yanlısı Tutum

Bu dönem Alman tehlikesinin ortadan kalktığı, Türkiye'nin istediği doğrultuda bir Batı ittifakının oluşması ve bu ittifakta kendine yer bulduğu bir dönemdir. Ayrıca zamanında Almanları mutlu etmek için içerideki komünistlere yapılanlar, şimdi Rusları mutlu etmek adına Türkçü-Turancılara yapılmaya başlanmıştır.

Turancı akımın ortadan silinişi, bir başka ifadeyle tasfiye edilmesi, bir yandan Türk-Alman ilişkilerinin kopmasında önemli bir adım, diğer yandan da Türk-Sovyet

---

²⁴⁷ Koçak, a.g.e., s.674.

²⁴⁸ Önder, a.g.e., s.179.

²⁴⁹ Önder, a.g.e., s.184.

²⁵⁰ Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1915)**, s.412.

ilişkilerinin yakınlaşmasında ciddi, önemli ve etkili bir girişim olarak değerlendiriliyordu.²⁵¹

1943 yılı başından itibaren Müttefikler, Türkiye'nin kendi saflarında savaşa katılmasını sağlamak için çaba harcarken, Mihver güçleri de, savaşın bu son aşamasında, bu kez, Türkiye'nin savaş dışı tutulmasını sürdürmesi için faaliyet göstereceklerdir. Artık roller değişmişti.²⁵²

1944 yılında Dünya Savaşı'nın gidişatı her gün biraz daha Nasyonal Sosyalist yoldaki Mihver Devletleri'nin aleyhine dönüyor ve Müttefik Devletlerin başarılı atakları göze çaracak bir hızda geliyordu.²⁵³ Doğu cephesinde Kızıl Ordu eski Polonya sınırına varmıştı. Buna karşılık, Sovyet topraklarının belirli bölgelerinde Alman işgali hala sürüyordu. Müttefik Orduları ise, İtalya'da kuzeye doğru ilerliyorlardı.²⁵⁴

16 Haziran 1944'te, özellikle İngilizlerce Alman tarafı olarak bilinen, gerçekte topyekûn Türk Hükümeti'nin ve Milli Şef'in dış politika görüşlerini uygulamış olan Numan Menemencioğlu, politik değişimlerde adet olduğu üzere istifa ettirildi.²⁵⁵ Hükümetin konu ile ilgili açıklaması, aslında, tamamen durumu kurtarmaya çalışan Türk dış politikasının zaafalarını da ortaya koyuyordu. Elbette ki, Menemencioğlu'nun politikası, ne Türk Hükümeti'nin ne de İnönü'nün politikasından bağımsız ve ayrı değildi. Ne var ki, savaşta müttefik üstünlüğü ağır bastıkça ve Almanya gerek askeri gerekse siyasi açıdan geriledikçe, artık eski politikanın geçerliliği kalmıyordu. Ankara, hızlı bir dönüş yapmak zorundaydı. Bunun için de basit bir dönüşüm taktiğinin tercih edildiği ve benimsendiği anlaşılıyor. Bu taktiğe göre, sanki o zamana kadar izlenen politika, doğrudan doğruya Hariciye Vekili Numan Menemencioğlu'nun şahsi politikasıydı ve bu politika Türk Hükümeti'nce onaylanmamıştı. Oysa bunun tamamen gerçek dışı bir açıklama olduğunu, gerek bu açıklamayı yapanlar, gerekse bu açıklamaya muhatap olanlar da biliyorlardı. Ama artık asıl önemli olan, Türkiye'nin bu kritik aşamada, müttefiklerin talebi ve ısrarı

---

²⁵¹ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:2, s.230.

²⁵² Koçak, a.g.e., s.141.

²⁵³ Goloğlu, a.g.e., s.257.

²⁵⁴ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:2, s.231.

²⁵⁵ Goloğlu, a.g.e., s.258.

karşısında, gereken politik dönüşümü gerçekleştirmiş olmasıydı. Bu politik manevra, Numan Menemencioğlu'nun üzerinden gerçekleştirilmişti.²⁵⁶

İngiliz ve Amerikalıların isteğine uygun olarak Türkiye, Almanya ile politik ve ekonomik ilişkilerin kesilmesini kararlaştırdı.²⁵⁷ Almanya ile ilişkilerin kesilmesi aynı zamanda, Turancılara dönük tahammülsüzlük anlamına geliyordu. Alman endişesi dolayısıyla Turancı faaliyetlere fazla karşı çıkmayan yönetim, artık dışını gösteriyor, bunu yaparak Sovyetleri de mutlu ediyordu.

1944 yılında, Dünya Savaşı, Müttefikler lehine kesin sonuçlu safhasına girmiş bulunuyordu.²⁵⁸ Türkiye, önce Mihver Devletleri ile politik ve ekonomik ilişkilerini kesmiş, sonra Boğazları Müttefik Devletlerin gemilerine açmıştı ama 1945 Şubatının ilk günlerinde; Müttefiklerin Boğazların durumunu yeniden ele alacakları ve Montrö Antlaşması'nı yeniden gözden geçirmek isteyecekleri, hatta Ruslara taviz verecekleri kuşkusu içindeydi.²⁵⁹

Mareşal Fevzi Çakmak, Müttefiklerin gözünde ordunun modernleşme çabalarına katılmak isteyen, tutucu, Türkiye'nin Almanya ile iyi ilişkiler kurmasından yana olan ve dolayısıyla da Alman yanlısı bir kişi olarak tanınıyordu. Müttefikler bir süredir, bu türden bir değişiklik yapılması için Ankara üzerinde baskı kurmuşlardı.²⁶⁰

Müttefik Orduları, 1945 yılları başlarında, artık Alman topraklarında ilerliyorlardı. Kızıl Ordu ise, Balkanlar'a tamamen girmişti ve diğer yandan da, Macaristan ve Çekoslovakya topraklarında ilerliyordu.²⁶¹

Şubat ayında, ABD ile İngiltere, Türkiye'ye bir nota vererek, Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmesini istemişlerdir. Hariciye Vekili Hasan Saka, Meclis toplantısında yaptığı konuşmada, Yalta Konferansı'nda alınan karar üzerine, Birleşmiş

---

²⁵⁶ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:2, s.250-251.

²⁵⁷ Goloğlu, a.g.e., s.259.

²⁵⁸ Goloğlu, a.g.e., s.267.

²⁵⁹ Goloğlu, a.g.e., s.297.

²⁶⁰ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:2, s.238.

²⁶¹ Koçak, a.g.e., s.271.

Milletler Beyannamesi'ne katılmak için, müttefiklerin arzusuyla, hükümetin Almanya ve Japonya'ya savaş ilan edilmesini istediğini açıklamıştır.²⁶²

Savaşın seyrinin değişmeye başlaması ve Müttefiklerin Almanya karşısında üstünlüğü ele geçirmesiyle Türkiye o zamana kadarki tutumunu yeniden gözden geçirmeye başladı. Savaşın akıbetinin belli olduğu 1945 Şubat'ı başında Roosevelt, Churchill ve Stalin'in Yalta'da bir araya gelmeleri ve yenedünya düzenini saptamak amacıyla San Fransisco'da toplanması planlanan konferansa sadece 1 Mart 1945'e kadar Almanya'ya savaş ilan etmiş ülkelerin katılabileceklerini kararlaştırmaları Türkiye'yi bitmiş savaşa katılmaya mecbur etti. 23 Şubat 1945'te toplanan meclis Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti.²⁶³

Türkiye Birinci Dünya Savaşı'ndaki ağır hataları ve adeta boş özelemlerle savaşa katılması sebebiyle bu sefer aşırı ihtiyatkârlıkla savaşın dışında kalmış, savaşa girmek ve Almanya'ya harp ilan etmek için son aylara kadar beklemiştir. Bu savaş ilanı da dünyayı yeniden inşa etmek durumunda olan "Batılılara katılmak ve Dünya Savaşı sonunda 'Nazi Almanya'sına yeterince karşı olmamak" töhmetinden kurtulmak içindir. Savaşın sonlarına doğru yani 1944 Mayıs'ından itibaren, Cumhurbaşkanı ve Hükümet Almanlara açıkça sempati duyanları değil, böyle bir zan altında olanları dahi, sadece resmi görevlerden değil, toplumsal hayattan da tasfiye etmiştir. Gerçek şu ki Sovyetlerin bu dönemdeki Türkiye karşıtı söylem ve davranışları ülkede panik yaratmış ve komünizm karşıtı politika Rusya'ya karşıt duygu ve tavırları da arttırmıştır. Demek ki hükümet Mayıs 1944'teki milliyetçi sağcı takibatından sonra çok vakit geçmeden solculara da yüklenecektir.²⁶⁴

İnönü açısından devlet kavramı uzmanlık bilgisine duyulan saygıyı ve rasyonel tutumu da içeriyordu. Bilimsel bilginin kamu siyasetine katkıda bulunmasının gerekliliğine inanıyordu. Dış siyasetin özel bir bilgi gerektirdiğini düşünüyordu. Bu nedenden 1938-1945 arasında Türkiye'nin dış siyasetini neredeyse tek başına yönetmişti.²⁶⁵ İnönü, İkinci Dünya Savaşı'nda izlediği dış politikayı eleştirenlere karşı cevap niteliği taşıyan bir değerlendirmesinde şu açıklamaları yapmıştır:

---

²⁶² Koçak, a.g.e., s.272-273.

²⁶³ Demirel, **Tek Partinin İktidarı: Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, a.g.e., s.266.

²⁶⁴ Ortaylı, **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, s.90.

²⁶⁵ Heper, a.g.m., s.47.

Bizim görüşümüze göre, İkinci Dünya Savaşı, Mihver tarafından büyük hazırlıklarla başlıyordu. Biz bu savaşın bütün dalgalarına maruz kalacaktık. Karadeniz, Boğazlar, Balkanlar, Ortadoğu savaş alanının içinde bulunacaktık. Özetle savaş, her sınırimızdan bize temas edecekti. Karakteri itibariyle de özellikle Almanya ve İtalya bakımından Birinci Dünya Savaşının devamı da sayılabilir. Bu savaş Mihver'in kazanması olasılığını biz, pek zayıf görüyorduk ve Mihver kazanırsa, İtalya ile Almanya'nın hayat sahası politikasıyla bizim menfaatlerimizin bağdaşması olasılığı az görünüyordu. Sonra Birinci Dünya Savaşı sonundan Sovyet Rusya ile dost olarak çıkmıştık. Mihver'in siyasi hayatı, ilk gününden itibaren, Sovyet Rusya aleyhinde taleplere ve şikâyetlere dayanmaktaydı. İkinci Dünya Savaşı'na ilk gününden, Sovyet Rusya ile savaşa girerek başlaması muhakkak görünüyordu. İngiltere ve Fransa, uzun müddet Sovyetlerden ayrı kaldıktan sonra, son yıllarda her üçü arasında yakınlaşma ve beraber savunma fikirleri ciddi olarak belirmişti. Bizim Birinci Dünya Savaşı deneyiminden sonra yeni kurulan düzende yararlarımız, Sovyet Rusya, İngiltere ve Fransa ile beraberdi. İngiltere ve Fransa ile ilişkilerimizde güven çok artmış durumdaydı. Bu özetle Türkiye'nin durumu, gelen İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyet Rusya, İngiltere ve Fransa ile aynı zamanda güven esasını tabii gösteriyordu. Savaş bizi sürükleyecekse de bu devletlerle beraber bulunmamız, hem stratejik bakımdan, hem siyasal sonuçlarıyla Mihver'e karşı tarafta bulunmamızı gerektirirdi. Biz, durumu savaş başlamadan önceki yılda samimi yargıyla bu biçimde gördük ve savaşın başlayacağı günlerde, daha Sovyet Rusya ve Almanya yakınlaşması meydana çıkmadan önce, bunlarla gelecek için ittifak müzakereleri içindeydik. Şu halde ittifakımız, Birinci Dünya Savaşı döneminden sonraki barış döneminin olayları içinde tabii bir şekilde hazırlanmıştı. Tartışılacak nokta, yalnız şundan ibarettir: Son anda Rusya ile Almanya arasında anlaşma meydana çıkınca, özellikle meydana çıkışın ilk gününde İngiltere ve Fransa aleyhinde davranışlar görülünce, ittifak antlaşmalarını sonuçlandırmak doğru muydu? Bu karar cesurane'dir. Fakat doğru olduğu olaylarla saptanmıştır. Bizim kanaatimizce Almanya ile Sovyet Rusya arasında er geç savaş açılması, önlenemez biçimde kesin görünüyordu. Dışarıda kalınca savaşın akışı sırasında daha çok güçlüklerle karşılaşırđık. Gerçekte olandan daha çok sıkıntı çekerdik. Sovyet Rusya ile Almanya arasında anlaşma meydana çıktıktan sonra ittifak antlaşmaları imzalanmıştır. Fakat ihtirazi kayıtlar, Türkiye'nin savaşa hazırlanması gibi koşullarla birtakım güvence elde edilebilmiştir. İttifak antlaşması gereği, savaş sırasında bir gün fiilen savaşa tutuşmak daima varit görülmüştür. Ona göre hazırlanmaya çalışılmıştır. Savaşa girmemek için taahhütlerimizi tanımamak hiçbir zaman düşünülmemiştir ve sonunda da, beraber savaşmadığımız müttefiklerimizin Türkiye'ye inançlarının sarsılmasına yol açacak bir olaya meydan verilmemiştir. Daima ittifak hedefleri ve ittifak koşulları içinde kalınmıştır ve onarılması olanaksız çelişmelere yol açılmamıştır.²⁶⁶

Savaş sürecinde dış politikanın stratejik hedefi, ülkenin savaştan uzak kalmasını sağlamak olmuş, ama bu stratejik hedefe varmak için değişik taktikler uygulanmıştır. Temel taktik ise hiç değişmemiştir: Avrupa'daki siyasi ve askeri güç dengesi içinde, değişik güçleri birbirlerine karşı oynayarak ülkenin bu güçlerden herhangi birine kesin olarak yakınlaşmasını/bağlanmasını önlemek ve bu sayede de zaman kazanarak, savaşa girmemeyi başarabilmek... Bu amaçla Türkiye, tüm savaş yılları boyunca bir denge politikası izlemiştir. Türkiye'nin söz konusu denge oyunu Mihver devletleri olan Almanya

²⁶⁶ İsmet İnönü, Milliyet, 16 Ekim 1967, (Akt.: Arcayürek, a.g.e., s.15-17.)

ve İtalya ile Müttefik devletleri oluşturan İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği ve ABD arasındaki güç ilişkilerini ve çıkar çatışmalarını kullanmak suretiyle mümkün olabilmıştır. Türkiye, yalnız Mihver devletleri ile Müttefikler arasındaki değil, fakat Müttefiklerin kendi içindeki çelişki ve çekişmeleri de bu amaç doğrultusunda ustaca kullanmıştır.²⁶⁷

İnönü'nün denge politikasına vermiş olduğu değer iktidar olduğu yıllarla sınırlı değildir. Muhalefet durumuna düştüğü dönemde bile ihtiyatlı yönünü elden bırakmamıştır. Bir dönem Dış İşleri bakanlığı da yapan, bürokrasi ve siyasi hayatıyla Türkiye'nin önemli değerlerinden olan İhsan Sabri Çağlayangil'in anılarında yazdığı şu hikâyeye, bu durumun en önemli kanıtıdır:

Dış İşleri Bakanlığım sırasında zaman zaman Ana Muhalefet Partisi Başkanı İsmet İnönü'ye dış politika hakkında bilgi verirdim. Her gidişimde bana özenle iki şey sorardı. Bu sorulardan birincisi Boğazlar konusunda bir gelişme olup olmadığı, ikincisi ise ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki barış görüşmelerinin durumuydu. Bir gün kendisine, her gelişimde bana neden hep bu iki soruyu özenle ve öncelikle sorduğunu sordum. İnönü, süper devletlerin anlaşmasının bizim için savaşmaları kadar tehlikeli olduğunu, onların anlaşmaları halinde dünyayı nüfuz bölgelerine ayıracaklarını ve kabağın bizim başımıza patlayacağını söyledi.²⁶⁸

Türkiye'nin savaş dışı kalma olgusu yorumlanırken çoğu kez yanlış olarak tarafsız kaldığından söz edilmektedir. Oysa Türkiye'nin bu dönemdeki politika başarısının gerisindeki temel neden doğru bir zamanda doğru bir taraf seçebilmesindedir.²⁶⁹

İkinci Dünya Savaşı sırasında savaşa son ana kadar girmeyen, bu nedenle de savaşan büyük devletler arasındaki ilişkiler açısından yalnızlaşan Türkiye, savaş sonrası biçimlenen ve Amerika ile Sovyetler Birliği arasında paylaşılan dünyadaki yeri için kaygılıydı.²⁷⁰ İnönü, savaş boyunca izlediği denge politikalarıyla Türkiye'yi savaş dışında tutmayı başarmış ama dış politikada yalnız kalmasına da yol açmıştır. Batılı ülkelerle dış ilişkilerin yeniden düzeltilmesi biraz vakit aldıysa da özellikle Tek Parti Dönemi'nin sona

²⁶⁷ Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:2, s.576-577.

²⁶⁸ İhsan Sabri Çağlayangil, **"Kader Bizi Una Değil, Üne İtti" Çağlayangil'in Anıları**, (Yay. Haz. Tanju Cılzoğlu), 3.Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2007, s.369-370.

²⁶⁹ Tekeli ve İlkin, a.g.e., s.654.

²⁷⁰ Emre Kongar, **Tarihimizle Yüzleşmek**, (Ed. Yasemin Aktaş), 86.Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007, s.176.

ermesinden sonra bu yolda büyük ilerlemeler sağlanmış, Soğuk Savaş başladığında Türkiye Batı'nın yeniden güvenilir müttefiki olmuştur.²⁷¹

Türkiye'nin Batılı müttefikler arasında süren yalnızlığı, dış politikada en önemli ve temel sorun olmaya devam edecek ve 1944-1947 yılları arasında Türk dış politikası bu yalnızlık içinde belirlenecektir. Nihayet beklenen yeni müttefik bu kez Avrupa'dan değil, 1947 yılında ilan edilen Truman Doktrini ile açığa çıkacaktır.²⁷² ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın koruyucusu durumuna girince, Türkiye bu durumdan istifade ederek bu ülke ile ilişkilerini geliştirmeye ve Sovyet isteklerine karşı koyabilmek için Amerika'nın desteğini kazanmaya çalışmıştır. Amerikalıların Sovyet tehdidini iyi değerlendirerek Türkiye'yi destekleme kararı, Türkiye için büyük bir ferahlık yaratmıştır.²⁷³

Mayıs 1944'te tevkif edilen Türkçü-Turancıların uğramış oldukları eziyet ve işkenceleri, İkinci Dünya Savaşı'nın son safhasındaki Avrupa'daki gelişmelerle bir arada ele almak, daha rasyonel analizlerde bulunabilmek adına büyük önem arz eder.

2.3. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Yeni Kuşak Türkçüler

Türkçülük 19. yüzyılda gelişme göstermiş ve Osmanlı'nın sonu ile Cumhuriyet'in kurulması döneminde en önde gelen fikir akımlarından biri olmuştur. O dönemin önde gelen Türkçüleri Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura, Türkçülüğü kuramlaştırmış ve elbette daha sonraki nesillerden çıkan gençlerden bazıları bu kurama kayıtsız kalmamıştır.

Başını Hüseyin Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkkan, Alparslan Türkeş gibi isimlerin çektiği bu yeni kuşak, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkçülük-Turancılık ülküsünün hararetle savunucuları olmuştur ve savaşın seyrine göre dönem dönem sıkıntılara maruz kalmışlardır. Bu sıkıntıların ardında yatan iki sebep vardır. Birincisi, Savaş'ın seyrine göre verilmek istenen dış politika mesajları için içerdeki aktif grupların kullanılmasıdır. Diğer sebep ise, yeni kuşak Türkçülerin, Osmanlı'nın son döneminde gelişen Türkçülük ile Kemalist milliyetçiliğin arasında kalması olmuştur.

---

²⁷¹ Demirel, **Tek Partinin İktidarı: Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, s.266.

²⁷² Koçak, **Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C.:2, s.548.

²⁷³ Karpat, a.g.e., s.165.

Müslümanlar, Hristiyanlar, Yahudiler, Türkler, Araplar, Kürtler, Rumlar, Ermeniler, Sırp ve Bulgarlar gibi etnik ve dini toplulukları, siyasi açıdan tekçi, kültürel bakımdan çoğulcu millet sistemi içinde barındıran, ancak etnik milliyetçi akımların iteklediği ve emperyal güçlerin himaye ettiği ayrılıkçı hareketler karşısında mülki bütünlüğünü koruyamayarak tarih sahnesinden çekilen Osmanlı İmparatorluğu'nun zoraki mirasçısı olan Türkiye Cumhuriyeti; mübadele sonrasında, tarihinde ilk defa neredeyse bütünüyle Müslümanlardan oluşan bir ülke üzerinde, millet sisteminin üzerine oturduğu millet-i hakime anlayışının seküler versiyonuna dayalı, siyasi meşrutiyeti seküler temeller üzerine kurulmuş, muasır medeniyet seviyesine ulaşmak ve hatta bu seviyeyi aşmak olarak tanımlanmış bir milli devlet oluşturma amacına göre yapılandırılmıştır.²⁷⁴ Milli devlet, Avrupa'da üç asır önce kurgulanan bir devlet modelidir. Avrupa'da Rönesans sonrasında kurulan tüm devletler, mutlakiyetçi monarşiler, birer milli devlet olarak kurulagelmişlerdir. 1648 Vestfalya Antlaşması bu fiili durumu tescil etmek suretiyle modern denilen milli devleti kodifiye etmiştir.²⁷⁵ İmparatorluktan milli bir devlet hüviyetine bürünme, bazı politikaların değişmesine, bazı kavramların da yeniden yapılandırılmasına sebebiyet vermiştir. Milliyetçilik de bu kavramların içindedir.

Türkçülüğün Cumhuriyet dönemindeki serüveninin iki farklı çehresini, iki farklı kuşağını birbirinden ayırmak gerekir. Gökalp, Akçura, Tekinalp, Tanrıöver, Cansever vb. gibi ideolojik ve ajitatörler ve Killigil, Sabis, Erkilet vb. gibi İkinci Dünya Savaşı sırasında Türk Alman ilişkileri nezdinde roller edinmeye çalışan emekli generaller, bürokratlar ve aydınlardan oluşan birinci kuşak Türkçüleri ile Hüseyin Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Fethi Tevetoğlu, İsmet Tümtürk, Alparslan Türkeş vb. gibi öğrenci, öğretmen ve bir kısım subaylardan oluşan ikinci kuşak Türkçüleri, Türkçülüğün iki ayrı mecrasını oluşturur.²⁷⁶

Birinci ve ikinci kuşak Türkçüleri arasında herhangi bir düşünsel hesaplaşma zemininden bahsedilemez. Ziya Gökalp ile Nihal Atsız'ın Türkçülük düşünceleri arasında büyük farklılıklar bulunmakla beraber bunlar herhangi bir polemik veya tartışma zemini

---

²⁷⁴ Ahmet Yıldız, "Kemalist Milliyetçilik", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s.210.

²⁷⁵ Nur Vergin, **Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar**, 7.Baskı, İstanbul: Doğan Kitap, 2010, s.215.

²⁷⁶ Orhangazi Ertekin, "Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Yolları", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.348.

yaratmamış ve ikinci kuşak Türkçüleri, birinci kuşak Türkçüleri ile romantik bir bağ kurmuşlardır.²⁷⁷ Fakat ikinci kuşak Türkçüler, rejimin gözünde birinci kuşak Türkçülerden farklıydı. İkinci kuşak Türkçüler; yayılmacı, militarist, antikomünist ve yabancı düşmanı bir anlayışa sahiptiler. Oysa Kemalizm'in çizdiği çerçeve bu anlayışı kabul etmiyordu. Fakat yine de Kemalist tarih anlayışının ve eğitimin, dönemin genç kuşağı üzerinde ırkçı temalara yönelmeyi kolaylaştıran bir etkisi olduğunu söylemek gerekir.²⁷⁸

Ömer Çaha'ya göre; Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar milliyetçilikte baskın olan unsur kızıl elma ideali etrafında büyük bir Türk birliği fikrine dayanan organik milliyetçilik anlayışıydı. Atatürk'ün toprağı esas alan voluntarist milliyetçilik anlayışı cumhuriyetin ilk yıllarında milliyetçiliğı bu çizgiye çekmiştir. Nitekim Turancılık düşüncesinin fikir babaları sayılan Gökalp ve Akçura Atatürk'le birlikte onun yanında yer almışlardır. 1920'lerden sonra Türk miliyetçilerinin fikri platformunu oluşturan Türk Ocakları'nın 1931 yılında kapatılıp yerine Halk Evleri'nin kurulması ve tüm milliyetçi söylemleri bastıran GDT'nin devletin özel ve resmi çabasıyla geliştirilmesi sonucunda artık Kemalist milliyetçiliğın dışında legal platformda bir milliyetçilik daha kalmamıştı. Ancak Atatürk'ün ölümünden sonra İnönü'nün Hitler Almanya'sı ile kurduğı yakın dostlukla birlikte Nihal Atsız öncülüğünde yeniden Turancı milliyetçilik anlayışı uyanmaya başladı.²⁷⁹

Atatürk, Tarih Tezi ve GDT çalışmalarıyla, milliyetçiliğın kapsamını daraltmış ve Türkçülüğü doğudan ziyade batı endeksli bir politika haline getirmeye çalışmıştır. Resmi tarihi bu yönde bir politika aracı olarak kullanmıştır.

Avni Özgürel, resmi tarih kavramı ile ilgili yazmış olduğı bir makalesinde şu cümlelere yer vermektedir:

Ernest Renan, 'Millet olabilmenin birinci şartı tarihi çarpıtmaktır' der... İlk bakışta bu sözü elimizin tersiyle itmenin, reddetmenin kolay gibi görünmesine rağmen ulusal toplulukların gerçeğine baktığımızda bunu yapmanın o kadar da kolay olmadığını görürüz...²⁸⁰ Tarih icat edilebilen bir şeydir. Her ülke ya da bir ülkede

²⁷⁷ Ertekin, a.g.m., s.349.

²⁷⁸ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.17.

²⁷⁹ Ömer Çaha, **Dört Akım Dört Siyaset**, 5.Baskı, Ankara: Orion Kitabevi, 2012, s.150-151.

²⁸⁰ Avni Özgürel, "Resmi Tarih ve Tarihin Resmi", **Resmi Tarih Yalanları**, (Ed. Cem Küçük ve Münir Üstün), İstanbul: Profil Yayıncılık, 2009, s.81.

iktidar gücünü ele geçiren her odak tarihi kendince yeniden yazdırabilir ve yazdırmıştır da.²⁸¹

Kemalizm'in iki önemli akımı birbirinin olmazsa olmazı olarak harmanlaması ve buna göre bir resmi tarih anlayışı benimsemesi de bu duruma örnek gösterilebilir. Türkçülük, Batıcılık'ta tecrit edilmiş bir şekilde hiçbir zaman ele alınmamış ve Türk soyunu bir Avrupa soyu olarak kabul ettirmek için bir dizi ilmi çalışmalar yapılmıştır.

Kemalizm, mevcut koşullara göre ve stratejik güç dengelerine göre, bazen birbirleriyle çelişen ideolojilere ve siyasal tercihlere yönelir gibi görünmüştür. Ancak bu eğilimleri bir amaç olarak değil, bağımsız ve modern Türkiye'yi yaratmak için kullanılan araçlar olarak yorumlamak gerekir.²⁸² Kurtuluş Savaşı döneminde din ile iç içe geçmiş bir milliyetçilik anlayışına sahipken, Cumhuriyet'in ilanından sonra daha seküler bir milliyetçilik anlayışını benimsemesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaygın dört düşünce akımı görüyoruz. Bunlar; İslamcılık, Osmanlıcılık, Türkçülük ve Batıcılık akımlarıdır. İşte Kemalizm, bu dört akımdan “Batıcılık” ve “Türkçülük” akımlarının o gün pratiği içinde sentezinin yapılması ve onurlu bir bağımsızlık savaşı sonrasında uygulama çabasıdır.²⁸³ Atatürk, Türkiye'nin Misak-ı Milli ile belirlenen sınırlarını Kurtuluş Savaşı ile çözüme kavuşturmuş ve bundan sonra da barışçı bir politika izleyerek “pan akımları” (Pan-Türkçülük, Pan-Turancılık) reddetmiştir.²⁸⁴ Kemalist ulusçuluk, ulusal sınırlar içinde yaşayan, aynı yazgıyı, aynı kıvancı, ulus olma bilincini taşıyan herkesi Türk saymaktadır. Bu ulusçuluk saldırgan, yayılcı değildir. Öbür ulusların varlığına saygılıdır. Tüm ulusları, insanlık evreninin saygınlığı, onuru, kişiliği, ulus ve insan olmaktan doğan hakları ve ödevleri bulunan birer topluluk olarak görür. Ulusların, devletlerin zayıf, güçsüz ulusları

---

²⁸¹ Özgürel, a.g.m., s.83.

²⁸² Ali Kazancıgil, “ Anti-Emperyalist Bağımsızlık İdeolojisi ve Üçüncü Dünya Ulusçuluğu Olarak Kemalizm”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s.235.

²⁸³ Toktamış Ateş, “Atatürkçüler ve Karşıtları”, Cumhuriyet, 21 Nisan 1981, **Atatürkçülük Nedir, Ne Değildir**, (Der. Ahmet Köklügiller), 2.Baskı, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2010, s.280.

²⁸⁴ Baskın Oran, Atatürk Milliyetçiliği: Resmi İdeoloji Dışı Bir İnceleme, Ankara: Dost Kitabevi, 1988, s.124, (Akt.: Atabay, a.g.e., s.230.)

sömürmesine, onları egemenliği altına almalarına karşıdır. Bu yönüyle Kemalizm’de ulusçuluk insancıl, evrensel boyutlara ulaşmıştır ve barışçı bir işlev görmektedir.²⁸⁵

Atatürk milliyetçiliği, Meşrutiyet döneminin Pan-Turanizm’inden farklı olarak laiktir. Oysa Meşrutiyet döneminin Türkçülüğü İslamiyetçi, hem de Turancı idi. Her iki yol ise emperyalist idi. Devletin sınırları dışındaki Müslüman Türkleri bir bayrak altında toplamayı hedef tutan Pan-Turanizm gibi Pan-İslamizm de bütün Müslümanları bir araya getirmeyi hedef tutmuştur. Kısaca, yayılmacı olan ve halifeyi baş olarak kabul eden Meşrutiyet Türklüğü’ne mukabil Atatürk milliyetçiliği, demokrasi esaslarına uygun olarak, halkın kendi mukadderatına hâkim olması prensibine dayanan, din ile devleti ayıran milli hâkimiyetçi ve laik bir milliyetçiliktir.²⁸⁶

Özdoğan’a göre, Kemalist ulusçuluk ile Pan-Türkçü ulusçuluğun birbirlerini dışlayan kategoriler oldukları yönündeki yaygın iddiaya rağmen, Pan-Türkçü ulusçuluğun yeniden ortaya çıkmasına Kemalist ulusçuluğun 1930’lardaki belirli yönleri yol açmıştır. Bir başka deyişle, Cumhuriyet’in ilk dönemlerindeki Pan-Türkçülük kısmen bizzat Kemalist ulusçuluk tarafından beslenmişti. Pan-Türkçülük dış ilişkilerde siyasal bir hedef ve amaç olarak resmen bir tarafa bırakılmış olsa da, Türk ırkı kavramı, eski Türklerin yüceliği ve birçok Turan simgesi 1930’lu yılların başlarında Türk siyasal düşünce ve ideolojisine, bizzat Mustafa Kemal Atatürk’ün başkanlık ettiği bir kültürel ve eğitsel ulusçuluk programının parçası olarak yeniden dâhil edilmişti.²⁸⁷

İkinci kuşak Türkçüler, Kemalist milliyetçiliğin seküler bir vizyon getirmesine adapte olmakta güçlük çekmemiştir. Fakat Turancılığı reddedip yayılmacı anlayışı terk etmesine bir türlü adapte olamamış ve hatta bu sebeple dönem dönem radikal olmakla suçlanmıştır. Turancılar radikalleşip bir cephenin en ucuna geçtiğinde, antitez olarak tam karşı cephenin ucunda olanlar da genelde komünistler olmuştur. Kemalizm ise bu cepheleşmede denge unsuru olarak görev yapmıştır. Siyasi bir paradigma olarak Kemalizm’e dönmek, Türkiye’nin siyasal hayatında dönem dönem görülen

---

²⁸⁵ Suna Kili, “Kemalizm ve Çağdaşlaşma”, **Atatürkçülük Nedir, Ne Değildir**, (Der. Ahmet Köklügiller), 2.Baskı, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2010, s.363-364.

²⁸⁶ İsmet Giritli, “Atatürkçü Laiklik”, **Atatürkçülük Nedir, Ne Değildir**, (Der. Ahmet Köklügiller), 2.Baskı, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2010, s.435.

²⁸⁷ Özdoğan, **Turan’dan Bozkurt’a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.40.

kutuplaşmalarla özellikle tetiklenmektedir.²⁸⁸ Gerek 1944 Irkçılık-Turancılık Davası gerekse sonu darbeye biten tüm toplumsal siyasi cepheleşmelerde uzlaştırıcı yol olarak Kemalizm unsuru ön plana çıkarılmıştır.

İkinci kuşak Türkçüler, Kemalist milliyetçiliğin bazı prensiplerine karşıydılar. Fakat Kemalizm'e karşı değildiler. Hatta kendi yayılmacı söylemlerinde, Hatay konusundaki gayretini örnek gösterip Atatürk'ün aslında Turancı olduğunu kanıtlama çabası içine girmişlerdir. Sahip olunan ülke topraklarıyla yetinen bir milliyetçiliği kabul etmeyip, Türk'ün olduğu her yeri kapsayan bir milliyetçilik anlayışını benimsemeleri ve bunun için de militarist olmaları, Kemalizm'in "Yurtta sulh, cihanda sulh" düsturuna aykırı bir tutum teşkil etmiştir. Ayrıca yayılmak istenen topraklarda hâkimiyetin Rusların elinde olması, onların hararetli birer antikomünist olmalarına sebebiyet vermiştir.

Yabancı düşmanlığı konusunda da birinci kuşak Türkçülere nazaran daha katı bir tutuma sahiptiler. Fakat Varlık Vergisi, 6-7 Eylül Olayları, 1964 Kıbrıs gerginliği derken, İstanbul'daki Rum nüfusun tamamen erimesi; Ermeni nüfusun azalması; azınlık kalmayınca, onlara yönelik bir nefreti ayakta tutmayı gerektirecek nedenleri de azaltmıştır.²⁸⁹

İkinci kuşak Türkçülerin, Kemalizm'in milliyetçilik anlayışına aykırı bir tutum göstermeleri rejim tarafından büyük haksızlıklara uğramalarına sebebiyet vermiştir. Birinci kuşak Türkçüler resmi tarih tarafından kahraman olarak nitelendirilirken; ikinci kuşak Türkçüler, vatan haini olmakla suçlanıp işkencelere maruz kalacak kadar kötü bir muamele görmüşlerdir.

Bu kişilerin içinde toplumun her tabakasından kişilerin bulunması, ikinci kuşak Türkçülerin topluma entegre olmada birinci kuşak Türkçülere nazaran daha başarılı olduklarını gösterir. Durumun böyle olmasında birinci kuşak Türkçülerin imparatorlukta yaşayıp diğerlerinin Cumhuriyet döneminde yaşamasının da etkisi büyüktür. Öğretmen, öğrenci, subay, doktor, akademisyen vb. meslek alanlarından birçok kişi Türkçülük-

---

²⁸⁸ Metin Heper, **Türkiye'nin Siyasal Hayatı: Tarihsel, Kuramsal ve Karşılaştırmalı Açından...**, (Çev. Kadriye Göksel), İstanbul: Doğan Kitap, 2011, s.78.

²⁸⁹ Murat Belge, "Türkiye'de Zenofobi ve Milliyetçilik", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.188.

Turancılığı ülkü olarak kabul etmiş ve bu ülkü uğrunda çetin mücadelelere girişmişlerdir. Hüseyin Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkkan, Alparslan Türkeş, Zeki Velidi Togan, Hikmet Tanyu, Nejdet Sançar, Cihat Savaş Fer, Hasan Ferit Cansever, Fethi Tevetoğlu bu isimlerin en önde gelenleridir.

2.3.1. Hüseyin Nihal Atsız

Şüphesiz ki, ikinci kuşak Türkçüler dendiğinde akla ilk gelen isim Nihal Atsız'dır. Onun, teoride, yayınlamış olduğu makale ve romanları; pratikte ise Türkçülük-Turancılık uğrunda çekmiş olduğu cefalar ve parlak bir istikbali davası uğrunda elinin tersiyle itmesi, kendisini ikinci kuşak Türkçülerin lideri yapmıştır.

Radikal sağın fikri öncülerinden Hüseyin Nihal Atsız saldırgan ve provokatif üslubu yüzünden yönetici elitlerin daima hışmına uğramış bir dava adamıdır.²⁹⁰ Yönelmiş olduğu eleştirilerin dozajı yüksek ve üslubu oldukça serttir. Bu eleştiriler, Irkçılık-Turancılık Davası'na kadar genelde komünistler ve onları himaye eden bazı yönetici elitlere yöneltilirken, davadan sonra bizzat devleti yönetenlere dönmüştür. Bu sert üsluptan yer yer Türkçüler de nasibini almış, eleştirilerini yanlış gördüğü hiçbir meseleden mahrum bırakmamıştır. Türkçü Reha Oğuz Türkkkan ile girdiği polemik bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Atsız, çok önemli bir tarihçidir. Atsız'ın Cumhuriyet dönemine kazandırdığı Osmanlı tarihleri, hala en geçerli kaynaklar olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda bir edebiyatçı olan Atsız; Bozkurtların Ölümü, Bozkurtların Dirilişi, Deli Kurt, Ruh Adam adlı romanların yazarıdır.²⁹¹ Özellikle Bozkurtlar adlı roman dizisi, Türkiye'de bir neslin yetişmesine büyük katkıda bulunmuştur.

Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Rıza Nur ve Zeki Velidi Togan'dan ziyadesiyle etkilenmiştir. Türkçülük ülküsü için durmadan mücadele vermiş, yayınlar çıkarmış, konferanslar vermiş fakat siyasete hiç girmemiştir. Atsız, muhtelif defalar Türkçü

---

²⁹⁰ Güven Bakirezer, "Nihal Atsız", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.352.

²⁹¹ Hayri Yıldırım, **Son Türkçü Atsız**, İstanbul: Togan Yayıncılık, 2013, s.11.

faaliyetlerin zorunlu olarak bir parti statüsü altında örgütlenmesi gerekmediğini ifade etmiştir.²⁹²

Atsız, 12 Ocak 1905'te İstanbul'da doğmuştur. İkinci kuşak Türkçülerin çoğunda olduğu gibi, küçüklüğü gayrimüslimlerin bir kısmının ülke bütünlüğüne zarar verdiği döneme denk gelmiştir. Azınlıkların ülke yönetiminde söz sahibi olmasını hiçbir surette kabul edemeyişinin altında bu sebep yatmaktadır. Fakat azınlıklara olan tutumu bu durumun ilerisine gitmez. Bir soykırım veya şiddet durumunu, daha açık bir ifadeyle, onlara karşı gayri insani bir tutumu benimsemez. Yalnızca ülkenin Türkler tarafından yönetilmesi gerektiğini savunur. Atsız, kan bağıını mutlak bir saflık olarak aramayıp, "Türklük şuurunda olma"yı da bir ölçüde yeterli görür. Anası Türk olmayan Osmanlı padişahlarını, babası Arnavut olan Mehmet Akif Ersoy'u Türklük kadrosundan çıkarmamıştır.²⁹³

Atsız'ın, Askeri Tıbbiye yıllarına geçmeden evvel, Tanzimat'tan beri eğitim alanında süregelen ikilikleri bizzat yaşamış bir Osmanlı vatandaşı olduğu gözlemlenmektedir. Hem misyoner okullarında, hem devlet okullarında eğitim gören Atsız, iki farklı alfabeyle öğrenim görmüştür. Yaşadığı şehrin kozmopolit yapısı da eklendiğinde bu etmenlerin, Atsız'ın ruh dünyasında ve fikir sisteminin gelişmesinde kuşkusuz önemli bir rol oynadığı öne sürülebilir.²⁹⁴

Anne ve baba tarafından asker torunu olması münasebetiyle askerliğe ilgi duyar. Asker olarak başladığı meslek hayatı, Harp Okulu'ndan atılması sebebiyle, ilmi çalışmalarla devam etmiştir. İstanbul Üniversitesi'nde asistan olmuş fakat sert ve uzlaşmaz üslubu nedeniyle buradan da atılmıştır. Öğretmenlik yılları da onun bu üslubundan etkilenmiş, öğretmenlik hayatı sürgünlerle dolu olmuştur. En istikrarlı yapabildiği mesleği Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki memuriyettir.

Atsız, iyi bir ideolog ve kalemi güçlü bir yazardır. Çıkarmış olduğu dergiler, Atsız'ı Atsız yapan materyallerin başında gelir. Ona bu ünü kazandıran ve yönetici elitlerin

---

²⁹² Bakırezer, a.g.m., s.352-353.

²⁹³ Bakırezer, a.g.m, s.354.

²⁹⁴ Ferit Selim Sanlı, **Türkçülük Akımında Din Olgusu Üzerine Aykırı Bir Yaklaşım: Hüseyin Nihal Atsız ve Fikirleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2010, s.6.

hışmına uğratan da çıkarmış olduğu dergilerdeki yazılarıdır. Bu sebeple Atsız'ın yolculuğunu dergiler, dergilerdeki yazıları ve o dönemin konjonktürü üçleminden yararlanarak anlatmak daha yararlı olacaktır.

1931'de arkadaşlarıyla birlikte "Atsız Mecmua"yı çıkarmaya başlar. Dergide M. Fuat Köprülü, Zeki Velidi Togan, Abdülkadir İnan gibi önemli bilim adamlarının yanı sıra Atsız'ın sınıf arkadaşı Pertev Naili Boratav ile o tarihlerde tesadüfen yurt arkadaşı olan Sabahattin Ali de bulunur. "Türkçü ve Köycü" olduğunu vurgulayan Atsız Mecmua, Ziya Gökalp'ten sonra Cumhuriyet döneminde Türkçülük bakımından yeni bir çığrın başlangıcı olur.²⁹⁵

Tarih Tezi'ni eleştiren hocası Zeki Velidi Togan'a sahip çıktığı için asistanlıktan kovulup öğretmen olarak Edirne'ye atanması, onun için mücadelenin sonu olmamıştır. Zaten en önemli özelliği yılmaz bir mücadele adamı olmasıdır. Edirne'de öğretmenlerle bir dergi çıkarmaya karar verirler. Derginin adını Atsız, "Orhun" olarak teklif eder, kabul edilir. Orhun'un ilk sayısı 5 Kasım 1933'te çıkar. Fakat bir süre sonra, Atsız'ın korkusuz kalemi, dergideki diğer arkadaşlarını rahatsız etmeye başlar. Devlet kademelerinden çeşitli tenkitlerin alınması Atsız'ın yalnız kalmasına sebep olur. Atsız yalnız kalışını şu şekilde ifade etmiştir:

Ben kötü kişi olunca Orhun'a para vererek yardım eden öğretmenler, yani ülkü ortaklarım benimle ilgilerini kesip bunu çok imzalı bir yazı ile bana bildirdiler. Yaya kalmış Tatar ağasına benziyordum ama, hani yakışmıyor da değildi. Ne de olsa serde Turancılık vardı.²⁹⁶

Orhun dergisi, dokuzuncu sayısında Bakanlar Kurulu Kararı ile 16 Temmuz 1934'te yayını durdurularak kapatılır.²⁹⁷ Atsız, dergisinin kapatılışını kendi hatıratında şöyle ifade eder:

İlk sayısı 5 Kasım 1933'te çıkmış olan aylık Orhun dergisi ancak dokuz sayı yayınlanmış ve Bakanlar Kurulu'nun 14 Temmuz 1934 tarihli kararıyla kapatılmıştı. Gösterilen sebep, hükümetin iç ve dış siyasetine aykırılıktı. Orhun, milli tarih tezi denilen ve bugün tamamıyla ortadan kalkmış olan, bilimsel olmayan tarih tezini şiddetle eleştirdiği; Ali İhsan Paşa'nın bir mektubunu

²⁹⁵ Yıldırım, a.g.e., s.20-21.

²⁹⁶ Hüseyin Nihal Atsız, **Çanakkale'ye Yürüyüş – Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, 2. Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1997, s.79.

²⁹⁷ Yıldırım, a.g.e., s.31.

yayınladığı, Yahudiler, Fransızlar ve Mussolini aleyhinde sert yazılar koyduğu için kapatılmıştı.²⁹⁸

Dergisinin kapanacağını bile bile bu adımları atması, şüphesiz ki, doğru bildiğini hiçbir surette gizlemeyen, coşkun bir dava adamı olmasına işarettir. Mussolini'yi eleştirmesinin de Dergi'nin kapatılma sebepleri arasında gösterilmesi, bir dönem faşistlik ithamıyla yargılanacak bir kişi için bir hayli ironiktir.

Dergi çıkartmadığı dönemlerde çeşitli dergilere yazı vermek suretiyle kalemını durdurmamıştır. Atsız'ın, tarih, araştırma, fikir kitapları dışında polemik türünde cevap broşürleri yayınlanmıştır. Bunlardan bazıları dergilerde çıkan yazılarından derlenerek hazırlanmıştır. Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Faris Erkman ve Reha Oğuz'a broşürlerle cevap vermiştir.²⁹⁹ Bu isimlerden Reha Oğuz hariç üçü, komünist olmaları ve Türkçülüğe karşı hiciv okları yöneltmeleri münasebetiyle, Atsız'ın hücumuna uğramışlardır. Atsız bu durumu şöyle anlatır: “Türklüğün tek kurtuluş ve yükseliş yolu olan Türkçülüğü başka milletler hesabına yapılan bir hareket gibi göstermek isteyen solculuk, şimdi de güya halkçılık, yurtçuluk maskelerine bürünmüş olduğu halde gençliği zehirlemeye çalışıyor.”³⁰⁰ Nazım Hikmet'e cevap niteliğinde yazdığı “Komünist Don Kişotu Proleter Burjuva Nazım Hikmetof Yoldaşa” adlı broşür, komünizme karşı açtığı savaşın gözle görülür ilk hamlesi olmuş ve Türkçü cenah tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Sabahattin Ali'ye ithafen yazdığı “İçimizdeki Şeytanlar” ise Sabahattin Ali'nin yazdığı “İçimizdeki Şeytan” adlı romana karşı bir misillemedir. Sabahattin Ali, romanda kurmuş olduğu kurguyla Türkçülüğü, işlediği karakterlerle de Türkçüleri eleştirmiştir. Atsız da bir broşür yayınlarak kendisine cevap vermiştir. Faris Erkman'ın “En Büyük Tehlike” adlı broşürüne karşı da “En Sinsi Tehlike” adlı bir broşür yayınlamıştır. Bu broşürün girişinde şunları ifade etmiştir:

1943 Haziran'ında 'En Büyük Tehlike' adı ile çıkan ve tıfusten korunma çarelerinden bahsediyor sanılarak halk tarafından kapışılan bir broşürde Türkçülük ve ırkçılık ülküsüne saldırılmış, Türkçülük yabancı malı bir düşünce diye gösterilmiş, Türkçüler ile ırkçıların yabancı devletlerin ajanları olduğu zimnen anlatılmak istenmiştir.³⁰¹

²⁹⁸ Atsız, **Çanakkale'ye Yürüyüş – Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.303.

²⁹⁹ Yıldırım, a.g.e., s.115.

³⁰⁰ Hüseyin Nihal Atsız, **İçimizdeki Şeytan – En Sinsi Tehlike – Hesap Böyle Verilir**, 2.Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1997, s.37.

³⁰¹ Atsız, a.g.e., s.59.

Türkçülüğü savunan ve komünizme eleştiriler yönelten bu broşürleri, onu bir mücadelenin lideri haline getirmiş ve kitleleri peşinden sürüklemiştir.

1 Ekim 1943 tarihinden itibaren Orhun dergisini onuncu sayıdan tekrar çıkarmaya başlamıştır.³⁰² Bu dergide 1944 yılında Başvekil Şükrü Saraçoğlu'na ithafen yayınladığı iki açık mektup, Türkçülük mücadelesi için bir dönüm noktası olmuştur. Ayrıca bu mektuplar, açık mektup metodunun ilk örneği olması münasebetiyle de özel bir öneme sahiptir. Devletin yönetim kademelerine sızan komünistlerin rapor ve tenkit edildiği bu mektuplar, Türkçü cephelerde büyük bir heyecan uyandırmış, devlet kademesinde ise bazı korkulara sebebiyet vermiştir. Orhun'da yayınlanan bu açık mektuplardan sonra, Dergi yurdun her tarafında büyük alaka görmüş, mektupları tasviple karşılayan yüzlerce okuyucu, Dergi'ye telgraf çekerek Atsız'ı tebrik etmiş, Dergi'yi bulamayan okuyucular ise ikinci baskı yapılmasını istemiştir.³⁰³

Yurdun her yerinden ilgi gören açık mektuplar, kısa bir zamanda ülkenin gündemini işgal etmeye başlar ve bu durumdan tedirgin olan Hasan Ali Yücel, Atsız'ın Boğaziçi Lisesi'ndeki edebiyat öğretmenliği görevine 7 Nisan 1944 tarihinde son verir. Orhun dergisi, Atsız tarafından Hasan Ali Yücel'in "Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış" adlı kitabı hakkındaki eleştirisinin de etkisiyle Bakanlar Kurulu kararı ile tekrar kapatılır.³⁰⁴

Bu açık mektuplarda bahsi geçen komünistlerden Sabahattin Ali'nin; Hasan Ali Yücel ve Falih Rıfkı Atay'ın tahrik ve teşvikleriyle Atsız'a hakaret davası açmasıyla başlayan süreç³⁰⁵, Türkçüleri akın akın sokaklara dökmüştür. Davanın görülmesi esnasındaki Türkçülerin harareti ve Atsız'ı bir lider olarak görmeleri, Atsız'ın ve arkadaşlarının devlet tarafından tehlike olarak algılanmasına yol açmıştır.

Necmeddin Sefercioğlu'na göre, 3 Mayıs 1944 günü başlayan ve değişik evreleri 1947 yılına kadar uzanan bu süreç içinde tam bir devlet terörü estirildi. Türkçü veya

---

³⁰² Yıldırım, a.g.e., s.44.

³⁰³ İlhan Egemen Darendelioğlu, **Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga**, 3. Baskı, İstanbul: Burak Yayınevi, 1994, s.35-36.

³⁰⁴ Yıldırım, a.g.e., s.47.

³⁰⁵ Mustafa Müftüoğlu, **Milli Şef Döneminde Çankaya'da Kabus: 1944 Turancılık Olayı**, 2. Baskı, İstanbul: Başak Yayınları, 2007, s.52.

milliyetçi olarak tanınan kişiler, buldukları yerde toplumdaki soyutlandılar. Herkes onlara karşı kuşku ile bakar oldu. En yakınlarının bile onlarla olan ilişkileri ya tümüyle kesildi ya da en aza indi.³⁰⁶ Tabutluklarda işkencelere maruz kalan Atsız, mahkûmiyeti bir buçuk yıl sürmesine rağmen, 1950'lere kadar işsiz kalmış ve büyük sıkıntılar çekmiştir.

Atsız, 21 Eylül 1950'de Haydarpaşa Lisesi edebiyat öğretmenliğine atanır ve bu atamadan sonra Orkun dergisini haftalık olarak yayınlamaya başlar. Sahibi İsmet Tümtürk olur, başyazarı Atsız'dır. Atsız, Tümtürk'le genelde fikir birliği içindeydi ama yayın politikasını benimsemiyordu. Öte yandan Türkçülerin uzaktan akıl vermelerine de öfkeleniyordu.³⁰⁷ Bundan sonra Orkun, Atsız tarafından kapatılır. Son sayıda "Veda" yazısıyla "Kader" adlı şiiri yayınlanır.³⁰⁸

Atsız, Yılanlıoğlu'na yazdığı 11 Ocak 1951 tarihli mektubunda, Orkun dergisini kastederek, bu işi İsmet Beyle idare edemeyeceğinden dert yanar ve Orkun'u Ankara'dakilere devretmek istediğini belirtir.³⁰⁹ Yine Yılanlıoğlu'na yazdığı 6 Aralık 1951 tarihli mektupta, Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin, Nejdet Sançar'ı Edirne'ye sürgün gibi gönderdiği halde İsmet Bey, Bekir Berk ve Gemuhluoğlu'nun İleri'yi savunan yazı yazdıklarından yakınır ve bu kadar şüursuzca hareket edenlerle iş ve gönül birliği yapamayacağını yazar.³¹⁰

Altan Deliorman, Orkun'un kapatılışı hakkındaki görüşlerini şöyle belirtir:

Derginin sahibi ve yayın müdürü durumunda olan İsmet Tümtürk de Orkun'un kapanışını açıklarken, bunun parasızlıktan değil, vakit ayıracak ülküdaşların azlığından ve özellikle Atsız'ın uzun zamandır teşhis edilemeyen müzmin hastalığı sebebiyle dergide çalışmamasından ileri geldiğini belirtiyordu... Atsız'ın yıllar sonra yayınlanan mektuplarından gerçek sebebin bu olmadığı anlaşılmaktadır. Asıl sebep, Orkun'da o zamanki Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'yi savunan yazıların yayınlanmış olmasıdır. Atsız bu yayınları tasvip etmiyordu. Orkun'un bu şekilde yayınlanmasından ise kapatılmasının daha iyi olacağını düşünüyordu.³¹¹

Atsız, Dergi'nin kapanması esnasında Yılanlıoğlu'na yazdığı bir mektupta yalnız kalışını ve sitemlerini şöyle belirtiyordu:

³⁰⁶ Necmeddin Sefercioğlu, **3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası**, Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları, 2009, s.7.

³⁰⁷ Yıldırım, a.g.e., s.54-56.

³⁰⁸ Altan Deliorman, **Atsız: Hayatı, Görüşleri, Eserleri**, Ankara: Berikan Yayınevi, 2013, s.92.

³⁰⁹ Yücel Hacaloğlu, **Atsız'ın Mektupları**, 2.Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2013, s.45.

³¹⁰ Hacaloğlu, a.g.e., s.50.

³¹¹ Deliorman, a.g.e., s.90-92.

Artık kendi kabuğuma çekiliyorum. Türkçülüğü kendi kendime yapacağım. Benim Türkçülüğüm yarın için bir Türkçülüktür. Şimdi yarından daha sonrası için Türkçülük yapacağım. Önce de söylediğim gibi artık benim için kendi fikirlerimden aziz hiçbir fikir yoktur. Yalnız kendi fikirlerimle müdafaamı yapacağım. Bağdaşmak, uzlaşmak, anlaşmak, uyuşmak artık bitti. Irkçılık-Turancılık tefrikasında kendi reklamımı yaptığımı iddia edenlerle aynı safta bulunmak bana zillet gelir. Ne yapalım, ben bu kadarım. Ben milli dava uğrunda iktidarım olanı yaptım, çekebileceğim çileyi çektim. İstikbalimi teptim ve sağlığımı kaybederek hiçbir işe yaramaz hale geldim. Bunun için mükâfat beklemiyordum. Bundan sonra başkaları aynı işi yapsınlar; ben de geriye kalan beş on yılda hiç olmazsa şu yarı kalmış eserleri bitireyim.³¹²

Bu dönemden sonra Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki memuriyet görevi başlar. Kendisini ilmi çalışmalara adar. Türk Milliyetçiler Derneği'nde ve çeşitli Türkçü dergilerde yer alır ve bu derneklerin toplantılarında çeşitli konularda konferanslar verir. 50'li yıllardan sonra Türkçülüğün İslamcılıkla sentezine muhalif olur. 1964 yılında "Ötüken" dergisini çıkarmaya başlar.³¹³ Bu dergide, din ve Kürtçülük konularında birçok makale yayımlar.

Atsız, Türk milletinin kalkınmasını bir programa bağlamıştır. "Türk Milletine Çağrı" adlı bir makale yayımlayarak, milli kalkınma programını dokuz ilke olarak ifade etmiştir.³¹⁴ 1) Türkçüyüz, 2) Yasacıyız, 3) Arınmış Türkçeciyiz, 4) Toplumcuyuz, 5) Milli gelenekçiyiz, 6) Demokrasiye taraftarız, 7) Hürriyetçi ve şahsiyetçiyiz, 8) Bilimciyiz, 9) Teknikçiyiz.

Alparslan Türkeş de siyasete atıldıktan sonra görüşleri "Dokuz Işık" olarak ortaya koyar. Birtakım çevreler Türkeş'in doktrin olarak sunduğu dokuz ışığın prensiplerini Atsız'dan esinlenerek ifade ettiğini belirtirler. Türkeş'in dokuz ışık dediği ilkeler şunlardır:³¹⁵ 1) Milliyetçilik, 2) Ülkücülük, 3) Ahlakçılık, 4) İlimcilik, 5) Toplumculuk, 6) Köycülük, 7) Hürriyetçilik ve şahsiyetçilik, 8) Gelişmecilik ve halkçılık, 9) Endüstricilik ve teknikçilik.

Atsız, hayatı boyunca aktif politikadan uzak durmuş, hiçbir siyasi partiye katılmamıştır. Ancak Türkeş'in siyasete girmesiyle önce CMKP'yi, sonra MHP'yi

³¹² Hacaloğlu, a.g.e., s.50-51.

³¹³ Yıldırım, a.g.e., s.66.

³¹⁴ Hüseyin Nihal Atsız, "Türk Milleti'ne Çağrı", Orkun, 1962, **Makaleler IV**, s.53.

³¹⁵ Türkeş, a.g.e., s.20-22.

desteklemiştir. Türkçülüğün bu partiler vasıtasıyla iktidara geleceğini hayal ediyordu.³¹⁶ Partinin İslamcılık ile bu denli ilişkili olması ve Türkçülüğü geri plana atmasını eleştirse de çevresindekilere Parti'nin desteklenmesi gerektiğini ısrarla nasihat etti. Bozkurt sembolünün ve Türkçü imgelerin geri atılmasına içerlendiyse de Parti'den desteğini esirgemedi. 1974'te Türkçü Ali Balseven'in ülkücüler tarafından öldürülmesi bu parti ve Türkeş ile de köprülerin atılmasına neden oldu.

Son dönemleri hastalıklı ve yalnız geçen Atsız, gücü yettiğinde kaleminden ayrılmamaya özen göstermiştir. Ömrünü Türkçülüğe vakfeden Nihal Atsız, 11 Aralık 1975'te vefat etmiştir.

2.3.2. Reha Oğuz Türkkkan

İkinci kuşak Türkçüler dendiğinde akla gelen ikinci isim olan Reha Oğuz Türkkkan, Türkçülük ülküsüne çok genç yaşlarda gönül vermiş bir isimdir. Psikolog, fütürolog, hukukçu, tarihçi, yazar, senarist, yayıncı, sosyo-etnografyacı, antropolog ve akademisyen kimlikleriyle tanınan çok yönlü bir şahsiyettir.

1920 yılında İstanbul'da doğdu. İlk tahsilini Saint-Joseph Okulu'nda, devam eden tahsilini de sırasıyla Ankara Gazi Lisesi ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır.³¹⁷ İstanbul Üniversitesi'nde hukuk üzerine yüksek lisans yapmış, Sorbonne Üniversitesi'nde Türkoloji ve Columbia Üniversitesi'nde psikoloji alanlarında eğitim görmüştür.

Genç yaşına rağmen çıkarmış olduğu yayınlar ve kurduğu öğrenci topluluklarıyla Türkçülük mücadelesinin en aktif isimlerinden biri haline gelmiştir. Türkçülük ile tanışmasını kendi hatıratında şu şekilde anlatmıştır:

Lise son sınıfta, on yedi yaşına henüz bastığım yılda, hayatımda aradığım manayı dört dörtlük şekilde bulduğuma inandım. Bu mananın amacı, milliyetçilikti, daha sonra kesinleştirdiğim adıyla Türkçülüktü. Bu hem bir inançtı, hem de görüş tarzıydı. İnanç, duygusal olarak zaten çoktandır içimde kök salmıştı. Belki Saint-Joseph'de sınıf arkadaşlarım olan azınlık çocuklarıyla sık sık kavgaya tutuşmanın

---

³¹⁶ Deliorman, a.g.e., s.137.

³¹⁷ Müftüoğlu, a.g.e., s.162.

da bu his düzeyinde bir rolü olmuş olabilir. Bunlar duygu, inanç tohumlarıydı. Türkçü görüş ise, mantığımla ve aklımla olmuştu.³¹⁸

Gazi Lisesi öğrencisiyken çıkarmaya başladığı Ergenekon adlı dergi, Reha Oğuz Türkkan'ı Turancı-Türkçülüğün önemli isimlerinden biri konumuna yükseltti. Ergenekon dergisi ile onu takip eden Bozkurt ve Gökbörü dergileri ve yayımladığı broşür türü eserlerinde ortaya koyduğu düşüncelerin ana noktasına ırk fikrini yerleştirdi.³¹⁹

Orhun'un ardından açıkça ırkçı ve Pan-Türkçü eğilimi ile göze çarpan ilk Türkçü dergi, Kasım 1938 ve Ocak 1939 tarihleri arasında Ankara'da üç sayı çıkan aylık Ergenekon dergisiydi. Derginin künyesinde "Türk ırkı bütün ırklardan üstündür" ibaresi bulunuyordu ve Dergi, adını, inanışa göre bir dişi kurdun emzirdiği çocuklardan türeyen yeni bir Türk boyunun efsanevi yurdu Ergenekon'dan alıyordu.³²⁰ Henüz on sekiz yaşındayken çıkardığı Ergenekon dergisi, Türkçülüğün o yıllardaki tek yayın organı oldu. Bu durum da kendisinin küçük yaşına rağmen Türkçü cenah içerisinde hatırı sayılır bir yere sahip olmasına vesile oldu. İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte, yapmış olduğu bir Avrupa ziyareti münasebetiyle faşizm tehlikesini yerinde tespit etmiş ve yayınlarında bu tehlikeye dikkat çekmiştir. Ayrıca Türkçü olmasından dolayı komünist Rus rejimi altında ezilen Türkler hakkında da yazılar yazıp Marksizm ve komünizm aleyhtarlığını da elden bırakmamıştır. Çıkarmış olduğu ilk dergi olan Ergenekon'un gösterdiği işlevi Türkkan şöyle açıklamaktadır:

Ergenekon'un davası sadece faşizm ve Nazizm değildi. Dergimiz komünizme de hücum ediyordu; fakat o yıllarda yerli kızıkların sesi pek duyulmadığından, bu konuyu Marksizm ve komünizmin ideolojik tenkidi ve Sovyet Rusya tehlikesi açılarından işliyordum.³²¹

Türkkan, dönemin en aktif Türkçüsüydü. "1934'ten beri sessiz kalan Türkçülüğü yeniden canlandırmak" iddiasıyla konuyla ilgili bütün kişileri Bozkurtçu diye adlandırdığı büyük bir Türkçü grup içinde toplamak için Atsız ve birkaç arkadaşıyla ilişki kurdu.³²² Türkkan ismi Türkçülüğün o yıllardaki kurumsallaşması açısından önemlidir. Dergilerinde

³¹⁸ Reha Oğuz Türkkan, **Arayan Adam: Hani Ben Çocukken... Delikanlıyken De!**, C.:1, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2011, s.187.

³¹⁹ Nizam Önen, "Reha Oğuz Türkkan", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, s.362.

³²⁰ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.209.

³²¹ Reha Oğuz Türkkan, **Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri**, C.: 2, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2011, s.44.

³²² Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.211.

Türkçülüğü ideoloji olarak benimsemiş yetkin kişiler de yazılarıyla yer aldılar. Cihat Savaş Fer, Hikmet Tanyu gibi arkadaşlarıyla oluşturduğu Bozkurtçu Güremi adı verilen girişimle örgütlenme çabalarına yoğunlaşan Türkkan, 1940 yılında bütün Turancı-Türkçüleri tek örgüt çatısı altında toplama gayreti ile Kitap Sevenler Kurumu'nu (KSK) kurar.³²³ KSK, eski klasiklerin yeni yazı ve öz Türkçe ile derlendiği bir kurum ve ayrıca Türkçülerin yayın platformu işlevi görmüştür. Gürem ise, Türkçülerin ortak hedef ve hareket amacıyla örgütlendiği bir topluluktu. Gürem'e girmek için; Türk ırkından olmak, ırkçı ve Turancı fikirlere inanmak ve teşkilatın teklif edeceği vazifeyi kabul etmek gerekiyordu. Ayrıca yemin etmek lazımdı. Yemin, bıçak yahut tabanca, Kur'an ve harita üzerine el koyarak icra edilirdi.³²⁴ Gürem'in, 1944 yılında görülen İrkçılık-Turancılık Davası'nın iddianamesinde devletin yönetimine el koymak amacı taşıyan bir örgütlenme olarak yer alması, Türkkan'ın mahkûmiyet yıllarında başını en çok ağrıtan ve işkencelere maruz kalmasına sebebiyet veren durum olmuştur.

Türkkan, Ergenekon dergisinin faşist aleyhtarlığı yapması sebebiyle kapatılmasından sonra Bozkurt dergisini çıkarmaya başlar. Bu süreçte Atsız ile arası açılır. Başlangıçta Atsız ve Türkkan işbirliği yaptılar ve zaman zaman Bozkurt dergisinin sayfalarını paylaştılar. Ne var ki, Türkkan'ın hırslı girişimleri onu Nihal Atsız ile liderlik mücadelesine itti. Kıdemli temsilciler ile yeniler arasında işbirliği biçiminde başlayan süreç kısa sürede Türkçüler arasında bir ayrılığa dönüştü.³²⁵ Aralarının bozulmasına sebebiyet veren somut olaylar, Atsız'ın cesur kalemi ve sert üslubu sebebiyle Bozkurt dergisinin iki kere kapatılması ve daha sonra da Atsız ve arkadaşlarının Bozkurt dergisini ele geçirmesidir. Fakat daha açık ifadeyle asıl sorun, aralarında yaşanan liderlik mücadelesinden kaynaklanmaktadır.

Özdoğan'a göre, aslında Türkkan'ın ve Atsız'ın ırkçılık anlayışları birbirlerinden çok farklıydı. Türkkan'ın ırkçılığı kafatası bilimine, daha doğrusu, kafatası türlerinin neden farklı olduğunu açıklamak için toplanan antropolojik kanıtlara dayanıyordu. Kendisini ırk bilimci olarak tanımlayan Türkkan, genel olarak ırksal soyun saflığı ve temizliği, özel olarak da Türk ırkının fiziksel özellikleri için ölçüt oluşturmak amacıyla uruk bilim diye

---

³²³ Önen, "Reha Oğuz Türkkan", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, s.367.

³²⁴ Darendelioğlu, a.g.e, s.114-115.

³²⁵ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.235.

adlandırdığı ırkçı bir çizgiyi benimsemişti. Buna karşılık Nihal Atsız, kan bağına sadece ırksal farklılığın fiziksel bir göstergesi olarak değil, özellikle, kuşaktan kuşağa aktarıldığını iddia ettiği ahlaki değerler ve etnik özelliklerin tarihsel mirası açısından önemsiyordu.³²⁶

İrkçilik anlayışları farkının yanı sıra aralarında on beş yaş olmasına rağmen bambaşka eğitim sistemlerinden gelmeleri de algıları açısından farklılıkların doğmasına sebebiyet veriyordu. Reha Oğuz Türkan, 1930'larda okul sıralarında eğitim gören genç kuşak Türkçülerden biriydi. Nihal Atsız'ın öncülük ettiği Türkçü görüşleri benimsemiş olsa da kendisine resmi tarih tezi öğretilmiş ve beşeri bilim derslerinde Anadolu köylülerinin kafataslarını ölçmeye kadar dayanan ırksal/antropolojik yaklaşım modasından etkilenmişti. Ayrıca Nihal Atsız'ın tersine, Sümer, Hitit, Mısır, Yunan ve Roma medeniyetlerinin Orta Asya'dan göç eden Türkler tarafından kurulduğunu iddia ediyordu.³²⁷ Oysa Atsız, bahsi geçen medeniyetlerin adlarını bile, Türk adının yanında kullanmaktan imtina ederdi. Ayrıca Atsız, antropolojik Türkçülüğün ziyade Türklük şuuruna daha çok önem veriyordu.

Reha Oğuz Türkan, Bozkurt dergisinin Atsız ve arkadaşlarının eline geçmesinden sonra çıkarmış olduğu Gökbörü dergisinde, Atsız ve arkadaşlarını üstü kapalı bir biçimde eleştirip, Türkçülüğün lideri olarak kendini ortaya attı. Bu durum liderlik mücadelesinin ayyuka çıktığı anlamına geliyordu. Atsız da her zamanki gibi sert üslubuyla daha önce komünistlere doğrulttuğu kalemini bu sefer Türkçü Türkan'a doğrulttu. Atsız, Türkan'a cevap niteliği taşıyan broşürüne şöyle başlamıştır:

5 Kasım 1942'de çıkmaya başlayan Gökbörü dergisinde 'Hesap Veriyoruz' başlığı taşıyan, fakat iyi hesap veremeyen bir yazıda hemen hemen bütün yazı yazar Türkçülere ve bu arada bana yöneltilen hücum ve hicivlere karşılık vermek için kalemi elime alıyorum.³²⁸

Atsız, Türkan'ın Türk olmadığını söyleyecek kadar aşırı dozda eleştiriler yönelttiği broşürle, Türkçüler arasındaki liderlik mücadelesini körükledi. Türkan hatıratında durumdan şu şekilde bahseder:

Broşür o kadar iğrenç ithamlarla ve yalanlarla doluydu ki ben de sinirlendim ve yirmi iki yaşın olanca ateşiyle uzun bir cevap yazıp bastırdım (Kuyruk Acısı).

³²⁶ Özdoğan, a.g.e., s.236-237.

³²⁷ Özdoğan, a.g.e., s.230-231.

³²⁸ Atsız, **İçimizdeki Şeytan – En Sinsi Tehlike – Hesap Böyle Verilir**, s.71.

Yalanların hepsi – önemsiz ya da çocukça uydurmaları bile tek tek, belgelerle, mektup ve fotoğraflarıyla, şahitler göstererek düzeltiyor, doğruları göz önüne seriyordum.³²⁹

O dönemki Türkçüler, Atsız ve Türkkan'ın girişmiş olduğu liderlik kavgasında taraf olduysalar da kavganın içine bizzat girmemişler ve ortak düşmanları komünistlerin ekmeğine yağ sürmemeye özen göstermişlerdir. Atsız ve Türkkan da Türkçülüğün bilge hocalarından Zeki Velidi Togan tarafından barıştırılmış ve böylelikle Türkçü cenahın bölünmesi önlenmiştir. Hatta bir süre sonra patlak verecek Irkçılık-Turancılık Davası'nda kader arkadaşlığı yapmışlardır. Bu durum Türkkan'ın ifadeleriyle şu şekilde açıklanır:

1943 ortalarında, müşterek yakınımız olan Zeki Velidi Togan bizi evine davet etti ve bizi bir hayli zorlayıp barıştırdı, kucaklaştırdı. Daha da fazlasını yaptım: Yazar Sabahattin Ali'ye yazısında saldırırken, her zamanki gibi hakaretli kelimeler kullanmış. Ankara'daki kızıl yazarın sol dostları onu dava açmaya teşvik etmişler. Davayı protesto edecek gösteriler düzenlemek için Ankara'ya gittim. Ve on bine yakın genci sokaklara döküp o zati destekleyen yürüyüşler yaptırıldı. Atsız pek memnun oldu, mahkeme aralarında birlikte Gazi çiftliğine gittik, peşimizi bırakmayan gençlerle fotoğraflar çektirdik.³³⁰

Sabahattin Ali ile Nihal Atsız'ın davasında Türkçü gençleri organize eden ve o büyük tarihi yürüyüşün yapılmasına ön ayak olan kişi Reha Oğuz Türkkan'ın ta kendisidir.

Irkçılık-Turancılık Davası sebebiyle tutuklanıp darbeci suçlamasıyla yargılandığı dönem, Sansaryan Hanı'nda en ağır işkencelere maruz kalan Türkçüler'den bir tanesi olmuştur. Bir buçuk yıl süren tutukluluk ve işkencelerden sonra tahliye olur. Gördüğü işkenceler sonucu gözünü kaybetme tehlikesi ile karşılaşan Türkkan, 1947 yılında tedavi amacıyla ABD'ye gider ve 1974 yılındaki kesin dönüşüne kadar yirmi beş yılını bu ülkede geçirir. ABD'de eğitim ve fütürizme yoğunlaşan Türkkan, bu konularda çok sayıda eser yayımlar. Seksenli yılların ortalarında Türk İkbınler Vakfı'nı kurarak yeniden Türkçülük üzerine yayın faaliyetine başlar.³³¹ Türkkan, 1944 olayından sonra, uzun bir dönem mücadeleye ara verir ve kendisini akademik kariyerine adar. İlmî çalışmalarında yine Türkçü öğeleri işler.

Kendi savunduğu ırkçılığın Batılı “racisme” den farklı olduğunu iddia eden Türkkan'ın ideolojik yaklaşımı içerisinde önemli bir sorun, ırkçılığın kaynakları

³²⁹ Türkkan, *Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri*, C.: 2, s.99.

³³⁰ Türkkan, a.g.e., s.101.

³³¹ Önen, “Reha Oğuz Türkkan”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)*, C.:4, s.368.

noktasında düğümlemektedir. “İrkçilik esasları üzerine devlet kuran ilk ırk, dünyada, Türklerdir!” formülasyonu ile Türkiye’de gelişen ırkçı düşüncenin Alman Nazi örneğinden etkilendiği savlarını bertaraf ettiği kanaatindedir. Böylece ırkçı düşünce komünizm, sosyalizm, parlamentarizm ve liberalizm gibi ithal bir ideoloji değil, Türklüğün öz malı olarak kurgulanmaktadır.³³²

Yayınlarında da faşizm aleyhtarlığı yapmasına rağmen yakın söylemleri de yok değildir. “Sen öl ki o yaşasın! Çok lazımsa, sen yaşa ki o da yaşasın! Fakat yaşayışın senin değil, Türklüğüdür.” Bunun sonucunda ortaya çıkacak toplum modeli de elbette totaliter faşist bir nitelik taşıyacaktır.³³³ Hitler gençlik hareketi içinde kızlara ve erkeklere sunulan farklı sloganları attırır: Kızlarınki “İnançlı ol; saf ol; Alman ol”; erkeklerinki ise “İnançlı yaşa; cesurca dövüş, gülerek öl”. Erkeklerin milli görevleri, millet için yaşamak ve ölmektir.³³⁴ Türkkan’ın söylemleri ile Hitler’in söylemleri bu açıdan birbirleriyle uyumludurlar. Ayrıca, Türklüğün yaşaması için lidere itaate özel bir önem atfeder. Türkkan’ın “disiplinli demokrasi” olarak adlandırdığı sistem, aslında, Orta Asya Türk boyları arasında bulunduğunu iddia ettiği ve lidere kurultay kararlarını değiştirme yetkisi tanyan bir Führer sistemiydi.³³⁵ Her ne kadar bu kavramı Orta Asya’daki düzenle açıklasa da uygulama açısından Alman Nazizm’ine benzemektedir.

Türkkan, Türk milleti ve Türk ırkı tanımlamalarını birbiri yerine kullanmaktadır. Ona göre önceliğin Türkiye’ye verilmesi, Türkiye’nin ırk ve milliyet bakımlarından yükseltilmesinden sonra tüm Türklerin birleştirilmesi için çalışmak gerekir.³³⁶ Irka, millet ve soy tanımında yer vermekle beraber ırkçılığı reddeder. Başka ırkları ve milletleri yok etmek isteyen olumsuz şekliyle ırkçılığın kabul edilemeyeceği fikrindedir.³³⁷ Bu görüşlerinde Kemalist eğitim anlayışıyla yetişmesinin büyük rolü olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Reha Oğuz Türkkan otuzlu yılların sonları ve İkinci Dünya Savaşı sırasında yayımlanmış olduğu, ırkçılığa, Turancılığa, militarizme dayalı eserleri ile Turancı-Türkçü

---

³³² Önen, a.g.m., s.363.

³³³ Önen, a.g.m., s.365.

³³⁴ Nira Yuval-Davis, **Cinsiyet ve Millet**, (Çev. Aysin Bektaş), İstanbul: İletişim Yayınları, 2003, s.94.

³³⁵ Özdoğan, **Turan’dan Bozkurt’a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.214.

³³⁶ Önen, “Reha Oğuz Türkkan”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, s.364.

³³⁷ Önen, a.g.m., s.369.

hareket içerisinde hemen akla gelen iki kişiden biri olmuştur. Savaş sonrası dönemde ise uzun yıllar yurtdışında bulunmasının da etkisiyle düşüncelerinin etkisi silikleşmiş; yeni dönemde de, kendince yumuşattığı görüşleri milliyetçi çevrelerde dahi yankı bulamamıştır.³³⁸

1944'ten sonra siyasete atılmak yerine kitap yazmak, film çekmek ve ilmi çalışmalarda bulunmakla Türkçülük düşüncesine hizmet etmeyi seçen Türkkan, 18 Ocak 2010'da vefat etmiştir.

2.3.3. Alparslan Türkeş

İkinci kuşak Türkçüler yalnızca öğretmen ve öğrencilerden oluşmuyordu. Bu kişilerin arasında subaylar da vardı. Türkçülük ülküsüne gönül vermiş subaylar da İkinci Dünya Savaşı'nda bazı antikomünist reflexler göstermiş ve Türkçüler ile dava birliği içinde olmuşlardır. Bu isimlerden biri de Alparslan Türkeş'tir.

Türkeş, 25 Kasım 1917'de Lefkoşe'de doğdu. Türkçülüğü benimsemesinde Kıbrıs'ta doğmasının da önemli bir rolü olduğu kabul edilir. Bilindiği üzere, mühim sayıda Türkçü, azınlıkların var olduğu ve idarenin Türklerin elinde olmadığı topraklarda büyümesi sebebiyle bu ülkeye gönül vermişlerdir. Kıbrıs da o sıralarda İngiliz idaresinde bulunuyor ve ayrıca Rumlar ve Türklerden oluşuyordu.

İlk ve orta eğitimini Lefkoşe'de tamamladıktan sonra ailesi ile birlikte İstanbul'a geldi ve Kuleli Askeri Lisesi'ne girdi. 1936 yılında Askeri Lise'den, 1939 yılında Harp Okulu'ndan mezun oldu. Orduda düzenli olarak terfi etti ve Harp Akademisi imtihanını kazanarak akademiye geçti.³³⁹

İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki dış politikamızdan rahatsız oldu. Türkçü şahsiyetlerle görüş alışverişinde bulunmaya ve Türkçü yayınlarda yazılar yazmaya başladı. Sonraki yıllarda kaleme aldığı Dokuz Işık adlı doktrin kitabında savaş yıllarını şöyle belirtmektedir:

---

³³⁸ Önen, a.g.m., s.369.

³³⁹ Oğuzhan Cengiz, "Takdim", (Akt.: Metin Turhan, **Bilinmeyen Yönleriyle Alparslan Türkeş**, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2009, s.8.)

Dışa bağlı uydu politika dönemi de diyebileceğimiz bu yıllarda, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçları, iç politika hayatımızı temelden etkiledi. Rusların başarı kazanmalarıyla birlikte, onlara şirin gözükme için, Atatürk devrinde devlet siyaseti haline getirilmek istenen Türk milliyetçiliğine cephe alındı.³⁴⁰

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına yaklaşırken ilan edilen sıkıyönetimin muhalefetine rağmen İstanbul ve Ankara'da düzenlenen antikomünist gösteriler düzenlendi. Göstericiler, Türkiye'nin yönetici bürokrasisine ve eğitim sisteminde vaki olduğunu iddia ettikleri komünist sızmaya ve Sovyetlerin, Almanlarla işbirliği yaptıkları gerekçesiyle Tatarlar gibi bazı Türkî gruplar için planladıkları sınır dışı çıkarmalara karşı idiler. O sırada yüzbaşı rütbesiyle orduda bulunan Türkeş de göstericiler arasındaydı. Türkeş ve diğerleri tutuklanıp Turancılıktan yargıldılar.³⁴¹

Türk milliyetçiliğine cephe alınan bu yıllarda yürütülen Irkçılık Turancılık Davası kapsamında tutuklanan Türkeş, tutuklanma nedenini ve şeklini kendisi şu şekilde anlatmıştır: “Nihal Atsız Bey'in evinde yapılan aramalar sırasında benim de bazı mektup ve yazılarım ele geçmiş bulunuyordu. Bunun üzerine bir gün Mayıs ayı sonlarında o zaman görevli bulunduğum Erdek'te bir askeri heyet tarafından evim ve ilgili yerler arandı.”³⁴² Daha sonra diğer Türkçülerle beraber Türkeş de tutuklanıp, pis ve gayri insani şartlarda bir mahkûmiyet sürdü. Bu gayri insani şartları şöyle açıklamaktadır:

Askerlikten yetişme bir devlet adamı olan İnönü'nün Türkiye Cumhuriyeti'nde devlet başkanlığına yükselişinin altıncı yılında bir Türk subayının kapatıldığı hücrenin nasıl bir yer olduğunu tasavvur etmek mümkün değildir. Dapdaracak, pis, karanlık, berbat bir yer. Tavandan camını toz kaplamış yirmi beş mumluk ampul sarkıyor. Hiçbir yerden güneş almayan bu işkence dolabı her gün bu kör kandil ile güya aydınlanıyordu.³⁴³

Tabutluk denen hücrelere konarak işkenceye maruz bırakılması, Türkçü-milliyetçi hareketin mitolojisiyle beraber Türkeş'in de dava adamı-lider kimliğinin önemli bir unsurunu teşkil edecektir.³⁴⁴ Her ne kadar Türkkân hatıratında Türkeş'in meşhur tırnaklarının sökülmesi hadisesinin gerçekte olmadığını; “Polisler ona da tırnaklarını sökmek üzere işkenceye hazırlanırken bir başka polis ‘Sakın ha! O üniformalı bir subay,

³⁴⁰ Türkeş, a.g.e., s.121-122.

³⁴¹ M.Jacop Landau, “Alparslan Türkeş”, **Türkiye’de Liderler ve Demokrasi**, (Ed. Metin Heper ve Sabri Sayan), (Çev. Zühal Bilgin), İstanbul: Kitap Yayınevi, 2008, s.168.

³⁴² Alparslan Türkeş, **1944 Milliyetçilik Olayı**, İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1968, s.36-37.

³⁴³ Türkeş, a.g.e., s.37-38.

³⁴⁴ Tanıl Bora, “Alparslan Türkeş”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, s.687.

başımız belaya girer' deyip durmuş³⁴⁵ cümleleriyle açıklasa da, bu hikâye sonraki yıllarda Türkeş'in peşinden koşan kitleler için dilden dile anlatılacak ve O'nun karizmatik otoritesine katkıda bulunacaktır.

Suçlamalara karşı getirmiş olduğu savunmalardan birinde ırkçılık anlayışını ifade etmeye çalışmış ve şöyle söylemiştir:

Son tahkikat kararında benim hakkımda Atsız'ı gölgede bırakacak kadar Turancı, ırkçı ve menfi' buyrulmaktadır. Bu mefhumlar hakkında kanaatlerimi yüksek mahkemenize sunmak isterim. Ben daima devletimin kabul ettiği prensiplere inandım. Onlara hürmet ve riayetle ayrıldım. Ben koyu bir milliyetçiyim, fakat zannedildiği manada bir ırkçı değilim. Yani memleket içerisinde ayrılıklara ve düşmanlıklara yol açacak bir fikrim yoktur. Yalnız ben Türk milletinin yeryüzünde eşsiz bir yaratılışa sahip olduğuna ve kahramanlıkta bu millettten üstün bir millet bulunmadığına iman ediyorum. Buna en yakın olarak da İstiklal Savaşı'nı gösteriyorum. Dört taraftan sarılmış olduğumuz halde bu kahramanlığımız ve üstün yaratılışımız sayesinde ki bizden her bakımdan on misli, yirmi misli üstün düşmana karşı üstün gelmiş ve istiklalimizi, yere düşmüş olan bayrağımızı kurtarmış ve onu tekrar yükseltmişizdir. Bu, milli hasletimizden ileri gelmiştir. Ben buna iman ediyorum.³⁴⁶

Dava sonucu mahkûm edilmiş olsa da temyizde kararın bozulması üzerine tahliye edilen Türkeş, yeniden yargılama sonucunda beraat etti. 1944 Davası, Alparslan Türkeş'in askeri kariyerinde ilerlemesine engel olmadı.³⁴⁷ Kurmay subay olarak mezun olduktan sonra Genelkurmay tarafından açılan sınavları kazanarak ABD'ye tahsile gönderildi. ABD'de Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) adına çeşitli görevlerde bulundu ve ayrıca uluslararası iktisat üzerine tahsil gördü.

27 Mayıs 1960'ta otuz sekiz orta rütbeli subay, o sırada kara kuvvetleri komutanı olan Orgeneral Cemal Gürsel'i de kendilerine katılması için ikna ettikten sonra hükümetin kontrolünü ele geçirdiler. Kendilerine Milli Birlik Komitesi (MBK) adını veren subaylar, iktidarı sivillere bırakmadan önce on beş ay süreyle devleti yönettiler; yeni anayasanın yazılışına nezaret ettiler ve iktisadi durumu düzeltmeye çalıştılar ama pek de başarılı olamadılar. MBK'nın baş sözcüsü, onun amaç ve politikalarına radyo yayınlarında ve gazete söyleşilerinde açıklık getirmeye çalışan Türkeş'ti.³⁴⁸

³⁴⁵ Türkkan, *Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri*, C.: 2, s.296-297.

³⁴⁶ Muhiddin Nalbantoğlu, *Alparslan Türkeş ile Tarih Aydınlatan Sohbetler*, İstanbul: Toker Yayınları, 2010, s.18-19.

³⁴⁷ Bora, "Alparslan Türkeş", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)*, C.:4, s.687.

³⁴⁸ Landau, "Alparslan Türkeş", *Türkiye'de Liderler ve Demokrasi*, s.169.

Darbeden bir süre sonra, müdahaleyi gerçekleştiren subaylar arasında anlaşmazlık çıktı. On dört kişilik bir grup olmasından dolayı bu isimle nitelendirilen Ondörtler, ülkenin ihtiyacı olan reformları gerçekleştirmek adına ordunun uzun süre iktidarda kalmasından yana olan radikal bir gruptu.³⁴⁹ Türkeş de bu grubun içinde yer alıyordu.

MBK'nın, hükümetin yönetimini sivillere bırakmaktan yana olan çoğunluğu, Ondörtler'in Türkiye'de otoriter bir rejim kurma sevdasında olduğundan şüpheleniyordu. Ordunun iktidara el koymasından altı ay sonra, başını Cemal Gürsel'in çektiği çoğunluk grubu, Ondörtler'i yurtdışındaki elçiliklerde askeri ataşe olarak görevlendirerek MBK'dan uzaklaştırdı. Türkeş, Yeni Delhi'ye gönderildi.³⁵⁰

21 Şubat 1963'te askerlikten istifa edip ülkeye dönen Türkeş, kısa bir tutukluluk süresinden sonra siyasete atılmaya karar verdi. CKMP'ye üye oldu ve 1965'te bu partinin başına geçer. CKMP'nin 8-9 Şubat 1969 tarihinde Adana'da yapılan Olağanüstü Büyük Kongresi'nde alınan kararla partinin ismi "Milliyetçi Hareket Partisi" olarak değiştirildi.³⁵¹ 1980 darbesine kadar gelinen süreçte dört kez milletvekili genel seçimi oldu. Türkeş'in kendisi her dört seçimde de Millet Meclisi'ne girdi. Koalisyon aritmetiğinin cilveleri sonucu, 1975-77 ve 1978-79 yıllarında MHP koalisyon hükümetlerinde yer almayı başardı. Türkeş de, adına Milliyetçi Cephe denilen, merkez sağ ve aşırı sağcı partileri içeren ve Süleyman Demirel'in başkanlığında kurulan bu koalisyonlarda başbakan yardımcısı olarak görev aldı.³⁵²

MHP ve Ülkücü hareketin inşasına önderlik eden Alparslan Türkeş, başbuğ imgesiyle, etrafında lider kültü oluşturulmuş bir politikacıdır. Altmışların ortasından seksenlerin sonuna dek Türkeş'in ana siyasi uğraşı antikomünizm olmuştur.³⁵³ Bu durumun sebebi Türkçülük düşüncesinin karşısındaki kutbun komünistler olmasıydı. Hâlbuki Türkeş; faşizm, nazizm ve sağ ideolojiye de karşıydı. Türkeş'in yetmişli yıllarda ifade ettiği söylenen, 'Solun ihanete varan davranışları neticesinde, sağla olan kavgamızı ertelemek zorunda kaldık' sözleri, sağ ile ülkücülük arasında yapısal bir mesafe olduğuna

---

³⁴⁹ Metin Heper, **Türkiye Sözlüğü: Siyaset, Toplum ve Kültür**, (Çev. Zeynep Mertoğlu), (Yay. Haz. Şermin Korkusuz), Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2006, s.379.

³⁵⁰ Landau, "Alparslan Türkeş", **Türkiye'de Liderler ve Demokrasi**, s.169.

³⁵¹ M. Serhan Yücel, **Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2005)**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2006, s.43.

³⁵² Landau, "Alparslan Türkeş", **Türkiye'de Liderler ve Demokrasi**, s.171.

³⁵³ Bora, "Alparslan Türkeş", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, s.686.

işaret eden temel referanslardan birisi olarak kullanılmıştır.³⁵⁴ Türkeş, 1977’de parti teşkilatlarına gönderdiği bir genelde şöyle demektedir: “MHP her türlü emperyalizme karşıdır. Komünizme, kapitalizme olduğu kadar faşizme, Nazizm’e karşı olmak Türk milliyetçilerinin önde gelen bir görevidir.”³⁵⁵

Türkeş’in siyasete atılması onun Türkçülük anlayışının İslamcılığa entegre olmasına sebep olmuştur. Tanıl Bora’ya göre, altmışların sonlarına dek Türkeş’in İslam ile ilgili tutumu, tipik Kemalist ve Türkçü tutumdan pek uzak değildi. Katı Tek Parti laisizmine değil, dine hürmetkâr, ılımlı laikliğe yakındı. İslam’ı, milli kimliğin bir unsuru ve bilhassa rıza üretiminin önemli bir aracı olarak tasavvur ediyordu. Dinin sosyal bir müessese olduğunu ve halkın çoğunluğunun dininin İslamiyet olduğunu, bunun için bu realiteyi ele alarak ilim sahibi iyi yetişmiş din adamlarına ihtiyaç bulunduğunu ve onlardan toplum kalkınması için faydalanmak gerektiğini ileri sürmüştür. Aynı dönemde tedavüle soktuğu ‘Türklük gurur ve şuuru, İslam ahlak ve fazileti’ formülü de, İslam’ın milli bünyeyi kuvvetlendirici bir ahlak unsuru olarak işlevselleştirilmesini gösterir. Ancak muhafazakâr taşra kökenli gençlik hareketinin partiye dindar bir hassasiyet taşımasıyla, Türkeş’in dilinde din, Türklüğün herhangi bir bileşeninden öte aslı-kurucu değerinde bir unsur olarak tanımlanmaya başlar.³⁵⁶

Ülkücü Hareket ve MHP, ağırlıklı olarak taşralı veya taşra kökenli milliyetçi-muhafazakâr bir tabanın üzerinde etkili olmuştur.³⁵⁷ Bu sebeptendir ki, siyasette İslamcılıktan tecrit edilmiş bir Türkçülük izlenmesi, hareketin taşradaki kitlelere yayılması noktasında yetersiz kalabilirdi. Türkeş’in ve MHP’nin İslamiyet’e karşı tutumu özel bir konuydu. Başlangıçta, İslam’a ve rakipleri olarak gördüğü İslamcılara karşı daha mesafeliydi. Bu yüzden Allah değil, Tanrı diyor, konuşmalarını genellikle “Tanrı Türk’ü korusun!” diye bitiriyordu. Ancak, 1969’dan sonra, muhtemelen siyasal İslam’ın Türkiye’de büyüyen etkisini fark ederek, eski laiklik savunuculuğundan biraz geri adım atıp İslamiyet’i övmeye başladı.³⁵⁸ “Tanrı Dağı kadar Türk, Hıra Dağı kadar Müslüman”

---

³⁵⁴ Kemal Can, “Ülkücü Hareketin İdeolojisi”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.682.

³⁵⁵ Alparslan Türkeş, Millet Gazetesi, 20 Ağustos 1977, (Akt.: Turhan, a.g.e., s.381.)

³⁵⁶ Bora, “Alparslan Türkeş”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, s.693-694.

³⁵⁷ Can, a.g.m., s.663.

³⁵⁸ Landau, “Alparslan Türkeş”, **Türkiye’de Liderler ve Demokrasi**, s.181.

söylemiyle siyasi arenada Türk-İslam sentezinin temsilciliğini yaptı. Türkeş, MHP İstanbul İl Başkanlığı'nda 1971 yılında yaptığı bir konuşmada İslamcılık ile ilgili şunları söylemiştir:

Milliyetçi Hareket, insanietçidir. Milliyetçi Hareket İslamcıdır. Milliyetçi Hareket Türkçüdür. Bunlardan hiçbir zaman taviz vermedik ve vermeyiz. Sandıktan bize tek oy dahi çıkmasa, İslam'dan, insanietçilikten Türkçülükten asla vazgeçemeyiz. Biz politikacı değil, bir davanın takipçisiyiz. Davamız en büyük davadır. Bu üç haslet davamızı belirlemektedir. Milliyetçi Hareket her yerde komünistlere karşı mücadele vermektedir. Gençlerimiz büyük bir inançla komünist çetelerine karşı çıkmaktadır.³⁵⁹

Ayrıca ülkücülüğün doktrini olarak nitelendirilen Dokuz Işık kitabında, milliyetçilik anlayışını şu şekilde ortaya koymaktadır:

Türkçülük, milliyetçilik anlayışımız; manevi şuurlanmaya dayanır. Bu temel üzerinde Türklük şuuruna erişmiş, samimi olarak 'Ben Türk'üm' diyen herkes Türk'tür. Türkçülük ve Türk'ün tayininde, sapık ölçülere, özellikle mezhepçiliğe, coğrafyacılığa, laboratuvar ırkçılığına inanmıyoruz. Başka milletleri küçük gören, dünya barışını tehlikeye koyan antropolojik ırkçılık, Türk milliyetçilik ülküsünün dışındadır. Milliyetçilik anlayışımız, maneviyatçı, akılcı, demokratik, çağdaş bir milliyetçiliktir.³⁶⁰

12 Eylül 1980 darbesinde tutuklanan ve siyasete girmesi yasaklanan Türkeş, MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda yargılandı. Savcı, Türkeş'i ve MHP'yi, tek adam diktatörlüğü tesis etmek amacıyla hükümeti şiddet yoluyla devirmeye teşebbüs etmekle itham etti.³⁶¹ Türkeş suçlu bulunurken, MHP de kapatıldı.

1983 yılında siyasi partilerin tekrar kurulmasına izin verildikten sonra MHP'nin varisi niteliğindeki Milliyetçi Çalışma Partisi'ne (MÇP) tutukluluk süresi boyunca gölge başkanlık yaptı. 1987 Eylülü'nde yapılan ve 1980 öncesi parti liderlerine getirilen siyaset yasağını kaldıran referandumdan sonra tekrar partinin başına geçti. 1991 milletvekili genel seçimlerinde Yozgat milletvekili olarak parlamentoya girdi. 1993'de eski parti amblem ve isimlerinin kullanılması yasağının kalkması ile partinin adını tekrar Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirdi.

Türkeş, ömrünün son yıllarında İslamcılık ile olan yakınlaşmasını durdurup, Kemalist anlayışa daha yakın oldu. Bu durumda ordunun siyasetteki rolünün de payı

³⁵⁹ Alparslan Türkeş, Bizim Anadolu, 5 Mart 1971, (Akt.: Turhan, a.g.e., s.98.)

³⁶⁰ Türkeş, **Milli Doktrin Dokuz Işık**, s.52-53.

³⁶¹ Landau, "Alparslan Türkeş", **Türkiye'de Liderler ve Demokrasi**, s.171.

yüksektir. Doksanlı yılların MHP’inde İslamcılığın ağırlığı azalıp kurulduğu dönemki gibi Türkçülüğün ağırlığı yükselmiştir. Hatta bu sebeple Partideki İslamcı kanat, Muhsin Yazıcıoğlu’nun önderliğinde kopmuş ve Büyük Birlik Partisi’ni (BBP) kurmuştur.

Türkeş’in İslamcılık ile olan ilişkisinde gelgitler yaşanmasına karşılık Türkçülük ve Pan-Türkizm ile olan ilişkisi nettir. Landau’ya göre, Türkeş, Pan-Türkizm konusuna yaklaşımında tutarlıdır. Sovyetler Birliği’ndeki Türkî grupların haklarını savunmak için sokak gösterilerine katıldığı 1944’ten beri, Türkî halkların Türkiye’yi yine bir dünya gücü yapmak üzerine birleşmesini savunuyordu. Bu tutumunun, Kıbrıs Türk cemaati içinde büyürken edindiği değer ve tutumlardan kaynaklanıyor olması mümkündür. Pan-Türkizmi savunmacı bir milliyetçilik olarak gördüğü kadar, dünya görüşünün birincil boyutunu oluşturan milliyetçiliğin genişlemesi veya yayılması olarak da görüyordu. Türkeş söylevlerinde ve yazılarında, dış Türklerin baskı altında tutulmalarına ve onların Türklüklerinin düşman hükümetlerce inkârına sık sık tepki göstermiştir.³⁶²

4 Nisan 1997’de geçirdiği kalp krizi sonucu vefat eden Alparslan Türkeş, ikinci kuşak Türkçüler arasında siyaset arenasında etkin rol oynamış tek kişidir. Gerek askerlik dönemlerinde gerekse sivil siyasi dönemlerinde Türkçülük ülküsü için mücadele etmiştir.

2.4. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Karşılıklı Suçlamalar

2.4.1. Türkçüler Faşist mi?

İkinci Dünya Savaşı’nın öncesi ve sonrasını da içine alan yirmi yıllık süreç Türkiye’deki siyasal cepheleşmenin ve bu cepheler arasındaki duvarların yükseldiği bir evreye işaret eder. Toplumun genç ve aydın kesimleri bu cephelerde safları oluşturmuşlardır.

Dünyada faşizm ve komünizm yarışırken, Türkiye’deki yarışan cephelerin de bu yarışta taraf olduğu genellemesine varılmıştır. Yayılmacı ve ırkçı öğeleri barındıran Türkçü-Turancılar, barındırdıkları bazı benzer özellikleri sebebiyle faşist Almanya’nın Türkiye’deki temsilcileri olarak kabul edilip faşist damgası yemişler; karşı cephede

---

³⁶² Landau, a.g.m., s.181.

bulunan komünist unsurlar ise Sovyetlerin maşalığını yapmakla suçlanıp vatan hainliği ile suçlanmışlardır.

Siyasi cepheleşmenin gerginleştiği dönemlerde merkezde kalabilmek çok zor olmuştur. Birbirlerinin söylemleriyle faşistler ve komünistler arasındaki kavga, CHP'nin içindeki kurmaylar arasında bile cepheleşme yaratmıştır. Savaş yıllarında izlenen politikalar her iki tarafta da kısa süreli mutluluklar yaratabilmişse de uzun vadede mutsuzluk ve memnuniyetsizlikler doğurmuştur. Her iki kesim birbirlerine yönelik suçlamalara ek olarak CHP'yi de eleştirmeye başlamışlardır. Her iki kesim de karşı tarafın cezalandırılmamasını Kemalizm'den uzaklaşmak tezi ile eleştirmiştir. Almanya'ya şirin görünmek ve içerideki Türkçülerin yayınlarına müsaade etmek, komünistlerin gözünde devletin faşist olduğu anlamına getirilmiş; komünistlerin devlet kademelerinde önemli noktalara getirilmesi ve Sovyetlere cephe alınmaması, Türkçülerin gözünde diğer soydaşlarımız gibi Sovyet idaresine gireceğimiz endişesi ile karşılanmıştır.

Bu cepheleşme birbirinden olmayanın hain ve zararlı sayıldığı bir vaziyete bürünmüştür. Terimler rahatlıkla farklı kavram ve kitleler için kullanılabilmiştir. Galip Erdem, komünistlerin faşizmden ne kastettiklerini şu şekilde ifade etmektedir:

Komünistlerin sözlüğünde faşizm, antikomünizm manasına gelir. Faşizm suçlamasının Türkiye'deki uygulanması da daima bu manaya bağlı kalmıştır. Hatta Atatürk bile, Kurtuluş Savaşı boyunca, bir burjuva devrimcisi sayılmış ve açıkça suçlanamamıştır. Ama komünistlerin karşısına çıkınca faşist damgasını hemen yemiştir. Tek parti iktidarı boyunca komünizm propagandası ve faşizm suçlamasının kudret sahiplerine dokunmadan geçtiği ve ancak dolaylı çalışabildiği bir gerçektir. Bununla birlikte iktidar gücünden yoksun Türk milliyetçiliğiyle ve onun ilgisi olmayan komünizm aleyhtarlarına karşı düzenlenen saldırıların baş sloganı yine 'Faşist'tir. Komünizmin karşısına kim çıkmışsa, komünizm propagandası faaliyetlerinin önlenmesini kim istemişse, dünya görüşüne, felsefesinin ve inancının ne olduğuna asla bakılmadan faşist damgası yemiştir.³⁶³

Komünistlerin tutumlarına örnek vermek gerekirse, Sabiha Sertel'in o yıllarda yayımlanan bir yazısı şöyledir:

Dünyanın daha ileri bir demokrasiye, hatta birçok memleketlerde sosyalizme geçtiği bir devirde, bir insanın sosyalist olması, komünist olması bir suç değildir, fakat faşist olmak bir suçtur. Bütün bu meslek ve mezhepler dünyayı daha ileri bir

---

³⁶³ Galip Erdem, **Suçlamalar 1: Sağlık, Faşizm**, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2012, s.104.

medeniyete ve merhaleye geçirmek içindir. Fakat faşizm gibi dünyayı geri çevirmek isteyen zihniyetlere yer kalmamıştır. Sağdan geri!³⁶⁴

Ayrıca 1943'te Faris Erkman imzasıyla yayınlanan, aslında Reşat Fuat Baraner'in kaleme aldığı "En Büyük Tehlike" broşürü hükümeti Kemalizm'den uzaklaşmak iddiasıyla eleştirir. İkinci Dünya Savaşı'nın kritik bir döneminde, Türkiye'nin Nazi Almanya'sı ile Batı-Sovyet İttifakı arasında denge ve tarafsızlık politikası gütmekteyken yayınlanan broşür, Almanya yanlısı Türkçü cepheyi ve onun hükümetteki nüfuzunu geriletme maksadını güdüyordu. Geniş yankı uyandıran, sadece Türkçü cephelerin değil Tek Parti entelijensiyasının geniş kesiminin de tepkisine yol açan broşür, 'milli Türk davasına aykırı bir cereyanın içyüzü' alt başlığını taşır. Kemalizmi ve milliyetçiliği hararetle sahiplenerek; Türkçülerin ve Nazi/Alman sempatanlarının ırkçı görüşlerini, totaliter eğilimlerini, harp taraftarlıklarını bu temelde gayrimeşru ilan eder.³⁶⁵ Bu hamleleri sebebiyle devlet tarafından hışma uğrayan komünistlere cevap veren Türkçüler de verdikleri cevaplardan hemen sonra aynı hışma uğramışlardır.

"Türkçüler faşist mi?" sorusu, faşizmin yayılmacı dış politika, üstün ırkın korunması yönlerinden ele alındığında "evet" cevabı alınacak bir soruya benzer. Fakat parlamenter sistemin reddi ve devletin birey üzerinde her türlü yetkiye sahip olabilmesi yönünden incelendiğinde Türkçülerin böyle bir talebi söz konusu değildir.

Türkçüler, Cumhuriyet'in kurucu kadrosunu da derinden etkileyen, aynı zamanda faşizmin düşünsel kaynakları arasında yer alan bir çağ dönümü ideolojisi olan Sosyal Darwinizme, bilimin ve tarihin ana hakikati olarak sarılmışlardı.³⁶⁶ Fakat bu tek başına onları faşistlikle suçlamak için yeter sebep teşkil etmez. Çünkü Sosyal Darwinizm radikal ideolojilere uğramadan önce ılımlı ideolojilere uğramıştır. Ayrıca bu Cumhuriyet'in kurucu kadrosunu ve dolayısıyla devleti de içine alan bir itham olmuş olur.

---

³⁶⁴ Sabiha Sertel, Tan Gazetesi, 22 Haziran 1945, (Akt.: Levent Cantek, "Tan Gazetesi ve Sabiha Sertel", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Sol)**, C.:8, 2.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008, s.854.)

³⁶⁵ Tanıl Bora, "Türkiye Solunda Faşizme Bakışlar", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Sol)**, C.:8, 2.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008, s.848.

³⁶⁶ Tanıl Bora, "Türkiye'de Faşist İdeoloji: Hürriyet Değil Faşizm Gibi Bir İdare İstiyoruz", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Dönemler ve Zihniyetler)**, C.:9, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.354.

Türk milliyetçileri, sınıf kavgalarının karşısındadırlar. Milli şuuru, her türlü sınıf şuurundan üstün bilirler.³⁶⁷ Bu durum Türkçülüğü komünizmden koparır ve Türkçülüğün faşizme yakınmış gibi görünmesine sebebiyet verir.

Türkçüler, kendilerine yöneltilen faşistlik ve Nazilik ithamlarını, bunların da yabancı ideolojiler olduklarını söyleyerek geri çevirmişlerdir. Ancak faşistlerin ve Nazilerin şedit antikomünizmini, bilhassa Almanya'nın toplumu disipline edip kütleleştirme başarısını ve tabii Hitler'in (dünya savaşının ilk evresinde) Moskof'u tepelemesini, gıpta ve memnuniyetle karşılamışlardır.³⁶⁸ Türk milliyetçilerinin, ırkçı-Turancı ve aşırı sayılanlar da dâhil, faşizmi ve Nazizm'i benimsememiş olmalarını Erdem şöyle açıklamaktadır:

Böyle olması, milliyetçi dünya görüşü ve ülküsünün kaçınılmaz bir sonucudur. Hiçbir milliyetçi başka bir milletin ülküsünü paylaşamaz. Faşizm İtalyan, Nazizm de Alman milliyetçiliklerinin adıdır. Ancak Türk milliyetçileri, faşizmi ve Nazizm'i, ortacılardan ve solculardan farklı bir bakışla değerlendirirler. Her şeyden önce, faşizmle Nazizm arasındaki benzemezliklerin Hitler'le Mussolini'nin kafa ve ruh yapılarındaki ayrılıklardan değil, Alman ve İtalyan milletlerinin tarihlerinden ve özel şartlarından doğduğunu bilirler.³⁶⁹

Savaş döneminde yaşayan ve kendilerine ikinci kuşak denen Türkçülerin tümü faşistlik ithamını şiddetle reddetmişlerdir. Fakat bu reddedişlerini dayandırdıkları asli nokta bu ideolojinin yabancı menşeli olmasıdır. Bu ideolojinin öngördüğü ilkeler noktasından hareket ederek sunulmuş reddiyeleri azcadır. Faşizme İtalyan milliyetçiliği, Nazizme ise Alman milliyetçiliği çerçevesinden bakmışlardır.

Atsız, faşizme, komünizmin panzehiri olması yönünden olumlu, Alman milliyetçiliği olması yönünden olumsuz bir anlam yükler. Yüklemediği olumlu anlamı şu şekilde ifade eder:

Faşizm, komünizmin taşkın ve gayri ahlaki hareketlerinin aksülamelidir. Milliyeti inkâr eden, milletleri yıkmak için geleneğe ve mukaddesata düşmanlık güden komünizme karşı milli varlıklarını korumak isteyen milletlerin başvurdukları devadır. Hürriyetin, anarşinin, komünizmin doğurduğu düzensizliklere karşı ve kargaşalıklara karşı başvurulan disiplin yoludur. Avrupa'da faşizm yalnız üç

³⁶⁷ Erdem, a.g.e., s.111.

³⁶⁸ Bora, "Türkiye'de Faşist İdeoloji: Hürriyet Değil Faşizm Gibi Bir İdare İstiyoruz", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Dönemler ve Zihniyetler)**, C.:9, s.355.

³⁶⁹ Erdem, a.g.e., s.239.

ülkede, komünizm tehlikesi içine düşmüş olan İtalya, Almanya ve İspanya'da doğmuştur. Demek ki faşizm içtimai bir panzehirdir.³⁷⁰

Olumsuz yönden bakmasının gerekçesini de şu şekilde sunmuştur:

Komünistler milliyeti inkâr ettikleri için dünyadaki bütün komünist partileri dost ve mütteftir. Hâlbuki her milliyetçilik başka milliyetçiliklerin aleyhinde olduğundan komünistlerin topyekûn faşist diye adlandırdığı ayrı milletlerin milliyetçileri birbirinin düşmanı veya zıddıdır.³⁷¹

Ortak düşman komünizm de olsa, komünizme olan düşmanlığı Atsız'ı faşist yapmaya yetmemektedir. Komünizm nasıl milli şuur yerine sınıf şuurunu tercih ediyorsa, faşizm de sınıf şuurunu yerine milli şuurunu tercih ediyor. Fakat tercih ettiği milli şuur, Alman milli şuurudur. Atsız'ın diğer milliyetçiliklerle ortak olabileceği tek nokta antikomünizmdir.

Atsız faşist ithamını reddedişini şu sözlerle açıklamıştır:

Ben faşist değilim, ben yalnız Türkçüyüm. Türk tarihinin içinde yüzüyorum. Diyebilirim ki her günüm yirmi yedi asrın içinde geçiyor. Bize kimin dost, kimin düşman olduğunu biliyorum. Onun için de hiçbir yabancı milleti sevmiyorum. Fakat bu duygu bazı milletlerin bazı meziyetlerini görmeme engel değildir. Çünkü sevgi başka şeydir, takdir başka şey...³⁷²

Bir makalesinde de faşist olarak itham edilmesinin sebebini şu şekilde açıklar: “Faşizm ve komünizm aşağı yukarı aynı yıllarda İtalya ve Rusya'da iktidara geldiğinden komünistler, kendi düşmanlarına, bütün milliyetçilere ve giderek komünist olmayan herkese faşist demeye başlamışlardı.”³⁷³ Atsız, antikomünist olduğunu kabul eder fakat faşist ithamını reddeder.

Birçok Türkçü, Atsız'ın ve kendilerinin faşist olmadıklarını ispatlamak için Atsız'ın faşist lider Mussolini'ye ithafen yazdığı “Davetiye”³⁷⁴ adlı şiiri referans gösterir. Meydan okuyucu bir üslupla yazılan bu şiir, Mussolini ve faşizme yöneltilen eleştirilerle doludur.

³⁷⁰ Atsız, **İçimizdeki Şeytan – En Sinsi Tehlike – Hesap Böyle Verilir**, s.53.

³⁷¹ Hüseyin Nihal Atsız, “Faşist”, Ötüken, 5 Nisan 1974, S.:4, **Makaleler III**, s.74.

³⁷² Atsız, **İçimizdeki Şeytan – En Sinsi Tehlike – Hesap Böyle Verilir**, s.67.

³⁷³ Atsız, a.g.m., s.73.

³⁷⁴ Hüseyin Nihal Atsız, “Davetiye”, **Yolların Sonu**, 7.Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 2004, s.31-34, (şiir için bkz.: **Ek I**.)

Atsız'dan sonra gelen, Türkçü cenahın en aktif isimlerinden Reha Oğuz Türkkan da faşist ithamını şiddetle reddetmiştir. Hatta bu reddedişini, genç yaşta yapmış olduğu Avrupa gezilerinde o rejimleri yakinen tanıması ve ülkeye döndüğünde faşist aleyhtarlığı yaptığı için bedel ödemesiyle ispat eder.

Tahsil sebebiyle genç yaşlarda gitmiş olduğu Avrupa'da, hem İtalya'yı ve Mussolini'yi hem de Almanya'yı ve Hitler'i yakından görme şansını bulmuştur. İtalya'da yaşamış olduğu bir olaydan hareketle başlayan faşist aleyhtarlığını hatıratında şöyle anlatır:

Birden siren sesleri patlak verdi, ardından da motosikletli polis korumalı bir limuzin hızla geldi, durduğumuz köprünün birkaç adım ötesinde acı fren sesleri çıkartarak duruverdi. Kara gömlekli muhafızlar koştu, kapıyı açtı, içinden üniformalı, bol madalyalı semiz bir adam çıktı. Hemen tanıdık: Benito Mussolini. 'İl Duçe! İl Duçe!' diye karşılanan İtalya'nın faşist diktatörü faşist selamı verdi, sonra da köprüden aşağı kazılara baktı. Tam da bizden 3-4 metre ötemizden. Ama aramız kara gömlekliyle doluydu, güvenliği sağladı. Kalabalık yeterli bir sayıyı bulunca Mussolini başladı bir nutuk çekmeye ve el kol hareketleriyle yan sokağı işaretlemeye. Bir de tekrar edip durduğu haykırdığı bir söz vardı: 'Guerra' Savaş demek istiyordu. Kalabalıktan sıyrılıp yan sokağa gittiğimizde duvarlarda muazzam iki haritayla karşılaştık. Biri Roma İmparatorluğu'nu, diğeri de yarının İtalyan İmparatorluğu idi. Türkiye, yarının İtalyan İmparatorluğu'nun bir parçası gibiydi! Faşizme karşı içimde bir düşmanlık hissi işte o gün başladı.³⁷⁵

Kısa bir süre sonra gittiği Almanya'da da tesadüf eseri Hitler'in mitingine denk gelen Türkkan, oradaki atmosferi de şu şekilde tasvir eder:

İlan edilen saat gelince kolları gamalı bantlı, haki üniformalı müfrezeler vaziyet aldı. Birden borazanlarla davullar kulakları sağır edici marşlar çalmaya başladı. Binlerce kol havaya kalkıp, her ağızdan 'Heil Hitler!' narası bomba gibi patladı ve Hitler gözüktü. O da Nazi selamı verdi. Perçemli saçlar ve şarlovani pos bıyığıyla aynı resimlerindeki gibiydi. Nutkunu verirken, 'der Führer' birden azmış gibi bağıyor, elini kolunu sallıyor, az sonra da hızlı bir inişle fısıldar gibi voltajı düşürüyordu! Tempo bir aşağı, bir yukarı kayarak sürüyor, bir şey anlamayan ben ağzım açık şaşkınlıkla dinliyordum. Hitler'in ne dediğini anlamıyordum ama bu 'stokatto' ritimli nutuk gösterisi beni doğrusu hayran bırakıyordu.³⁷⁶

Her ne kadar Hitler'in karizmatik otoritesine hayran kalmış olsa da, Nazizm'in de Türkler ve Türkçülük için tehlike olduğunu orada anlamış olduğu şu cümlesinden ortaya çıkmaktadır: "Nazilerin maksatlarını iyi anlamalı, hükümete rapor etmeli, Ergenekon dergisinde Nazilerin –hatta Mussolini Faşistlerinin de- gizli maksatlarını ifşa etmeliydim."³⁷⁷

³⁷⁵ Türkkan, *Arayan Adam: Hani Ben Çocukken... Delikanlıyken De!*, C.:1, s.231.

³⁷⁶ Türkkan, a.g.e, s.242-244.

³⁷⁷ Türkkan, a.g.e., s.247.

Türkkan çıkarmış olduğu Ergenekon dergisinde komünizmden daha çok faşizm aleyhtarlığı yapmış ve her sayıda faşizm ve Nazizm'in tehlikelerini anlatmıştır:

Her sayıya faşizm ve Nazizm tehditlerini, Türkiye'de bazı yazarların bu ideolojilere yanaşır görünmelerinin tehlikesini anlatan haber ve makaleler yolluyor, uyarı dozunu arttırıyordum. Tam elime 4. sayı geçmişti ki birkaç dakika sonra bir telgraf geldi: Hükümet Ergenekon'u kapatmış, 4. Sayıyı toplamış! Gerekçe: Almanya'yla dost ilişkileri bozucu yayın yapmak! Yani faşizm-Nazizm aleyhtarlığı yapmak!³⁷⁸

Faşist aleyhtarlığı yaptığı gerekçesiyle bedel ödeyen bir kişinin faşist ithamına uğraması çelişkili bir durum gibi görünür. Hatta bu kişinin altı yıl sonra "Alman yardımıyla Türkiye'de faşist bir düzen tesis etmek" iddiasıyla yargılanması daha da çelişik bir durumdur. Fakat onun da faşizmi reddedişinin; faşizmin tüm yansımalarını tümüyle bir reddediş mi yoksa Türklerin aleyhine olan konular sebebiyle bir reddediş mi olduğu tartışmaya açıktır.

Diğer Türkçüler gibi Türkeş de faşizmi aynı gerekçe ile aynı şekilde reddeder. Hatta Türkeş, daha sonra siyasal hayata atılıp diğer Türkçüler ile bazı ayrılıklar yaşasa da antikomünist özelliğinden vazgeçmemiştir. Kendisine itham edilen faşist damgasının antikomünist olmasından dolayı kaynaklandığını söylemektedir.

Siyasete atıldıktan sonra yazmış olduğu milliyetçi hareketin doktrininde komünizmin meşru görülebilmesi için komünistlerin uyguladığı politikayı şu şekilde özetlemiştir:

Türkiye'yi kızıl emperyalizmin kölesi haline getirmek için çalışan komünistler, Türk milliyetçiliğinin amansız düşmanlarının ön safında gelmektedirler. Bunların Türkiye'de durmadan tekrarladıkları iki öcü vardır. Biri Nazizm, diğeri de faşizm, her fırsatta ayaklanırlar. 'Faşizme karşı el ele' yahut ' İrkçılar, kafatasçılar memleketi bölüyor' diyerek yaygara koparırlar. Böylece kendileri, hümanizmi, demokrasiyi, eşitliği savunan bu kavramları korumak için çabalayan kişiler gibi gözüdürler. Sol basın, solun kontrolündeki radyo, televizyon ve yalınkat aydınlar da koroya katılıp faşizme ve Nazizm'e karşıyız diye veryansın ederler. Böylece komünizm meşru ve mubah hale getirilmek istenir.³⁷⁹

Türkeş'in liderliğini yaptığı ülkücü harekette bir ritüel teşkil eden ülkücü yemininin içinde şu ifade vardır: "... Faşizme, komünizme ve her türlü emperyalizme karşı mücadele..." Ona göre, faşizm, İtalya'ya mahsus, korporatif bir sistemdir, hem de

³⁷⁸ Türkkan, Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri, C.:2, s.45.

³⁷⁹ Türkeş, Milli Doktrin Dokuz Işık, s.98.

Marksistlere karşı bir reaksiyon olarak eski bir Marksist tarafından kurulup yürütülmüş bir harekettir. Nazizm ise, Avrupa milletleri arasında kökü hayli eskilere dayanan ‘Ari ırkın üstünlüğü’ ve ‘antisemitizm’ ilkelerini siyasi bir tatbikat haline getiren Hitler’in Germen ruhuna uygun doktrinidir. Manevi görüş bakımından faşizm Katolik, Nazizm anti-klerikaldir. Dine karşıdır. Bunlar zaaf ve kuvveti ile başka cemiyetlerin başka milletlerin düzenleridir.³⁸⁰

Türkeş, faşizmin ve Nazizm’in, meydana geldikleri ülkenin, o milletin, o toplumun şartlarından doğduğunu ifade ettikten sonra bir milletin başka milletleri taklit ederek, kopya ederek kendi dertlerine çare bulamayacağını belirtir.³⁸¹ O da diğer Türkçüler gibi faşizmi ideolojik kurgusu ve açılımlarından ziyade yabancı kaynaklı olmasından dolayı reddeder.

Görüldüğü üzere, Türkçüler, komünistlerin karşısında yer aldıkları için faşistlere sempati duysalar da, milliyetçi olmanın diğer ülke milliyetçiliklerini benimsememe refleksinden hareketle faşistlik ithamını reddederler. Fakat bu, Turancılık gibi yayılmacı bir anlayışla faşizmin yayılmacı ve savaşçı dış politika özelliğinin bağdaşmadığı anlamına gelmez.

2.4.2. Türkçüler İrkçı mı?

Bu soruya cevap vermeden önce ırkçılık ithamının Türkçüler için bir suçlama sayılmadığını hatırlatmak gerekir. İrkçılık, bir ucu antropoloji ile ilgili araştırmalara, diğer ucu da siyasete dayanan bir görüş olarak, 19. yüzyılda ortaya atılmıştır. Belli bir ırka mensup olanların, hem ruh zenginliği hem de fikri ve medeni gelişme gücü bakımından diğer insanlardan üstün olduğunu ispat etmeye çalışır.³⁸² Türkçüler faşist oldukları iddialarını şiddetle reddetmişlerse de, ırkçılıkları ile ilgili iddiaları reddetmemişlerdir. Daha sonradan siyasete atılıp komünizme karşı dinci bir milliyetçiliğin bayraktarlığını yapan Alparslan Türkeş hariç diğer bütün ikinci kuşak Türkçüler, ırkçı olduklarını her platformda gururla söylemişlerdir.

---

³⁸⁰ Türkeş, a.g.e., s.98.

³⁸¹ Nalbantoğlu, a.g.e., s.179.

³⁸² Galip Erdem, **Suçlamalar 2: İrkçılık**, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2012, s.36.

Kavram ne kadar aynı olsa da suçlayanların tasvir ettiği ırkçılık ile suçlananların benimsediği ırkçılık arasında birtakım farklar vardır. Suçlayanlar Batı'daki vahşi racism esasına dayalı olarak ırkçı, kafatasçı gibi değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Fakat ırk kavramını ulus kavramı yerine kullanan ırkçılar bile olmuştur. Türkçülerin kendi aralarındaki ırkçılık anlayışlarında bile farklar vardır. Bu farklılara geçmeden önce birçok ikinci kuşak Türkçünün ırkçı olmasına sebebiyet veren erken dönem cumhuriyet politikalarına ve devletin ırkçı politikalarına bakmakta fayda vardır.

Başlangıçta, 18. yüzyıl Avrupa'sında halk egemenliği, parlamento, politik arzu gibi kavramlara dayanan, doğrudan iç yönetici sınıfları hedef almış, belli bir toplumsal demokratikleşmeye denk düşen bir ulus anlayışı egemendi. Fakat 19. yüzyılın ikinci yarısında bu ulus anlayışı yerini çoktan, ırkçı, Sosyal Darwinist teorilere ve bunların ulus teorisiyle oluşturdukları kavramalara bırakmıştı. Bu ırkçı, Darwinist ulus teorileri Türk milliyetçiliğinin düşün gıdasını oluşturmuştur. Bu teorilerin yardımıyla Türkler, aşağılanan ve hor görülen ırklarının aslında üstün bir ırk olduğunu ispat etmeye çalışmışlardır.³⁸³ Ulus devlet kurgusuna göre yeni şekillenen ülkenin hâkim ulusunun yıllarca kendi farkına varamaması ve hakir görülmesini önlemek adına devletin girişmiş olduğu politikalarda yer yer ırkçılığa kaydığı da olmuştur.

Emperyalist ülkelerin tarihi boyunca ırkçılığın edindiği işlevleri Türkiye'de aynı şekilde aramak yanıltıcı olacaktır. Turancılık idealinin bir tür emperyalist hevesle birlikte düşünülmesi gerektiği açıksa da, Türkiye emperyalist politikalar yürütme gücünü hiçbir zaman bulamamıştır.³⁸⁴ Türkiye'nin kuruluşunda, meşruiyet temeli olacak ve modern devletin egemenlik bakımından özü olan ulusa kimlik taşıyacak çerçeve, büyük ölçüde Almanya'da kurumsallaşan arkeoloji-antropoloji metodolojisini izlemek zorunda kalmıştır. Bu yüzden Cumhuriyet'in başında klasik tarih yazıcılığı yerine arkeoloji ve antropolojinin öne çıktığını görürüz.³⁸⁵

---

³⁸³ Taner Akçam, "Türk Ulusal Kimliği Üzerine Bazı Tezler", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.54.

³⁸⁴ Emre Arslan, "Türkiye'de Irkçılık", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.410.

³⁸⁵ Suavi Aydın, "Cumhuriyet'in İdeolojik Şekillenmesinde Antropolojinin Rolü: Irkçı Paradigmanın Yükselişi ve Düşüşü", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s.348.

Türklerin biyolojik özelliklerinin korunması ve geliştirilmesi yönünde alınabilecek önlemler ırkçılığa kayılan politikalardan bir tanesidir. Hükümetin de doğrudan ya da dolaylı yardımlarını ele alan bu çalışmalar Almanya'daki sistemli ayrımcılık düzeyine ulaşmamıştır. Ama popüler tartışmalara ve hukuki alana taşıdığı durumlarda, ırksal diskurlar ders kitaplarındaki tarih anlayışından “Vatandaş Türkçe Konuş” kampanyalarına, İskân Kanunu'ndan askeri ve resmi öneme haiz bazı işlerde Türklük şartının aranmasına kadar değişik alanlarda etkisini göstermişti. Bu dönemde hem Türklüğün tanımı hem de azınlıkların oradaki rolünün belirlenmesi için çizilen çerçeve yer yer vatandaşlığın ötesine geçmiştir.³⁸⁶

Arkeolojik-antropolojik çalışmalardan sonra sıra klasik tarih yazıcılığına geldi. Kemalist rejim tarafından bilimsel bir Türk Tarihi yaratmak için 1932'de Türk Tarih Kongresi toplanmıştır. Tebliğleri sunanlar arasında çeşitli farklılıklar olmasına karşın kongre iki tezi ispatlamaya çalışıyordu: Birincisi, Türk dili tüm dünyadaki diğer dillerin kaynağı olan ilk dildi. İkincisi, Türkler, medeniyeti yaratmış olan Aryan ırkının temsilcileriydi. Bu nedenle Türk kültürü dünya medeniyetinin kaynağı, ilk ve en gelişmiş medeniyetti. Otuzlu yılların sonunda daha lise eğitimi alan Türkkkan resmi tarih tezine yakınlık duyuyordu. Bu dönemde 70.000 civarında Anadolu köylüsü üzerinde kafatası incelemesi yapılmıştı. Otuzlarda Kemalist rejim tarafından ortaya atılan bu tarih tezleri ve antropolojik incelemeler, bu dönemde eğitim alan kuşaklar arasında ırkçı bir ulusçuluk türünün yaygınlaşmasına önemli katkılarda bulundu.³⁸⁷ Türk Tarih Tezi, Türklerin Orta Asya'dan göçlerinden beri ‘diğer ırklarla karışmış olmalarına rağmen’, Türk dilini, onların hatıralarını, kültürel özelliklerini ve en aziz servetleri olan Türk zekâsı da dâhil olmak üzere onları ulus yapan diğer her şeyi koruduğunu da iddia etmekteydi.³⁸⁸ Bu son yaklaşım ilk iki yaklaşıma nazaran daha ılımlı bir tezdi.

İrk biliminin en yaygın olduğu dönemlerde bile, ırksal sözlükler anayasal vatandaşlık tanımlarıyla yan yana bulunmuşlar, ırkçı kuramlara karşıt görüşler de hiç eksik

---

³⁸⁶ Murat Ergin, “Bizden İrkçi Olmaz: Türk Kimliği ve İrksal Sözlükler”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Dönemler ve Zihniyetler)**, C.:9, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.388.

³⁸⁷ Arslan, a.g.m., s.412.

³⁸⁸ Soner Çağaptay, “Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde İrk, Dil ve Etnisite”, (Çev. Defne Orhun), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.247.

olmamışlardır. Bu nedenle, ırksal sözlükleri ve bıraktıkları etkileri Türk kimliğinin merkezinde ararken, aslında merkezin de karmaşık olduğunu unutmamak gerekir.³⁸⁹

Türkiye’de ırk kavramı biyolojiye değil, dil gibi başka özelliklere gönderme yapmıştır. Fakat erken Cumhuriyet döneminde, hem antropoloji ve tarih gibi bilimlerde hem de sırtını küresel bir öjenik literatürüne dayamış tıp ve fizyoloji gibi bilimlerde ırksal çalışmalar, kafatası ölçümleri, kan grupları, parmak izleri gibi son derece biyometrik ölçümler dairesinde yapılmıştı. Bu nedenle, ırkın biyolojik olarak kurgulandığı bir bilimsel daire de yok değildi.³⁹⁰ Atatürk’ün söylemlerinin çoğunda da ırk kavramına yer vermesi, antropolojik çalışmalar için kazı yaptırması ve kafatası ölçtürmesi hatta bunlar için bilimsel okullar kurması, çoğu aydın tarafından, Atatürk’ün kullandığı “ırk” kelimesinin “ulus” anlamında kullanıldığı varsayımı ile savunulmuştur. Bu sırada bir hayli revaçta olan ve gün geçtikçe de yayılma eğilimi gösteren Kıta Avrupa’sındaki kan ve ırk nazariyelerinin tesiri olduğunu söylemek mümkündür.³⁹¹

Kemalist rejim bu dönemde sadece retorik düzeyde değil uygulama düzeyinde de ırkçı olduğu su götürmeyen politikalar izlemiştir. Örneğin o dönemde Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü (MTA), Askeri Liseler ve Harp Okulları gibi devlet kurumlarına kabul edilebilme koşulları ilan edilirken “Türk ırkından olmak” koşulu açıkça dile getiriliyordu.³⁹²

İkinci Dünya Savaşı ertesinde, Türk Tarih Tezi’nin ve ırkçı paradigmayı besleyen diğer spekülasyonların devlet tarafından aynı heyecan ve şevkle desteklenmediği görülmektedir.³⁹³ Fakat yine de Kemalist siyasetin otuzlu ve kırklı yıllarda ırkçı bir milliyetçilikten tamamen muaf olduğu söylenemez. Esasında hem ırkçı Türkçülük hem de Kemalizm, Osmanlı Türkçülüğünden beslendikleri için ortak bir zeminde buluşabiliyorlardı.³⁹⁴

---

³⁸⁹ Ergin, a.g.m., s.403.

³⁹⁰ Ergin, a.g.m., s.389.

³⁹¹ Cemil Koçak, “Kemalist Milliyetçiliğin Bulanık Suları”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.40.

³⁹² Arslan, a.g.m., s.412.

³⁹³ Aydın, a.g.m., s.365.

³⁹⁴ Arslan, a.g.m., s.411.

Özellikle 1930 ve 1940’larda Türkiye devletinin ırkçılığı resmi ideolojiye ekleme ve hatta belirli ölçülerde uygulama girişimleri olmuştur. Türkiye devletinin kendine bir tarih yaratma zamanlarına tekabül eden bu dönemde, Batı’daki hegemonik ideolojinin de etkisiyle ırkçılık ideolojik öğelerden biri haline gelmiştir. Bu haliyle soy ırkçılığa ilham ve cesaret veren retorikleri ve uygulamaları içinde barındırmıştır. Bununla beraber, ırkçılık hiçbir zaman resmi ideolojinin ve uygulamanın başat ideolojisi olmamıştır.³⁹⁵

Otuzlardaki Türk milliyetçiliği ideolojisinde önemli bir role sahip ırk unsurunun, devletin uygulamalarında merkezi bir yer tutmadığını görürüz. Hükümet Türklüğün işareti olarak Türk diline odaklanmıştı. Bunu gösteren açıkça bir örnek, otuzlardaki “Vatandaş Türkçe Konuş” kampanyasıydı.³⁹⁶ Bu ve bunun gibi kampanyaları yürütme de Türk Ocağı’nın misyonuydu. Türkçeden başka lisan kullanan muhacirler ve gayrimüslim unsurlar da Türk Ocakları’nın “Türkleştirme” misyonunun öznelerini oluştururlar. Bu süreçte Türk Ocakları, resmi “Vatandaş Türkçe Konuş” kampanyalarını Anadolu’nun en ücra köşelerine taşımaya çalışır. Ocak, harsen Türk yapma amacı güder.³⁹⁷

Karpat’a göre 1935 yılından sonra çeşitli yollarla Türkiye’ye giren bazı ırkçı Alman düşünceleri dikkate alınmadığı takdirde, Türkiye’de hiçbir zaman dört başı mamur bir ırkçılık teorisi meydana getirilememiştir.³⁹⁸ Ancak, yine de 1930’larda ırkçı temalar Türkiye’de oldukça yaygın durumdadır. Bu yaygınlığın sebebini, Türklüğünü unutmuş bir topluma ulusal bilinç aşılama ve Türk toplumunun parçalanmış olan ulusal onurunu birleştirme ve onarmaya yönelik girişimler olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.³⁹⁹

Tek Parti Dönemi’nin politikalarında ırkçı tutumlara yer yer rastlamak mümkünse de bu politikaların mevkisini anlayabilmek mümkün değildir. Antropolojik ırkçılık mı kültür ırkçılığı mı sorusu sorulduğunda her iki öğeye de rastlanması, bu politikaların mevkisini anlamayı imkânsız hale getirir. “Dönemin şartları çerçevesinde ulus yerine kullanılan bir ırktan bahsediliyor” dense de uygulamada, bazı devlet kademelerine

---

³⁹⁵ Arslan, a.g.m., s.410.

³⁹⁶ Çağaptay, a.g.m., s.258.

³⁹⁷ Füsün Öztel, “Türk Ocakları”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.266.

³⁹⁸ Kemal H. Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s.341-342.

³⁹⁹ Atabay, a.g.e., s.235.

girebilmek için koşul listesinde madde olan “Türk ırkından olmak” ibaresi bu konuda da kafa karışıklıklarına sebebiyet vermektedir. Yani teoride kalmayan, uygulamaya geçen bir ırkçılık söz konusudur.

Cumhuriyet yönetiminin ırkçılık ile olan ilgisini net bir şekilde çözümleyemedi, cumhuriyetin yetiştirdiği ilk kuşak olan ikinci kuşak Türkçülerin ırkçılık ile ilişkilerini anlamak da zor olacaktır. Fakat Türkçülerin görüş ve savunmalarına geçmeden önce, ikinci kuşak Türkçülerin Kemalist tarih anlayışı ile yetiştiklerini ve bu formatta bir eğitim aldıklarını söylemek bazı analizlerimizde bize ışık tutacaktır.

Türkiye’de açıkça kendilerini ırkçı olarak tanımlayan siyasal akım ikinci kuşak Türkçülük’tür. Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Nejdet Sançar, Hikmet Tanyu gibi Türkçüler otuzlardan kırkların ortalarına kadar belirli bir etkiye sahip olan ırkçı düşüncelerin temsilciğini yapmışlardır.⁴⁰⁰

Galip Erdem, “Türk milliyetçileri arasında ırkçı var mıdır?” sorusuna şu şekilde cevap vermektedir:

İlk bakışta, yalnız kelimeye bağlı kalır ve hangi manada kullanıldığını hiç düşünmeden kesin bir hükme varma yanlışlığının büyük ayıbına katlanırsanız, bu soruya ‘Evet, vardır!’ cevabını verebilirsiniz. Çünkü ırkçılık ve Turancılık suçlaması, Türk milliyetçilerine yöneltilmiş diğer suçlamalardan ayrı bir özelliğe sahiptir. Şöyle ki, diğer suçlamaların hepsini daima şiddetle reddetmemize karşılık, hizmetleri hiçbir zaman unutulmayacak bazı Türk milliyetçileri, ırkçılığı ve Turancılığı benimsemişlerdir. Hatırlanması güç değildir: Öyle Türkçü dergiler yayınlanmıştır ki, yazarları ve şairleri, ‘İrkçı ve Turancı’ olduklarını gururla ilan etmişlerdir. Milliyetçiliğimizin dayandığı temellerden birinin ırkçılık olması gerektiğini savunan makaleler yazılmış, şiirler yayınlanmıştır. ‘Her ırkın üstünde Türk İrki’ cümlesi genç yürekleri tutuşturan heyecanın belki de başlıca kaynaklarından biridir. Bazı gençlerimiz ve büyüklerimiz, ırkçılığı bir suçlama değil şeref saymış, kendilerini savunmak ihtiyacını bile duymamışlardır. Kelimenin çıplak görüşünü bırakarak nasıl bir manada kullanıldığını araştırdığımız vakit; ırkçı olduğunu bildiren milliyetçilerden bir tanesinin bile, ırk sözüne antropolojik bir mana vermediği hemen meydana çıkar. İrk kelimesi kimi zaman etnolojik manası ile alınmış, çoğu zaman da doğrudan doğruya ‘millet’ yerine konmuştur. Antropolojik manadaki ırkçılık suçlamasının doğru olması için, milletin yalnız ırk birliği ile tarif edilmesi, milleti meydana getiren ortak unsurlardan sadece ırk birliğine en üstün değerin verilmesi ve diğer unsurların tamamen küçümsenmesi şartları bir arada bulunmalıdır.⁴⁰¹

⁴⁰⁰ Arslan, a.g.m., s.410.

⁴⁰¹ Erdem, **Suçlamalar 2: İrkçılık**, s.45-46.

İbrahim Kafesoğlu da faşizm savunmasına benzer bir ırkçı savunması yapıp, yabancı menşeli bir olgunun Türk milliyetçiliği tarafından kabul edilemeyeceğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Türk milliyetçiliği ırkçı değildir. Türk milliyetçisi milletimizi halis kan Türk olanlar ve olmayanlar diye bir ayrıma tabi tutamaz. Çünkü bir zamanlar Batı medeniyetlerinde tutunmuş olan ırkçılık nazariyesi, insanlar arasında manevi bakımdan birtakım farklar tasavvur eden ve aslında Türk ırkına da şerefli bir mevki vermeyen ideolojidir.⁴⁰²

Kafesoğlu'nun yapmış olduğu analizdeki eksiklik, suçlamanın Batı ırkçılığına değil Türk ırkçılığına yapılmış olmasıdır.

Türkçülüğün en önde gelen ismi Nihal Atsız, Türkçülüğünü iki unsurla açıklamaktadır: Irkçılık ve Turancılık. Irkçılık, Türkçülük için bir iç amaçtır. Türkçülerin iç davası olan ırkçılık, Türkiye'nin kaderine Türklerin hâkim olması, kilit noktalarında Türklerin bulunması ilkesidir.⁴⁰³ Türkçülüğün gayesi içinde ırkçılık, vatandaşlar arasından yalnız Türklerin başa geçmesi, memleketi idare etmesidir.⁴⁰⁴ Irkçılığı öncelikle bir milli savunma vasıtası olarak gören Atsız, bu kavramı Türkiye'de azınlıkların kendi aralarında "gizlice" yürüttükleri ırk şuuruna karşı müteyakkız olmak olarak görür.⁴⁰⁵ Irkçılığın savunma boyutu azınlık ırkçılığına karşı bir önlemi ihtiva eder. Atsız, bir makalesinde bu durumu şöyle açıklamıştır:

Irkçılık ilk önce bir milli savunma vasıtasıdır: Türkeli'ndeki azınlıkların kendi aralarında gizlice yürüttükleri ırk şuuruna karşı bir korunma tedbiridir. Türkiye'deki Selanik Dönmeleri Türkleşmemek için asırlardır gizli tedbirler alırken, hiçbir kültürü ve mazisi olmayan birtakım küçük millet ve cemaatler Soyadı Kanunu'nun sarahatine rağmen, kendi soyadlarına kadar saklayıp ırkçılık yaparken, Yahudiler İsrail'in hakiki vatanları olduğunu türlü şekillerde ispat ederken Türkler de hiç şüphesiz devletin hakiki sahibi olarak bazı tedbirler almakta haklıdır.⁴⁰⁶

Irkçılığını soyculuk olarak ifade eden Atsız, soyculuğun aynı zamanda sağlık koruma işlevini gördüğünü şu şekilde ifade eder:

---

⁴⁰² İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri**, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1999, s.243.

⁴⁰³ Hüseyin Nihal Atsız, "Biz Ne İstedığımızı Biliyoruz", Ötüken, 15 Şubat 1966, S.:26, **Makaleler IV**, s.131.

⁴⁰⁴ Hüseyin Nihal Atsız, "Faruk Nafiz'e Bir İhtar", Orkun, 9 Şubat 1951, S.:19, **Makaleler III**, s.65-66.

⁴⁰⁵ Sanlı, a.g.e., s.33.

⁴⁰⁶ Hüseyin Nihal Atsız, "Veda", Orkun, 18 Ocak 1952, S.:68, **Makaleler III**, s.97.

Soyculuk, bir sağlık koruma meselesidir. Karışmak, daima, üstün olanın aleyhine olduğundan büyük meziyetler sahibi Türklerin, bu meziyetlerden yoksun soylarla karışmaları halinde ortaya çıkan melezlerde Türk'ün bazı büyük meziyetleri kaybolmakta, onların yerini diğer soyların iptidai vasıflarından bazıları tutmaktadır. Birer müspet ilim olan antropoloji ve rasyolojinin ortaya koyduğu bu gerçeklerden, siyasi düşüncelerle vazgeçemeyiz. Bilim ve gerçek, siyasetin oyuncağı olamaz.⁴⁰⁷

Bu pozitivist söylemlerinden dolayı antropolojik ırkçılık yaptığına dair suçlamalara da şu şekilde cevap verir:

Soyculuk, soyculuğun ne olduğunu bilmeyen veya bilmezlikten gelenlerin ileriye sürdüğü gibi, insanları ölçüden ve laboratuvar muayenelerinden geçirerek hangi milliyete mensup olduklarını tayin anlamına gelmez.⁴⁰⁸ Hemen hemen her ırk başka ırklarla karışmıştır. Bundan bir şey çıkmaz. Çünkü tabiat bir süre sonra melezliğı tasfiye eder. Fakat bir ırk mütemediyen başka ırklarla karışmakta devam ederse bir zaman sonra, bir daha düzelmemek üzere bozulur.⁴⁰⁹

Özellikle komünistler tarafından öne sürülen kafatasçılık ithamına da şu şekilde cevap vermektedir:

Kafatasçılığın ise, Türkçülükle, uzak yakın hiçbir ilgisi ve ilişiğı yoktur. Bir müddetten beri fikir piyasasında kullanılmakta olan kafatasçılık, antropoloji denilen bilim dalının, yerli kızıklar tarafından Türkçeye çevrilmiş adıdır. Türkiye'de antropolojik hareketler ve çalışmalar Atatürk zamanında olmuştur. Bugün dahi var olan Antropoloji Enstitüsü'nü kurduran da Atatürk'tür. Yapılan kazılarda yer altından çıkarılan kafataslarının ölçülüp bundan neticeler çıkarılmaya çalışılması da Atatürk devrinin hareketleridir. Yine, okullarda çocukların kafalarının, çeşitli şekillerde ölçüye vurulması da o devrin antropolojik çalışmaları arasındadır.⁴¹⁰

Bu açıklamasıyla, erken Cumhuriyet döneminin bahsedilen ırkçılığı yaptığını, fakat komünistlerin hiç ses çıkarmadığını üstü kapalı bir şekilde ifade eder.

Türkçüler, o dönemlerde düşman ilan ettikleri kişileri hep Türk olmamakla suçuyorlardı. Birbirleri ile yaşadıkları problemlerde bile bu davranışı gösteriyorlardı. Türkçülüğün önde gelen iki ismi Atsız ve Türkkan arasındaki polemikte de iki taraf birbirlerini Türk olmamakla itham etmişlerdir. Bu durum, o düşünce jargonunun bir ritüeli gibi algılansa da 1944 yılında açılan Irkçılık-Turancılık Davası'nda Savcı'nın, "araştırma" dediğı bazı raporlara dayanarak, Atsız'ın baba tarafının Rum, daha sonra ise Yahudi

⁴⁰⁷ Hüseyin Nihal Atsız, "Türkçülüğün Önemli Meseleleri", Orkun, 18 Ocak 1952, S.:68, **Türk Ülküsü**, s.95-96.

⁴⁰⁸ Atsız, a.g.m., s.96.

⁴⁰⁹ Atsız, "Veda", Orkun, 18 Ocak 1952, S.: 68, **Makaleler III**, s.98.

⁴¹⁰ Atsız, "Türkçülük ve Siyaset", Ötügen, Şubat 1970, S.:104, **Türk Ülküsü**, s.132.

dönmesi olduğunu söylemesi⁴¹¹ devlet kademesinde de durumun Türkçüler'den farksız olduğunu gösterir.

Yıldırım'a göre, Atsız'ın savunduğu ırkçılık, öyle Batı'daki vahşi racizm değil; devleti korumaya ve soyu sürdürmeye yönelik duygudan ibarettir. Bir savunma tedbiridir. Nasıl ki Mustafa Kemal Atatürk, "Başınıza getireceğiniz insanların kanlarındaki asli cevhere dikkat edin." demişse, Atsız da benzerini söylemiştir. Nasıl ki Mustafa Kemal Atatürk, 1927 yılında Meclis'te okuduğu nutkunun son bölümünde yer alan Gençliğe Hitabe'nin son cümlesinde, "Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur" ve 1933'te de "Ne Mutlu Türk'üm diyene" demişse, Atsız da benzeri şeyleri söylemiştir. Hatta Atsız, Mehmet Akif'e Türk değil diyenlere karşı "Keşke herkes Akif kadar Türk olsa" demiştir.⁴¹²

Atsız, antropolojik ırkçılığa karşı durup, kültür ırkçılığını benimsemişse de, pozitivist olduğu için antropolojiyi de yabana atmaz. Kültür ve ahlak gibi manevi erdemlerin de kalıtım yoluyla geçişkenliğinden hareketle şu açıklamayı yapar:

Kan sembolik bir şeydir. Kanda şuur olmaz ama kromozom ve genlerde atalarımızdan gelen irsiyetler bulunur ve değişmeyen bu irsiyetler bizim ırkımızı yaratır. Kahramanlık gibi manevi meziyetler bile ırkın kuvvetine dayandığı için yine irsidir.⁴¹³

Atsız'ın soyculuk dediği ilke, racizm anlamında olmayıp, bir savunma tedbiri kapsamında iki unsurdan oluşur. Birincisi, Türk olmayanlarla evlenmemek; ikincisi devletin makamlarına ve özellikle üst mevkilerine Türk olmayanların gelmemesidir.⁴¹⁴

14 Kasım 1969'da Mir'at Özçamlı'ya yazdığı bir mektubunda şunları ifade etmektedir: "Eğer hanımın soyunu iyice bilmiyorsanız ve evlenmenizde kesin bir zaruret yoksa iyi düşününüz. Siz karakterde ve inançta birisi için, soyu yabancı ve hatta karışık bir bayanla evlenmek, ileride ciddi meselelere ve aile bedbahtlığına sebep olur."⁴¹⁵ Yabancı bir hanımla evlenmek isteyen arkadaşına ileride doğabilecek sorunlardan dolayı evlenmemesi yönünde telkinlerde bulunması, savunmacı ırkçılık anlayışının bir

---

⁴¹¹ Yıldırım, a.g.e., s.16.

⁴¹² Yıldırım, a.g.e., s.11.

⁴¹³ Atsız, **Çanakkale'ye Yürüyüş – Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.300.

⁴¹⁴ Yıldırım, a.g.e., s.220.

⁴¹⁵ Hacaloğlu, a.g.e., s.102.

göstergesidir. Yine 5 Nisan 1974'te Adile Ayda'ya yazdığı bir mektubunda da şunları ifade etmektedir: “Oğlumun bir Çek kızı ile samimi olmasından hiç hoşlanmıyordum. Ne de olsa İslav'dır ve Rus'un akrabasıdır.”⁴¹⁶ Fakat bu düşünceleri, sistemli bir kural olmaktan ziyade, Türkçülere tavsiyeler niteliği taşımaktan öteye geçmemiştir. Nitekim oğluna da bu yönde bir baskısı söz konusu olmamıştır.

Her ne kadar azınlıkları tehlike olarak nitelendirse de sistemli bir şekilde onları yok etme gibi bir söylemi yoktur. Azınlıkların devlet kademelerine gelmemesi onun için yeterlidir. Mümkünse ırkı korumak adına onlarla evlilik yapılmamasını da tavsiye eder. Ama azınlıkların içindeki Türk milliyetçilerini hiçbir zaman Türklük dairesinden dışarıya çıkarmaz. Onun ırkçılığının anahtar kelimesi milli şuurdur.

Kardeşi Nejdet Sançar'ın da ırkçılık ile ilgili görüşleri Atsız'dan pek farklı sayılmaz. Nejdet Sançar'a göre Türk ırkçılığı iki temel unsurdan meydana gelmektedir:

Bunlardan birincisi, Tanrı'nın Türk soyuna bağışları olan kahramanlık, savaşçılık, ahlak, fazilet, fedakârlık, feragat, doğruluk, mertlik, sinir sistemi üstünlüğü gibi büyük vasıflarımızı ve meziyetlerimizi bilmek ve onların kaybolmamasını sağlamaktır. İkincisi ise, tarihte büyük imparatorluklar kurmuş bir cemiyet olarak, içimize karışmış yabancı unsurlardan Türkleşmeyip soy şuurlarını devam ettirenlerin, devlet ve milletimize kötülük ve ihanet etmelerini önleyici tedbirler almaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere Türk ırkçılığı içtimai bir fikirdir.⁴¹⁷

Reha Oğuz Türkkkan, gerek antropoloji tahsili yapması, gerekse Kemalist müfredatla yetişmiş bir Türkçü olması sebebiyle ırkçılığı yer yer kültür noktasından kan noktasına çıkarmıştır. Atsız ile ırkçılık anlayışları ters düşmüştür. Özdoğan'a göre, Türkkkan ile Atsız'ın yaklaşımları arasındaki fark, bir pozitivist ile bir idealistin yaklaşımları arasındaki farktı. Türkkkan daha çok Gobineau tipi bir ırkçılığı temsil ediyordu; Nihal Atsız ise ırkçı düşüncesini Gustav Le Bon'un fikirleriyle daha ılımlı hale getirmişti. Bununla birlikte, Atsız da, Türkkkan da Türkçülük ülküsünü tanımlarken hem ırkçılığı hem de Pan-Türkçülüğü savunuyorlardı.⁴¹⁸

Türkkkan, hatıratında, kafatası ölçtüğü için kafatasçı ırkçı olduğu ithamlarına şu şekilde cevap vermektedir:

---

⁴¹⁶ Hacaloğlu, a.g.e., s.300.

⁴¹⁷ Nejdet Sançar, **İsmet İnönü ile Hesaplaşma**, İstanbul: Afşın Yayınevi, 1973, s.74.

⁴¹⁸ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.237.

Kafatası ölçümünü de, tek tek kişilerin Türklüğünü ispat için değil, millet-devlet içinde hangi beden tipinin çoğunlukta olduğunu tespit içindir diye görüyordum. O milletteki dil-lehçe, din-mezhep v.s. özelliklerin oranını anlamak için. Bir ırkçı için garip görülecek ama başka ırkların bizden farklı özelliklerini ve güzelliklerini de beğendiğim oluyor, bunların, ayrımcılığa kaçmamak şartıyla, aralarında yaşatılmasını yanlış bulmuyordum.⁴¹⁹

Ayrıca ırkçılık konusunda Atsız ile ters düşmesinin sebebini de şu şekilde belirtmiştir:

Ben 1940'larda İstanbul'da Atsız'ın katıldığı bir ev toplantısını anlatmıştım. Fransa'da Sorbonne'da Antropoloji tahsilim savaş dolayısıyla yarım kalıp yurda yeni dönmüştüm. Arkadaşlara kafatası ölçmelerinin manasını anlatıyordum. Elimde de bir antropometri pergelü vardı. Şunu belirtiyordum: Bir kişinin Türklüğü veya Türklük derecesi kafatası ölçüsüyle anlaşılmaz ve ölçümler de bunun için yapılmaz. O toplantıda meraklılar 'beni de ölç' diye tutturdular, ben de, Atsız dâhil, herkesi ölçtüm. Atsız'ın ölçüsü 81,4 çıktı. Brakisefalliğin sınırı 84'te başlıyor. Rahmetli bana sinirlendi, fark ettim ve hala bunu Türklük ölçüsü olarak karşıladığımı anlayınca üzüldüm. Tekrar tekrar kişi bazında bir işaret olmayacağını, dolikosefal kafalı birçok Türk bildiğimi, buna karşılık İsviçrelilerin yüzde 22'sinin, Fransızlarının yüzde 30'dan fazlasının brakisefal olduğunu belirttim. Şimdi onlara da Türk mü diyecektik?⁴²⁰

Türkkan, Irkçılık-Turancılık Davası'nın bitiminden sonra birçok düşüncesini ılımlı hale getirdiği için o dönemde kendisine isnat edilen suçlamaların hiçbirini kabul etmemektedir. Fakat o yıllarda, racisme yakın bir ırkçılık yaptığı birçok kişi tarafından söylenmektedir.

Alparslan Türkeş, ırkçılık ithamını diğer Türkçülerin aksine asla kabul etmez. Milliyetçilikle ırkçılığın farklı şeyler olduğunu sürekli açıklamaya çalışır. Doktrin olarak kabul edilen eserinde şunları söyler: "Açıkça söylüyorum, biz ırkçı değiliz. Fakat kâinatın neresinde bir Türk varsa onunla ilgilenmeyi, ona sevgi beslemeyi bir görev sayıyoruz."⁴²¹ Diğer Türkçüler, ırkçılıklarının mahiyetini anlatıp Batı tipi ırkçılıktan farklı olduğunu anlatma yoluyla savunma geliştirmişlerse de, Türkeş bunu yapmamış ve "Milliyetçilik anlayışımız ülke ve millet bütünlüğümüzü bölücü her türlü sınıf, mezhepçi ve ırkçı sistemlerin amansız düşmanıdır"⁴²² demiştir. Aslında Türkeş'in savundukları ile Atsız'ınkilerle muhteva olarak aynıdır.

⁴¹⁹ Türkkan, *Arayan Adam: Hani Ben Çocukken... Delikanlıyken De!*, C.:1, s.286-287.

⁴²⁰ Türkkan, *Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri*, C.:2, s.303-304.

⁴²¹ Türkeş, *Milli Doktrin Dokuz Işık*, s.79.

⁴²² Nalbantoğlu, a.g.e., s.141.

Sonuç olarak, gerek devletin o günkü politikaları, gerekse de Türkçülerin demeçleri sonucu bir ırkçılıktan söz edebiliyoruz. Fakat bu ırkçılığın kapsamı, sınırları ve Batı ırkçılığı ile olan ilişkileri, “Türkçüler ırkçı mıdır?” sorusuna tek kelimeli bir cevabın verilmesini yetersiz kılmaktadır.

2.4.3. Atsız’ın Açık Mektupları

Otuzlu yılların ortalarından itibaren başlayan süreçte yani savaşın hazırlık döneminden savaşı yıllara kadar gelinen süreçte, Türkiye’deki aydın ve genç kesim arasında ciddi bir cepheleşme olması, hükümetin kimi zaman elini kolaylaştırırken kimi zaman da arada kalmasına sebebiyet veriyordu.

Kendisini Türkçü olarak nitelendiren Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Zeki Velidi Togan, Orhan Şaik Gökyay, Orhan Seyfi Orhon gibi kişiler, bu cepheleşmenin bir unsurunu oluşturup karşı unsur tarafından “ırkçı, Almancı, ülkeyi Almanya saflarında savaşa sürükleyen hainler” olarak nitelendirilirken; kendisini komünist olarak gören Reşat Suat Baraner, Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel, Zeki Baştımar, Behice Boran gibi kişiler, Türkçüler tarafından “kızıl, Sovyet Uşağı, vatan haini” gibi söylemlerle nitelendiriliyordu.

İrkçılık-Turancılık Davası’nın başlangıç olayı birçok kaynak tarafından açık mektuplar olarak lanse edilse de, düğümün çözüldüğü yer cepheleşmenin ne kadar geriye getirilebileceğinde yatmaktadır. 1935’e kadar getirilebilecek Türkçü-komünist atışmaları, başlangıçta bireysel olarak bir Türkçü ile bir komünistin atışması şeklindeydi. Nihal Atsız-Nazım Hikmet atışması bu durumun örneklerinden biridir. Zamanla bu atışmalar kitlelerin desteklediği hareketlere dönüşmeye başladı ve her iki unsurun da kitlesi genişledi. İki tarafın da basın yayın organları ve örgütlü kuruluşları olmaya başladı. Birbirlerine karşı yapmış olduğu tenkitler yetmeyip bir de sonuç vermeyince artık politikalarını birbirlerini hükümete şikâyet etmek olarak üretmeye başladılar. Hükümet işte tam bu noktada somut olarak olayın içinde kendisini bulmuş oldu.

Faris Erkman imzası ile legal neşriyat olarak yayınlanan “En Büyük Tehlike”, Komünist Partisi kanalıyla yayıldı. Komünist Partisi’ne göre, fanatik milliyetçiler (İrkçılar-Turancılar) eski İttihatçıların devamı sayılırlardı. Rus ordusunun harp şansının iyi

gitmeyişini fırsat bilip Türkiye'nin Almanya'nın yanında harbe girmesine çalışıyorlardı.⁴²³ Bu broşür, artık bu kavgada, birbirleriyle didişme döneminden hükümete şikâyet etme dönemine geçiş simgeler.

İki taraf da birbirini Kemalizm'in ilkelerinden sapmakla itham ederek hükümete şikâyet etmeye başlarlar. Komünistlere göre Turancılık Kemalizm'e aykırı iken, Türkçülere göre ise komünizm Kemalizm'e aykırıydı. İşte "En Büyük Tehlike" adlı broşürde de, İrkçı-Turancuların, birçok gencimizi milliyetçilik, ırkçılık, Türkçülük söylemleriyle kandırdığını ve Sovyetler aleyhine yaptıkları propagandalar ile devletin tarafsızlık siyasetine gölge düşürdükleri yazıyordu.⁴²⁴

"En Büyük Tehlike" ye karşı Atsız'ın çıkarmış olduğu "En Sinsi Tehlike" adlı broşür, suçlamalara cevap vermiştir. Atsız bu broşürün girişinde şunları söylemiştir:

Broşürde benim için, 'İrkçı-Türkçülerin en küstah ve en cüretlilerinden biri olan Atsız' deniliyor. Benim için böyle denmesi hayatımın en büyük şereflerinden biridir. Çünkü Türklük düşmanlarının bana küstah demeleri ülküme sadık oluşumun, yolumda şaşmadan yürüyüşümün güzel bir tanığıdır. Bundan başka ırkçı ve Türkçü olmak da benim için ebediyen övünülebiyecek sebeplerden biridir. Önüne durulmaz bir sel olan tarihi mukadderatın bizi götürdüğü noktayı ilk görenlerden biri isem bu benim için suç değil övünçtür.⁴²⁵

Türkçülerin de hükümete şikâyet ve hükümeti tahkir siyasetine geçmesi Atsız'ın açık mektupları vesilesiyle olmuştur. Ayrıca bu dönemde yaşanan fakat gündeme fazla getirilmeyen bir olay Türkçülerin İnönü ile köprüleri atmasına sebebiyet vermiştir. O güne kadar İnönü ve CHP hükümetine hürmette sorun etmeyen Türkçüler, artık İnönü'ye cephe almaya başlamışlardı. Bu durumun sebebi Boraltan Köprüsü'ndeki Azeri askerleri Ruslara iade mevzusuydu. Türkkan'ın hatıratında da yazdığı bu olayda, İnönü'ye kininin ona söylemiş olduğu şu cümleden sonra başladığını ifade etmiştir: "Efendim etrafta çirkin bir dedikodu dolaşüyor, bize sığınan kardeşlerimiz Azeri mücahitleri Ruslara teslim edeceğimiz şeklinde. Siz başımızda varken bu olamaz diye inanmıyorum."⁴²⁶ Türkkan, bu cümlesi karşısında İnönü'nün öfkeden deliye döndüğü, kendisini yaka paça kovdurttuğunu ve üç hafta içinde yüzlerce Azeri Türk mücahidinin Ruslara iade edildiğini ve hemen

⁴²³ Ali Kemal Meram, **Türkçülük ve Türkçülük Mücadeleleri Tarihi**, İstanbul: Kültür Kitabevi, 1969, s.210.

⁴²⁴ Meram, a.g.e., s.215.

⁴²⁵ Atsız, **İçimizdeki Şeytan – En Sinsi Tehlike – Hesap Böyle Verilir**, s.59-60.

⁴²⁶ Türkkan, **Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri**, C.:2, s.82.

sınırın ötesinde kurşuna dizildiklerini duyduğunu yazar.⁴²⁷ Bu durum da Türkçülerin hükümete güvenmesinde etkili oldu. Bardağın taşmasına sebebiyet veren olay ise Eminönü'nde bir konferansta meydana geldi.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eminönü Halkevi'nde "milliyetçilik" konusunda verdiği konferansı solcu bir grubun baltalama girişimi diğer dinleyiciler tarafından bastırılmıştı. Atsız, bir süredir gittikçe artan komünistlik belirtilerinden tedirgindi. Son olayın halkevi gibi yarı resmi bir kuruluştaki meydana gelmesini de tepkiyle karşılamıştı.⁴²⁸ Tam da o gece, 20 Şubat 1944'te bir açık mektup kaleme aldı.

Açık mektubun müsveddelerini okuyan birkaç kişi, yayımlanmaması için ısrar etmişlerdi. Fakat Atsız'a göre, Doğu Cephesi'nde Rus ileri harekâtının devam etmesinden cesaret alan yerli komünistler işi gösteri yapmaya kadar vardırıırken, artık ihtiyatlı hareket etmenin anlamı yoktu. Fakat yine de bu açık mektubun böylesine geniş ilgiyle karşılanacağını tahmin etmiyordu. Onun tahmini derginin kapatılacağı yönündeydi.⁴²⁹

Ciddi bir kutuplaşmanın su yüzüne çıktığı bu günlerde, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eminönü Halkevi'nde vermiş olduğu bir konferansta bir grup sol düşünceli öğrenci tarafından protesto edilmesi üzerine Atsız, dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na, kendi dergisi olan Orhun'da 1 Mart 1944 tarihinde açık bir mektup⁴³⁰ yayınladı.⁴³¹

Atsız bu ilk mektubunda, özetle, Türkçülüğün sadece sözde kaldığı ve günün olanakları oranında eylem haline gelmediğini belirtmekte, buna karşılık ülkenin düşmanı olan solcu düşüncelerin açık ya da örtülü propagandasının yapıp geliştirildiğini ileri sürerek örnekler vermektedir.⁴³² Orhun'un kapatılmadığını gören Atsız, açık mektupların devam etmesine kadar verdi. Üç veya dört açık mektupta Türkiye'deki komünist

---

⁴²⁷ Türkkan, a.g.e., s.83.

⁴²⁸ Deliorman, a.g.e., s.52.

⁴²⁹ Deliorman, a.g.e., s.52-53.

⁴³⁰ Hüseyin Nihal Atsız, "Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye Açık Mektup", Orhun, 1 Mart 1944, S.:15, **Makaleler IV**, s.9-16, (mektup için bkz.: **Ek II**)

⁴³¹ Sanlı, a.g.e., s.19.

⁴³² Goloğlu, a.g.e., s.246.

faaliyetlerin, iç yüzünü açığa çıkarmayı tasarlıyordu.⁴³³ Toplumun mektuplara verdiği reaksiyon Atsız'ı memnun etmişti. Artık mektubunda daha somut şeylerden bahsedebilirdi.

Orhun dergisinin bir ay sonra çıkan 1 Nisan 1944 on altıncı sayısında ise, Atsız birinci mektubunda dile getiremediği hususları “Başvekil Saraçoğlu Şükrü’ye İkinci Açık Mektup”⁴³⁴ başlığı altında izaha çalışmıştır.⁴³⁵

İkinci açık mektup da birincisi gibi büyük alaka uyandırmış, dergi heyecanla kapışılmış ve yurdun her tarafından gönderilen yüzlerce telgraf ve mektupla Atsız, tebrik edilmiştir.⁴³⁶ Böylelikle hükümet eleştirilirken toplumun da desteğinin alınması sağlanıyordu. Atsız'ın, ilk mektubunda, komünist propagandasının tehlikeli boyutlara ulaştığı genellemesi ve hükümetin bu tehlike karşısında kayıtsız kaldığı iddiasıyla dile getirdiği konu, ikinci mektubunda, çoğu Maarif Vekâleti’nde çalışan belirli kişilere yönelttiği suçlamalarla somutlaştırılıyordu.⁴³⁷

Doğrudan Başvekil Şükrü Saraçoğlu’na hitap eden mektuplar, özellikle 1938’den beri Maarif Vekilliği yapan Hasan Ali Yücel’in şahsında, hem Maarif Vekâleti’nde görevli belli kişilere, hem de CHP hükümetine saldırıyordu.⁴³⁸ Başvekil Şükrü Saraçoğlu’na yazılmış olan bu açık mektuplar, aslında Saraçoğlu’nu değil, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel’i büyük bir endişeye düşürmüştü.⁴³⁹ Hasan Ali Yücel, hemen ilk iş olarak bütün Milli Eğitim teşkilatına gönderdiği 4 Nisan 1944 tarihli genelge ile Orhun dergisi neşriyatının bütün memlekette uyandırdığı büyük alaka ve heyecanı yok etmeye çalışmış, ayrıca Atsız’ın Boğaziçi Lisesi’ndeki öğretmenlik vazifesine de derhal son vermiştir.⁴⁴⁰

Bünyamin Saraç, mektupların etkisini şu şekilde özetlemektedir:

O yıllarda bir Başbakana karşı böyle yazılar yazarak, hükümetin yanlış bir yolda olduğunu göstermeye kalkışmak aklın alamayacağı bir hareketti. Bu sebepten, tehlikeyi büyük bir cesaretle ortaya koyan ve yerli kızılardan birkaçının

⁴³³ Deliorman, a.g.e., s.54.

⁴³⁴ Hüseyin Nihal Atsız, “Başvekil Saraçoğlu Şükrü’ye İkinci Açık Mektup”, Orhun, 1 Nisan 1944, S.:16, **Makaleler IV**, s.17-30, (mektup için bkz.: **Ek III**)

⁴³⁵ Darendelioğlu, a.g.e., s.22-23.

⁴³⁶ Müftüoğlu, a.g.e., s.49.

⁴³⁷ Özdoğan, **Turan’dan Bozkurt’a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, a.g.e., s.96.

⁴³⁸ Özdoğan, a.g.e, s.94.

⁴³⁹ Darendelioğlu, a.g.e., s.36.

⁴⁴⁰ Müftüoğlu, a.g.e., s.51.

maskelerini indiren yazılar, tek parti rejiminin baskısı altında adeta nefes dahi alamaz hale gelmiş bulunan memlekette bir bomba etkisi yaptı. Açık mektupları okuyanlar tarafından çoğaltılıp, yurdun dört bir köşesine yollanması sonucunda da, Türkiye 1944 baharında, komünizm aleyhine kaynayan bir kazan haline geldi. Bunun sonucu olarak, başta İstanbul ve Ankara olmak üzere, yurdun birçok yerinde komünizm aleyhine hareketler başladı.⁴⁴¹

Türkeş de eserinde mektupların yazıldığı dönemin hassaslığını şu şekilde ifade etmektedir:

Orhun dergisi başyazarı elbette doğru yolda idi. Bu satırları çok samimi bir vatanseverlik vecdi içinde yazdığı besbelliydi. Mektup milli vicdanda büyük bir akis yaptı. Memleketin bütün aydınları ve düşünürleri heyecanla sarsıldılar. Cumhuriyet devrinin o güne kadar geçmiş olan yirmi bir yılı içinde bir bakan hakkında böyle aleni bir tenkit görülmüş, işitilmiş değildi. Böyle açık ve şiddetli ithamlara cesaret eden olmamıştı. O devirde vekillere en küçük bir imalı söz bile söylenemezdi. Bakanlarla Başbakanı tenkit etmek de, takdir etmek de yalnız ve yalnız Milli Şef'e ait bir imtiyazdı. Acaba Atsız bu cüretini nasıl ödeyecekti?⁴⁴²

Orhangazi Ertekin'e göre, Atsız'ın bu iki açık mektubu büyük bir yankı uyandırır ve sonraki Atsız-Sabahattin Ali Hakaret Davası ve 1944 Irkçılık-Turancılık Davası'nın başlangıcı bu mektuplarla atılır. Mektupları Türkçülüğün giderek belirginleşmeye başlayan siyasal konumu ve siyaset yapma kültürü açısından değerlendirirsek, ilk olarak, açık mektupların içerik, üslup ve vurguları itibariyle Soğuk Savaş'tan önce komünizm kavramını ve bununla özdeşleştirilen bir aydın grubunu hedef almasına dikkat çekmek gereklidir. Türkçülük ilk kez bu mektuplarla kitap yakma ve linç kültürü yoluyla bir tür siyasal işlev kazanma yoluna girmiştir. İkinci nokta, Türkçü bir konumdan hareketle ilk kez devlet kadroları ve kadrolaşma konusunda bir politik pratik ilan edilmesidir.⁴⁴³

Görüldüğü gibi, Türkçüler'le solcular arasındaki çatışmayı ilk başlatan olay, Atsız'ın 1944 yılındaki mektuplarında dile getirdiği suçlamalar değildi. Haziran 1943'te meydana gelen ilk olay ile Nisan 1944'teki sonuncu olay arasındaki tek fark, Atsız'ın açık mektuplarında, baştaki CHP hükümetine ve özellikle Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'e açıkça saldırması ve onları sorumlu tutmasıydı.⁴⁴⁴ Sonuç olarak, açık mektuplar Irkçılık-Turancılık Davası'na geline sürecin başlangıcını değil, bardağı taşıran sondan ikinci damlayı oluşturmaktadır.

⁴⁴¹ Bünyamin Saraç, "1944 Türkçülük Olayı ve Başvekil Saraçoğlu", **3 Mayıs 1944: 50. Yıl Armağanı**, İzmir: Akademi Yayınları, 1994, s.171.

⁴⁴² Türkeş, **1944 Milliyetçilik Olayı**, s.27.

⁴⁴³ Ertekin, a.g.m., s.369-370.

⁴⁴⁴ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.100.

Ayrıca, Türkçülüğün topluma entegre olabilmesi hususunda açık mektupların büyük etkisinin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Gerek Sabahattin Ali Davası'nda gerekse Irkçılık-Turancılık Davası'nda Atsız'a duyulan sevgi, saygı, hürmet ve desteğin oluşmasında açık mektupların rolü büyüktür. Açık mektuplar, ikinci kuşak Türkçülüğün manifestosu olmuştur.

2.4.4. Sabahattin Ali – Nihal Atsız Davası

Irkçılık-Turancılık Davası'na gelinen süreçte bardağı taşıran sondan ikinci damlanın açık mektuplar olduğuna yukarıda değinmiştik. Son damla ise Sabahattin Ali-Nihal Atsız Davası ve 3 Mayıs'taki gösteriler olmuştur.

Siyasi cepheleşmenin arttığı, hükümetin de bu cepheleşmeye uzak kalmadığı bir dönemde Sabahattin Ali ile Nihal Atsız arasında görülen bu dava, basit bir hakaret davası gibi görülse de aslında iki zıt düşünce kutbunun meydan savaşıdır. O yıllarda Türkçü cenahın lideri Nihal Atsız, komünist cenahın lideri ise Sabahattin Ali idi. Bu liderliğin resmi bir yanı olmasa da toplumun vicdanında, bu düşüncelerin en karizmatik savunucuları bu kişilerdi. Dolayısıyla kapışanları sadece basit bir hakaret davası nedeniyle iki kişi olarak yorumlamak, eksik olacaktır.

Aslında Nihal Atsız ve Sabahattin Ali'nin tanışmaları eskiye dayanmaktadır. Türk Ocağı bünyesindeki Kızıl Elma adlı odada 1927 yılında tanışmış ve aynı zamanda yurt arkadaşlığı yapmışlardır. O yıllarda Türkçü bir genç olan Sabahattin Ali ile Atsız'ın arasında sorun yoktur.

Atsız, Sabahattin Ali'nin komünizme kayan davranışlarından ve komünist kişilerle kurmuş olduğu arkadaşlıklardan sonra köprüleri atmıştır. Bu durum Sabahattin Ali için de farksızdır. Nihal Atsız bu durumu şöyle ifade eder:

Artık onun için bir havailik çağı başlamıştı. Şurada burada geziyor, işin kötüsü Nazım Hikmetof'la da temas ediyordu. Bütün zayıf ve tatmin olunmamış insanların başına gelen şey, sonunda Sabahattin Ali'nin de başına geldi. Felaketinin suçunu cemiyete yükleyerek cemiyete düşman oldu ve onun ayakta durmasını sağlayan değerlere saldırdı.⁴⁴⁵

---

⁴⁴⁵ Atsız, *Çanakkale'ye Yürüyüş – Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*, s.115.

Sabahattin Ali 1939 yılında “İçimizdeki Şeytan” adında bir roman çıkarmıştı. İlk bakıldığında klasik bir roman gibi gözükse de, üstü kapalı bir biçimde milliyetçiliği ve milliyetçileri aşağılayan bir romandı. Nihat, Tatar suratlı herif, Profesör Hikmet, muharrir İsmet Şerif, şair Emin Kamil ve Nihat’la birlikte çalışan gençler zaten hep fena, dalavereci, milliyet ülküsü ardında koşuyor gözüktükleri halde yabancı devletler hesabına çalışan kimseler olarak gösteriliyordu.⁴⁴⁶ Romandaki karakterlerin gerçek hayatta karşılıkları vardı. Tatar suratlı herif; Zeki Velidi Togan, Profesör Hikmet; Mükrimin Halil; İsmet Şerif; Peyami Safa ve Nihat da muhtemelen Nihal Atsız’ın ta kendisiydi.

Sabahattin Ali ile Nihal Atsız arasındaki çatışma aslında iki boyutluysa da. Birincisi, yukarıda anlatıldığı gibi ideolojik bir kutuplaşmadan kaynaklanıyordu. Ama bu çatışmanın, Sabahattin Ali’nin 1939’da yayınladığı “İçimizdeki Şeytan” adlı romanı nedeniyle ikisi arasında çıkan kavgayla ilgili başka bir boyutu da vardı. Romanda kimi karakterlerin, Sabahattin Ali tarafından Türkiye’deki kimi milliyetçilere leke çalmak amacıyla yaratıldığını iddia eden Atsız, Sabahattin Ali’ye misillemede bulunmak için İçimizdeki Şeytanlar adlı kitabını yayınlamıştı. Görünüşe bakılırsa, Sabahattin Ali ile Nihal Atsız arasındaki anlaşmazlık kişisel bir kavganın sınırlarını aşmış, yıllar geçtikçe dallanıp budaklanmıştı.⁴⁴⁷

Bu romana hemen karşılık veren Atsız, “İçimizdeki Şeytanlar” adını taşıyan broşürünün bir bölümünde şunları yazmıştır:

Kiry Sabahattinaki!.. yahut fikirlerine ve irfanına göre Yoldaş Sabahattin Aliyef!.. Sen, kanı bozuk Oflu Rum dönmesi ve Marx’ın fikri veledi!.. Türk olmamanın, yüksek tahsilli olmamanın verdiği kıskançlıkla yanıp kavrularak kendinden üstün gördüğün herkese saldırıyor ve yetişemediğin her salkıma tilki gibi olmamış diyip geçiyorsun. Senin tahteşuurundaki bütün kinler pekiyi anlaşılıyor. Türk olmadığımı bildiğin halde Türk yaşamaya mecbur olmanın verdiği bir ruhi kargaşalık içindesin. Sen de her Türk olmayanın, tahsili yarıda kalmış her muhteris insanın yaptığı gibi hırsını doyuracak tek yola sapıyorsun. Bu yol, Türklüğün kutlu her nesi varsa hepsini inkâr ederek, hepsine söverek kendini aldatmayı temin eden komünistlik yoludur. Romanındaki insanlar arasındaki karanlık münasebetlerden ne diye bahsediyorsun? Sen o karanlık münasebetlerin şahıslanmış örneğisin. Bu kitapta aşırı gördüğün, çirkefe batırmak istediğin ne varsa sen vaktiyle onların hepsine salık olmuş, fakat hepsinde sona kaldığın için onlara düşman kesilmiş bir hastasın. Sen eskiden milliyetperver değil mi idin? Ne diye Ziya Gökalp’i

⁴⁴⁶ Atsız, **İçimizdeki Şeytan – En Sinsi Tehlike – Hesap Böyle Verilir**, s.20.

⁴⁴⁷ Özdoğan, **Turan’dan Bozkurt’a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.102-103.

peygamber tanıyarak şiir yazmıştın? Milliyetperverlik yolunun çok çetin olduğunu anladığım, bu yolda çabucak yükselmeyeceğin için bundan vazgeçtin değil mi?⁴⁴⁸

Bu karşılıklı atışmalar sebebiyle köprüler tamamen atılmıştır. Birbirlerine bakışı düşman imgeleriyle dolu birer bakış haline gelmiştir. Kendi cenahlarında hatırı sayılır yerlere gelmeleri bile aslında birbirlerine duymuş oldukları rekabet duygusundan kaynaklanmaktadır.

Atsız, Başvekile yazdığı mektupların birincisinde Sabahattin Ali'ye isim vermeden değinmiş, ikincisin de ise bizzat isim verip “vatan haini” demekle de tahkir etmiştir. İkinci mektupta komünizm, komünistler ve hükümetin bunlara sessiz kalması gibi konular ağır bir üslupla eleştirilmişti. Atsız'ın yazdığı ikinci mektup İnönü de dâhil olmak üzere birçok kişiyi zor durumda bırakmış. Atsız'a gösterilen bu samimi alaka, zamanın idarecilerini fazlasıyla ürkütmüştür.⁴⁴⁹ Fakat Atsız net bir biçimde vatan haini isnadını Sabahattin Ali'ye yönelttiği için davayı açmak ona düştü. Başta Hasan Ali Yücel ve o günlerde Ulus gazetesinin başında bulunan Falih Rıfki'nın teşvikiyle Nihal Atsız, Sabahattin Ali tarafından mahkemeye verilmişti.⁴⁵⁰ Sabahattin Ali, Atsız aleyhine açtığı bu hakaret davasını, Hasan Ali Yücel ve Falih Rıfki Atay'ın arzularına uyarak açtığını, bilahare savcıya ve Orhan Şaik Gökyay'a itiraf etmiş ve “Ben yapmayacaktım, fakat Hasan Ali böyle istedi” demiştir.⁴⁵¹

7 Nisan 1944'te Sabahattin Ali, Nihal Atsız'a ceza davası açtı. Nihal Atsız'ın yazısının kendisini yalnız vatandaşların kin ve husumetine maruz bırakmadığını, aynı zamanda kendisinin şahsi ve mesleki mevki ve haysiyetini sarsıcı ve talebeleri üzerindeki şeref ve itibarını da zedeleyici bir mahiyeti olduğunu belirtiyordu.⁴⁵²

Ankara'da, 26 Nisan 1944 Çarşamba günü başlayan ilk duruşmada mahkeme salonu milliyetçi gençler tarafından tıklım tıklım doldurulmuş hatta mahkeme heyeti, pencereden girmek zorunda kalmışlardı.⁴⁵³ Muhakemenin başlayıp henüz hüviyetlerin tespiti sırasında, koridorlardaki kalabalık kaynaşmış ve bir anda müthiş bir gürültü ile cam

⁴⁴⁸ Atsız, **İçimizdeki Şeytan – En Sinsi Tehlike – Hesap Böyle Verilir**, s.27-28.

⁴⁴⁹ Müftüoğlu, a.g.e., s.52.

⁴⁵⁰ İlhan Egemen Darendelioğlu, **Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri**, 2.Baskı, İstanbul: Toker Yayınları, 1975, s.124.

⁴⁵¹ Müftüoğlu, a.g.e., s.52.

⁴⁵² Tekeli ve İlkin, a.g.e., s.624.

⁴⁵³ Darendelioğlu, **Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri**, s.124.

ve kapıların kırıldığı görülmüş, Sabahattin Ali ise sapsarı bir benizle birinci kattaki duruşma salonunun penceresinden atlayarak kaçmıştır.⁴⁵⁴ Bu kaçışını daha sonra Sabiha Sertel'e şöyle anlatır:

Mahkeme salonuna sızan bir sürü sağcı, faşist birdenbire salonda gösteri yapmaya başladı. Yargıç duruşmayı tatil etmek istiyordu. Irkçılar hemen İstiklal Marşı söylemeye başladılar. Tabii yargıç da sesini çıkaramadı. İçerde dışarıda müthiş bir gürültü vardı. Ben tehlikenin büyüklüğünü anladım. Bereket versin mahkeme binanın birinci katında idi. Pencereden atladım. Zor bela kurtulabildim.⁴⁵⁵

Öğleden sonraya ertelenen duruşma, iddianamenin okunması, Atsız'ın savunması ve avukatların savunmalarıyla devam etti.

Avukat Hamit Şevket İnce, Sabahattin Ali'nin davayı basit bir hakaret davasına indirgeyen konuşmalarına karşılık olarak şunları söylemiştir:

Bu dava, iki imanın çarpışması davasıdır. Bu dava, milliyetçilikle komünizmin çarpışması davasıdır. Bu davanın kökleri, vicdanlarda ve kafalardadır. Bunu müdafaamızda arz edeceğiz. Davacının kafasında komünizm ateşi vardır. Müvekkilim bu ateşi söndürmek için hamle yapmaktadır.⁴⁵⁶

Bu açıklamanın üstüne savunmanın genişletilmesi için dava 3 Mayıs'a ertelendi. 3 Mayıs 1944'teki duruşmadan çok Ankara'da yapılan gösteriler konuşulmuştur. Duruşma, savunmanın genişletilmesi için ek süre isteyen avukatların talebinin kabul edilmesi üzerine 9 Mayıs'a ertelenmiştir. Fakat Türkçülerin sokağa dökülmesi ve halkın hatırı sayılır bir kesiminin bu gösterilere destek vermesi duruşmayı gölgede bırakmıştır. O gün sabahın erken saatlerinde Ankara Garı, oldukça kalabalık bir gençlik kütlesiyle dolmuş, İstanbul'dan gelmesi beklenen Atsız'ı karşılamak için sabırsızlanmaktadırlar. İstanbul treni gara girdiği zaman garı dolduran binlerce genç hep bir ağızdan; 'Kahrolsun Komünistler!', 'Hainlere fırsat verilmeyecektir!', 'Yaşa Atsız!' ve 'Yaşasın Türk Milliyetçileri!' diye bağırmaya başlamışlar, trenden inen Atsız'ı ise omuzlara alarak taksi durağına kadar sevgi gösterileriyle götürmüşlerdir.⁴⁵⁷

3 Mayıs, bir duruşmadan çok Türkçü cenahın arkasına halkı da alarak hükümeti ve komünistleri protesto eden bir mitingi andırmıştır. Ortalık birden karışmış ve bu arada

⁴⁵⁴ Müftüoğlu, a.g.e., s.53.

⁴⁵⁵ Sabiha Sertel, Roman Gibi, 2.Baskı, İstanbul: Belge Yayınları, 1987, s.218, (Akt.: Yıldırım, a.g.e., s.386.)

⁴⁵⁶ Müftüoğlu, a.g.e., s.54.

⁴⁵⁷ Darendelioğlu, Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga, s.41.

gençler milli marşlar söyleyerek yürüyüşe geçmişlerdir. Komünizmi ve komünistleri lanetleyen milliyetçilerin feryadı muhite yayılıyor ve halkın da iştiraki ile her an büyüyen kabile Ulus Meydanı'na doğru yürüyordu.⁴⁵⁸ 3 Mayıs'ta yapılan ve gerekli güvenlik tedbirleri alınan duruşma sırasında dışarıda bulunan gençler Adliye binasından Ulus'a kadar yürüyerek marşlar söylemişler, Sabahattin Ali'nin kitaplarını yakmışlardır. Polisin olaya müdahale etmesiyle olaylar büyümüştür. Olaylarda bazı öğrenciler ve gençler tutuklanmıştır.⁴⁵⁹

İrkçılık-Turancılık Davası'nın iddianamesinin doldurulmasında, savcılar bu yürüyüş ve gösterileri hükümet darbesi olarak ele alacak ve bayram havasında geçen 3 Mayıs Gösterişi Türkçüler için ıstırap dolu bir buçuk yılın sebebi olacaktır.

Bazı kaynaklara göre 3 Mayıs; Hasan Ali Yücel, Falih Rıfki Atay ve Nevzat Tandoğan üçlüsünün Türkçüleri tutuklatmak için terkip ettiği bir planın uygulamasıdır. Sefercioğlu'na göre; göstericilerin Çankaya'ya yürüyeceği kaygısına düşen il yöneticileri böyle bir durumda onları durdurmak için Atatürk Bulvarı'nda önlemler almışlardı. Ankara Emniyeti'nin yanlış bir değerlendirmesi ile gösteriye katılanların Çankaya Köşkü'ne yürüyeceklerinin bildirilmesi üzerine de İnönü çok telaşlanmış, Muhafız Alayı'na Köşk çevresinde güvenlik önlemleri aldırmişti. Oysa gençlerin öyle bir niyeti yoktu; herhangi bir taşkınlık da yapmadılar. Bu durum gençlerin polisle çatışmasını bekleyen Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, Ulus gazetesi başyazarı ve milletvekili Falih Rıfki Atay ve Ankara Valisi Nevzat Tandoğan üçlüsünün Türkçüler için tasarladığı komployu geçersiz kılmıştı. Yürüyüşçüler, yeniden Anafartalar Caddesi'ne geçerek, Samanpazarı'na yönelmişlerdi. Yürüyüş yönünün değişmesi polisin yeni bir tedbir almasına yol açtı. Motosikletlerini ve atlarını, yürüyüş yolundaki kalabalığın üzerine sürdüler. Böylece Çankaya'nın ve kompo çetesinin istediği oldu. Gençler ile polisler çatışmaya girdiler. Yakalanan gençler, yürüyüşe katılıp katılmadıklarına bakılmadan, polis motosikletlerinin sepetlerine doldurularak, Emniyet Birinci Şubesi'ne götürüldüler.⁴⁶⁰

3 Mayıs gösterilerine karşı hükümetin tavrı, çoğu Türkçü tarafından eleştirilmiştir. Nihal Atsız ile sorunlarını araya hatrı sayılır dostların girmesiyle çözen Reha Oğuz

---

⁴⁵⁸ Müftüoğlu, a.g.e., s.59.

⁴⁵⁹ Atabay, a.g.e., s.325.

⁴⁶⁰ Sefercioğlu, a.g.e., s.10-11.

Türkkan, konu komünizmle mücadele olunca, Nihal Atsız'a destek olmak için İstanbul'dan Ankara'ya gelmiş ve gösterilere ön ayak olmuştur. Onun hükümetin tavrı ile ilgili düşüncesi şudur: “Bu her demokraside sık sık olan şeydi! Fakat Halk Partisi'nin o zamanki diktatörlüğü altında duyulmamış, umulmamış bir davranıştı.”⁴⁶¹ Atsız'la görüşürken fotoğrafları çekilmiş olan veya gösterilere katılan öğrenciler hızla tutuklanmıştır.⁴⁶² Bunlardan birisi de Reha Oğuz'dur. Alparslan Türkeş'in de hükümetin tavrı konusundaki düşünceleri Reha Oğuz'la paralellik göstermektedir:

Nihal Atsız için yapılan bu nümayişe kadar Türkiye'de yapılmış bütün nümayişlerde hep hükümet parmağı bulunmuştu. Fermansız kuş uçurtmayan bir devirde kendi iradesiyle bir gösteri yapmak Türk milletinin haddi miydi?⁴⁶³

3 Mayıs, bugün Türkçülük Günü olarak kutlanılır. Türkçülük Bayramı olarak nitelendirenler varsa da 3 Mayıs, Türkçülük uğruna çekilen çileleri temsil eden bir semboldür. Dolayısıyla bayram demek zordur. En önemli tarafı Türkçülük düşüncesi ile toplum ilk defa bu kadar yakınlaşmıştır. Türkçülük, yönetici elitlerden, askerlerden, öğrencilerden ve aydınlardan halka 3 Mayıs'ta sirayet edebilmiştir. Nihal Atsız 3 Mayıs'a şu anlamı ithaf etmiştir: “3 Mayıs Türkçülüğün tarihinde bir dönüm noktası oldu. O zamana kadar yalnız duygu ve düşünce olan, edebi ve ilmi sınırları pek de aşmayan Türkçülük, 1944 yılının 3 Mayıs'ında birdenbire hareket oluverdi.”⁴⁶⁴ Başka bir makalesinde yıllar sonra yine 3 Mayıs ile ilgili şunları söylemektedir: “3 Mayıs bir bayram değildir. Milli şuurun ayaklanmasıdır. Başarıyla bitmemiş, fakat milletin gözünü açarak o zamanki hükümetin içine sızan ihanet unsurlarını sindirmiştir.”⁴⁶⁵

9 Mayıs'taki duruşmadan bir gün önce, Hasan Ali Yücel ve Falih Rıfkı'nın baskılarıyla Avukat Hamit Şevket İnce, Atsız'ın avukatlığından geri çekilmiştir. Diğer iki avukat baskılara rağmen görevlerine devam etmişlerdir.

9 Mayıs 1944 Salı günü yapılan son duruşmada, avukatlarının savunmalarını okumalarından sonra, Atsız savunmasını şöyle bitirdi:

---

⁴⁶¹ Türkkan, *Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri*, C.:2, s.108.

⁴⁶² Deliorman, a.g.e., s.60.

⁴⁶³ Türkeş, *1944 Milliyetçilik Olayı*, s.32.

⁴⁶⁴ Hüseyin Nihal Atsız, “3 Mayıs 1944”, *Kür Şad*, 1946, S.: 2, *Makaleler I*, s.205.

⁴⁶⁵ Hüseyin Nihal Atsız, “3 Mayıs”, *Ötüken*, 1974, S.: 5, *Makaleler I*, s.215.

Kararı kendi lehime çevirmek için hiçbir kaçamak yolu aramadığıma inanmanızı rica ederim. Şu kadar söyleyebilirim ki, Sabahattin Ali bir komünist olduğu, yani rejimi değiştirmek ve istiklalimizi yok etmek istediği, yani vatan haini olduğu için Başvekile olan mektubumda bir vatan haininin Maarif Vekâleti tarafından korunduğunu belirtmek üzere bu tarifi kullandım. Sözlerimin burasında siz belki benim bir talepte bulunmamı beklersiniz. Ben büyük bir vicdan huzuru ve inanç sağlamlığıyla, bütün samimiyetimle size her şeyi anlattım. Sizden beraat istemiyorum. Aile ocağıma bir an önce dönmek için çabuk bir karar vermenizi istiyorum.⁴⁶⁶

Mahkeme Heyeti, kararını verirken “vatan haini” söylemini hakaret olarak değil namus ve şöhrete taarruz edici sövme olarak dikkate alıp, bu kriterle 6 ay hapis ve 100 TL tazminat cezası vermiştir. Bazı indirici sebepleri de göz önünde bulundurarak hapis cezasını 4 aya, tazminat cezasını 66 TL’ye indirmiş ve cezayı ertelemiştir.⁴⁶⁷

Atsız, İstanbul’a dönmeden davanın bitimine sevinmeden tutuklanmış ve bu mahkeme sırasında Atsız ile ilişki kuran herkesin akıbeti de aynı olmuştur. 3 Mayıs’ta yaşananlar, yirmi bir senelik cumhuriyette ilk defa olmuştur. İlk defa halk, hükümeti protesto etmişti. Buna ön ayak olan Türkçüler, sırf bu sebeple ağır bedeller ödeyecekleri bir Irkçılık-Turancılık Soruşturması’nın içindeydiler.

Türkçüleri, Irkçılık Turancılık Davası kapsamında bedel ödetmeye götüren üç yön vardır: Birincisi; Türk Dış Politikası manevraları ile Rusları memnun, Almanları ikaz etmek, ikincisi; Almanlar savaşta öndeyken hükümetin Almanlar ile olan yakınlaşmasını Almanya yenilince Turancıların üzerine atmak ve üçüncüsü; CHP içindeki muhalif Türkçü ekibe gözdağı vermek. Bu üç yönü bir davada harmanlamak için ortaya atılması gereken en büyük iddia, darbe girişimidir. Bu darbe girişimine delil oluşturan unsur ise Sabahattin Ali-Nihal Atsız davası esnasında yapılan 3 Mayıs gösterisidir.

---

⁴⁶⁶ Sefercioğlu, a.g.e., s.9.

⁴⁶⁷ Müftüoğlu, a.g.e., s.66-67.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İRKÇILIK TURANCILIK DAVASI: SORGULAR, SAVUNMALAR, İŞKENCELER

3.1. Türkçü-Turancuların Tutuklanma Evresi

3.1.1. Türkçülerin Gözaltına Alınması

3 Mayıs yürüyüşü ve takip eden günlerdeki hareketlilik, hükümetin gözaltılara girişmesine ve iddianamenin doldurulmasına kolaylık sağlamıştır. Hükümet, Sabahattin Ali-Nihal Atsız davasının yarattığı fırsatı kullanarak Turancılık hareketini tasfiye süreci içine girmiştir.⁴⁶⁸ Toplumun bu gösterilere verdiği destek ise Türkçülere karşı tutumun daha da sertleşmesine sebebiyet vermiştir. Sabahattin Ali-Nihal Atsız davasının yaratmış olduğu kutuplaşma da etkisini giderek arttırmaktaydı. Bu kutuplaşma, ilerici-gerici, sağcı-solcu, ülkücü-devrimci gibi adlarla nitelenen kavgaların 40'lı yıllara yansıyan biçimidir.⁴⁶⁹

Nihal Atsız, ömrünün sonlarına doğru kaleme aldığı bir makalesinde 3 Mayıs ile başlayan süreci şu şekilde özetlemiştir:

O zamanki tek parti idaresinin komünistleri koruyan Milli Eğitim Bakanı'na ve onun şımarttığı komünistlere karşı yapılan bir yürüyüş sansürle sessizliğe boğulmuş memlekette bomba gibi patlamış, o zamanki devlet başkanıyla çevresindeki devşirmelerin ödünü patlatarak büyük tutuklamalara, hapislere, işkencelere yol açmış; satılık, köle basın da tek ağızla bu gardist hareketin (o zaman Almanya ayakta olduğu için faşist diyemiyorlardı) aleyhine açtıkları haysiyetsiz iftira kampanyasını aylarca sürdürmüştü.⁴⁷⁰

Atsız aynı makalesinde 3 Mayıs ile neyin önlendiğini şu şekilde izah etmiştir:

3 Mayıs, solun sempatzanı bir devlet başkanıyla çevresindeki solcudan, komünistten, gafilden, çıkarıcıya ve dalkavuğa kadar varan devşirmeler gürhunca afyonlanmış milletin gerçekleri görerek uyanması ve öfkelenmesidir. Memleketin sınıca hazırlanmış planlarla, sosyal adalet ve kurtuluş adı altında komünist

⁴⁶⁸ Tekeli ve İlkın, a.g.e., s.625-626.

⁴⁶⁹ Uğur Mumcu, **40'ların Cadı Kazanı**, (Yay. Haz. Kemal Karatekin), 2.Baskı, İstanbul: Tekin Yayınevi, 1992, s.72.

⁴⁷⁰ Hüseyin Nihal Atsız, "23 Mayıs 1040 ve 3 Mayıs 1944", Ötüken, 1975, S.:5, **Makaleler I**, s.133.

yapılmak istenmesi bu yürüyüşle önlenmiş, ödleler bozguncu planlarından ister istemez vazgeçmeye mecbur kalmışlardır. Yoksa Türkiye'nin de Romanya, Çekoslovakya, Macaristan gibi bir oldubitti ile komünist olması kısa bir zaman meselesiydi.⁴⁷¹

Komünizmin Türkiye'de yayılmasının engellenmesi, savaşın seyri ve Sovyetlerin Türkiye tutumu açısından önem arz etmekteydi. Sovyetler bu durumdan rahatsızdı ve savaşta ibre Sovyetlere dönmüştü. Buna uygun bir dış politika manevrası Türkiye için zaruret haline gelmişti.

Ankara'da yapılan görkemli gösteri ve yürüyüş, Sovyetler Birliği'nin II. Dünya Savaşı'nı sonlandıran bir zafer kazanma yolunda ilerlemesi karşısında, o zamana kadar yürüttüğü Alman yanlısı politikaya yön değiştirme telaşına düşen cumhurbaşkanına ve emrindekilere iyi bir fırsat gibi göründü. Yayınlarında Türk dünyasına ilişkin yazı, yorum ve haberlere çokça yer veren Türkçüler, tutsak Türklerin büyük çoğunluğu, işgalindeki topraklarda yaşayan Sovyetler Birliği yöneticilerini zaten tedirgin etmekteydi. Türkçülük aleyhine bir kampanya açılması ve başlıca Türkçülerin tutuklanıp cezalandırılması, Sovyetlere yönelişe, yani Sovyetlerin kandırılmasına yarayabilirdi.⁴⁷²

Türk Genelkurmay Başkanlığı, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün bilgisi dahilinde Almanların yanında savaşa girmenin karşılığında Azerbaycan ile Türkiye arasında bir federasyonu ve Orta Asya ülkeleri ile konfederatif yapıyı tartışmaya başlamıştı. Ancak savaşın kaderinin dönmesinden sonra İnönü, Moskova'nın Pantürkizm suçlamalarının önünü kesmek amacı ile meşhur "3 Mayıs 1944-İrkçılık Turancılık" yargılamalarını gündeme taşıdı.⁴⁷³

Hükümet, ırkçılar ve Turancılar ile ilgili operasyonları Alman ordularının yenilgisinden hemen sonra başlatmıştı.⁴⁷⁴ Orhun'da yayınlanan iddiaların yankıları ve mahkeme duruşmaları boyunca süren toplu hareketler, bilhassa 3 Mayıs olayları, resmi çevreler tarafından kamu düzenini bozucu hareketler olarak telakki edilmiş ve 3 Mayıs olaylarında kışkırtıcı rol oynadığı düşünülen yayınlar daha büyük tehdit sayılmıştır.⁴⁷⁵

---

⁴⁷¹ Atsız, a.g.m., s.134.

⁴⁷² Sefercioğlu, a.g.e., s.13.

⁴⁷³ Ümit Özdağ, "Türk Milliyetçiliği ve Jeopolitik", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.175.

⁴⁷⁴ Mumcu, a.g.e., s.63.

⁴⁷⁵ Sanlı, a.g.e., s.21.

Atsız ve tanınmış Türkçülerin ev ve işyerlerinde aramalar yapıldı. Bulunan bazı mektuplar, vb. delil sayılarak gözaltılar ve tutuklamalar o yöne çevrildi. Ankara'da gözaltına alınan bazı gençler de İstanbul'a gönderildi. Atsız-Sabahattin Ali davası dolayısıyla Ankara'da bulunan Atsız ise İstanbul'a gitmek üzere hazırlık yaptığı otelde tutuklandı ve daha sonra İstanbul'a trenle gönderildi.⁴⁷⁶

3 Mayıs'tan itibaren öğrencilerin gözaltına alındığı haberini alan Reha Oğuz Türkkan da babasının telkinleriyle, İstanbul gibi örfi idarenin, sıkıyönetim idaresinin söz konusu olduğu bir yerde teslim olmaksızın Ankara'da teslim olmayı tercih etmiştir. Atsız ile aynı gün, İstanbul'dan Ankara'ya hareket ederken Eskişehir yakınlarındaki, bir istasyonda tevkif edildi.⁴⁷⁷

Gözaltılar bir anda bütün memleket sathına yayıldı ve birçok Türkçü'ye göre tam bir terör havası içinde milliyetçi avı başladı. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, Dr. Hasan Ferit Cansever, Nejdet Sançar, Reha Oğuz Türkkan, Hamza Sadi Özbek, Dr. Fethi Tevetoğlu, Hüseyin Namık Orkun, Alparslan Türkeş, Hikmet Tanyu, Orhan Şaik Gökyay, Zeki Sofuoğlu, İsmet Tümtürk, Nurullah Barıman gibi milliyetçiler yakalanıp, evlerinde ve işyerlerinde aramalar yapılırken, yüzlerce genç de nezarete alındı. Bir ara bu nezarete alma işi öyle hale gelmiştir ki, tanınmış herhangi bir milliyetçiye şu veya bu sebeple mektup yazan ve bu mektubu o milliyetçinin evinde bulunan şahısları dahi yakaladılar.⁴⁷⁸ Gözaltına alınacakların listesi Hasan Ali Yücel'in başkanlık ettiği bir komite tarafından belirlenmişti; komitenin resmi raporunda, ayrıca listedeki kişiler tarafından çıkarılan yayınların hükümet kararıyla yasaklanması öneriliyordu.⁴⁷⁹

İlhan Darendelioğlu o dönemde gerçekleşen gözaltıları şu şekilde anlatmaktadır:

14 Mayıs 1944'te Balıkesir Lisesi Edebiyat Öğretmeni Nejdet Sançar, Balıkesir'de nezarete alındı. Aynı gün İstanbul'da Zeki Velidi Togan'ın evine gelen, Birinci Şube Müdürü ve Emniyet Amiri, Togan'dan bir anlaşma metnini istediler. Böyle bir şeyden haberi olmadığını söyleyen Togan'a inanmayan emniyet mensupları evin her tarafını aradılar. Güya 7 Mart tarihinde Zeki Velidi Togan, Hasan Ferit Cansever, Hüseyin Nihal Atsız, Zeki Sofuoğlu, İsmet Tümtürk, Necdet Özgelen, Reha Oğuz Türkkan, Muzaffer Eriş ve Cihat Savaş Fer'in imza ettikleri anlaşmayı arıyorlardı. Aynı gün yani 14 Mayıs'ta Aydın'da Maliye kontrolörü olan Hamza

⁴⁷⁶ Sefercioğlu, a.g.e., s.14.

⁴⁷⁷ Türkkan, **Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri**, C.:2, s.108.

⁴⁷⁸ Müftüoğlu, a.g.e., s.71-72.

⁴⁷⁹ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.105.

Sadi Özbek'in evi, İstanbul'da ise Nurullah Barıman ve Orhan Şaik Gökyay'ın evleri arandı. 17 Mayıs 1944'te, Samsun'da Tabip Üsteğmen revirde muayene ile meşgul olduğu bir sırada dolapları ve üstü arandı. Tevetoğlu eve geldiğinde evinin de aranmış olduğunu hatta bütün eşya ve kitaplarının darmadağın olduğunu hayretle gördü. Şebinkarahisar Orman Bölge Şefi olan Fazıl Hisarcıklı o günlerde yedek subaylığını Biga'da yapmakta iken tevkif edildi.⁴⁸⁰

Gözaltına alınanlar⁴⁸¹ arasında Türkçü mücadelenin içinde yer alanların dışında Türkçülerin eş, dost ve akrabaları da yer almıştır. Özellikle Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan ve Zeki Velidi Togan ile bir şekilde teması olan çoğu kişi, bu temasın muhtevası önem arz etmeksizin, gözaltına alınmışlardır.

Bu soruşturma nedeniyle 49 kişinin sorgusu yapılmış; bu 49 kişiden 33'ü tutuklanmıştır. Tutuklanan bu 33 sanıktan Bedriye Atsız, Mehmet Külahlıoğlu, Ahmet Ali Bayrakçı, Ahmet Ellez, Ziya Özkaynak, Tahsin Argun, Mehmet Irmak, İsfendiyar Baruönü, Osman Yüksel Serdengeçti ve Orhan Türkkan haklarında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilerek 27 Temmuz 1944 günü salıverilmiştir. Geriye kalan 23 sanık İstanbul 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanmışlardır.⁴⁸²

Gözaltına alınıp tutuklananların kimisi sivil, kimisi askerdi. Sivil olanlar Sirkeci'deki, o yıllarda Emniyet Müdürlüğü olarak kullanılan Sansaryan Hanı'na, asker olanlar ise o zaman İstanbul'un Tophane semtinde bulunan Askeri Cezaevi'ne kapatıldılar.⁴⁸³

Tutuklanan milliyetçilerin sorgularını, sorgu yargıcı olarak Yüzbaşı Kazım Alöç yaptı. Fakat İstanbul Emniyet Müdürü Ahmet Demir ile Ankara'dan gönderilen Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Kamuran Çokruh da onunla birlikte çalıştılar.⁴⁸⁴

3.1.2. Resmi Tebliğ ve İnönü'nün 19 Mayıs 1944 Söylevi

Hızla girişilen gözaltılar ve gözaltındaki kişilerin sorgu aşamaları 16 Mayıs gününe kadar sürmüştür. Sorgular neticesinde 57 kişiden 33'ünün tutuklanmasına karar verilmiştir.

⁴⁸⁰ Darendelioğlu, **Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga**, s.47.

⁴⁸¹ Irkçı-Turancı etkinlikleri nedeniyle İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından Mayıs 1944'te gözaltına alınan kişilerin listesi için bkz.: **Ek IV**.

⁴⁸² Mumcu, a.g.e., s.76.

⁴⁸³ Sefercioğlu, a.g.e., s.14.

⁴⁸⁴ Goloğlu, a.g.e., s.252-253.

Bu tutuklamalar ve resmi gerekçeleri hükümet tarafından 16 Mayıs tarihli bir resmi tebliğle kamuoyuna sunulmuştur.

18 Mayıs 1944'te yayınlanan bu resmi tebliğde şu ifadeler yer almaktadır:⁴⁸⁵

Son günlerde hükümetçe kapatılan Orhun mecmuası sahibi Nihal Atsız ile Konservatuar öğretmenlerinden Sabahattin Ali'nin, Ankara'da görülen mahkemesi sırasında Nihal Atsız lehine yapılan taşkınlıklar dolayısıyla nezaret altına alınması zarureti hâsıl olan bazı kimseler nezdinde çıkan evrakın verdiği şüphe üzerine Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkân ve Zeki Velidi Togan ile Hasan Ferit Cansever'in İstanbul'da, bulunan evlerinde ve daha bazı yakın arkadaşları nezdinde İstanbul Örfî İdare Komutanlığı'nca aramalar yapılmış ve elde edilen vesikalar tetkik edilmiştir.

Bu vesikaların tetkikinden elde edilen netice ve kanaate göre, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'muzun tespit ettiği esaslara aykırı olarak Irkçılık ve Turancılık gayeleri güden ve son zamanlarda faaliyetlerini arttırdıkları, bu yolda tertibat aldıkları ve anlaşmalar imzaladıkları görülen bu kimselerin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile müesses bugünkü rejimimize ve vatandaşlarımızın hakiki milliyetçilik hislerine aykırı umdeleri ve bu umdelere varmak için gizli cemiyetleri, faaliyet programları, teşkilat ve propaganda organları, hatta muhaberelelerini gizli tutmağa mahsus şifreleri ve parolaları vardır. Bunlar memleketin muhtelif mıntıklarında ve bilhassa her çeşit terbiye müesseselerinde masum gençlerin milliyetçilik ve vatansızlık duygularını istismar ederek genç nesil arasında kendilerine taraftar toplamak ve bu suretle hedeflerine ulaşmak için devamlı ve sistemli bir faaliyet sarf etmekte, zararlı ideolojilerini tahakkuk ettirmek yolunda çalışmaktadır.

Bu mahiyetteki faaliyet, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'muza aykırı ve Türk Ceza Kanunu'muza göre suç vasıflarını haiz olduğundan faalleri hakkında salahiyyətli adli merciler tarafından kanuni takibat yapılmak üzere işe el konulmuştur.

Bu hükümet tebliğinin hemen ardından dönemin cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü, 19 Mayıs etkinliklerinde yaptığı konuşmasında, adı geçen isimleri ağır bir şekilde itham eden bir konuşma yapmıştır. Konuşmanın içerisinde, Turancıların Türk milletini bütün komşularıyla onulmaz bir surette düşman yapmak için birebir tılsımı bulmakla suçlayan İsmet İnönü, Türk milletinin mukadderatını kaptırmamak için bütün tedbirleri kullanacaklarını belirtmiştir.⁴⁸⁶

Millî Şef ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944 Gençlik ve Spor Bayramı günü Ankara 19 Mayıs Stadyumu'nda verdiği söylevin Irkçılık-Turancılık ile ilgili kısmı şöyledir:⁴⁸⁷

Türk milliyetçisiyiz, fakat memleketimizde ırkçılık prensibinin düşmanıyız. Memleketimizde politika garezleri için uydurulan ırkçılık önderlerinin çok acıklı faciaları hatıralarımızda canlıdır...

⁴⁸⁵ Müftüoğlu, a.g.e., s.80-81.

⁴⁸⁶ Sanlı, a.g.e., s.21.

⁴⁸⁷ **İrkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.3-9.

Köy Enstitüleri'nde, her çeşit okullarımızda, müesseselerimizde, ordumuzda müşterek vatanın ülkülerini Türk çocuklarına, eşit adalet ve şefkat hisleriyle vermeye çalışıyoruz. Onları büyük Cumhuriyet potasında kaynatıp meydana Türk vatansveri çıkarmaya uğraşıyoruz. Vatandaşlarımız emin olabilirler ki, muvaffakiyetlerimiz esaslıdır ve gelecek zamanda daha göz alıcı olacaktır.

Türk milliyetçiliği içinde vatan çocuklarının temiz ülkülü ve vatan fikirli olarak birbirine dayanan sağlam bir millet olması, erişilmez ve yanlış bir hayal değildir. Bunun doğru bir fikir ve erişilir bir hedef olduğunu, elle tutulur ve gözle görülür neticeleriyle tamamıyla anlıyoruz. Şimdi insaf ediniz. Türk vatandaşı yetiştirmek için bütün iyi şartları özünde toplamış olan bu feyizli yolu bırakır da, ırkçıların milleti bin bir parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehirlerine cemiyeti kaptırır mıyız?..

Turancılar, Türk milletini bütün komşularıyla onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tilsimi bulmuşlardır. Bu kadar şuarsuz ve vicdansız fesatçıların tezvirlere Türk milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette cumhuriyetin bütün tedbirlerini kullanacağız. Fesatçıları, genç çocukları ve saf vatandaşları aldatan fikirlerini millet karşısında açıktan açığa münakaşa edemeyeceğimizi sanmışlardır. Aldanmışlardır ve daha çok aldanacaklardır.

Şimdi vatandaşlarımızdan iki suale zihinlerinde cevap bulmalarını isteyeceğim: İrkçılar ve Turancılar gizli tertipler ve teşkillere başvurmuşlardır. Niçin? Kandaşları arasında gizli fesat tertipleriyle fikirleri memlekette yürütür mü? Hele doğudan, batıdan ülkeler gizli Turan cemiyeti ile zapt olunur mu? Bunlar o şeylerdir ki, ancak devletin kanunları ve esas teşkilatı ayakaltına alındıktan sonra başlanabilir. Şu halde yaldızlı fikir perdesi altında doğrudan doğruya cumhuriyetin, Büyük Millet Meclisi'nin mevcudiyeti aleyhinde teşebbüsler karşısındayız. Tertipçiler, on yaşında çocuklarımızdan bize kadar derece derece, perde perde hepimizi aldatmak iddiasındadırlar.

Vatandaşlarıma ikinci sualimi soruyorum: Dünya olaylarının bugünkü durumunda Türkiye'nin ırkçı ve Turancı olması lazım geldiğini iddia edenler, hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdır? Türk milletine yalnız bela ve felaket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin Türk milletine hiçbir hizmetleri olmayacağı muhakkaktır. Bu hareketlerden yalnız yabancılar faydalanabilirler. Fesatçıları, yabancıları bilerek mi hizmet ediyorlar? Yabancıları, fesatçıları idare edecek kadar yakında münasebette midirler? Bunları hüküm olarak kestirmek bugün mümkün değildir. Ama yabancıya hizmet kastı ve yabancıyla ilişki hiçbir zaman meydana çıkmasa dahi hareketlerin Türk milletine, Türk vatanına zararlı olması ve bunlardan yalnız yabancıların faydalanmış olması söz götürmez bir hakikattir. Vatandaşlarımız! Emin olabilirsiniz ki, vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da kudretle müdafaa edeceğiz.

İnönü, ırkçı ve Turancıların niçin gizli tertip ve teşekküllere başvurduklarını ve dünyanın bugünkü koşullarında ırkçılık ve Turancılığın hangi millete ve kimlerin amaçlarına uygun olacağını sormuş ve vatandaşların bu konularda düşünmelerini istemiştir.⁴⁸⁸ İnönü'nün, "Türk gençliğinin bayramı" olarak kutlanan 19 Mayıs'ta yaptığı konuşma, daha önce Hasan Ali Yücel'in de, Türkiye Cumhuriyeti'nin benimsemiş olduğu ilkelerden ve Kemalist milliyetçiliğin esaslarından sapma girişimlerine karşı öğretmenlerin yanı sıra uyardığı genç kuşağa yönelik mesajlar içeriyordu. Ama İnönü, aynı zamanda, Türkiye'nin komşu devletlerle ilişkileri konusunda daha genel bir mesaj veriyor,

---

⁴⁸⁸ Atabay, a.g.e., s.327.

Türkiye'nin yayılcılık peşinde olduğunu düşünen komşularını yatıştırmayı amaçlıyordu.⁴⁸⁹

Nutkun büyük bir bölümünü “İrkçılık-Turancılık” konusuna ayıran Cumhurbaşkanı, bu eylemi ile henüz soruşturma evresinde olan, haklarında bir dava bile açılmamış bulunan kişileri peşin olarak mahkûm etmiştir.⁴⁹⁰ Dolayısıyla yürütme, yargının görevini üstlenmiş gibi bir durum hâsıl olmuştur. Daha sonra harekete geçecek olan yargı da dava süreci ve iddianamenin hazırlanmasında yürütmenin etkisi altında kalmıştır. Bazı Türkçüler, yıllar sonra konu ile ilgili yazmış olduğu eserlerde nutuk ile ilgili olan kısmı “İnönü'nün Peşin Hükümü” başlığıyla ele almışlardır. Darendelioğlu eserinde bu nutuk ile ilgili şu cümleyi kullanmıştır: “Yani 19 Mayıs günü İnönü hem savcı hem hâkim olmuş, İrkçi ve Turancı dediği milliyetçiler henüz hakim huzuruna çıkmadan İnönü'nün 19 Mayıs Nutku ile mahkum edilmek istenmiştir.”⁴⁹¹ Ayrıca Müftüoğlu'na göre, davanın ilk tahkikat safhasında, milliyetçilere tatbik olunan “Engizisyon Mezalimi”ne rahmet okutan işkenceleri yapanlar, bu gayrikanunî ve gayriinsanî zulmü, bu memleket evlatlarına reva görenler, kuvvetlerini elbette Milli Şeflerinin bu nutkundan ve aleni müdahalesinden almışlardır.⁴⁹²

Kamuoyunu asıl yönlendiren ve sanıkların daha mahkeme önüne çıkmadan neredeyse kesin suçlu sayılmasına yol açan etken, hükümetin 18 Mayıs tarihli genelgesinden çok, Milli Şef'in 19 Mayıs konuşması olmuştur.⁴⁹³ İnönü'nün nutku yargıyı harekete geçirmesinin yanında, toplumun aydın ve gazeteci kesimini de cesaretlendirmiştir. Falih Rıfkı Atay'ın başını çektiği birçok aydın tarafından Turancıları linç kampanyası başlamıştır.

Atay, nutuktan iki gün sonra Ulus gazetesinde yayınladığı yazısında Nutukla ilgili şu görüşlere yer vermiştir:

Nutukta son kısmın, irinli yara üstüne basan bir neşter gibi, kati, açık, kollamasız bir lisanla meselenin ta üstüne hamle ettiğini görüyoruz. Bu bir tedavi olmuştur. Turancılık ve ırkçılık denen sapıtkanların kimlerden hangi maksatlarla doğduğu,

⁴⁸⁹ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.108.

⁴⁹⁰ Sefercioğlu, a.g.e., s.17.

⁴⁹¹ Darendelioğlu, **Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga**, s.49.

⁴⁹² Müftüoğlu, a.g.e., s.89.

⁴⁹³ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.109.

kimleri, hangi maksatlarla aldatmak istediği ve bilhassa, bu vatanın iç ve dış güvenliği, ilk inkılâp gününden beri kazandığımız hürriyetler aleyhine ne ağır tehdit ve tehlikeler olduğu anlatılmıştır. Bu cereyanlara katılanlardan bir kısmı yabancı propagandaların vasıtası olmuş olabilir, bir kısmı böyle olmayabilir. Fakat hiç tereddüt götürmeyen şey, ırkçılığın ve Turancılığın bu memleketin ve halkının öz menfaatleri aleyhine cinayetler olduğudur. Böyle olmasaydı, gizli cemiyetlere, yeminli komitelere el altından tertiplere lüzum kalır mı idi? Gizli yapmak, bir suçu bilerek istemekten başka ne manaya gelir? Bunlar ilk fırsatta yalnız Büyük Millet Meclisi ve rejimini, Halk Partisi'ni ve prensiplerini ortadan kaldırmaya değil, ırkçılık tasfiyesi ile bu memleketi iç harp kanları içinde boğmaya ve bu halkın evlatlarını sonu gelmez ve ancak yabancıların menfaatine yarar bir dış harbin faciaları içine atmaya karar vermişlerdir. Fesatla dar beyin, bir defa daha birbirini bulmuştur. Milli Şef, yüklü bulutları dağıtmıştır. Nutkunu işittiğimiz saatten beri aydınlık bir havadan ferah nefes almaktayız.⁴⁹⁴

Hüseyin Cahid Yalçın da nutuktan bir gün sonra, İnönü'nün nutkunun İkinci Dünya Savaşı yıllarında toplumun kafasını karıştıran birçok meseleyi açıklığa kavuşturduğunu, Tanin adlı gazetede köşesinden şu şekilde duyurmuştur:

Dünya'nın bugünkü emsalsiz buhranı arasında Türk vatanını selamete çıkarmak için hemen hemen beş seneden beri sarf edilmiş muvaffakiyetli gayretleri baltalamak ister gibi tam şu sırada şahit olduğumuz Irkçılık ve Turancılık meseleleri yüzünden bütün memleketi kaplamış olan sinirlilik ve üzüntü Milli Şefin ruhlara nüfuz edici sözleriyle silinip kalkmış oluyor. Memleket şu dakikada bu sesi dinlemeye muhtaçtı. Henüz bütün mahiyeti ile aydınlatılmamış bir vakanın mevcudiyeti zihinlerde müphem ve bittabi mübalağa telakkilerle yol açmak imkânını verirken Milli Şefin tam vaktinde yetişen ihtar ve irşadı düşmanların umdukları karışıklık ve ayrılığın önünü aldı. Nutku dinleyen gençlerin sık sık alkışladığı ve en canlı noktaları derhal fark ve temyiz etmekteki isabetleri Türk gençliğinin kalbindeki vatan aşkının ve Şefe hürmet ve itaat hissini canlılığına en belîğ bir delil teşkil ediyordu.⁴⁹⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Alman yanlısı faşist yayınlarda bulunduğu için birçok kez ihtar alan Nadir Nadi bile Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde nutkun manevi anlamını şu cümlelerle açıklamıştır:

Nutkun manevi manasına gelince, bu, milli rejimimizin millet adına yapılmış ateşli ve harikulade bir müdafaasıdır ki bu sözlerde Atatürk gençliği, kendi öz duygularının en samimi bir ifadesini bulmuştur. Canlı ve yaşayan rejimler, ne kadar ufak ve ehemmiyetsiz olursa olsun her aksayış karşısında hassasiyet gösterirler. Bu hassasiyet ne kadar kuvvetli olursa, milli varlık şuuru da cemiyette o kadar kökleşmiş demektir. Canlılığı ve yaşama kudreti zayıflayan rejimlerdir ki zaman zaman kendi bütünlüklerini belli etmek ihtiyacını yüreklerinde duyamaz ve bunu açığa vuramazlar. Bu itibarla Milli Şef İsmet İnönü'nü dün 19 Mayıs

⁴⁹⁴ Falih Rıfkı Atay, "Cumhurreisimizin Nutku", Ulus, 21 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.28.

⁴⁹⁵ Hüseyin Cahid Yalçın, "Milli Şefin Gençliğe Hitabesi", Tanin, 20 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.59.

Stadyumunda çalgın tezahürlerle alkışlayan gençlik, onun ağzından Türk vicdanının gür ve temiz sesini dinlediğine emin bulunuyordu.⁴⁹⁶

Bu nutuk Türkçülerin İnönü'ye olan nefretlerinin başlamasına sebebiyet vermiştir. Bundan önce dış politikasını her ne kadar benimsemeseler de neticede ülkenin cumhurbaşkanı olması ve Kurtuluş mücadelesinin simge isimlerinden birisi olması münasebetiyle İnönü'ye karşı tavır ve söylemleri yumuşak ve nazik olmuştur. Zaten Türkçülerin nefret besledikleri ve hatta İnönü'yü de kendi ağına çektiği için suçladıkları isim Hasan Ali Yücel olmuştur.

Nihal Atsız beraatından hemen sonra çeşitli dergilerde yayınlamış olduğu birkaç makalesinde de bu durumu açıkça belirtmiştir. Altın Işık adlı dergide yayınladığı makalesinde Hasan Ali Yücel'in Yüce Divan'da yargılanması gerektiğini şu cümlelerle izah etmiştir:

Maarif Vekâleti'ndeki sekiz yıllık icraatlarıyla umumun nefretini üzerine çeken bu adam gazete tenkitleriyle, mizahi hücumlarla ve kuşa çevrilmekle yaptıklarının hesabını vermiş sayılmaz. Gizli veya açık ikazlara aldırış etmeden yaptığı keyfi icraat için, sicilli komünistleri maarifin yüksek mevkilerine getirirken milliyetçileri vazifelerinden uzaklaştırdığı için, hatta İçişleri Bakanı'nın son konan mahut 'Yurt ve Dünya' dergisini bu milletin parasıyla satın alıp himaye ettiği ve en haince maksatlarla çıkan bu dergiyi lise kütüphanelerine soktuğu için Hasan Ali Divan-ı Ali'de hesap vermelidir.⁴⁹⁷

Hasan Ali Yücel'e olan nefretinden dolayı ona aşağılayıcı biçimde "Sıfır" lakabı takan Atsız, İnönü'yü kışkırtanın Hasan Ali Yücel olduğunu Kür Şad adlı dergide yayınladığı makalesinde şöyle özetlemektedir:

3 Mayıs 1944 nümayişini devlet reisine bir Nazi İhtilali şeklinde anlatanların başında 'Sıfır' vardır. Çünkü Çankaya Köşkü'nün davetsiz misafiri olduğu gibi polis tahkikatı yapıldığı sırada Ankara Valiliği'ne ve Emniyet Müdürlüğü'ne gelerek tahkikatla ilgilenen, hatta bazı sanıklara sorgu bile soran yine odur. Usul ve kanuna göre polis tahkikatı gizli yapılır. Ona kimse karışamaz. Böyle olduğu halde Sıfır bu işlere karıştı ve merhum cumhurbaşkanı başyaveri Celal'in bizzat Orhan Şaik'e söylediği gibi cumhurbaşkanını iğfal etti. Falih Rıfkı ve Ankara Valisi Nevzat da tabii, kendisini desteklediler. İşte bu şartlar dâhilinde 1944 nutkunu verdi ve 3 Mayıs nümayişini adeta devlet rejimini değiştirmeye matuf bir hareket olarak vasıflandırdı.⁴⁹⁸

⁴⁹⁶ Nadir Nadi, "Türk Milletinin Sesi", Cumhuriyet, 19 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.202.

⁴⁹⁷ Hüseyin Nihal Atsız, "Hasan Ali Hesap Vermelidir", Altın Işık, 1947, S.:5, **Makaleler II**, s.179.

⁴⁹⁸ Hüseyin Nihal Atsız, "Sıfıra Cevap", Kür Şad, 1947, S.: 4, **Makaleler II**, s.193.

Atsız, İnönü'yü memleketteki sol tehlikenin farkına varamamakla suçlamıştır. Bir makalesinde de bu durumu şöyle açıklamıştır:

Memleket için tehlike olarak yalnızca sağ (yani dincileri gösteren), başbakanlığı zamanında komünizmden hüküm giymiş sicillilere 'Kadro' dergisini çıkartıp ilk başmakaleyi de bizzat yazan, Cumhurbaşkanlığı sırasında sık sık ziyaret ettiği konservatuarda, ne mal olduğu daha o zamandan bilinen Sabahattin Ali'yi okşayan, Hasan Ali'yi yıllarca milli eğitimin başında tutan Tonguç Baba'ya komünist yatağı Köy Enstitüleri'ni kurduran İsmet İnönü, komünizmin ve onun maskesi olan sosyalizmin Türkiye için ne büyük bir tehlike olduğunu anlayamamıştır.⁴⁹⁹

Türkçülerin İnönü'ye karşı takındıkları sert tutumun ardında yatan sebep, İnönü'nün Hasan Ali Yücel-Falih Rıfki Atay-Nevzat Tandoğan üçlüsünün etkisinde kalması olmuştur. Daha sonra görecekt oldukları muamele ve işkenceler bu nefreti daha da arttırmıştır. Hatta sonraki yıllarda "Z vitamini" ismiyle İnönü başta olmak üzere tüm ekibini yeren bir hiciv romanı kaleme almıştır. Amerika'dan ithal edilen Z vitaminleri sayesinde kendisinin ve ekibinin ömrünü uzatan İnönü'nün 1999 yılına gelindiğinde hala cumhurbaşkanı olduğunu, başbakanının Hasan Ali Yücel olduğu ve hükümetin hala Türkçülere karşı katı bir tutum izlediğini alaycı bir dille anlattığı romanı⁵⁰⁰, Türkçüler nazarında ironik tebessümlerle karşılanmıştır.

Açık mektuplarla başlayıp hakaret davası ile devam eden Türkçülük cereyanının ve toplumun hatırı sayılır katmanlarından destek gören Türkçü fikir adamlarının, 1944 yılının yazında görmüş olacakları insanlık dışı muamelenin sebebi doğrudan olmasa da dolaylı bir biçimde İsmet İnönü'dür. Özellikle 19 Mayıs'ta vermiş olduğu nutuk, Türkçülerin hükümet darbesi cenderesinin içine atılmasını kolaylaştırmıştır.

3.1.3. Irkçılık-Turancılığa Karşı Yazılar ve Irkçılık-Turancılık Kitabı

Dış politika eksenli girişilen Irkçı-Turancı avı, İsmet İnönü'nün 19 Mayıs'ta vermiş olduğu nutuk ile beraber, aydın ve gazeteci kesimlerde bir yarışa sebep oldu. Bu konuşmanın ardından basında ırkçılığı Turancılığı sert dille eleştiren yazılar yayınlandı.⁵⁰¹ Irkçılık-Turancılık adı konulan soruşturmanın henüz iddianamesi hazırlanmadan, gazeteciler arasında Irkçı ve Turancıları linç etme yarışı başladı.

⁴⁹⁹ Hüseyin Nihal Atsız, "İşin Başı", Ötüken, 1972, S.:99, **Makaleler II**, s.276.

⁵⁰⁰ Hüseyin Nihal Atsız, **Dalkavuklar Gecesi-Z Vitamini**, 2.Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1997, s.85.

⁵⁰¹ Demirel, **Tek Partinin İktidarı: Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, s.306.

3 Mayıs 1944'den sonraki günlerde gazeteler de hemen faaliyete geçirilmiş, yazıları ve haberleri ile kamuoyunu yanıltmaya yöneltilmişlerdi. 7 Mayıs'ta başlayan bu kampanyanın öncüsü, kuşkusuz, üst üste 11 yazı yayımlayan Falih Rıfki Atay'dı. Onu, 8 yazı ile Hüseyin Cahid Yalçın, 5'er yazı ile Necmettin Sadak ve Asım Us, 4'er yazı ile M. Zekeriya Sertel ve Nadir Nadi, 3'er yazı ile Hakkı Nezih Beller, Ethem İzzet Benice, Ahmet Emin Yalman, 2 yazı ile Tahsin Banguoğlu, 1'er yazı ile Yavuz Abadan, Selahattin Batu, Nasuhi Baydar, Burhan Belge, Cemil Bilsel, Emin Erişirgil, M. Faruk Görtunca, Refik Halit Karay, Peyami Safa, Reşat Şemseddin Sirer, Nurettin Artam, Ahmet Kutsi Tecer, Bedrettin Tuncel ve Kemal Turan izliyordu. Ayrıca Tasviri Efkâr imzalı 4, Ülkü imzalı 2 ve Yeni Sabah imzalı 1 yazı yayımlanmıştı. Anılan bu yazılar, Maarif Vekilliği'nin resmi yayını ve Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları dizisinin 4 numaralı kitabı olarak çıkartılan "İrkçılık-Turancılık" adlı kitapta toplanmıştır.⁵⁰² Maarif Vekili Hasan Ali Yücel tarafından sanki bir vazife imiş gibi, bir araya toplanıp yayımlanan milliyetçilik düşmanı makaleler, İnönü'nün vermiş olduğu nutkun tesiriyle yazılmış ve yayımlanmışlardır.⁵⁰³

Resmi görüşü en yetkili ağızdan dile getiren İnönü'nün söylevi Türk basınında olumlu karşılandı; başyazıların çoğunda, sanıklar tarafından yürütüldüğü söylenen faaliyetler kınanırken İnönü'nün konuşmasına gönderme yapılıyordu. CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal, parti örgütüne gönderdiği bir genelgede, daha yumuşak bir dil kullanarak da olsa, İnönü ile aynı görüşleri dile getirdi.⁵⁰⁴

CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal'ın İrkçılık-Turancılık meselesi dolayısıyla parti teşkilatına yaptığı tamimin bir bölümünde şu ifadeler yer almaktadır:

Tahrikçilerin maksatları her ne olursa olsun, birtakım okul çocuklarının siyaset yapmaya kalkışıp sokak politikacılığına düşmeleri bizim milletimize asla yakışır işlerden değildir. Başka milletler tarihlerinde de yapılan bu tür gösterişlerin iyi neticeler vermiş olduklarına kimse örnek gösteremez. Kötü sonuçlar verdiğinin örnekleri ise pek çoktur. Çok eskileri araştırmaya hacet yok, komşu milletlerin geçen birkaç yıllık tarihlerinde, bu gibi gençlik hareketleri şeklinde başlayan veya öyle gösterilmek istenen hareketlerin bu memleketleri ne kadar acıklı durumlara sürüklemiş olduğunu görüp durmaktayız. Bu gibi taşkınlıklar başlangıçlarında yabancı ellerin tahriki ile yapılmamış olsalar bile, bünyeleri milli birliği bozacak

⁵⁰² Sefercioğlu, a.g.e., s.16.

⁵⁰³ Müftüoğlu, a.g.e., s.89.

⁵⁰⁴ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.108-109.

mahiyette olduğundan yabancı tahrikçiler bunları kendi menfaatlerine doğru sürüklemekte asla geç kalmazlar.⁵⁰⁵

Maarif Vekâleti'nin bir genelgesiyle, 19 Mayıs nutkunun, 1944-1945 öğretim yılının başlangıcında öğrenci kitesine tekrar duyurulması ve ders konuları arasına dâhil edilmesi istendi.⁵⁰⁶

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Maarif teşkilatına yapmış olduğu Milli Şef ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944 Gençlik ve Spor Bayramı günü söylediklerini konu alan tamimde, 1944-1945 öğretim döneminde her düzey programda İrkçılık-Turancılığa dair konuların işleneceğinin geçtiği bölüm şöyledir:

Yolumuz, Türk vatanını en güzel, en ileri vatan haline getirme yoludur. Bu ülkünün her Türk çocuğu tarafından iyice benimsenmesi için gerekli her türlü telkin ve öğretim yapılacak ve bu maksatla Milli Şef İnönü'nün nutku üzerinde her derecedeki okullarımızda aşağıda yazılı şekillerde çalışılacaktır.

1944-1945 ders yılının ilk gününde bu nutuk; ilkokulların son iki sınıflarında öğrencilere okunup anlatılacaktır; ortaokullarla liselerin; öğretmen okullarının, teknik eğitim kurumlarının ve köy enstitülerinin bütün sınıflarında okunacak, izah edilecektir; yüksekokullarla yüksek teknik kurumlarının, üniversitenin, fakültelerin, köy enstitüsü yüksek kısmının açılış dersinde okunacak ve bu derslere konu olacaktır.

İlkokullarla, ortaokullarda ve diğer bu derecedeki okulların yurt bilgisi derslerinde, lise ve bu derecedeki okulların sosyoloji, tarih ve inkılâp tarihi derslerinde öğretim, nutukta yazılı esaslara göre yapılacak; metnin muhtelif parçaları üstünde durulacak, öğrencilere nutuktaki fikirler etrafında vazifeler yazdırılacaktır. Yükseköğretim kurumlarında, ahlak, sosyoloji vs. gibi cemiyete ait derslerle Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi dersleri profesörleri bu nutkun ruhuna göre halkın rahatça okuyabileceği broşürler yazıp, basılmak üzere resmi yollardan Vekilliğimize göndereceklerdir. Ders yılının sonunda yapılan Üniversite haftalarında ve ders yılı içinde verilecek konferanslarda nutkun konularına önemli yerler ayrılacaktır.⁵⁰⁷

İçerisinde; Milli Şef İsmet İnönü'nün 19 Mayıs nutkunu, Başvekil Şükrü Saraçoğlu'nun bütçe müzakereleri dolayısıyla Büyük Millet Meclisi'nde yapmış olduğu konuşmanın İrkçılık-Turancılık ile ilgili olan kısımlarını, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in 19 Mayıs nutkunu, Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Maarif bütçesinin müzakeresi dolayısıyla Büyük Millet Meclisi'nde yapmış olduğu konuşmanın İrkçılık-Turancılık ile ilgili olan kısımlarını, Maarifçilerin Milli Şef'e arizalarını, Maarif vekili Hasan Ali Yücel'in 4 Nisan 1944 tarihinde Maarif Teşkilatına yaptıkları tamimi, CHP Genel Sekreteri Memduh Şevket Esendal'ın parti teşkilatlarına yaptıkları tamimi ve dönemin

⁵⁰⁵ **İrkçılık-Turancılık**, s.17-18.

⁵⁰⁶ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.109.

⁵⁰⁷ **İrkçılık-Turancılık**, s.23-24.

önemli aydınları tarafından gazete köşelerinde yayınlanan 71 makaleyi bulunduran “İrkçılık-Turancılık” kitabı öğretim kurumlarında ders kitabı olarak okutuldu.

İrkçi-Turancıları linç kampanyasının baş aktörü Falih Rıfki Atay olmuştur. Üslup itibariyle en sert yazılar onun kaleminden çıkmıştır. Olayların başlangıcını özetleyiş tarzı bu durumu ispatlar niteliktedir:

Vakayı herkes biliyor: İstanbul’da bulunan bir öğretmen, Ankara’da bulunan bir öğretmene ‘vatan haini’ diye hakaret etmiştir. Hakarete uğrayan vatandaş mahkemeye giderek adalet istemiştir. Zabıta tahkikatı ile meydana çıktığına göre, birkaç tahrikçi, bir avuç genci aldatarak, mahkemenin içinde ve dışında, tertipli nümayişlerde bulunmuşlar, akıllarınca davayı tedhiş etmek, hâkimi ve hükümeti tesir altına almak yeltenişinde bulunmuşlardır. Suçlular sorguya çekilmiş, aldatılmış olanlar serbest bırakılmıştır. Olup biten bundan ibaret!⁵⁰⁸

Göstericilerin birçoğunun aldatıldığı tezi, gözaltına alınan Türkçülere verilen toplumsal desteğin kesilmesi için mühimdi. Böylelikle Türkçüler yalnız kalmış oluyordu.

Atay bir yazısında, milliyetçiliğin CHP ilkeleri arasında yer alıp açıklandığını ve ayrıca yeni bir tanım yapılmasına gerek olmadığını şu ifadelerle dile getirmiştir:

Cumhuriyet kanunları, ne Gardistlik tethişçiliğine, ne de Troçkistlik anarşisine, bu memleketin başına bela getirmek fırsatını vermeyecektir. Gardistler ve Troçkistler, başka yerlerde olduğu gibi, bizde de hak görünürüne sığınmakta, altı okun bir veya ikisini mızrak boyu sivrilterek, göz boyuma yolunu tutmaktadırlar. CHP’nin prensipleri, milliyetçiliği, vatancılığı, halkçılığı ve devletçiliği, hiç kimsenin tezvirli tefsirlerde bulunmasına ihtiyaç göstermeyecek bir vuzuh ile tarif edilmiştir.⁵⁰⁹

Atay, İrkçılık ve Turancılığın ülkenin başına gelebilecek en tesirli iç ve dış tehlike olduğunu şu cümlelerle özetlemiştir:

Türkiye’yi içinden dağıtıp tahrip etmek için gökten bir bela ismarlansa, ırkçılıktan beteri inemez. Türkiye’yi dışından, can düşmanları ile çevirtmek için ikinci bir bela ismarlansa, İslam ittihatçılığı ham hayalinin yerine Turancılık ütopyasını geçirmekten alası bulunamaz.⁵¹⁰

Eleştirilerinde anayasa ve ilkelerini sıklıkla dile getirip argüman olarak kullanan Atay, İrkçılık ve Turancılığın hem anayasaya hem CHP’nin ilkelerine aykırı olduğunu şu cümlelerle ifade etmiştir: “İrkçılık ve Turancılık, Anayasa prensiplerinin zıddıdır. İrkçi

⁵⁰⁸ Falih Rıfki Atay, “Nizam Düşmanlığı Yaptırmayız”, Ulus, 7 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, s.31.

⁵⁰⁹ Atay, a.g.m., s.31-32.

⁵¹⁰ Falih Rıfki Atay, “İrkçılık ve Turancılık”, Ulus, 9 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, s.36.

ve Turancı, CHP'den olamaz. Irkçılar ve Turancılar, milli birliğin ve Türkiye emniyetinin tehlikesidirler. Biz Türkiye Türkçüsü ve Türkiye istiklalcisiyiz.”⁵¹¹ Anayasaya ve CHP'ye karşı bir hareket devlete karşı bir hareket olacağından, Türkçülerin hükümet darbesi suçu ile yargılanmalarına bu şekilde zemin hazırlanmıştır.

Bir başka yazısında Atay, Türkçülerin, milliyetçiliğin dozajını kaçırıp faşizme kaydıklarını şu şekilde ifade etmiştir:

Ankara'daki hadise, hemen bütün yurt gazetelerini uyandırmıştır. Hakları var. Bizim –biraz sağdırlar ama ne çıkar, koyu milliyetçidirler!- diye sütunlarımızda, konferans salonlarımızda yer verdiğimiz, yayın ve toplantı vasıtalarımızdan faydalanmalarını hoş gördüğümüz sözde bir fikir hareketi üstüne artık tam bir teşhis koymuş bulunuyoruz. Bu, iyi niyetleri, milli denen her şeye derinden bağlılığı gafil avlamaya, alttan alta anayasa nizamını yıkmaya çalışan, içerde bir faşist diktatoryası kurmaya ve ham hayaller uğruna, bu memleketi dışarıda bin türlü sergüzeştçiliğe alet etmeye savaşan, kökleri dal budakları ile Romanya'daki Gardistlikten farksız, fırsat gözleyici bir teşkilatlanmadır.⁵¹²

Atay, Türkçülere reva görülen muamelenin Türkçülüğü zayıflatacağına dair oluşan kanaatleri önlemek adına da şu ifadeleri kullanmıştır:

Sağ adı altında koyu Türkçülüğü suçlayarak, kendi milliyetçilik davamızı da zayıflatmış olmaz mıyız? Hayır, bilakis kuvvetlendirmiş oluruz. Biz Osmanlı saltanatının Arnavutçuluğu, Ermeniciliği, Rumculuğu arasında Türkçü idik. Bu devleti, saltanat topraklarının Türk parçaları üstünde kurulmuştur ve adına Türkiye denmiştir. Türkiye Türkleri, Anayasa'ya ve Cumhuriyet Halk Partisinin temel prensiplerine göre nasyonalist- milliyetçidirler. Ne Turancı, ne de ırkçıdırlar. Turancılık, dış politika bakımından, müstakil Türkiye'nin nasıl başlıca tehlikelerinden biri ise, ırkçılık, iç politika bakımından 'bir ve bütün Türkiye'nin parçalanmasından, azalıp dağılmasından başka hiçbir işe yaramaz. Biz göğüsler dolusu bir gurur ile Türk ve garp lügatlerindeki ilmi manasıyla milliyetçiyiz. Hiçbir yalan icat etmek ihtiyacında değiliz.⁵¹³

Hüseyin Cahit Yalçın da ırkçılığın Türkiye'de takip edilmesinin zararlarını şu şekilde ifade etmiştir:

Nazilerin Almanya'da tatbik ettikleri ırkçılık ancak siyasi bazı hedeflere varmak için kullandıkları siyasi bir silahtır ki onu ciddiye almak gafletlerin ve hataların en müthişini teşkil eder. Irkçılık ve Türkiye'de takip edilecek gaye ancak Türkiye'yi yıkmaktan ve parçalamaktan ibaret olur. Türkiye Cumhuriyeti için hariçte tehlikeler yaratmak memleketi felaketli harplere sürüklemek için Turancılıktan iyi bir yem olamaz. Gözlerini gökyüzüne dikmiş müneccimlerin ayakları altındaki çukurları görmedikleri pek vakidir. Turancılık emellerinin zevkine kapılarak yola

⁵¹¹ Atay, a.g.m., s.38.

⁵¹² Falih Rıfkı Atay, “Biz Tek Bir Cepheyiz”, Ulus, 13 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, s.41.

⁵¹³ Falih Rıfkı Atay, “Hak Görünüründe Bir Kaygı”, Ulus, 18 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, s.49.

çıkış zavallıların da ellerindeki vatani muhafaza edemez bir hale düşmeleri beklemek iktiza eder.⁵¹⁴

Tahsin Banguoğlu yazılarında Turancılığın ütopyik ve zararlı bir macera olduğunu işlemiştir. Türk gençliğinin bu gerçeği görmesi gerektiğini ve de gördüğünü şu cümlelerle ifade etmiştir:

Nihayet Türk gençliğini dışarıdan beslenen bir cins sağcı fikirlere doğru da sürüklemek istemişlerdir. Bunlar ırkçılık yalanına Turancılık ütopyasının kaftanını giydirecek onu Türk gençliğine sürmek istemişlerdir. Eskiden beri zayıf milletlere hükmetmek ve insanlar arasında kinleri körüklemek için kullanılmış olan bu ırkçılığı ve bizim millet davamızla hiçbir münasebeti olmayıp ancak bazı şaşkınlık ve maceracılar tarafından güdülen bu Turancılığı Türk gençliği hiçbir zaman kendi sağ düşüncesinin sınırlarına yaklaştırmamıştır. Bu fikirlerin bizi, içeride kendimizi parçalamaya ve dışarıda kendi gücümüzü maceralar peşinde harcamaya götüreceğini her zaman sezmiştir. Ancak son hadiseler Türk gençliğine bu hakikati daha yakından göstermiş ve öğretmiştir. Türk gençliği böyle asılsız ideolojilerle ayaklandırılmış milletlerin günümüzde uğradıkları felaketleri de gözleri ile görmektedir.⁵¹⁵

1944 yılının Mayıs ve Haziran aylarında, gazetelerde köşeye sahip birçok aydın, gençlerin Irkçı-Turancı diye nitelendirilen kişilerin peşinden ayrılmaları için çok yoğun çabalar sarf etmiştir. Emin Erişirgil de bir yazısında gençliği şu cümlelerle uyarmıştır:

Türk gençliği ‘milliyetçiyim!’ diye önlerine çıkanların hal ve hareketlerine, düşünüşlerine bakarak onların gerçekten böyle olup olmadıklarını ve kendilerini aldatıp aldatmadıklarını araştırmalıdır. Böyle araştırmaları yaptıkları zaman, başka milletler ideolojilerini silah olarak kullanmak suretiyle insanlarımızı ve ülkelerimize fena kasıta bulunanları derhal ayırt edebilirler. Irkçı geçinenler, bu kelimeye bir de Turancılığı ilave ediyorlar. Tarifi bile kabil olmayan bu sözü ileri sürenler eğer bir yabancı siyasetin aleti değilse, ya dünyadan haberleri olmayan biçarelerdir yahut da delidirler. Bu memleket gençliğinin deliyi ve aletleri derhal fark edebileceğinden de şüphe edilemez.⁵¹⁶

Ethem İzzet Benice, Kemalist milliyetçilik anlayışının sınırlarını çizerek Irkçılık ve Turancılığın bu sınırlar içinde yer almadığını şu şekilde ifade etmiştir:

Biz Türkiye Türkleriyiz. Bu sınırların içinde Türkçüyüz. Türk Cumhuriyetinin çocukları ve mili Türk devletinin vatandaşlarıyız. Kemalist rejiminin milliyetçiliğe çizdiği ölçü ve hudut içinde de milliyetçiyiz. Davanın bu cephesinde hiçbir tereddüdün yeri yoktur. Sakat olan, hatalı olan, cinayet ve hıyanet olan; Türkçülüğü: milli hudutlar dışına taşımak istemek, ecnebi hırsalara fırsat

⁵¹⁴ Hüseyin Cahid Yalçın, “Türkçülük ve Irkçılık Namına Yapılan Tahrikler”, Biz ve Dünya, 22 Mayıs 1944, **Irkçılık-Turancılık**, s.74.

⁵¹⁵ Tahsin Banguoğlu, “Türk Gençliğinin Tek Cephesi”, Ülkü, 16 Mayıs 1944, **Irkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.84.

⁵¹⁶ Emin Erişirgil, “Bizim Milliyetçiliğimiz”, Ülkü, 1 Haziran 1944, **Irkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.90.

vermeştir. Türkiye hudutları dışında Türkçülük davası aramak ise iki şeyle olur: Osmanlı İmparatorluğunu yıkan amillerinden biri Turancılık mefkûresini hortlatmaktır. Nasyonal sosyalizme kapılmak veya onun emrine vazifelenmek ki bu da Türkiye Cumhuriyetinin ve Kemalist rejimin hayat ve bekasına karşı düpedüz hıyanet ve hıyanette bulunmaktan başka bir şey değildir ve hele Turancılık...⁵¹⁷

Yazılarda işlenen bir başka konu da gözaltına alınan Türkçülerin sistemli bir teşkilat kurmaları ve bu teşkilat gücünü kullanarak hükümeti düşürme amaçlarıdır. Feridun Osman Menteşeoğlu da bu konuyu yazısında şu şekilde işlemiştir:

İstanbul'da bazı kimseler ırkçılık ve Turancılık gayeleri güdüp gizli teşkilat yapmışlar, cemiyetler kurmuşlardır. Ve adli merciler bu fesat tertiplerine el koymuşlardır. İsmet İnönü, saatli bombalar gibi sırası gelince patlamak üzere ve ölüm sızıntıları halinde damarlarımıza girmek isteyen bu sinsî cereyanı, milletin temiz hasletlerinden emin bir devlet reisi sıfatıyla, tereddütsüzce açığa vurmaktan asla çekinmeyerek tarihi bir rolünü daha kahramanca yerine getirdi. Bugün hepimiz tehlikeyi onun ağzından dinlemiş ve vazifelerimizi öğrenmiş bulunuyoruz. Hakikat acıdır; ırkçılık-Turancılık gibi Türk Cumhuriyetini darmadağın edebilir siyasete bazı vatandaşlar kandırılmış, milletin istikbalî ellerine verilen öğretmenlerden bazıları ise çocuklarımıza bu kötü akideyi aşlamaya çalışmak cinayetini göstermiştir.⁵¹⁸

Necmeddin Sadak, gençlere aşılana İrkçı-Turancı fikirlerin bu kadar kolay yayılmasının sebebini ilimden çok duyguya dayanmasına bağlamaktadır. Gençliğin korunmasının gerektiğini ve bunun yollarını anlattığı yazısında şu cümleleri kullanmıştır:

İslamcılık, Turancılık, ırkçılık gibi fikirlerin ilme, tarihe, coğrafyaya, siyasete aykırı olmaları bunların kolaylıkla inan kaynağı haline gelmelerine engel değildir. Çünkü bu ülkelerde ilmi düşünceye uymayan noktalar, ruhu kavrayan kuvvetli duygu cazibesi yanında kendiliğinden silinir, duygu düşünceye hâkimdir. Bir mümin, inandığı akidenin iki kere iki dört eder gibi yanlış olduğunun ispat edilmesine tahammül edemez. Mukaddesin bu sırrı, el sürülmez, dil uzatılmaz olmasındadır. Bunun içindir ki bir kısım gençlik arasında görülen bu yarı-din siyaset inanlarının yavaş yavaş ruhlarda yer etmesine engel olmalıdır. Sağ, sol cereyanlara karşı savaşmanın iki yolu olsa gereklidir. Biri, gençliği, din ve millet rengine bulanmış, yerli malı gibi görünen, fakat gerçekte dışarıdan gelme ve hazır yapma propagandalara karşı uyanık tutmak, bütün dünya tarihinin geniş hürriyetlere doğru geliştiği bir devirde, ilmin tenkidine dayanmayan bu köhne prensiplerin, nihayet hürriyetsizliğe müncer olarak insani insanlıktan çıkardığını, milletleri felakete sürüklediğini en derin duyguları okşamak için ileri sürülen prensiplerin en tehlikeli politika propagandasını gizlediklerini anlatmaktadır. Fakat bu kadar yetmez. Gençliğin kafası gibi, ruhunu da boş bırakmamak, ona milli idealler aşlamak gerektir. Bu çetin vazife hem maarife, hem partiye düşüyor. Bu

⁵¹⁷ Ethem İzzet Benice, "Hepimiz Türkçüyüz", Son Telgraf, 27 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.136.

⁵¹⁸ Feridun Osman Menteşeoğlu, "İnönü'nün Gösterdiği İstikbal Yolu", Son Posta, 20 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.147.

milletin kendi yakın tarihinde ve istikbalinde, yabancı mallara muhtaç bırakmayan, onlarla boy ölçüşerek kudrette, nesillere yetecek idealleri vardır.⁵¹⁹

İrkçılık ve Turancılığa karşı yazılar, Türkçüleri toplum nazarında linç etme kampanyası işlevi görmeyen yanı sıra, Milli Şef İsmet İnönü'yü de olayların iç yüzünü görebilen karizmatik bir devlet adamı şeklinde lanse etmiştir. Birçok gazeteci ve aydın bu yazılarında İnönü'yü övme yarışına girmiştir. Bunların arasında Türk solunun önemli isimlerinden ve bir dönem İsmet İnönü'yü çok ağır bir dille eleştiren Zekeriya Sertel de vardır. Sertel'in bir yazısında şu cümleler geçmektedir:

Bir müddetten beri efkârı işgal eden ırkçı ve Turancıların tahrikâtı, gizli faaliyetleri ve maksatları etrafında tam manasıyla belirlemiş bir kanaat yoktu. Senelerden beri milliyetçilik maskesi altında kendilerine sempati toplamaya, gizli faaliyetlerini ve hakiki maksatlarını saklamak hususunda hükümet teşkilatını aldatmaya muvaffak olmuşlardı. Halkevleri kürsülerine, gazetelerin sütunların kadar nüfuz ederek faaliyetlerine devam edebilmiş oldukları için bu defa da kendilerine sempati duyanlar bunların gizli maksatlarla ve milli gayelerimize muhalif harekette bulduklarına inanmak istemiyorlardı. Nasıl evvelce 'sağ da olsalar, yine bizlerdendir' düşüncesiyle bunlara karşı müsamaha gösterilmişse, bu defa da, 'bu çoluk çocuktan zarar gelmez. Bunlardan devlet ve millet aleyhine büyük bir zarar gelmez' yolunda mütalaa yürütenler görülüyordu. Cumhuriyet Reisimiz İnönü, 19 Mayıs Bayramı münasebetiyle gençliğe hitaben verdikleri demeçte, mütehassıs bir doktor gibi hastalığı teşhis etmiş, vahametini ve tehlikelerini anlatmış ve tedavi usullerini göstermiştir.⁵²⁰

Asım Us gibi gazeteciler, Turancılığın referans olarak gösterdiği bazı kişilerin Kemalist milliyetçiliği kabul edip bu sınırların dışına çıkmadığını dolayısıyla milliyetçiliğin sınırlarını CHP ve Kemalizm'in ilkelerinden başka bir yerde aramanın yersizliğinden bahsetmişlerdir. Us, bir yazısında Ziya Gökalp'ten hareketle şu sonuçlara varmıştır:

Ziya Gökalp daha kendisi hayatta iken geçen Umumi Harbin kargaşalıkları arasında neşrettiği bu Turancılık fikrini terk etmiş, CHP yoluna girmiştir. Türk milletinin vatanını milli hudutlarla sınırlandırmak esasını kabul etmiştir. Sonra yirmi sene müddetle memleketimizde Türkçülük cereyanı için herkesin bildiği şekilde faaliyette bulunmuş olan Türk Ocaklarının yasasında Türk milliyeti şöyle tarif edilmişti: 'Türk harsen Türk olandır, ırkı itibarıyla değil.' Türk Ocaklarının azaları arasında isimleri bizce malum olan şahsiyetler vardı ki bunlar cedleri yani ırk itibarıyla Türk değildiler. Fakat terbiyeleri hisleri maneviyatları itibarıyla Türk oldukları için Türk Ocağı bunları kendi hareketinin dışında bırakmayı asla düşünmedi ve zamanın vücuda getirdiği her nevi buhranlar ve felaketler arasında

⁵¹⁹ Necmeddin Sadak, "Gençliği Koruyalım", Akşam, 17 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.159.

⁵²⁰ Zekeriya Sertel, "Cumhuriyetimizin Gençliğe Hitabesi Hakkında", Tan, 21 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.164.

da ırken Türk olmayan bu vatandaşlardan dolayı Ocak ve onun ruhu hiçbir nedamet duymamıştır.⁵²¹

Yargılamaların sonunda Nazi Almanya'sı ile bağlantılı gizli bir darbe teşkilatlanmasına ulaşılamasa da daha yargılama yapılmadan, neredeyse tüm gazetecilerin yazılarında böyle bir teşkilatlanmanın olduğu havası estirildi. Önde gelen Turancılar, sivil darbenin elebaşları olarak topluma sunuldu. Us da başka bir makalesinde bu görüşleri şu cümleleriyle paylaşmıştır:

Gizli Turan cemiyetinin elebaşlarından olan fesatçılar alttan alta cumhuriyet rejimine suikast hazırlarken memleketin saf ve masum kütlelerini aldatmak için milliyetçi bir cumhuriyetçi kıyafetine girmişlerdi. Güya memlekette bir komünist tehlikesi varmış da hükümet vazifesini yapamıyormuş ve onun yapamadığı bu işi Nihal Atsızlar, Reha Oğuzlar, Zeki Velidiler sadece hamiyet sevkî ile yapmaya girişiyorlarmış.⁵²²

Başvekile açık mektuplar ve ardından Sabahattin Ali-Nihal Atsız davası ile süregelen olaylar zinciri sonunda bir anda topun ağzına gelen dönemin Türkçüleri, savcı ve hâkimlerin karşısına çıkana kadar birçok organda yargılanmışlardır. Bu yargılamaların ilkinin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, ikincisini Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, üçüncüsünü CHP'nin hatırı sayılır kurmayları yaparken son yargılamaları da bu kişilerden ve devlet ahalisinden güç alan gazeteciler yapmıştır.

3.2. Türkçülere Yapılan İşkenceler

3.2.1. Alınmak İstenen İfadeler

Ankara'daki gösterilerin darbe teşebbüsü gibi algılanmasına yol açacak havayı yaratan Ankara Valisi Nevzat Tandoğan, durumun ciddiyetini Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye inandıran Maarif Vekili Hasan Ali Yücel ve Türkçülerin toplum nazarında linç edilmesi kampanyasını gazetede köşesinde sürdüren Falih Rıfkı Atay'ın aktif görevleri; memleketin tümündeki faal Türkçülerin, olaylarla ilgisi olsun olmasın, gözaltına alınıp Sıkıyönetim bölgesi olan İstanbul'a gönderilmesiyle son bulmuştu.

⁵²¹ Asım Us, "Türk Milletinin Siyasi 'Amentü'sü", Vakıf, 21 Mayıs 1944, **Irçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1944, s.177-178.

⁵²² Asım Us, "Gizli Turan Cemiyeti Şeklinde Bir Fesat Şebekesi", Vakıf, 25 Mayıs 1944, **Irçılık-Turancılık**, s.185.

İstanbul'da, gözaltılar sürecinde yapılan sorgularda yukarıdaki üçlünün çizmiş olduğu senaryoyu destekler nitelikte ifadeler almak üzere yeni bir ekip ortaya çıkmıştır. Bu ekip; Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Kamuran Çokruh, İstanbul Emniyet Müdürü Ahmet Demir, Emniyet Müdürlüğü Birinci Şube Şefi Sait Koçak ve Yüzbaşı Savcı Kazım Alöç'ten oluşmuştu. Bu ekip yürüttükleri soruşturma ve sorgularda, hükümetin resmi tebliğine ve İnönü'nün nutkuna paralel şekilde kararların verilebilmesi için buna uygun ifade ve itiraflar almak üzerine görevliydi.

İstanbul'da başlatılan ilk soruşturmalar sırasında, gözaltına alınmış, tutuklanmış olan Türkçülere birçok değişik işkenceler uygulandı. O işkenceler, sanık adaylarına, sorgulayanlarca hazırlanmış "ifade" metinlerini imzalatmak için yapılıyordu. O metinlerde, sanık adaylarının İrkçı ve Turancı oldukları, devleti Turancı serüvenlere açık bir yapıya kavuşturmak için hükümet darbesi yapacak gizli bir örgüt kurdukları, bu yolda çalışmak için ant içtikleri, vb. yazılıydı. Bunları sözle de ikrar etmeleri isteniyordu.⁵²³ Yani gerçek dışı hazır ifadeleri kabul ve imza ile sanık adayları, sanık ve hatta sonrasında mahkûm haline geleceklerdi. Ayrıca uzun zamandır cumhurbaşkanının, hükümetin ve basının sürekli açıklamalarıyla toplum nazarında oluşturulmaya çalışılan Türkçülük antipatisi, yargı kararıyla da destekli hale gelecekti.

İrkçılık-Turancılık soruşturmasında gözaltına alınan ve davada sanık olarak yargılanan kişilerden Hikmet Tanyu, olaydan altı yıl sonra yayımladığı eserinde kendilerine karşı neden böyle bir operasyonun yürütüldüğünü şu cümlelerle açıklamıştır:

Sanıklar hakkındaki ithamlar, suç sayılan noktalar 1945 yılını müteakip çok particilik ve hürriyetçilik devrinde tabii görülen fikirlereydi. Aşağıdaki tenkitler dolayısıyla hain ve yalancı şahıslardan sayılıyorduk:

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi)'nin tayin suretiyle doldurulduğu, hür seçim yapılmadığı, meclisin milleti temsil etmediği, tepeden inme emirlerle meziyetsiz adamların kayırıldığı,

Cumhuriyetin lafta, palavrada kaldığı, idare şeklinin halis diktatörlük olduğu, CHP'nin istismar ve istibdatla memleketi idare ettiği, halkın sefalet içerisinde inim inim inlediği, suiistimal, sefahat, israf, rüşvet, iltimas, ihtikâr ve soygunculuğun gittikçe geliştiği,

İnsani hürriyetin boğulduğu, ahlaksızlığın her tarafa sıçrayarak milleti felakete sürüklediği, içtimai adaletin, hakikat mefhumunun dikkate alınmadığı, ilmin oyuncak olarak kullanıldığı,

Milliyetçilik ve Türkçülük hareketlerine tamamen muhalif bir yola sapıldığı, Türkiye'de İslamiyet düşmanlığının alıp yürüdüğü,

⁵²³ Sefercioğlu, a.g.e., s.17-18.

Hükümetlerin seri halinde beceriksizlik gösterdikleri, Netice olarak bu tip idare, fikir ve maneviyat vs. yoksulluğu ile Türk milletinin istikbalinin tehlikeye düşeceği, hürriyet hareketlerine ve çok partililiğe imkan verilmesi gerektiği...⁵²⁴

Tanyu, bu maddeleri sıralarken, kendilerinin yalnızca Ruslara yaranabilmek adına yürütülen bir iç politika sebebiyle ve Kemalist milliyetçiliğin sınırlarında tahrifat yapmalarından dolayı yargılanmadıklarını vurgulamıştır. Aynı zamanda tek parti idaresine birçok yönden muhalif olmalarından dolayı yargılandıklarını ima etmiştir. Irkçı-Turancı olarak nitelendirilen kişilerin yayınlarında tek parti idaresinin demokrat bir idare olmadığına dair birçok eleştirinin bulunması, onların günah keçisi olmalarının en büyük sebebidir. Yalnızca bu sebeple, ağır cezalara tabi tutulamayacaklarından dolayı, hükümete karşı olan eleştirel tavırlarını, rejimeymiş gibi göstermek suretiyle böyle bir operasyona girişilmiştir. Tanyu bu durumu da şu şekilde açıklamıştır:

Yukarıdaki hususati halka tamamen duyurmak lehimize bir sevgi cereyanı yaratacağından ve üstelik anayasaya, Türk Ceza Kanunu (TCK)'na uygun şekilde mahkûm ettiremeyeceklerinden meseleye aşırı kurnazlıkla daha derin bir maksat yüklemek zaruretinde kalmışlardı. 1944 yılında hükümeti merkezden ani bir hareketle kan dökmeden devirmek, Millet Meclisine baskın yapmak ve Irkçılık-Turancılık düşüncelerine uygun yeni bir hükümet kurmak gibi isnatlar; cezaları bir insan ömrünün istiabi bakımından pek dolgun ve aşkın bir irtifaa yükseltiyordu. İşkenceler de bu hadiseler esnasında resmi tebliğlere, hakkımızdaki gizli komplolara uygun ifade almak, arzu ettikleri tanınmış milliyetçi şahsiyetleri suçlandırabilmek için şahit temin etmek, şahsiyet sahibi kimseleri ezme, sindirmek, tamamen tedhiş etmek ve canından, fikrinden, mefkûresinden bezdirmek gibi maksatlarla yapıldı.⁵²⁵

Sorguların yapılması aşamasında etkili olan Ahmet Demir ve Kamuran Çokruh hazır ifadelerin imza edilebilmesi için işkenceler yapıyorken, Savcı Kazım Alöç ise farklı sorgu teknikleriyle Türkçüleri köşeye sıkıştırmaya çalışıyordu. Hazır metinlere imza attırmak noktasında sıkıntı yaşanınca, sorguya alınanların ifadelerini çarpıtmak yolu izlenmeye başlandı. Türkçülerin bir arada olduğu her toplantı, darbe planının aşamaları olarak lanse ettirilmeye çalışıldı. Fakat Türkçülerin mühim bir çoğunluğu işkence pahasına bu ifadelerin altına imza atmadılar. Atanlar ise mahkeme başladığında işkence ve eziyet altında imza attıklarını, ifadelerinin gerçeği yansıtmadığını söylediler.

⁵²⁴ Hikmet Tanyu, **Türkçülük Davası ve Türkiye'de İşkenceler**, Ankara: Altınışık Yayınları, 1950, s.5-6.

⁵²⁵ Tanyu, a.g.e., s.6-7.

Reha Oğuz Türkkan hatıratında, kendisine imza edilmesi için sunulan hazır metni şu cümlelerle yazmıştır:

Bu hileli ifademe göre babamın teşvikiyle, gençleri organize etmeye başlamışım. Bu gençlerle, Irkçı-Turancı gizli bir cemiyet kurmuşum. Ben bu işleri görürken aynı gaye yolunda Nihal Atsız da gizli bir cemiyet kuruyor, talebelerini üye yazdırıyormuş. Onu da, beni de el altından idare eden gizli elebaşılar, babam, Celal Bayar, Prof. Dr. Zeki Velidi Togan ve Dr. Hasan Ferit Cansever imiş. Bunların teşvikiyle gizli cemiyetlerimiz birleştirilmiş. Ara yerde, Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık vs. gibi Anadolucular köprü vazifesi görüyorlarmış. Nihayet bu sene, bütün bu Irkçı-Turancı komiteler son kozumuzu oynamaya karar vermişiz. Evvelce tabancalar üzerine edilen yeminler de zaten her şeye hazır olduğumuzu beyan etmişiz. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın, Dr. Hasan Ferit Cansever'in, Nihal Atsız'ın ve benim de iştirakimizle yaptığımız gizli bir toplantıda komünizmle mücadele maskesi altında gençliği kışkırtmaya ve bir nümayişe başlayıp işi hükümet darbesine çevirmeye karar vermişiz. Hükümeti devirdikten sonra Almanlarla işbirliği yapacak ve Turancılık uğruna Rusya'ya hemen ilanı harp edecekmişiz. Üç buçuk sayfa tutan bu ifade, işe hakikat süsü verecek vesikalarla, tarihlerle ve tırnak içinde makale, polemik ve mektup parçalarıyla doluydu. Akla gelmedik her tanıdığımın ismi de kaydedilmişti. Hiç tanımadığım Celal Bayar ve Ali İhsan Sabis Paşa dâhil.⁵²⁶

Ali İhsan Sabis Paşa, Genelkurmay'ın içindeki Turancı paşalardan olması münasebetiyle bu operasyonun içine dâhil edilmeye çalışılmıştır. Celal Bayar'ı dâhil etme çabası ise düşündürücüdür. Cumhuriyet rejiminin kurucu kadrosu içinde en ağırlıklı sivil figür olan, Kemalist inkılap ideolojisinin ekonomist bir yorumcusu ve uygulamacısı Celal Bayar⁵²⁷,ın Turancı hareketle uzaktan yakından ilişkisi olmadığı halde, bu operasyonun içine dahil edilmeye çalışılması; Irkçı-Turancı soruşturma operasyonunun içinde CHP içindeki muhalif kadronun da bertaraf edilmesi amacını ortaya koymaktadır. Soruşturmanın başlangıç aşamasında güdülen bu amaç, Türkçülerin çetin direnişiyle terk edilmiştir.

Hazır ifadelerin işkenceye rağmen imza edilememesi, sorguları yürütenleri daha farklı stratejilere itmiştir. Bunlardan biri de alınan ifadelerde tahrifat yapmaktır. Türkkan, bu savı destekleyecek şu örneği vermiştir:

Mesela ben, 'Yeni bir dergi çıkarmak imkanlarını araştırmak için arkadaşlarımla o gece toplandık' dediğim halde, sorgu hakimi bunu zabıt katibine 'Kurduğumuz gizli cemiyet mensuplarını o gece gizli bir toplantıya çağırarak yeni bir mecmua

⁵²⁶ Türkkan, **Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri**, C.:2, s.149-150.

⁵²⁷ Tanıl Bora, "Celal Bayar", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, s.546.

planını görüştük' şeklinde dikte ediyordu. Ne zaman 'ülkü ve fikir arkadaşları' tabiri kullansam, bu, zabıtta, 'gizli cemiyet azaları' şekline giriyordu.⁵²⁸

Reha Oğuz Türkkan, bu baskılara ve işkencelere rağmen teslim olmamakta direndiyse de birçok Türkçü, işkenceler neticesinde hazır metinleri imzalamak ve o metinlerde geçenleri sözlü ifade olarak vermek zorunda kalmışlardır. Sorgu görevlileri bunu başardıktan sonra da çapraz sorguya benzer taktikler geliştirip, Türkçülerin birbirlerini ele verdiklerini açıklamak suretiyle direnen Türkçülerin direnişini kırmaya çalışmışlardır.

Ali İhsan Sabis Paşa, Celal Bayar, Reha Oğuz Türkkan'ın babası Halit Ziya Türkkan ve birçok muhalif CHP'liyi soruşturmanın içine çekemeyen sorgu görevlileri, en azından gözaltına alınan kişilerin yargılamasında onları ipe götürecek deliller bulmak derdine düşüp çemberi daraltmışlardı. Hatta itiraf edenlerin suçunun azalacağını etmeyenlerin ise ipe gideceğini ima ederek tutukluları psikolojik bir ikilemin orta yerinde bırakmışlardı.

Türkkan'ın yazdıklarına göre, sorgu görevlileri ikna edebilmek için şu cümleleri sarf etmişlerdir:

Hayal kırıklığına uğramakta haklısın. Bak, hepsi nasıl kabahati senin üzerine deviriverdiler. Hem yalnız düşmanların da değil. Dostların bile, işin içinden sıyrılıp kendilerini temize çıkarmak için sana kandıklarını, kendilerini senin iğfal ettiğini söylediler. Okkanın altına gidersin. Hâlbuki biz sana yardım etmeyi isterdik. Ne de olsa baban mühim bir zat. Hükümette mevki var. Vekillerden dostları var. Sen bizden sayılırsın, yabancı değilsin... Aptal olma! Başkaları kurtuluş yolunu nerde bulmuşsa sen de ondan şaşma. Hukukçusun, söyleyeceğimi iyi anlarsın. Eğer bizimle işbirliği yapmazsan okkanın altına gidersin, çünkü şimdiye kadar aleyhinde çok şahit birikti. Seni elebaşılardan olarak göstermeye mecbur olacağız. İşin içinde hükümet darbesi suçlaması olduğuna göre, bunun ucu idama kadar gidebilir... Hâlbuki aptallık etmezsen, kendini kısmen kurtarabilirsin. Başkaları tarafından iğfal edildiğini, başkalarının seni gizlice idare ettiğini kabul edersen, sana inanmaya razıyız.⁵²⁹

Bu taktikler, yalnızca Türkkan'da değil tüm Türkçüler'de uygulanmış ve kimisinde sonuç vermiştir. Sonuç verenler, yani iddiaları kabul edenler, darbeci ithamından çıkarılıp yalnızca nümayiş tahrikçisi ithamıyla yargılanmışlardır.

⁵²⁸ Türkkan, *Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri*, C.:2, s.158.

⁵²⁹ Türkkan, a.g.e., s.177.

Ahmet Demir, Kamuran Çokruh, Sait Koçak ve Kazım Alöç'ten oluşan dörtlü sorgucu ekibi, yargının en ağır kararı verebilmesi için ihtiyaç duyulan delilleri, hazır ifadeleri işkence ile alma yoluna girişerek başarmıştır. Fakat diğer bir amaç olan CHP içindeki muhalif kanat soruşturmaya dâhil edilememiştir. Darbe ile hükümeti devirmek suçuna delil oluşturabilecek şekilde ifadelerde tahrifat yapılmış, iddianame de bu ifadelerden hareketle oluşturulmuştur.

3.2.2. Gözaltı Sürecinde Türkçülerin İçinde Buldukları Şartlar

1944 Mayıs'ının ilk haftasından başlayan gözaltılar, aynı ayın ortalarında tamamlanmıştır. Yurdun dört bir köşesinden Irkçı-Turancı olması münasebetiyle toplanan kişiler, sıkıyönetim bölgesi olması nedeniyle İstanbul'a gönderilmiştir. Sıkıyönetim bölgesi demek, o yıllarda, hukukun ve insan haklarının dışına çıkılabilmesi manasına da geldiğinden olaylar Ankara'da cereyan etmesine karşılık, sorgulamalar ve dava İstanbul'da görülmüştür.

Dava iddianamesinde yer alıp en son 23 kişiye kalan hiçbir Türkçü, 1944 yazını hatırlamak istemez. Davaya Eylül'ün ilk haftasında başladığı göz önünde bulundurulursa, Haziran, Temmuz ve Ağustos, yani 1944 yılının yaz ayları bu 23 kişi için bitmez ıstıraplarla dolu olmuştur. Tatbik edilmesine ilk günlerden başlanan ve sorguların bitmesine hatta duruşmalarda şahitlerin dinlenip yazılı delillerin okunmasına kadar devam eden ıstıraplı devrede, milliyetçiler dar, basık, pis ve karanlık hücrelerde günlerini geçirmişlerdir.⁵³⁰

İstanbul Tophane Askeri Hapishanesi'nde bulunan asker sanıklar: Dr. Yüzbaşı Hasan Ferit Cansever, Dr. Üsteğmen Fethi Tevetoğlu, Piyade Üsteğmen Alparslan Türkeş, Piyade Teğmen Nurullah Barıman, Topçu Asteğmen Zeki Özgür Sofuoğlu, Ulaştırma Asteğmen Fazıl Hisarcıklı'dır.⁵³¹ Diğer tüm sivil sanıklar ise o zaman Sansaryan Han'da faaliyet gösteren İstanbul Emniyet Müdürlüğü binasında tutukluluk sürelerini geçirmişlerdir.

---

⁵³⁰ Müftüoğlu, a.g.e., s.95.

⁵³¹ Rıfât N. Bali, **Tabutluklar, Sansaryan Han ve İki Emniyet Müdürü: Nihat Haluk Pepeyi ve Ahmet Demir**, İstanbul: Libra Kitap, 2011, s. 68.

İrkçılık ve Turancılık Davası ile, işkence olayları siyasi literatürümüze girmiştir. Tutuklulara çeşitli şekillerde işkenceler yapıldığı iddia edilmiştir.⁵³² Bunlar; aç ve susuz bırakmak, yıkanmaya izin vermemek, dayak atmak, arkadaşlarının dayak yemesini seyrettirmek, öldürmekle tehdit etmek, boş kâğıda imza attırarak tehdit etmek ve tutukluları açık lağımli hücrelerde bulundurmadır.⁵³³ Gerçi tutuklananların büyük bir kısmının aydın olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bilimsel çalışmalarını devam ettirememek bile büyük işkence sayılmaktadır.

Necmeddin Sefercioğlu, gözaltına alınan Türkçülerden sivil olanların bu süreçte içinde buldukları şartları şu şekilde aktarmıştır:

Gözaltında bulunduranların sivil olanları, Sirkeci'deki ünlü Sansaryan Hanı'nın çatı katındaki, bir yatağın zor sığıdığı, -varsa- penceresi tavandaki küçük bir delikten ibaret, 15 watt'lık lamba ile aydınlatılan hücrelerde tutuluyorlardı. Tahta bir kerevet üzerindeki yataklar kir ve pislik yüklü idi. İçlerinde bit, pire, tahtakurusu gibi haşare orduları dolaşıyordu. Bir de oralara bazen ikinci bir sanık adayı getiriliyor, onun içerideki ile birlikte kalması isteniyordu. Sonradan gelenlerin arasında yabancı, komünist olanlar vardı. Tek kişilik dar yatağa iki kişinin sığması mümkün olmadığı için, biri yatarken, öbürü ayakta, uyanık kalmak zorunda idi. O kattaki, suyu çoklukla akmayan tek helâya gitmek, koridordaki, tek lavaboyu kullanmak da başka işkencelerden idi. Kimi nöbetçi polisler o yöndeki isteklere çoklukla cevap vermezler, insanları saatlerce bekletirler, korkunç sıkıntılar içinde bırakırlardı. Sonradan bir de kattaki tek helânın kapısını, ihtiyaç giderirken bile, sürekli açık tuturma işkencesi başlatılmıştı. Çoğu tutuklunun günlük yiyeceği üç yüz gramlık ekmekten ibaretti. Yemek, ancak parası olan için, dışarıdan getirilebilirdi; ama çoğunun parası yoktu. Bu manevi baskılarla yetinilmiyor, bazı tutuklulara başka maddi işkenceler de uygulanıyordu. Bunlardan biri, tutukluyu Sansaryan Hanı'nın bodrum katındaki mezarlık hücrelerinde konuk etmekte. Duvarlarından lağım suyu sızan, tabanları vıcık vıcık çirkef olan, yatılacak yeri taş bir çıkıntıdan ibaret bulunan bu beş yerden birinde Atsız, bir hafta süreyle çile doldurdu. Hücreye konulurken yanında olan şapkası, bir haftada küf bağlamıştı. Başka bir etkili işkence yöntemi, hoşla gitmeyen ifadeler veren veya hazır yazılı ifadeleri imzalamayan sanık adaylarını, tabutluk veya mutena hücre denilen, dik tutulan tabut biçim ve oylumundaki oyuklara tıkmaktır.⁵³⁴

Hikmet Tanyu, hem genç olduğu hem de hazır metinlere imza konusunda şiddetli derecede muhalif olduğu için işkencelerin en ağırlarına maruz bırakılmıştır. Beraatından beş sene sonra kaleme aldığı kitabında, tüm arkadaşlarıyla ayrıntılı bir şekilde görüşüp, 1944 yazındaki işkencelerin tahsilâtı bilgilerini kamuoyu ile paylaşmıştır. Tanyu, işkence çeşitlerini şu şekilde sıralamıştır:⁵³⁵

⁵³² Atabay, a.g.e., s.329.

⁵³³ Türkeş, **1944 Milliyetçilik Olayı**, s.66.

⁵³⁴ Sefercioğlu, a.g.e., s.19.

⁵³⁵ Tanyu, a.g.e., s.7-8.

- Daracık hürelere kapatmak, güneşten, havadan mahrum etmek, kitap ve gazete vermemek, (Bu işkence nezarethaneye giren herkese yapılmıştır)
- Aç bırakmak, (Saat, gün farkıyla herkese yapılmıştır)
- Susuz bırakmak, (Herkese yapılmıştır)
- Bitli, türlü haşaratı ihtiva eden odalarda yalnız bırakmak, (Profesörlere, öğretmenlere ve talebelere yapılmıştır)
- Helâya göndermemek, bazen lütfedilerek gönderildiğinde kapıyı kapattırmamak ve karşıdan seyretmek, (Herkese yapılmıştır)
- Hamam ve temizlenmeden aylarca mahrum etmek, (Herkese yapılmıştır)
- Yer altındaki mezarlık adıyla maruf yere, lağımların sızdığı karanlık, kifayetsiz havalı, iğrenç kokulu hürelere kapamak, (Nihal Atsız'a yedi gün müddetle yapılmıştır)
- Tokat, dayak ve falakaya sevk etmek, (Doktor Mehmet Külahlı'ya, Hukukçu Reha Oğuz Türkkkan'a dayak ve falaka yapılmıştır; Avukat Sait Bilgiç'in karnına tekme atılmıştır)
- Tabutluk denilen sureti mahsusada inşa edilmiş 40-50 cm uzunluk ve genişliğinde, iki buçuk metre kadar yükseklikte, penceresiz, elektrikli işkence mahalline sevk edilmek, son derece az havalı, çabuk dolan karbondioksitli ve belki de 50 dereceyi aşan ateşli tabutluklar, (Konservatuar Müdürü ve Galatasaray Lisesi Edebiyat Öğretmeni Orhan Şaik Gökyay, Hukukçu Reha Oğuz Türkkkan, Maliye Kontrolörü Hamza Sadi Özbek, Hikmet Tanyu ve Muharrir Osman Yüksel Serdengeçti bu işkenceye bir kısmı saatlerce bir kısmı günlerce maruz bırakılmıştır)
- Tabutluk unvanlı mutena işkence mahallinin korkutucu tesirine maruz bırakmak, (Bu hareket birçoklarına yapılmış ve kapısı açılıp, elektrikleri yakılarak, çok dar, havası kifayetsiz, penceresiz, mutena mahal gösterilmiştir)
- İdam edileceklerini veya kurşuna dizileceklerini sık sık tekrarlamak,
- Yanlarına veya yakınlarına, başka sebeplerle getirilen sanıkların ağızlarından, burunlarından kan gelinceye kadar onları dövmek ve diğerlerine izlettirmek,
- Masa, sandalye üzerinde günlerce yatırmak,
- Tabancalı ölüm tehditleri yapmak, (Hikmet Tanyu'ya yapıldı)
- “İmza muayenesi yapıyoruz” sözü ile boş kâğıda imza attırmak ve bilahare “İstedığımız şeyi buraya yazar, sizi mahvederiz” gibi tehditler. (Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'a yapılmıştır)

Ayrıca Tanyu, zamanın emniyet müdürünün kendisine “Aşağıda sağlam dış söktürdüklerini, arzu ederlerse istediklerini öldürttüktan sonra doktordan kalp krizinden öldüğüne dair rapor alabileceklerini”⁵³⁶ bildirmiş olduğunu belirterek, bu denli tehdit şeklinde yapılmış olan işkencelerin de varlığından bahsetmiştir.

İşkence uygulamasına zaten gözaltılar ile birlikte başlanmıştı. Tutuklanan herkese uygulanan en etkili işkence “ihtilattan men” idi. Onlar yan yana olan hücrelerinde, birbirleri ile de karşılaşp görüşemiyorlardı. Sanık adaylarının, kitap, dergi ve gazete okumaları yasaktı. Hepsi de aydın kişi olan bu genç insanların okumadan yoksun kalmaları, kuşkusuz işkencelerin en korkunçlarından biri idi.⁵³⁷ Sansaryan Han, yalnızca Türkçülere değil birçok komüniste de insanlık dışı muameleleri hatırlatır. Burada bulunan tutuklular sivil olduklarından dolayı, maruz bırakılmış oldukları işkencenin şiddetinde sınırlayıcı bir öge bulunmamaktadır.

Dayak ve falaka ile işkence, özellikle lise ve üniversite talebelerine tatbik olunmuş ve işkence ekibinin arzularına göre ifade vermeyen gençler kıyasıya dövülmüşlerdir.⁵³⁸ Dayak, falaka, şantaj, tehdit vs. dışında da tesirli işkenceler vardı. Özellikle yaşı genç olmayan evli ve çocuk sahibi tutuklular bu işkenceler ile de mücadele etmiştir. Örneğin Atsız, mezarlık hücre adı verilen bodrum katındaki lağımın aktığı hücrede bir hafta tutulurken, bu zor maddi şartların dışında, bazı manevî şartlarla da mücadele etmekteydi. Aylığının kesilmesi ve eşi Bedriye Hanım’ın da aylığının kesilip gözaltına alınması sonucunda 4,5 yaşındaki çocuğunun ortada kalması ve hiçbir surette onlardan haber alamaması bu zor manevî şartlardan birkaç tanesidir. Her tutuklunun da buna benzer bir hikâyesi vardır.

31 Mayıs’ta mezarlık hücresinde şu şiirini kaleme alan Atsız’ın asıl hangi işkenceye dayanamadığı şiirinden açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

KOŞMA⁵³⁹

Burada güneş açmıyor,
Ümit kuşu uçmuyor,

⁵³⁶ Tanyu, a.g.e., s.9.

⁵³⁷ Sefercioğlu, a.g.e., s.18.

⁵³⁸ Müftüoğlu, a.g.e., s.117.

⁵³⁹ Hüseyin Nihal Atsız, “Koşma”, **Yolların Sonu**, s.89-90.

Yol yok, kervan göçmüyor,
Dakikalar geçmiyor.

Bir kadının melali,
Bir yavrunun hayali,
Bir evin öksüz hali,
Gözlerimden kaçmıyor

Döndüm vuslat yolundan,
Yandım firkat çölünden,
Tanrı rahmet selinden,
Bir damlacık saçmıyor.

Karardı gündüzlerim,
Kış oluyor yazlarım,
Dumanlanan gözlerim,
Uzak yakın seçmiyor.

Bir gönülüm: Muratsız.
Bir kartalım: Kanatsız.
Kendinden geçse de Atsız,
Dakikalar geçmiyor...

Bu şiiri yazdıran sebepler sonradan son buldu. Bedriye Atsız, yetmiş gün süren tutukluluk halinden sonra serbest bırakılmış ve evine dönmüştü. Fakat hala Bakanlık emrinde bulunuyor ve maaşının ancak küçük bir bölümü kendine ödeniyordu. Bununla evi geçindirmek zorundaydı.⁵⁴⁰

Reha Oğuz Türkkan da hatıratında, tutukluluk döneminde içinde bulunduğu şartları şu şekilde ifade etmiştir:

Ankara nümayişlerinin tertipçisi ithamıyla kapatıldığım 18 numaralı delikte geçirdiğim yalnız günlerin azabını bugün, aradan 65 yıldan fazla süre geçtiği halde hala hatırlamak istemiyorum. Bit, pire ve tahtakurusu sürüleriyle didişmem, tifüse tutulma korkum, aile hasretim, yalnızlık, kitapsızlık ve kalemsizlik bir kabus gibi beynimde geziyor, hep itiyorum. Kendi kendime şarkı söylemem ve ıslık öttürmem bile yasaktı. Bu hesaplı meni ihtilat fevkalade sinir bozucu bir şeydi. Tam olarak neyle itham edildiğinizi bilmiyorsunuz. Ne oluyor, ne bitiyor haberiniz yok. Bin bir şüphe ve endişe içinde kıvranıp duruyor, yalnızlığım da yardımı ile bunu zihninizde büyütüp duruyorsunuz. Ben sinirlerimi sağlam bilirdim. Birkaç gün içinde sarsılmaya başladığımı hissettim ve bu beni büsbütün dehşete düşürdü.⁵⁴¹

Osman Yüksel Serdengeçti, gözaltındaki ruh halini “Azap Hücrelerinde” adlı yazısında şu şekilde tasvir etmiştir:

⁵⁴⁰ Deliorman, a.g.e., s.70.

⁵⁴¹ Türkkan, *Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri*, C.:2, s.137.

Gözlerim yoruluyor nerde olduğumu şimdi hatırlıyor gibiyim. Ama o kelimeler, kızmalar, küfürler yerini bitkin, yorgun bir sessizliğe bırakıyor. Başımı önüme eğmiş düşünüyorum. İstanbul tonu değişmeyen devamlı bir gürültü halinde kulaklarımda uğulduyor... Elektrik öyle yanıyor, uğultu devam ediyor, bazen ara sıra Allah, ya Rabbi sesleri duyuluyor yine aklım nümayişlere, nutuklara kayıyor, kızıyor, kalkıyor, oturuyorum. Kapıya bir tekme vuracağım geliyor, kendi kendime gülüyor tekrar uzanıyorum, gürültüler yavaş yavaş azalıyor, bundan anlıyorum ki gece oluyor.⁵⁴²

Sivil tutukluları korkutan bir neden de, bir süre sonra yanlarına koyulan komünist tutuklulardan İkinci Dünya Savaşı'nın genel seyrini öğrenmeleri ve herhangi bir Sovyet baskını karşısında davanın bitmesine gerek kalmadan kurşuna dizileceklerini düşünmeleri olmuştur. Okuma ve yazmadan yasaklı olmaları 1944 yazında dünyada neler olup bittiğini ve Savaş'ın nasıl bir seyirle devam ettiğini net bir şekilde öğrenememeleri huzursuz olmalarına sebebiyet vermiştir.

Tophane'deki Askeri Cezaevi'nde tutulan sanık adayları bu tür maddi işkencelere uğramadılar. Fakat onlar da ihtilattan ve okumadan yasaklı idiler. Hücreleri dar, havasız ve tek kişilikti. Yatakları, Sansaryan Hanı'nda bulunanları gibi eski, tiksiniyecek kadar pisti.⁵⁴³

Doktor Hasan Ferit Cansever, 1944-1945 Irkçılık-Turancılık Davası'nın mahkemeye sürüklediği 23 sanığın arasında en yaşlısı idi. Makale, kitap ve konferanslarla ülküsünün yayılmasına çalışmış, bir aralık "Türk Yurdu" dergisini çıkarmış olan Hasan Ferit, Irkçılık-Turancılık Davası'nda beraat etmiş olmakla beraber, başlangıçta Askeri Cezaevi'nde çok sıkıntı çekmiş, bunlara arkadaşlarıyla birlikte metanetle katlanmıştır.⁵⁴⁴ Hasan Ferit Cansever, verildiği hücredeki yatağa giremediği için, durumu öğrenilip evinden yatak gönderilinceye kadar, üç gün bir tabure üstünde uyumaya çalışmak zorunda kalmıştır.⁵⁴⁵

Türkeş, gözaltı sürecinde çektiklerini şu şekilde özetlemiştir:

Hücrenin rutubeti, ışıksızlık, güneş yüzü görememek, atalet beni yıpratmıştı. Çok zayıflamıştım. Dizlerimde derman kalmamıştı. Zafiyet gözlerimi de bozmuştu.

⁵⁴² Osman Yüksel Serdengeçti, "Azap Hücrelerinde", Serdengeçti, S.:2, Mayıs 1947, (Akt.: Bali, a.g.e., s.232-233.)

⁵⁴³ Sefercioğlu, a.g.e., s.20.

⁵⁴⁴ Hüseyin Nihal Atsız, "Dr. Hasan Ferit Cansever", Ötügen, 1970, S.:6, **Makaleler II**, s.81.

⁵⁴⁵ Sefercioğlu, a.g.e., s.20.

Günlerce ateşler içinde en ufak bir tıbbi yardım görmeden yarı aç kıvrandım. İnledim, durdum.⁵⁴⁶

Asker tutuklulara darp ve cebir şeklinde işkencelerin yapılmadığı genel kanaat olsa da Türkeş'in tırnaklarının sökülmesi hadisesi söz konusu olmuştur. Türkeş, yıllar sonra bir gazeteciye bu hadiseyle ilgili şunları söylemiştir:

Beni bir işkence odasına aldılar. Odadakiler uzman kişilerdi. Ellerinde tırnak sökmek için özel madeni aletleri vardı. Karşılıklı tartışma eyleme dönüştü. Polislerden biri, ansızın parmağıma saldırdı. Bir elimi iki avucunun arasına almış, sonra kolunu destek vererek, aletle tırnağıma yapışmıştı. Acımasızca tırnağıma çektir. Aslında ben o görevliye acıyordum. Yönetim bizi faşistlikle suçluyor ama tüm faşizan yöntemleri kendisi kullanıyordu. Emniyet Genel Müdürü ansızın kapıyı açtı, içerdeki manzarayı gördü. Ardından bir sağlık görevlisini yanıma getirdiler. Elinde pansuman için ilaç ve sargı vardı. Kanayan parmağıma ilaçladılar, sardılar. Emniyet Müdürü Ahmet Demir, çok önemli bir emrinin yerine getirilmesi karşısında her halde rahatlamıştı. Odadaki uzman görevlilere, 'Üsteğmeni bana bırakın' dedi. Emniyet Müdürü ile birlikte odadan çıktık, tekrar Askeri Savcı'nın huzuruna alındık. Sinirlerim bozulmuştu. Üniformalı halimden utanç duyuyordum. Askeri Savcı Kazım Alöç'e şunları söyledim: 'Türk subayına böyle bir muamele yapılamaz. Siz de bir subaysınız. Aynı üniformayı taşıyoruz.' Savcı, çok sinirlenmişti. Yüksek sesle bağırılmaya başladı. 'Ne konuşuyorsun? Sen kimsin? Siz, devletimize karşı anayasayı yıkmak, memlekette ihtilal yapmak girişiminde bulunan vatan hainlerisiniz.'⁵⁴⁷

Tırnakları sökülmediyse de sökme girişiminde bulunduğu bu beyandan açıkça anlaşılmaktadır.

Ahmet Demir, Kamuran Çokruh, Sait Koçak ve Kazım Alöç dördlüsü; hazır metinlerin imza edilmesi konusunda ne kadar etkili bir şekilde davrandıysalar da başarı oranları düşük olmuştur. Başarı oranları düştükçe de uygulamış oldukları işkencenin dozajı artmıştır.

3.2.3. Mutena Hücreler: Tabutluklar

Irkçılık-Turancılık Davası görülmeye başlanmadan önce, üç ay kadar süren sorgularda, hazır metinlerin imza edilmesi için sanıklara birçok işkence yapılmıştır. Bu işkencelerin en ağırı tabutluk işkenceleri olmuştur. Sorguyu yapanların mutena hücre diye ifade ettikleri fakat işkenceye uğrayanların ve kamuoyunun aklında tabutluk olarak kalan işkence odaları, literatüre Irkçılık-Turancılık soruşturması ile girmiştir.

⁵⁴⁶ Türkeş, **1944 Milliyetçilik Olayı**, s.46.

⁵⁴⁷ Sırrı Yüksel Cebeci, "Türkeş'i Anarken", Halka ve Olaylara Tercüman, 4 Nisan 2004, (Akt.: Bali, a.g.e., s.74-75.)

Türkçülerden bu işkenceye, Reha Oğuz Türkkan, Orhan Şaik Gökyay, Hikmet Tanyu, Hamza Sadi Özbek ve sonradan salıverilmiş olmasına rağmen Osman Yüksel Serdengeçti layık görülmüştü. Tabutlukların bir görevi de, tutuklulara gösterilip, istenilen ifadeyi vermezlerse oraya atılacakları tehdidinin yapılmasına, gözdağı verilmesine hizmetti.⁵⁴⁸

Sorgu aşamasında sanıkların çoğu çeşitli işkencelere uğradılar; özellikle belirli aralıklarla “tabutluk” adı verilen tek kişilik hücrelerde tutulmaları, sanıkların, yalnızca iddia makamına değil, özellikle İnönü’ye, konuşmasında asılsız suçlamalara yer vererek, sorgu memurlarının böylece kötü davranışlarına ortam hazırladığı için, kin duymalarına yol açtı.⁵⁴⁹

Tabutlukların ve daha birçok işkence şeklinin, Türkiye’ye Nazi Almanyası’ndan transfer edildiği belirtilmiştir. Tabutluklar ile beraber Almanlar’ın Yahudilere uyguladıkları fırın işkencelerinin alet ve donanımı da bu dönemde Türkiye’ye getirildiği iddia edilmiştir. Fırınlara her ne kadar kullanılmadıysa da özellikle azınlık ve Yahudi kesimler arasında büyük bir korku oluşmasına sebebiyet vermiştir.

Rıfat Bali, bu işkence donanımlarının Türkiye’ye getirilişini şu şekilde açıklamaktadır:

Alman Büyükelçiliği’nin daveti üzerine İstanbul Emniyet Müdürü Nihat Haluk Pepeyi ve Emniyet Umum Müdürlüğü Dördüncü Şube Müdürü Salahattin Korkud’un, 1943 yılında Almanya ve Nazi işgali altındaki ülkelere birlikte yaptıkları ziyaret, hem İstanbullu Yahudiler hem de 1944 yılında tutuklanan milliyetçiler ve Turancılar tarafından son derece menfi bir şekilde değerlendirilecektir. Bazı İstanbullu Yahudilere göre Trakya’da sınıra dayanmış olan Nazi ordusunun Türkiye’ye saldırması ve Türkiye’yi işgal etmesi halinde kendileri de Nazi işgali altındaki Avrupalı soydaşlarının kaderine maruz kalacak ve soykırıma uğrayacaklardı. Bu kanaate sahip Türk Yahudilerine göre Emniyet Müdürü Pepeyi’nin Almanya’ya ziyaret etmesinin maksadı, bu en kötü hal senaryosunun gerçekleşmesi ihtimaline karşı bir hazırlıktı. Hazırlıktan kastedilen, Nazilerin Türkiye’yi işgal ettikleri her ülkede uyguladıkları Yahudileri temerküz kamplarında toplama ve yok etme politikasının bir parçası olan insan yakma fırınlarının Türkiye’de inşa edilmesiydi. Türk Yahudilerin bir kısmı, İstanbul Emniyet Müdürünün Almanya gezisini, bu fırınların Türkiye’de inşası için yapılan bir hazırlık ziyareti olarak algılayacaktı. Bazı İstanbullu Yahudiler bu kanaati paylaşırken 1944 Milliyetçiler Tevkifatı sırasında tutuklanan ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nün o tarihte faaliyet gösterdiği Sansaryan Han’daki, tarihe ‘tabutluklar’ adıyla mal olan, hücrelere hapsedilip işkenceye maruz kalanlar ise

⁵⁴⁸ Sefercioğlu, a.g.e., s.20.

⁵⁴⁹ Özdoğan, **Turan’dan Bozkurt’a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.109.

yaşadıkları bu acı tecrübenin müsebbibinin, Nihat Haluk Pepeyi olduğuna inanıyorlardı. İşkenceye maruz kalanlara göre Pepeyi, Almanya ziyareti sırasında Gestapo'nun uyguladığı işkence yöntemlerini görmüş, aynı yöntemleri İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde uygulamaya başlamış, Haluk Pepeyi'nin önce muavini, sonra halefi olan Ahmet Demir de aynı uygulamayı devam ettirmişti.⁵⁵⁰

Nihat Haluk Pepeyi'nin Almanya'yı ziyaretinin sebepleri farklı gruplar tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır. Resmi kaynaklara göre, Talat Paşa'nın kemiklerini getirmek için Almanya'ya gitmiştir.⁵⁵¹ İşkenceye tabi tutulan milliyetçi ve komünist gruplara göre ise Almanya'da görülen işkence metotlarının Türkiye'ye transferi için gitmiştir. İstanbullu Yahudilere göre ise, Nihat Haluk Pepeyi'nin Almanya'yı ziyaret etmesinin tek amacı, Nazilerin Yahudi soykırımını gerçekleştirmek için inşa ettikleri gaz odaları/insan yakma fırınları sistemini yerinde inceleyip benzeri bir tesisi Türkiye'de kurmaktır.⁵⁵² Yahudilerin böyle düşünmesini körükleyen başka bir sebep ise o tarihlerde yürürlüğe giren Varlık Vergisi uygulamasıdır.

Her ne kadar getirilişi Nihat Haluk Pepeyi döneminde olsa da kullanımı Ahmet Demir'in dönemine rastlayan tabutluklar, hem milliyetçilerin hem komünistlerin korkulu rüyası olmuştur. Bali'ye göre, Ahmet Demir'in ismiyle adeta özdeşleşen “tabutluklar” meselesi Demir'in ismini gölgeleyen menfi bir olaydır. Bu olay, “tabutluklar”ın, gerek milliyetçi ve gerekse sol ve Marksist camiaların ortak hafızalarında yer alan en belli başlı, sıralama yapılması halinde belki de ilk sıraya gelecek anı olmasıdır. Milliyetçilerin, her yıl 3 Mayıs 1944 tevkifatıyla ilgili düzenledikleri anma törenlerinde “tabutluklar”ın zikredilmesi adet halini almıştır. İdeolojik olarak birbirlerine zıt bu iki kesimin ortak hafızasına yerleşen “tabutluklar”, popüler kültürde de yerini almıştır.⁵⁵³

Aziz Nesin, Atatürk'ün “Ey Türk Gençliği” başlıklı hitabesinden esinlenerek “Ey Türk Faşisti!” başlıklı yazısında Ahmet Demir'e atıfta bulunmuştur:⁵⁵⁴

Ey Türk Faşisti!
Birinci vazifen, Türk matbaalarını yıkmak, makinelerini ısırmak, demirlerini dişleyip duvarlara saldırmaktır. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli, gazeteleri çamurlara serip üzerinde ağzın köpürünceye kadar tepinmektir. Bu temel, partinin hazinesidir.

⁵⁵⁰ Bali, a.g.e., s.19-20.

⁵⁵¹ Bali, a.g.e., s.36.

⁵⁵² Bali, a.g.e., s.38.

⁵⁵³ Bali, a.g.e., s.21.

⁵⁵⁴ Aziz Nesin, “Ey Türk Faşisti!”, Zincirli Hürriyet, S.:1, 1948, (Akt.: Bali, a.g.e, s.22-23.)

Bir gün nümayiş yapmak için emir alırsan, bütün polisleri yanı başında bulacaksın. Meydanlarda kitaplarını yaktığın namuslu insanlar, bütün dünyada eşi emsali görülmemiş şekilde işkenceye tabi tutulabilir. Emniyet müdürlüğümüzde dövülebilir. Demir Ahmet tarafından sövülebilir. Bütün malları mülkleri zapt edilmiş, matbaaları yıkılmış, gazeteleri kapatılmış, evleri tarumar edilmiş, çoluk çocuğu dağıtılmış, haneleri işgal, kendileri perişan edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, Amerika'dan borç dahi alınabilir. Hatta bu borç alınan paralar, ziyafetlerde yenilebilir. Ey faşist yumurcakları! İşte bu ahval ve şerait içinde dahi, bütün bu yapılanları kâfi görmeden; vazifen matbaaları yıkmak, makineleri ısırmak, namuslu vatanperverleri parçalamaktır. Muhtaç olduğun kazma, balta, Halk Partisi'nin ambarında mevcuttur.

Tabutlukların inşa ettirilip uygulanmasında esinlenen ülkenin Almanya olması ile uygulandığı Turancı çevrenin Nazi dostu ve Nazilerle işbirliği içinde olmaları dolayısıyla suçlanmış olmaları ise ayrıca bir paradoksal durumdur. Tabutluklarda yapılan işkenceler toplumun hafızasından hiçbir zaman kazınmamıştır. Hatta çok partili siyasal hayata geçişten sonra Adnan Menderes, seçim sürecinde, CHP'nin kurmaylarını "Tabutluk Zebanileri" ithamıyla eleştirmiştir.

Darendelioğlu, tabutluk konusunun halk üzerinde nasıl bir intiba bıraktığı ve Demokrat Parti (DP) kurmaylarının seçim sürecinde CHP'yi bu olay üzerinden de eleştirdiğini şu cümlelerle açıklamaktadır:

CHP'nin bu döneme ait polis ve jandarmaların masum vatandaşlara yaptığı baskı ve işkence usulleri kulaktan kulağa anlatılırken, çok çeşitli işkence usullerinden bahsedilirdi. Fakat Türk milliyetçilerine reva görülen böylesi gayri insani olanına ilk defa rastlanmıştır. Tabutluklar, daha sonraki yıllarda vatandaşın vicdanlarında ve hafızasında o kadar büyük tepki ile karşılanmıştı ki, milletimiz bu işkence hücrelerine dair çok çeşitli yorumlar yapmış, Türk basınında ise bu mevzu ile ilgili yüzlerce makaleler yayınlanmıştır. Bilhassa 1950 seçimlerinde başta merhum Adnan Menderes olmak üzere bütün DP mensupları, CHP'yi ve İnönü'yü suçlarken tabutluklar denilen gayri insani işkence hücrelerini dile getirmişlerdir.⁵⁵⁵

Tabutluklar, yani bu korkunç işkence mahalleri İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün üst katında Yeni Nezarethane denilen kısımdaki 19 ve 20 numaralı hücrelerdir ve bu hücrelerin resmi ağızlardaki adı, "mutena hücre"dir.⁵⁵⁶

Nejdet Sançar, tabutlukları şu şekilde tasvir etmiştir:

Bu işkence yerleri, içlerine birer insanın sığabileceği kadar dar hücrelerdi. Adeta, ayağa kaldırılmış birer tabut idiler. Tavanlarında büyük ampuller bulunurdu. Bu ampullerle hücreye sokulanların başları arasındaki mesafe çok azdı. Yani,

⁵⁵⁵ Darendelioğlu, **Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga**, s.134.

⁵⁵⁶ Müftüoğlu, a.g.e., s.113.

ampuller, misafirlerinin beyinlerini rahatça pişirirdi. 1500 mumluk sıcaktan uzaklaşmak için çömelmek de mümkün değildi. Çünkü içindekiler kollarından, arkalarındaki halkalara bağlanırdı.⁵⁵⁷

Alparslan Türkeş de, kitabında, tabutlukları şu şekilde tasvir etmiştir:

Tabutluk adıyla anılan veya savcı Kazım Alöç ve Ahmet Demir tarafından mutena hücre diye ifade edilen yer, yarım metre karelik bir yerdir. Nihayet kırk santimetre genişliğinde ve elli santimetre uzunluğunda ve iki buçuk metre yüksekliğinde beton duvar içerisinde açılmış oyuklardır. İçine sokulan bir insan kapı kapanınca yere çömelemez, bu beton oyukların duvarlarından içeriye sokulanları, belinden ve kollarından duvara bağlamak için demir prangalar vurulmaktadır. Ayrıca oyuğun tepesine üç adet beşer yüz mumluk ampul konmuştur. İçeriye kapatılan bir insan demir prangalarla belinden ve kolundan duvara bağlanıp ve burada yirmi dört saat, kırk sekiz saat, hatta daha fazla aç susuz bırakılırdı. Bazı sanıkların tabii ihtiyacı için dahi kapı açılmaz ve büsbütün perişan duruma düşmeleri sağlanırdı.⁵⁵⁸

Tabutluklar, bu işkenceye tabi tutulmuş veya tutulmamış tüm sanıklar tarafından uzun yıllar gündeme getirilmiş ve makalelere konu edilmiştir. Nejdet Sançar da Alparslan Türkeş de tabutluğa girmemelerine rağmen, buralara atılma korkusunu yaşamışlardır. Tabutluğa atmak ile tehdit etmek bile bir işkence şekliydi. Dolayısıyla tabutluğa girmeyenler de tabutluk hakkında malumata sahip olmuşlardır. Fakat tabutluğa girenlerin yaşamış olduğu ıstırap, dehşet verici niteliktedir.

Orhan Şaik Gökyay, mahkemedeki savunmasında, tabutluk içindeki halini ve ıstırabını kinayeli bir biçimde şu cümlelerle açıklamıştır:

Haziranın en sıcak bir öğle sonunda, kendileri tarafından mutena hücre, ziyaretçilerince de tabutluk diye anılan işkence odasında, bu, elektrik lambaları altında ışıl ışıl yanan odada, ayakta, beş saat bir şehrayin seyrettim. Burada bir adım ilerisi değil, fakat on dört asır gerisi görünüyordu: Arabistan çölünde, efendileri tarafından kızgın güneş altında taşlara bağlanmış çıplak köleler... Tabii yirminci asır medeniyetinde, bir tabiat unsuru olan güneş yerine, onun göz kamaştırıcı ve kör eden icatlarından biri, elektrik vardı. İşte İstiklal Mücadelesinin kazanıldığı ilk yıldan başlayarak, 11 Mayıs 1944 tarihine kadar, mesleğin çeşitli kademelerinden en geniş teftiş ve murakabeler görenek Devlet Konservatuvarı Müdürlüğüne, kayırılarak değil, layık olarak getirilmiş öğretmene reva görülen tahkir budur! Vazife hayatı cumhuriyetle yaşıt ve vatan hizmetinde yorulmuş bir vatandaşın mükafatı budur!.. Bu elektrikler altında verilen siyasi terbiye metodunu, bütün kültürü zabıta romanlarından ibaret olup, Erdeki Trakya'da zannedecek kadar coğrafyayı sevmeyen güya bu Mülkiye mezunu, Siyasal Bilgiler Okulu'nda öğrenmiş olmasa gerek... Münevver vatandaşların Türk kanunlarına bu teshin vasıtalarıyla ısındırıldığından, anayasanın hala yürürlükte bulunan 73. maddesinin bu ışıklar altında okutulduğundan ve ömrünü vatan çocuklarını

⁵⁵⁷ Nejdet Sançar, "Türk Umumi Efkarına Bildiri", Milli Yol, S.:12, İstanbul, 1962, (Akt.: Müftüoğlu, a.g.e., s.113-114.)

⁵⁵⁸ Türkeş, **1944 Milliyetçilik Olayı**, s.56-57.

aydınlatmaya vakfetmiş bir öğretmenin bu yolda tenvir edildiğinden, ben, nefsimde tecrübe ile yeni haberdar oldum.⁵⁵⁹

Yaşatılan maddi ıstırapın yanı sıra, bu ıstırapların Türkçü olmaktan dolayı yaşatıldığını bilmek de Türkçüler için ayrı bir manevi ıstırap şekline dönüşmüştür. Orhan Şaik Gökyay, tabutlukta yaşamış olduğu ıstırapı, İrtidad adlı şiirinde lirik bir biçimde ortaya koymuştur:

İRTİDAD⁵⁶⁰

Be kavim kardaşlar, be yirmi üçler
Vazgeldim soyumdan ben Türk değilim!
İsnad oldu bize acayip suçlar
Vazgeldim soyumdan ben Türk değilim!

Arnavut'tan reis Boşnak'tan vali,
Ne idüğü belli bir Hasan Ali
Üstüne tüy dikti tastik-i âli
Vazgeldim soyumdan ben Türk değilim!

Yokmuş Türk, Ermeni, Rum, Çıfit farkı
Üstelik türedi bir de puşt ırkı
Çingen'le bir oldu mert Türk'ün narkı
Vazgeldim soyumdan ben Türk değilim!

Mısır'dakinden de bir sağır sultan
Hak sözü duymaz da asla top atsan
Bir "ehhe"yi duyar Rus radyosundan
Vazgeldim soyumdan ben Türk değilim!

Vaktiyle şan verdik yedi düvele
O şanı şerefi savurduk yele
Benzedik vatanda yedi kat ele
Vazgeldim soyumdan ben Türk değilim!

Sen kesmez kılıçsın paslı çeliksın
Hainsin, canısın, yüz elliliksın
Türk'üm! de mahkeme ananı...
Vazgeldim soyumdan ben Türk değilim!

Reha Oğuz Türkkan, tabutluğun içerisinde en uzun süre kalan tutuklu olmuştur. Üç gün dört geceyle tabutlukta kalma rekoru Türkkan'a aittir. Türkkan, tabutlukla tanışmasını ve çekmiş olduğu acıları hatıratında şu cümlelerle belirtmiştir:

Karşımızdaki beton duvarda yan yana dolap kapağı gibi iki kapı duruyordu. Polis memuru birini açtı ve yardıma gelen iki resmi polisin elbirliği ile beni açılan insan

⁵⁵⁹ Müftüoğlu, a.g.e., s.306-307.

⁵⁶⁰ Yavuz Bülent Bakiler, **1944-1945 İrkçılık-Turancılık Davasında Sorgular Savunmalar**, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2010, s.20-21.

boyundan biraz daha yüksek deliğe ite kaka soktu. Duvarlardan sarkan iki halka bileklerime geçirildi, zincir gerilerek ayaklarım yerden bir karış kesildi ve tepemde birden muazzam bir ışık parladı, arkasından kapı ve kapak kapandı. Mahut tabutlukla teşerrüf etmişim. Tutuklanmamızdan aşağı yukarı bir ay sonra, 3 Haziran 1944 Cumartesi sabahı, benim ağzımdan uydurulan ifadeleri imza etmeyeceğimi söylediğim için ‘tabutluk’ denilen deliğe atılmışım. İlk hamlede fazla bir acı duymadım. O küçücük delik ışıllı aydınlık içinde olduğundan tetkiki zor değildi. Ne çare ki fazla kıpırdayacak halde değildim. İki kolumdan tavandan sarkıtığım için ve ayaklarım da yere değmediğinden, tetkikimi ancak başımı sağa sola çevirmek suretiyle yapabiliyordum. Bedenimi taşıyan kelepçeler de bileğimi çok acıtmaya başlamıştı. Tabutluğun dikine uzunluğu, benim gibi orta boy bir insanın uzanmış kolları ile ulaşabileceği kadardı –biraz daha fazla- çünkü ayaklarım yerden bir karış kadar yukarıda sallandığına göre, hesaba bir karış daha ilave edebilirsiniz. Genişlik ve enlilik ölçülerine gelince, ‘tabutluk’ tabirinin de ifade ettiği şekilde dikine oturtulmuş uzun bir tabutun ebatından farksızdı; benim gibi zayıfça bir insan ancak sığabiliyordu. Sonraları, iki metreyi aşkın boyu ve iri endamı olan Hamza adlı arkadaşı sokmak istemişler, mübarek sığmadığından kapağını kapatmadan işkence etmek zorunda kalmışlar. Tabi Hamza’yı kollarından da asamamışlar, çünkü ayakları yere değmiş, iş bozulmuş. Bugün bunları şakalı bir üslupla anlatmak kolay oluyor ama o anda hissettiklerimizin şakaya gelir bir tarafı yoktu... İlk hissettiğim, bilek etlerimin ve az sonra da kemiklerimin acı ve ağrıları oldu. Bileklerime geçirilen kelepçevari zincirler vücudumun ağırlığıyla gitgide etime gömülüyor, rahatsızlıktan acıya, acıdan ağrıya kademe kademe geçiyordu. Yavaş yavaş bilek ve bileklerimin birleştiği el kemiklerim ve uyluklarım sancımaya başladı. Uyluklarından fırlayacakmış gibi gerilen omuz ve kol kemiklerim de sızlamaya ve arkasından şiddetle sancımaya başladı. Bütün bunlara ilaveten, bir de son derece şiddetli Haziran sıcaklığının, hava deliği bile olmayan çimento tabutluğun boğucu havası vardı. ‘Vardı’ kelimesi yanlış. Hava yoktu ki! Bu beni öldürebilirdi. Asıl hayati tehlike bu havasızlık ve eritici sıcaklık olmuş olacak ki, kollarımın, etlerimin ve kemiklerimin yara ve acılarına rağmen vücudumu sallandırdım, ayaklarımı tabutluğun iki yan ve arka cidar köşelerine yapıştırdım. Acıdan dişlerimi gıcırdata gıcırdata ve suratımdan bol bol akıp gözlerime, ağzıma bulaşan terleri kafamı iki yana sallayıp silke silke vücudumu öne doğru tam bir kavis halinde germeye gayret ettim. Mesnetsiz olan ayaklarım duvar köşelerinden kaydıkça vücudum olanca şiddetle sarkıyor ve bu gerilme bileklerime demirleri daha fazla gömdürüyor, omuz uyluklarımı iğne batmış gibi sancıtıyor, beni acıdan bağırtıyordu. Bu çılgınlara polisler alışmış olacaklar ki, ne oluyor diye kapağı açmıyorlardı bile! Birçok acıtıcı denemelerden sonra muvaffak oldum: Vücudum yarım kavis halinde gerilmiş, böylelikle suratım tahta kapağa dayanmıştı. Kapak rezelerinin bıraktığı aralığa dudaklarımı yapıştırarak dışarının havasını yanan ciğerlerime şiddetle çektim. Emniyet binasının en üst katında olduğumuz ve bu kısmın damı her nedense cam olduğu için her taraf sıcaktan kaynıyordu; ama gene de koridorun kaynar havası, tabutluğun boğucu havasından daha iyiydi veya bana öyle geldi. Ama bu anormal vaziyette uzun müddet durmama imkan yoktu; ayaklarım kaydıkça ve vücudum eski haline düşüp sallandıkça acılarım da daha da şiddetleniyordu. Birdenbire yeni bir acı, bütün ötekilerini bastırırverdi. Başımın üstünden, örme tel arkasından parlayan şiddetli ışıklar beynimin içini zonklatmaya başlamıştı. Şimdiye kadar bu şiddetli ışıklı ampullere dikkat etmemiştim. Derdim kâfi olduğundan, bu daracık yere neden bu kadar çok aydınlık koyduklarını merak etmeye ve şaşmaya vaktim olmamıştı. Sonra beynimin sancısı dikkatimi bu yeni musibete çekti. Nefes mücadelemden vazgeçip başımı dönebildiği kadar kıvırdım, saçlarımı ateş gibi yapan bu acayip ampullere göz attım. Derhal gözlerim kamaştı ve daha fazla bakamadım fakat bu kısa müddet esnasında gördüklerimi ömrüm sürdükçe unutmayacağım. Başımdan bir karış mesafede, her biri o zamanki sokak ampulleri kadar büyük iki belki de üç gayet iri ampul yanıyordu. Işıklar mavimtrak beyazdı. Ampullerin içinde, alışılmışın dışında helezoni birtakım ‘flaman’lar vardı. Sonradan öğrendiğime göre bunları, o zamanki polis müdürü Nihat Haluk Pepeyi, Nazi Almanyası’na yaptırdığı

bir ziyareti esnasında öğrenip getirmiş. Teknolojisini bilmiyorum fakat tesirlerini pekiyi biliyorum. Bu müthiş sıcak günde, havasız daracık tabutluk içinde yarattığı muazzam sıcaklığı bir yana bırakın. Asıl korkuncu, insanın başında ve beyninde yarattığı sancıydı. Tarifi zor bir sancı. En şiddetli baş ağrısıyla bir alakası yok. Ağrı şakaklar ve alın nahiyesinde değil, kafanın orta ve üst taraflarında. Sanki kızgın şişler beyninize sokuluyor ve içinde oynatılıyormuş gibi. Gözlerim kısıyor, dişlerim gıcırıyor ve avazım çıktığı kadar bağıryordum. Kollarımdan asılı olarak, terden suya batmış gibi sırlıklam ve aralıksız çılgınlıkla bağırarak sallanıp durdum. Saatler geçti. Zaman oldu, bağırdığının bile farkında değildim. Belki de sesim kalmamıştı ve açık ağızımdan, büzülmüş boğazımdan hırıltıdan başka bir şey çıkmıyordu.⁵⁶¹

Hikmet Tanyu da tabutluk kurbanlarından birisidir. Tabutluk gibi bir işkence odasına bu kadar yatırım yapılmasını ironik bir biçimde şu cümlelerle eleştirmiştir:

Eğer, 1944 yılındaki duruma göre Sansaryan Hanının üst katında nezarethane kapısı karşısındaki 19 ve 20 numaralı; işkenceye sevk edenlerin keyifli kahkahalar ve istihzasıyla karışık telaffuz edildiğinde ‘mutena hücre’, umumi ve yaygın tabiriyle ‘tabutluk’ denilen 40-50 santimetre genişliğinde ve iki buçuk metre yükseklikteki mahali 1500 mumluk elektrikle aydınlatmak ve orada bulunanı, temmuz ayının ateşi içerisinde bulunulmasına rağmen ısıtmak gibi masraflı bir işten sarfinazar edilseydi, pekâlâ bu tasarrufla kış nöbetinden dönen polis kardeşlerimizin yatakhanelerini ısıtmak mümkün olurdu.⁵⁶²

Tabutluklara ilişkin maddi delillere hiçbir zaman ulaşılammıştır. Sanıkların en yakınlarıyla bile görüştürülmemesinden dolayı sanık yakınları ve kamuoyu, tabutluk hadiselerini biraz geç öğrenmiştir. Şifre vb. yollara ailelerini haberdar edebilen bazı Türkçüler, ailelerinin tabutluk olayını deşifre etmesi üzerine, bu işkencelerden kurtulmuşlardır. Türkkkan da bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Tabutlukların bulunduğu mıntıkada birtakım faaliyetler gözüme çarptı. Dülgerler gelmiş, koridora tuğla, çimento ve alçı yığılmış, bir işler görüyorlardı. Birdenbire anladım: İşkence yuvaları örülüyor, ortadan kaldırılıyordu!⁵⁶³

İşkence yuvaları her ne kadar örtülmeye çalışıldıysa da, birçok sanık mahkeme huzurunda tabutluk işkencelerini anlatmışlardır. Ayrıca davanın sonuçlanmasından sonra işkenceye maruz kalan hemen her Türkçü kitap, makale vb. yollarla bu işkenceleri ifşa ettirmiştir. Hatta Irkçılık-Turancılık Davası'nın bitiminden sonra milliyetçilerin avukatlığını yapan Prof. Dr. Kenan Öner'e, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel dava açmıştır. Irkçılık-Turancılığın rövanşı diye nitelendirilen bu davada işkenceler gündeme getirilmiş ve daha sonra işkence yapanlar da bu hareketlerinden dolayı yargılanmışlardır.

⁵⁶¹ Türkkkan, Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri, C.:2, s.142-146.

⁵⁶² Tanyu, a.g.e., s.18-19.

⁵⁶³ Türkkkan, Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri, C.:2, s.212.

Ne var ki, bu işkenceleri seçim sürecinde gündeme getiren DP kurmayları, iktidara geldikten sonra, işkenceden dolayı ceza alan sorumluları genel af kapsamına alarak affetmişlerdir. DP'nin bu tavrı Türkçüleri fazlasıyla yaralamış ve başlangıçta DP'den esirgemedikleri desteklerini sonraları çekmişlerdir.

3.3. Mahkemenin Seyri

3.3.1. Dava İddianamesi ve İsnat Edilen Suçlar

Türkçüler, çetin şartlarla ve işkenceyle mücadele ettikleri üç aylık yaz periyodu boyunca mahkeme yüzü görmemişlerdir. Dava iddianamesi, bu üç aylık periyotta işkence ile alınan ifadeler ve aramalarda elde edilen birtakım belgeler ışığında hazırlanmıştır.

Türkçülüğün iktidar karşısında mağduriyete sevk ediliş anını donduran 1944 yargılamaları Cumhuriyet'ten sonra ilk kez resmi milliyetçilikle farklı bir milliyetçilik pozisyonunun karşı karşıya geldiği bir dönüm noktasını oluşturmuştur.⁵⁶⁴

İrkçılık-Turancılık Davası'na 7 Eylül 1944'te başlanmıştır. Sanık sayısı 23'tür. Bunlar:⁵⁶⁵

- Zeki Velidi Togan – İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Tarihi Profesörü,
- Hasan Ferit Cansever – Yedek Doktor Yüzbaşı ve Türk Yurdu Dergisi Sahibi,
- Hüseyin Nihal Atsız – Özel Boğaziçi Lisesi Edebiyat Öğretmeni,
- Alparslan Türkeş – Erdek'te Piyade Üsteğmeni,
- Nejdet Sançar – Balıkesir Lisesi Edebiyat Öğretmeni (Nihal Atsız'ın öz kardeşi),
- Fethi Tevetoğlu – Samsun'da Doktor Üsteğmeni,
- Orhan Şaik Gökyay – Devlet Konservatuvarı Müdürü,
- Reha Oğuz Türkkan – İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doktora Öğrencisi ve Gökbörü Dergisinin Sahibi,
- Hüseyin Namık Orkun – Gazi Terbiye Enstitüsü Tarih Öğretmeni,
- Sait Bilgiç – Ankara Yargıç Adayı,

---

⁵⁶⁴ Ertekin, a.g.m., s.381.

⁵⁶⁵ Goloğlu, a.g.e., s.253.

- Zeki Özgür Sofuoğlu – Yedek Asteğmen,
- İsmet Tümtürk – İstanbul Belediyesi Müfettişi,
- Hikmet Tanyu – İç İşleri Bakanlığı’nda Memur,
- Hamza Sadi Özbek – Muğla Defterdarlığı Tahsilat Şefi,
- Muzaffer Eriş – Yüksek Mühendis Okulu Dördüncü Sınıf Öğrencisi,
- Cebbar Şenel – Adana Yargıç Adayı,
- Nurullah Barıman – Yedek Asteğmen,
- Cihat Savaş Fer – Yüksek Mühendis Okulu Dördüncü Sınıf Öğrencisi,
- Fazıl Hisarcıklı – Yedek Asteğmen,
- Yusuf Kadıgil – Boğaziçi Lisesi’nde Öğrenci,
- Fehiman Altay – Yüksek Mühendis Okulu Dördüncü Sınıf Öğrencisi,
- Cemal Oğuz Öcal – Gazi Terbiye Enstitüsü Öğrencisi ve
- Saim Bayrak – Yargıtay Evrak Memuru.

Sanık olması öngörülen fakat Almanya’da buldukları anlaşılan Doğu Türkistanlı Nuriman Karadağlı ve eşi Ahmet Karadağlı ile adresi bilinmediği için kendisine ulaşılamayan Heybetullah İdil’in dosyaları ayrılmıştır. İdil, duruşmalara ve sanıklar arasında daha sonra, 24. sanık olarak katılmıştır⁵⁶⁶

Mahkeme heyeti şu kişilerden oluşmaktaydı: Mahkeme başkanı Tümgeneral Yusuf Ziya Yazgan, Duruşma hâkimleri Albay Cevdet Erkut, Süvari Albay Galip Kaan ve Savcı Yüzbaşı Kazım Alöç.⁵⁶⁷

Alparslan Türkeş’in mahkeme heyeti hakkındaki şu tespitleri de dikkat çekicidir:

Mahkeme heyeti, Türk fikir hareketlerine yabancı ve genel kültür yönünden zayıf bulunan kimselerden ibaretti. Hakkı ve adaleti teslim etmek gayesi ile değil, Milli Şef İnönü’nün iftira ve ithamlarını bir mahkeme kararı haline sokarak, tescil etmek maksadı ile hareket ediyordu. Irkçılık anlamına gelen ‘racism’ kelimesini duruşma hâkimi, bir çocuk hastalığı terimi olan ‘raşitizm’ olarak telaffuz ediyor ve zabıtlara böyle geçiriyordu. Türkçülüğün ne olduğunu bilmedikleri gibi dünya gidişatından da habersiz idiler.⁵⁶⁸

⁵⁶⁶ Sefercioğlu, a.g.e., s.23.

⁵⁶⁷ Darendelioğlu, **Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri**, s.140.

⁵⁶⁸ Türkeş, **1944 Milliyetçilik Olayı**, s.66-67.

Savcı, bu sanıkların;⁵⁶⁹

- Almanya'nın yanında savaşa katılmayan hükümeti devirmek için gizli cemiyet kurmak,
- Anayasanın 88. maddesine aykırı olarak Irkçılık ve Turancılık propagandası yapmak,
- Suçlarını orduya karşı işlemek,
- Gösteriler düzenleyerek devletin iç ve dış güvenliğini bozucu davranışlarda bulunmak suretiyle ulusal çıkarlara zarar vermek,
- Cumhurbaşkanıya gıyabında hücum etmek,
- Devletin güvenlik kuvvetlerini tahkir etmek suçlarından değişik cezalara çarptırılmalarını istedi.

Savcının iddianamede özetlediğine göre Turancıların gayesi;⁵⁷⁰

- Asya'daki Türkleri Türkiye ile birleştirerek saf Türk ırkından müteşekkil bir devlet kurmak,
- Bu gayeye muhalif olan bugünkü hükümeti, merkezden ani bir darbe ile devirmek ve onun yerine, ırkçılık ve Turancılığı tahakkuk ettirecek hükümeti kurmak,
- Propaganda yaparak gizli cemiyeti Türk ırkından aza ile kuvvetlendirmek ve onlara merasimle yemin ettirmek diye formüle etmiştir.

Savcı tarafından okunan Son Tahkikat Kararı'nın yani iddianamenin girişinde şu cümlelere yer verilmiştir:

Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun ana vasıflarını ihlale matuf ırkçılık, Turancılık gayesiyle gizli cemiyet kurarak faaliyet ve harekete geçtikleri anlaşılan eşhas hakkında Örfi İdare Komutanlığınca yapılan tahkikatta: Bugünkü rejimimize ve vatandaşlarımızın hakiki milliyetçilik hislerine aykırı umdeleri ve bu umdelere varmak için gizli cemiyetleri, faaliyet programları, teşkilat ve propaganda organları, hatta muharebelerini gizli tutmağa matuf şifre ve parolaları olduğu; memleketin muhtelif mıntıklarında ve bilhassa her çeşit terbiye müesseselerinde masum gençlerin milliyetçilik, vatanseverlik duygularını istismar ederek genç nesil arasında kendilerine taraftar toplamak ve bu suretle hükümeti devirerek hedeflerine ulaşmak için devamlı ve sistemli bir faaliyet sarf ettikleri ve memlekette zararlı ideolojilerini tahakkuk ettirmek yolunda muhtelif gruplar halinde çalıştıkları anlaşılmıştır. Memleketin emniyeti aleyhine bu gizli

---

⁵⁶⁹ Goloğlu, a.g.e., s.254.

⁵⁷⁰ Tekeli ve İlkin, a.g.e., s.630.

cemiyetleri kendi maksatlarına göre tevcih etmek isteyen yabancı teşekküller de hareketsiz kalmamış ve bu suretle içten beliren fesat ve hıyanet hareketlerinde dış unsurların tesir ve müdahalesi de görünmüştür.⁵⁷¹

Hayri Yıldırım, “Son Türkçü Atsız” adlı eserinde, Türkçü kitlenin iddianame hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ortaya koymaktadır:

İşkence ile alınan ve istenilen şekilde değiştirilip kalıba sokulan ifadeler, sahte belgeler, sahte soruşturmalar ile kurgulanan Son Tahkikat Raporu (iddianame), bir ibret belgesidir. Bu iddianame sanıklar tarafından kabul edilmemiş, ifade ve mektupların tahrif edilerek kullanıldığı öne sürülerek tamamen kurgu olduğu iddia edilmiştir. Kısacası, adalet siyasete alet edilmiştir.⁵⁷²

Reha Oğuz Türkkan, hatıratında, mahkemenin başlangıcını şu cümlelerle ifade etmiştir:

Savcı, ayağa kalktı. Şöyle bir kasılarak etrafa baktı. Kaşlarını çattı, bir iki öksürdü ve kollarındaki sarkık yenleri sıvar gibi bir hareket yaptı. Bu mühim başlangıç rolünden sonra önündeki kalın bir dosyadan okumaya başladı. Son tahkikat kararını okuyormuş. Saatlerce süren bu okuma esnasında hayretten hayrete düştüm. Herkes meğer ne ifadelere bulunmuş! Neler uydurulmuş, neler atılmış! Ve kimlere nelerin altına ‘ifademdir’ diye imza atılmış! Bu kadarını en karamsar anlarımda bile tahmin etmemiştim! Birden şüphelendim. Şimdi benim ifademden parçalar okuyordu. Ve yarıdan fazlası uydurmayı! Altına imza attığım ifadenin, mahkemede savcının okuduğu ve bilahare basına dağıtılıp nakledilen ifadelerle alakası yoktu! Canının ve keyfinin istediği yere kelimeler, hatta cümleler ilave etmiş, manalarını değiştirmiş! Sorğu hâkiminin neler yapabileceğini öğrenmişim ama bu tahripkârlığa cüret edeceğini tahmin etmemiştim. Nasıl olurdu! İmzamızı taşıyan vesikayla bu uydurmaların ikisi de resmen dosyaya konmayacak mıydı? Korkmuyor muydu? Yoksa korkacak bir şey yok muydu? Öyleyse manası korkunçtu. Mahkeme ve yüksek makam onunla suç ortağı olmaktan korkmuyorsa, hapı yuttuk demektir. Bizi hiçbir kuvvet kurtaramazdı ve gazetelerde bu okunanları aynen basacaklardı. ‘İfadelerin altındaki imzaları görelim’ demeyeceklerdi ya... Hakikatin hiçbir zaman meydana çıkmayacağına emin gibiydi... Marifetini tamamladıktan sonra oturdu. Ben ve birçok arkadaşım hemen el kaldırdık. Söz vermediler. Adli hâkim tokmağı masaya vurdu ve celseyi tatil etti.⁵⁷³

Savcı, iddianamenin sonunda sanıklar için istediği cezaları bildirirken şu ifadelere yer vermiştir:

İrkçilik ve Turancılık gayeleriyle açtıkları müfrit milliyetperverlik bayrağı etrafına görgüsüz, tecrübesiz, heyecanlı gençleri toplamak ve gitgide genişleyen telkinleriyle taraftarlarını arttırmak, nihayet hükümeti devirerek iktidarı ellerine almak istemişlerdir.⁵⁷⁴

⁵⁷¹ Müftüoğlu, a.g.e., s.126.

⁵⁷² Yıldırım, a.g.e., s.438.

⁵⁷³ Türkkan, **Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri**, C.:2, s.246.

⁵⁷⁴ Darendelioğlu, **Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga**, s.126.

İrkçılık-Turancılık Davası'nın avukatı Prof. Dr. Kenan Öner, iddianameye esaslı bir savunma hazırladı. İddianamedeki bütün iddiaları ret ile müvekkillerinin millet, vatan, devlet ve cumhuriyete bağlı olduklarını, asıl endişelerinin kuruluşlara komünist sızmaları önlemek olduğu üzerinde durdu.⁵⁷⁵

Türkçüleri hükümet darbesi ile yargılamak fikri, Türkçülerin o zamanki en büyük düşmanları sayılan komünist cenahın temsilcileri tarafından bile alaycı bir şekilde karşılanmıştır. Niyazi Berkes'in bu itham karşısındaki yorumu bu durumu gözler önüne sermektedir:

Bunların gerçekten gizli bir darbe yapacak grup olduğuna herkes hemen inandı... Peki, bu kişilerin Türkiye'de hükümet devirebileceklerine inanılabilir mi?.. Herkesin bildiği gibi, bir cumhurbaşkanı ve rejimini devirmek öyle alık bir profesör (Zeki Velidi Togan), bir iki öğretmen (Atsız ve birkaç arkadaşı), bir iki toy subay (Üsteğmenler Alparslan Türkeş ve Fethi Tevetoğlu) ve birkaç çoluk çocuk topluluğunun –gizli de olsalar- harcı değildir... Şef'in o zaman ortaya çıkardığı gizli iş, İrkçi-Turancı komplosu değil, bayağı bir askeri darbe hazırlığı idi. Hiçbir sonuca varamamış olan iş!⁵⁷⁶

Birbirlerini çekemeyen ve hemen her fırsatta karşılıklı broşürler yayınlayan rakip görüşteki kişiler bile iddianamenin gerçekten uzak olduğuna inanmışlardır.

Son soruşturmanın açılması kararından, özellikle üç sanık üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Bunlar, Prof Dr. Zeki Velidi Togan, Nihal Atsız ve Reha Oğuz Türkkan'dır.⁵⁷⁷ Diğer sanıklar ise onların yanında yer almaktan ve onların davalarını paylaşmaktan yargılanmışlardır.

Hükümeti devirmek amacıyla komplo kurmak iddiası, esas olarak Zeki Velidi Togan ve Reha Oğuz Türkkan'a yöneltilmiştir; bu kişiler, gizli faaliyet yürüten iki ayrı grubu yönetmek ve kimi ortak arkadaşları aracılığıyla işbirliği yapmakla suçlanmışlardır.⁵⁷⁸ Zeki Velidi Togan, "Almanya ile birleşerek derhal Rusya'ya taarruza geçmeyen ve büyük Türk birliğinin kurulmasına hizmet edecek tarihi fırsatı kaçıran" diye

---

⁵⁷⁵ Süleyman Kocabaş, **Yakın Tarihimizin Sosyal Depremlerinden 1944 Türkçülük-Turancılık Olayı**, Kayseri: Vatan Yayınları, 2008, s.75.

⁵⁷⁶ Niyazi Berkes, *Unutulan Yıllar*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1997, s.282-286, (Akt.: Kocabaş, a.g.e., s.44.)

⁵⁷⁷ Mumcu, a.g.e., s.78.

⁵⁷⁸ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.111.

tavsif ettiği hükümeti devirmeye matuf gizli bir cemiyet kurmakla suçlanmıştır.⁵⁷⁹ Reha Oğuz Türkkan da Türkçü arkadaşlarıyla kurmuş oldukları gizli Gürem teşkilatının, hükümet darbesi amacı taşıması sebebiyle suçlanmıştır.

Reha Oğuz Türkkan, hatıratında, Gürem'in kuruluş amacını ve çalışma prensiplerini arkadaşlarına şu şekilde anlattığını bildirmiştir:

Atatürk'ümüz çok hasta. Allah geçinden versin ama yakında vefat ederse ne olacak? Daha şimdiden Türkçülük sözü pek duyulmaz oldu. Türk Ocakları bile kapatılmış ve bunu Atatürk istemiş gibi dedikodular yapılıyor. O günlerin ürkek başbakanı İsmet Paşa'yı, Hatay konusundaki tavizci davranışı yüzünden Atatürk azletti ama yeni başbakanımız Celal Bayar ne derece Türkçü? İnönü ise Hatay Türklerine bile sahip çıkmazken, esir Türk dünyasıyla ilgilenecek mi sanki? Allah esirgesin, Büyük Önderimiz yarın Allah'ın rahmetine kavuşursa, Bayar İnönü'yü yenebilecek mi? O bir sivil. İsmet Paşa'nın hala ordu üzerinde tesiri vardır. Şimdiden biz Türkçüler hazır olalım. Bir cemiyet-teşkilat kuralım. Ama öğrencyiz, müsaade etmezler, onun için gizli olsun... Dergi çıkaralım. Bakın, hiçbir Türkçü dergi çıkmıyor artık. Türk Yurdu bile kapatılmış... Önce yayından başlayalım. Dergi, kitap... Belki sonra gazete. Hükümet, siyaset icabı, Türkçülüğü açıkça anlatamıyor. Yani esir olan Türk kardeşlerimizin akıbetini. Biz yavaş yavaş yapalım. Sonra Türkçülüğe, Türklüğe zarar verenlere karşı, içerde dışarıda, mücadeleye başlarız... Konferanslar verdirtiriz büyüklerimize. Yaşça, sayıca büyüdükçe sesimiz daha iyi dinlenir. Hele bir başlayalım.⁵⁸⁰

Gürem'in kuruluş ve amacını bu şekilde özetleyen Türkkan, bu teşkilatlanmasının hükümet darbesine yönelik olduğunu şiddetle reddetmiştir. Teşkilatlanmanın isim hikâyesini anlattıktan sonra da bu durumu şöyle izah etmiştir:

TBMM kütüphanesinin raflarından Tarama Dergisi'ni bulup aldım. 'Cemiyet, gizli teşkilat, fırka' gibi anlamların öz Türkçe ve çeşitli lehçelerde karşılıklarını taradım. Nihayet 'Gürem' kelimesini beğendim. Başına da 'Bozkurt' sözünü ekledim. Adımız, arkadaşların da beğenisiyle, 'Bozkurt Güremi' oldu ve yıllar sonra bu adla yargılandık! Meğer hükümet darbesi yapmak için kurulmuş bir teşkilatımız!⁵⁸¹

Gürem'in gayeleri de iddianameye göre şu şekildedir.⁵⁸²

➤ Asya'daki esir Türkleri, Türkiye ile birleştirerek saf Türk ırkından müteşekkil bir devlet kurmak.

⁵⁷⁹ Müftüoğlu, a.g.e., s.131.

⁵⁸⁰ Türkkan, **Arayan Adam: Hani Ben Çocukken... Delikanlıyken De!**, C.:1, s.196-198.

⁵⁸¹ Türkkan, a.g.e., s.198-199.

⁵⁸² Müftüoğlu, s.168.

- Bu hususa müsait olmayan bugünkü Türk hükümetini merkezden ani ve süratli bir hükümet darbesi yaparak kan dökmeksizin yok etmek. Onun yerine ırkçılık ve Turancılığı tahakkuk ettirecek milliyetçi hükümeti kurmak.
- Propaganda yaparak gizli cemiyeti Türk ırkından aza ile takviye etmek.

Nihal Atsız'a yöneltilen esas suçlama ise, nihai hedef saydığı Türkiye dışında yaşayan Türk kökenli topluluklarla birleşme doğrultusunda propaganda yapmaktı. Atsız'ın yayın faaliyetleri ve öbür sanıklarla ilişkileri, Türkiye'de, özellikle de, gençler arasında, "ırkçı ve Turancı" düşünceleri yayma planının bir göstergesi olarak yorumlanmıştı.⁵⁸³

İrkçılık-Turancılık Davası'nda birtakım sahte belgeler de düzenlenmiştir. Öte yandan tutukluların fikirlerine gölge düşürmek ve halkta şüphe uyandırmak için güya etnik kökenleri araştırılmış ve bazılarının Türk olmadığı iddia edilmiştir. Mesela Atsız hakkında savcı tarafından önce Rum kökenli, daha sonra Yahudi dönmesi iddiası ileri sürülmüştür. Yani iktidar, Türkçüleri ırkçılıkla suçlarken kendisi ırk araştırmaları yaparak ırkçılık yapmıştır. Keza, tutuklular arasında yazılan mektuplar delil olarak dosyaya alındığı için bunlar da aynı kapsamda abartılarak ve saptırılarak kullanılmıştır.⁵⁸⁴

Türkçüler, iddianameye delil olarak girmiş anlaşma, parola, şifre, yemin ve gizli cemiyet kavramlarında nasıl tahribat yapıldığını yayınlamış olduğu kitap ve makalelerde ve göndermiş oldukları mektuplarında belirtmişlerdir. Zeki Velidi Togan'a yönelik gizli örgütlenme ve antlaşma iddiaları, Atsız'ın 5 Aralık 1974 tarihli mektubunda sunduğu bilgiler ışığında analiz edildiğinde toplanış amacının Türkçülüğün iki önemli siması olan Türkkan ve Atsız'ın barıştırılıp tek cephede yer almasını sağlamak olduğu ortaya çıkmaktadır. Atsız, mektubunda şu cümlelere yer vermektedir:

Reha Oğuz ile barışma meselemize gelince, onunla zaten dargın değildik. 1944'de tevkifimizden önce, Zeki Velidi'nin evinde 10 kişi toplanarak bir protokol imzalamıştık. Birbirimiz aleyhinde yazmamayı, komünistlere karşı müttehit hareket etmeyi karar altına almıştık. Bu kağıt, Zeki Velidi'nin evindeki aramada polislin eline geçmiş ve İnönü, bunu 19 Mayıs nutkunda, devlet aleyhine bir antlaşma gibi göstermişti.⁵⁸⁵

⁵⁸³ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.111-112.

⁵⁸⁴ Yıldırım, a.g.e., s.437.

⁵⁸⁵ Hacaloğlu, a.g.e., s.331.

Nejdet Sançar da kitabında Atsız ile paralel açıklamalarda bulunmuş ve bu açıklamalar, iddianamenin hazırlanışındaki tahripkârlığın boyutunu gözler önüne sermek açısından önemlidir. Sançar, iddianamede “parola” olarak adı geçenlere dair açıklamalarda bulunmuştur:

Davada delil olarak dayarılan ve 18 Mayıs 1944 tarihli Resmi Tebliğ’de sözü edilen parola, Türkçülerin mektuplarının sonunda yer alan ‘Protokol caridir’ sözüdür. Bu deyim, Türkçüler arasında büyüklere saygı, küçüklere sevgi anlamına gelir. Tabii bir de insanların psikolojik olarak bu şekilde daha gizemli ve bir gruba ait ifadeler ve simgeler kullanmaktan hoşlanması da bir etkidir.⁵⁸⁶

Şifre diye geçen delillere getirmiş olduğu açıklama da şu şekildedir:

Delil olarak iddia edilen şifre, yine evlerin aranması sırasında, eşim öğretmen Reşide Sançar’ın notları arasında bulunan kimya formülleri ile Orhun alfabesinin harf işaretleridir. Orhun alfabesini ve kimya formüllerini anlamayan emniyet mensupları bunları şifre olarak iddia etmişleridir.⁵⁸⁷

Gizli cemiyet konusunda Sançar’ın getirmiş olduğu açıklama da şu şekildedir:

Gizli cemiyet olarak iddia edilen kuruluş, Reha Oğuz Türkkan’ın gençliğinde arkadaşları ile kurduğu Gürem adlı gruptur. Bu ufak çocukların, mahallede hırsız polisçilik oynaması cinsinden, ancak, ondan bir iki adım daha ilerde bir oyundu.⁵⁸⁸

Son olarak, iddianamede sürekli geçen yemin mevzusuna da şu açıklamayı getirmiştir:

Gürem grubundaki gençlerin, bir gün Zeki Velidi Togan’ın evinde Doğu Türkistanlı Nuriman Hanım’ın isteği üzerine, Türk illerinin kurtuldukları zaman mutlaka oraya gidip çalışacaklarına dair Zeki Velidi Togan’ın evinde Kur’an ve Türkistan bayrağı üzerine el basarak ettikleri yemindir.⁵⁸⁹

İddianame, Türkçülerin ev ve işyerlerinde bulunan özel evrakların bilinçli ve sistemli bir şekilde suç unsurlarına dönüştürülmesi taktiğiyle hazırlanmış, Türkçüleri en ağır cezaya çarptırabilmek için bu evraklar birer suç delillerine dönüştürülmeye çalışılmıştır.

---

⁵⁸⁶ Sançar, a.g.e., s.104.

⁵⁸⁷ Sançar, a.g.e., s.104-105.

⁵⁸⁸ Sançar, a.g.e., s.106.

⁵⁸⁹ Sançar, a.g.e., s.106-107.

3.3.2. Türkçülerin Savunmaları ve Mahkemenin Hükümü

Dava iddianamesinin okunmasından sonra sanık sandalyesinde oturan her Türkçü kendilerini savunmak için metinler hazırlamışlardır. Uzun ve kapsamlı iddianameye ve yöneltilmiş olan suçlamalara karşı Türkçüler de aynı şekilde mukavemet göstermiş, uzun ve kapsamlı metinlerle kendilerini savunmuşlardır.

Türkçülerin her biri ayrı ayrı suçlamalarla ilgili savunmalar hazırlarken, her birinin ortak olarak ıstırap duydukları şey, “vatan hainliği” isnadı ile yargılanmaları olmuştur. Türkçülüğü, Türk millet ve devletini yükseltmek olarak nitelendirip, bu ülkü uğrunda bedel ödemeye hazır kişilerin bizzat Türk devlet ve milletine karşı ihanetle suçlanmaları, kuşkusuz, bu kişileri derinden yaralamıştır. Hemen her Türkçü savunmasında, “vatan hainliği” isnadına karşı reaksiyon göstermiş ve bu konuyu savunmalarında işlemişlerdir.

İddianamenin özellikle üç kişiyi azılı elebaşı olarak göstermesindedir ki, Hüseyin Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkân ve Zeki Velidi Togan en uzun savunmaları hazırlamışlar ve isnat edilen suçları birer birer reddetmişlerdir. Bazen de isnat olunan şeylerin suç hükmünde olmadıklarını hukuk kaidelerini referans göstererek belirtmeye çalışmışlardır. Ayrıca savcının delil ve ifadelerde yapmış olduğu tahrifleri örnekler göstererek ortaya koymuş ve kasıtlı yapılan bu eylemin kendilerini önceden planlanmış bir cenderenin içine çekmek için yapıldığını ispat etmeye gayret göstermişlerdir. Diğer sanıklar ise genellikle vatan haini ithamına karşı üzüntülerini dile getirip, yukarıdaki üçlü ile olan ilişkileriyle ilgili yöneltilmiş olan suçlamalardan ve soruşturma sürecindeki işkencelerden bahsetmişlerdir.

Nihal Atsız savunmasının girişinde davanın mahiyeti ile ilgili şu sözleri söylemiştir:

Bu dava, savcının iddiaya uğraştığı gibi yeni bir rejim ve yeni nizam kurmak davası değil, Türkçülük düşmanlarının yaygarasına aldanarak kuruntuya kapılanların hiç yoktan ortaya attıkları bir ‘açık kapıları zorlama’ davasıdır. Bu dava; gizli cemiyet, şifre, parola, telsiz, hükümet darbesi, vatan ihaneti gibi efsanelerle dünyayı velveleye veren şahsi düşmanlarının, boş ve hayali iddialarını zorla ispat etmek için masum insanlara, gerçek yurtseverlere savurdıkları iftiraların davasıdır.⁵⁹⁰

---

⁵⁹⁰ Bakiler, a.g.e., s.88.

Savunmasında Atsız, ırkçılığa şöyle bir tanım getirmiştir: “İrkçilik, Türklerin maddi ve manevi hasletlerinin bozulmaması için onun yabancı kanlarla karışmamasını isteyen milli bir düşüncedir.”⁵⁹¹ Bu tanımdan hareketle, isnat edilen ırkçılığın vahşi emperyalist Batı sisteminin ırkçılığı olduğunu ve bu tür bir ırkçılığın Türkçülerde söz konusu olmadığını ispat etmeye çalışmıştır. Ayrıca kendi ırkçılıklarına devletin birçok politikasında da rastlandığından hareketle, anayasa nazarında suç teşkil edemeyeceğini şu cümlelerle ortaya koymuştur:

Savcının Anayasa’ya aykırıdır, diye bize yapıştırmak istediği ırkçılığı devlet bilfiil tatbik etmektedir: MTA Enstitüsü ile askeri okullar ve hemşire okuluna ancak Türk ırkından olan öğrencilerin alınması; 2510 sayılı İskan Kanunu’nun 7., 9., 10., 11., ve 13. maddeleriyle İskan Muafiyetleri Nizamnamesi’nin 3. ve 4. Maddeleri; Millet Meclisi tarafından kanunla kabul edilen İstiklal Marşı’nın ve Harp Okulu Marşı’nın Türk ırkını terennüm etmesi, hep ırki görüşün mahsulleridir. Benim ırkçılıktan dolayı hesap verdiğim şu dakikada, İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nün birinci şubesinde, birinci kısmın bir masasında oturan bir memur bazı genç öğrencilerin Türk ırkından olup olmadığını incelemekle meşguldür. Bundan birkaç yıl önce Atatürk’e suikastla itham olunarak Ankara’da muhakemesi yapılan Ali Saip’in davasında, Savcı Baha Arıkan, Ali Saip’i Kürt olmakla itham etmiş ve Kürtlüğü bir suç gibi yüzüne çarparak Kürt olduğu için devlet başkanına suikast yapabileceğini ileri sürmüştü. Yani o zaman bir savcı ırkçılık yapmıştı. Bugün ise, başka bir savcı ırkçılığı yurda ihanet gibi göstererek ırkçılığı itham etmektedir. Devletin kanunları savcıların keyfine göre ayrı ayrı manalar alamaz. Millet fertleri de, savcılar kanunları başka başka anlıyor diye oyuncak yerine konulamaz. Ya odur, ya da budur. Ceza kanunumuzun birinci maddesi: ‘Kanunun sarîh olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilmez.’ demesine, devletin orduda bilfiil ırkçılık yapmasına göre demek ki ırkçılık suç değildir. Suçsa asırlardan beri ayrı cemaat teşkilatları, yalnız kendi aralarında evlenmeleri, dini törenleri ve ayrı mezarlıkları ile bilfiil ırkçılık hem de Yahudi ırkçılığı yapan Selanik dönmeleri niçin cezalandırılmıyor da, bu vatanın hakiki sahipleri ve bekçileri olan biz Türkler fikir ve nazariyat sahasında kalmış olan ırkçılığımız için takibata uğruyoruz?⁵⁹²

Atsız, kendisini ırkçılıkla suçlayan savcının bile ırkçı olduğunu şu ironik cümlelerle açıklamıştır: “Mademki ırkçılık Kazım Alöç’e göre yanlış, sakat bir zihniyetti; o halde niçin kendisi bizim ırkımızı aramak sevdasına kapıldı? Niçin Barıman’ın, Reha’nın, benim ve zevcemın ırklarımızı aramaya kalkıştı?”⁵⁹³

İrkçilik konusunda geri adım atmayan ve ırkçılığın anayasaya göre suç unsuru olarak yorumlanamayacağına dair beyanlarda bulunan Atsız, Turancılık konusunda da aynı tepkiyi ortaya koymuştur:

⁵⁹¹ Bakiler, a.g.e., s.91.

⁵⁹² Bakiler, a.g.e., s.94-95.

⁵⁹³ Bakiler, a.g.e., s.97.

Turancılığa gelince... Bunun hakkında fazla söz söylemeyi lüzumsuz buluyorum. Dünyanın hiçbir yerinde kendi devletlerini büyütme isteyenlere ‘vatan haini’ denmemiştir. Biz Ziya Gökalp’in, Mehmet Emin Yurdakul’un şiirleriyle beslendik. Haritalarda ırkımızın yaşadığı yerlere baktık. Milletimize fenalık edenleri tarihte okuduk ve milli kını ateşten damgalar gibi kalbimize yazdık.⁵⁹⁴

Atsız uzun ve kapsamlı savunmasını, özet niteliği taşıyan ve suçlamalara maddeler halinde cevap verdiği şu bölümle bitirmiştir:

Netice olarak şunları söylüyorum:

1. Türkçüyüm. Türkçülük milliyetçiliktir. Irkçılık ve Turancılık da bunun şumulüne dâhildir. Memleket ya bu iki temel üzerinde yükselecek ya da yıkılacaktır. Irkçılık ve Turancılık Anayasa’ya aykırı değildir. Ceza Kanunu’nda sarahatle suç olduğu yazılmayan bir hareketten dolayı kimse suçlandırılmaz. Devlet de icraatıyla açıkça ırkçı, Hatay’ı ilhak etmekle de Turancıdır.

2. Yalnız gönderilenlere malum mektuplara ve herkese meçhul vasiyetname bakılarak hükümeti alenen tahkir ettiğim iddia olunamaz. Bunlar polisin başka bir mesele için yaptığı arama dolayısıyla elde edilmiştir. Hükümeti tahkir ettiğim hakkında bir şikâyet veya ihbar yapılmış değildir. Şu dakikada böyle mektuplar yazmış veya vasiyetname hazırlamış kaç bin kişinin bulunduğunu Tanrı bilir. Anayasa’ya göre istediğim gibi düşünmekte serbestim. Çünkü eşit adaletin hüküm sürdüğü hür vatandaşlar diyarının vatandaşıyım.

3. Ankara nümayişini hazırlamadım. Bu nümayiş mebusların teşvik ve Sabahattin Ali’nin tahrik ettiği milliyetçi gençliğin kalbinden kopmuş maşeri ve milli bir harekettir. Bunu hükümet aleyhinde bir hareket diye gösteren benim şahsi ve barışmaz düşmanlarım olan Hasan Ali Yücel ile Falih Rifki Atay olmuştur.

Sözlerimi bitirirken tarihi bir misal zikretmeden kendimi alamıyorum: Taşa tutularak öldürülecek bir maznun hakkında İsa peygambere fikrini sordukları zaman ilk önce hiçbir söz söylememiş. Israr olunca: ‘İçinizde hiç günahsız olan kim ise ilk taşı o atsin.’ diye cevap vermiş.

Siz de eğer bir parça benim gibi düşünmüyorsanız, iyi veya kötü daima doğruyu söylediğime kani değilseniz istediğiniz şekilde karar verin. Siz hâkimler de insan olduğunuz için belki insanlık icabı zühullerde bulunabilirsiniz. Fakat yanılmaz hâkim olan zaman yani tarih, hepiniz hakkında en adil kararı verecek, Irkçı ve Turancı olduğum için mahkûm olursam bu mahkûmluk hayatımın en büyük şerefini teşkil edecektir.⁵⁹⁵

Atsız’dan farklı olarak, yalnızca ırkçılık ve Turancılık propagandasıyla suçlanmayıp aynı zamanda hükümet darbesi amacı taşıyan gizli oluşumun lideri olmakla da suçlanan Zeki Velidi Togan, savunmasının büyük bölümünü savcının ifade ve belgelerde yapmış olduğu keyfi tahrifata ayırmıştır. Tahrifat hakkındaki düşüncelerini deliller vasıtasıyla ortaya koymaya çalışan Togan şunları söylemiştir:

Türk tarihinde milli Türk yargısı hakkında okuduğum eserlerde hiçbir zaman böyle tahriflere müracaat edilmiş olduğunu görmedim ve işitmedim. Ve esasen buna milli ahlakımız ve ihtiyatlarımız bakımından imkân da yoktur. Zira böyle tahriflere ancak iddialarında haklı bulunmadığına kani olan bir savcı başvurabilir. Son Tahkikat Kararı’nda da, Bozkurt muharririne tarafımdan 1941 nihayetinde yazılan

⁵⁹⁴ Bakiler, a.g.e., s.100.

⁵⁹⁵ Bakiler, a.g.e., s.110-111.

bir pusulada ‘kendinizi Atatürkçü göstererek’ cümlesine savcı bir ‘güya’ kelimesini ilave ederek cümleyi ‘güya Atatürkçü’ ye çevirmiş, bana da asla ağzımdan çıkmayan ‘gizli cemiyet kurdum’ ve ‘Doğu Türk Birliği gizli cemiyetim’ şeklinde bir cümleyi yine ifademden alınmış gibi göstermişti. Bu defa ise ‘Doğu Türk Birliği Teşebbüs Grubunu kurduk’ cümlesini icat etmiş ve bu kabil icatların emsalini çoğaltmıştır. ‘Türkistan Milli Birliğinin temsil salahiyeti bana verilmişti’ sözüne kökü dışarıda olan bir teşkilat gibi göstermek için ‘merkezi Taşkent’te bulunan’ sözünü benim ifademden alınmış bir söz gibi ilave etmiştir. ‘Dr. Rıza Nur’un ısrarıyla Türkiye’ye gelerek’ sözüme bir de ‘faaliyette bulundum’ sözünü ilave etmiş, benim 1925’te Türkiye’ye gelir gelmez hemen siyasi faaliyete geçmiş olmamı ispat için kendi icadı olan bu tabiri delil olarak kullanmıştır. Hatıra defterimdeki ‘Türkistan Milli Birliğini azaları arasında tezkerelerle ihya etmeye muvaffak oldum’ şekline sokmuş yani tam aksine çevrilmiş; hatıra defterim hakkında Ekim 1944 tarihiyle mahkeme heyeti namına yazılan on sayfalık izahat kendisine tarafımdan verildiği halde bu hatıra defterimde Türkistan Milli Birliği 1941 Temmuzunda dağıldıktan sonra azalarının bir kısmının bir grup komitesi teşkili hakkındaki kararın bu azalardan bazılarının gevşekliği yüzünden akim kaldığına dair kayıttan bana 1941 Temmuzunda bir komite, dışarıdan bizim tavsiyemize göre Tutsak Türk Birliği kurması düşünülen Emin Resulzade ‘grubuna’ dair sözü ‘Tutsak Türk İlleri grubuna’ şekline çevirerek diğer bir komite teşkili isnat olunmuş, 29.09.1940 tarihiyle Reha Oğuz Türkkan’a etnik hususiyetler hakkında ırkçılık aleyhinde yazılan bir yazıdaki kelimeler, kendisince matlup değiştirilmiş bir şekilde bir araya getirilerek ırkçılık propagandası maksadıyla yazılmış bir yazı şekline çevrilmiş, 1940’ta yazdığım diğer iki mektup da dış Türkler hakkında hükümetin harici siyaseti bakımından pürüzlü görülen yazıların neşrinde ihtiyat tavsiye ederek Bozkurt idarehanesine yazdığım sözler tamamen tahrif edilmiş, bunlardan 16.10.1940 tarihliinden ‘şimdilik Sovyet aleyhtarı görünmemeli’ sözü ile 10.10.1940 tarihliinden de ‘bunları pazarda satmayıp elde dağıtmalı’ sözleri bir araya getirilerek ikisinden bir cümle yapılmış, sonra da diğer kelimeler de tahrif edilerek savcının tam kendi eseri olan ‘şimdilik ırkçı ve Sovyet aleyhtarı görünmemek... Bunların pazar yerlerinde satılması daha müessir olur’ şekli verilmiştir. 20.09.1940 tarihli mektubumda da ‘Hükümetimiz Ruslara karşı daha geniş el serbestisine malik olduğu zamana kadar’ denildiği gibi ‘şimdilik’ şeklinde kullanılan bir tabir burada Bolşevizm’e ait mücadeleye ait cümlede kullanılmıştı. Hâlbuki 10.10.1940 tarihli mektubumdaki bu ‘şimdilik’ kelimesiyle ‘Sovyet aleyhtarlığı’ kelimeleri arasına bir de kendiliğinden ‘ırkçılık’ kelimesini sıkıştırarak cümleyi böylece ‘şimdilik ırkçılık yapmayınız, sonra yapabilirsiniz’ manasına gelen bir cümle tasni ve isnat etmek istemiştir.⁵⁹⁶

Türkçülüğün Türkiye’deki etkinliğinin kendisiyle başlamış olması hakkındaki iddialara ise Togan şu cümlelerle karşı çıkmıştır:

Türkçülük fikri Türkiye’ye güya biz Türkistanlılar tarafından getirilmiş, Türk Ocakları’nın 25 yıllık kâtibi olan Hasan Ferit Bey’e hatta Atsız ile Reha Oğuz’a bile tarafımdan aşılınmış gibi göstermek gülünçtür ve yalandır. Ben Rusya’da Rus âlimleri ve Rus sosyalist siyasileri muhitinde yetiştim. Türkiye’de Türkçü matbuatın Türk Yurdu’ndan başkasını Rusya’da iken görmedim. Ben kelimenin siyasi manasıyla geniş Türkçü değildim; sadece Türkistancı idim. Geniş Türkçülüğü ancak tarih, kültür ve dil sahasında görüyordum. Leon Kahon’un Gök Bayrak kitabının tercümelere, Ziya Gökalp’in eserleri bana ancak Türkiye’ye geldikten sonra malum oldu. Diğer Türkçü şairlerin neşriyatı bana malum değildi.

⁵⁹⁶ Bakiler, a.g.e., s.348-349.

Tiyanşyan Dağları'nın umumi ismi olmak üzere 'Tanrı Dağı' ismi Türkistan'da ancak Türkiye'den gelen matbuat vasıtasıyla kısmen taammüm etmiştir.⁵⁹⁷

Reha Oğuz Türkkan da Zeki Velidi Togan gibi hükümet darbesi amacı taşıma suçuyla yargılanmasından dolayıdır ki, savunmasının girişinde bu suçlamaları reddetmiş, Kemalizm ilkelerine ne kadar bağlı olduğunu ve kendilerine yapılan muamelenin ne kadar ıstırap verici bir mahiyet taşıdığını şu cümlelerle açıklamaya çalışmıştır:

Fikir ve kanaat hürriyeti uğrunda milyonların sel gibi kan döktüğü, gerçek demokrat Batılı müttefiklerimizin beyannamelerle düşünce hürriyetini en kati bir şekilde milletlere vaat ettikleri yirminci asır dünyasında, Cumhuriyet Türkiye'sinde İnönü'nün eşit adalet ve hür vatandaşlar diyarında büyük bir dava görülmektedir. Radyolarla, gazetelerle bütün dünyaya ilan edilen şimdiden tarihe geçen bu dava, bizim davamızdır. Bu davayı doğuran sebep, Türkiye'nin yeni bir fikre geçişi değildir. Çünkü 1945 Türkiye'si, 1923 Türkiye'sinin aynıdır. Avrupa'daki mükerrer işgallerle mezhep değiştirmiş bazı Avrupa devletlerinin, eski rejim mensuplarını yargıladığı davalardan değildir. Bu dava, yeni bir nizam ve yeni bir rejim davası da değildir. Bu dava, bir ufak zümrenin politika entrikalarından doğmuş, şişirilmiş, sahte bir kılıf altında Türk milletinin kinine arz olunmuş bedbaht ve talihsiz idealistlerin davasıdır. Bedbahtız; çünkü çok acı çektik. Fakat ümitliyiz; çünkü adaleti tarihin derinliklerine nakşolunmuş bir milletin mahkemesindeyiz. Nikbiniz; çünkü Türk ruhu ve Türk şuuru diri asker yargıçlarımız önünde hesap veriyoruz. Hakkımızın tanınacağına güveniyoruz; çünkü huzurunuzdayız. Bu dava, hazırlık safhasında adaletsiz, kanunsuz ve usulsüz başlamış olabilir. Bu dava, bazı maksatlı politikacıların elinde bugün harp halinde olduğumuz faşist Nazi usullerine tıpatıp uygun bir şekilde, barbar metotlarla ve işkencelerle seyri bozulmak istenmiş olabilir. Her milletten böyle uygunsuz insanlar çıkar. Büyük milletim, öz rejimim ve Türkçü hükümetim bundan münezzehtir. Faşist metotlarla fikri hapsedmeye, hür düşünüşe işkence etmeye, adaleti şaşkırtmaya ve bir kin aleti yapmaya kalkışan, bu suretle de milletimin, rejimimin, hükümetimin şerefi ile oynayanlar yalnız tarih huzurunda değil pek yakın bir gelecekte, büyüklerimizin önünde hesap verecekler ve bizim bugün şerefle oturduğumuz şu yerde şerefsiz olarak bulunacaklardır. Buna eminim; çünkü Türk adaletine inancım var. Bu davanın acı bir tarafı da, şahsi kin ve garazlar, tahlil etmek istemediğim siyasi entrikalar yüzünden bu rejimin en has evlatlarının, Cumhuriyet'in en sağlam müdafilerinin, mücrim ve rejim düşmanı hainler olarak burada bulunuşlarıdır. Bozkurtçulardan ve kendimden bahsediyorum. Kemalizm'in öz nesli, Kemalizm'in mahsulü ve Kemalizm'in en ateşli koruyucuları, rejimin en menfaatsiz, en samimi unsurları, rejim düşmanlarının, komünistlerin, faşistlerin en yılmaz ve uyanık düşmanları olan biz, muhalif olarak damga yedik; hükümetin canına kasteden ihtilalciler olarak mezar gibi hücrelere kapatıldık, bitler ve pislikler içerisine atıldık, yerin dibinde zindanlarda inletildik ve işkence odalarında eziyet edildik. Nihayet, etimizle, kanımızla, canımızla, kafamızla, ruhumuzla âşık olduğumuz bu vatanın, bu milletin hainleri olarak huzurunuzda sürüklendik. Aylarca da bu matbuatla bütün Türk milletine karşı haksız olarak teşhir edildik. Bu muameleyi biz olsa olsa bir ihtilal sonunda, hükümeti ele geçirecek Cumhuriyet düşmanlarından bekleyebilirdik... Cumhuriyet rejimi müdafilerinden, ancak bir Troçkist rejimin halk mahkemeleri hesap sorabilirdi. Bizi, bizden olanlar vurdu ve bizden olanların eliyle vurulmamız isteniyor. Acı olan budur.⁵⁹⁸

⁵⁹⁷ Bakiler, a.g.e., s.384.

⁵⁹⁸ Bakiler, a.g.e., s.447-448.

Türkkan, benimsemiş olduğu Irkçılık-Turancılık düşüncesinin Kemalizm'in dışına çıkmadığını, bu düşüncesini o güne kadar yazmış olduğu kitap ve makalelerinde açık bir şekilde anlattığını, savunmasında şu sözlerle ifade etmiştir:

Bu davaya, Sayın Cumhurbaşkanımız dâhil 'Irkçı-Turancılar' yaftası açıldı. İki de suçmuş gibi! Ben Turancılığı ne suç ne de kötü olarak kabul edebilirim. Ama bu etiket bana yapıştırılınca yanlış yer oluyor; çünkü eğer Turancılık bütün Türk toplumlarının hemen tek bir devlet olması ilkesiyse, makalelerimde olsun kitaplarımda olsun bunun uzak bir ideal olduğunu, şu anda ortaya atılırsa Türk toplumları arasında bile sıkıntılar yaratacağını, gerçekçi ilk adımları bozacağını yazdım. Irkçılık da, savcının ve Sayın İnönü'nün ona verdiği anlam bakımından yanlış bir itham oluyor. Her ne kadar delikanlılık çağlarımda 'Türk ırkı en üstündür' diye tutturmuş olsam da bu, Nazi Alman-Argen ırkçılığına bir meydan okuma tepkisiydi. Milliyetçilik konusunda kültür ve mensubiyet duygusunun da önemli olduğunu, vahşi emperyalist faşist ırkçılığını lanetlemek gerektiğini yazıp durdum.⁵⁹⁹

Diğer sanıkların savunmalarında genellikle iki bölüm işlenmiştir: Birincisi, vatan hainliği suçunu reddetmek üzere getirilmiş olan açıklamalardır; ikincisi ise azılı sayılan üç sanık ile olan ilişki, yazışma ve toplantılarından dolayı isnat edildikleri suçlara karşı getirdikleri savunmalardır. Alparslan Türkeş de vatan hainliği suçundan hicap duyduğunu savunmasının şu bölümünde dile getirmiştir:

Acaba vatan ve millet haini kimlere denir? Şüphesiz şahsi menfaati uğruna vatanın ve milletin yüksek menfaatlerini çiğneyen ve düşmanlarla el birliği eden kimselere, vatan haini denilebilir. Bunun dışında şu veya bu türlü düşündüğü zannedildiğinden dolayı bir insana vatan ve millet haini değil; ancak yanlış düşünceli, noksan fikirli veya en fazla akılsız tabirleri kullanılabilir. İşte bunun için ben de, son tahkikat kararında ileri sürülmüş bulunan vatan ve millet hıyanetini burada tekrar şiddetle reddederim. Tarih, bugüne kadar hiçbir hakiki Türk subayından vatana ve millete hıyanet ettiğini kaydetmemiştir. Ben, devletime, milletime, vatanıma candan bağlı, kelimenin tam manasıyla yurtsever, milletsever bir Türk subayıyım. Bunun da en büyük delili Harp Akademisi'ne layık bulunarak çağrılmış bulunmalıyım.⁶⁰⁰

Sanık Türkçüler, duruşmalar esnasındaki savunmalarında işkencelere de değinmiştir. Hatta işkencelerin sürekli gündeme getirilmesi üzerine söz alan Savcı Kazım Alöç, hâkime karşı şu gafta bulunmuştur: "Efendim, bunlar reisicumhur namzedi muhterem insanlar olarak emniyete getirilmediler. Bunlar, hükümeti devirmeyi istemek suçuyla tevkif edilmiş canilerdir. Tabii buna göre muamele görmüşlerdir."⁶⁰¹ Savcının

⁵⁹⁹ Bakiler, a.g.e., s.504.

⁶⁰⁰ Bakiler, a.g.e., s.174.

⁶⁰¹ Türkkan, Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri, C.:2, s.254.

kullandığı bu cümleler, işkencenin resmi makamlarca kabul edilmesi manasına gelmektedir.

Altmış altı duruşma sonunda, 29 Mart 1945'te, sanıkların büyük bir kısmı beraat ederken, on kişilik bir grup çeşitli cezalara çarptırıldı. Hükümeti devirmek amacıyla komplo kurmaktan yalnız Zeki Velidi Togan suçlu bulundu ve suçlu bulunanlar arasında en uzun hapis cezasına da o çarptırıldı. Öte yandan, Reha Oğuz Türkkkan, Cihat Savaş Fer ve Nurullah Barıman yalnızca gizli bir örgüt kurmaktan hüküm giydiler. Sıkıyönetim Mahkemesi, adı geçenlere, darbe planlama suçundan hüküm verilemeyeceği, çünkü örgütün tutuklamalardan önce feshedilmiş olduğunu gösteren kanıtlar bulunduğu sonucuna vardı. Nihal Atsız, Nejdet Sançar, Alparslan Türkeş ve Fethi Tevetoğlu, yıkıcı propaganda yapmaktan çeşitli derecelerde suçlu bulundular. Cebbar Şenel ve Cemal Oğuz Öcal ise, yalnızca, Ankara'daki 3 Mayıs 1944 olaylarına katılmaktan suçlu sayıldılar.⁶⁰² 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi vermiş olduğu hükmüyle 10 kişiyi şu cezalara çarptırmıştır:

- Zeki Velidi Togan: 10 yıl ağır hapis, 4 yıl sürgün, bütün kamu hizmetlerinden yasaklandı.⁶⁰³
- Hüseyin Nihal Atsız: 6 yıl 6ay 15 gün ağır hapis, 3 yıl sürgün, bütün kamu hizmetlerinden yasaklandı.⁶⁰⁴
- Reha Oğuz Türkkkan: 5 yıl 5 ay ağır hapis, 2 yıl sürgün, bütün kamu hizmetlerinden yasaklandı.⁶⁰⁵
- Cihat Savaş Fer: 4 yıl ağır hapis.⁶⁰⁶
- Nurullah Barıman: 4 yıl ağır hapis.⁶⁰⁷
- Nejdet Sançar: 1 yıl 2 ay hapis.⁶⁰⁸
- Alparslan Türkeş: 9 ay 10 gün hapis.⁶⁰⁹
- Fethi Tevetoğlu: 11 ay 20 gün hapis.⁶¹⁰
- Cebbar Şenel: 11 ay hapis.⁶¹¹

---

⁶⁰² Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.112-113.

⁶⁰³ Bakiler, a.g.e., s.444.

⁶⁰⁴ Bakiler, a.g.e., s.111.

⁶⁰⁵ Bakiler, a.g.e., s.508.

⁶⁰⁶ Türkkkan, **Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri**, C.:2, s.275.

⁶⁰⁷ Türkkkan, a.g.e., s.275.

⁶⁰⁸ Bakiler, a.g.e., s.145.

⁶⁰⁹ Bakiler, a.g.e., s.181.

⁶¹⁰ Bakiler, a.g.e., s.297.

- Cemal Oğuz Öcal: 11 ay hapis.⁶¹²

3.3.3. Irkçılık-Turancılığın Aklanışı

29 Mart 1945 günü sonuçlanan Irkçılık-Turancılık Davası'ndan hüküm giyen Türkçülerin mahkûmiyetleri devam ederken, verilmiş olan karar da üst mahkeme olan Askeri Yargıtay'da incelenmekteydi. Hüküm giyen ve aynı koğuştaki kalan 10 Türkçü, kararı kabullenmiş ve kendilerini ilmi çalışmalara vermişti. Türkçülerin mahkûmiyetleri esnasında kaleme aldıkları eserler, uzun süre hafızalardan silinemeyecek derecede tesirli yankılar uyandırmıştır.

Ekim ayında Askeri Yargıtay dava ile ilgili incelemesini bitirdi. Yüksek mahkeme 1 Nolu İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nin kararını "usul ve esas" yönünden bozdu; tutuklu sanıkların hemen salıverilmesini ve davanın 2 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde görülmesini kararlaştırdı. Bu karar, 26 Ekim 1945 günü, yıldırım telgrafı ile İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na bildirilerek tutukluların hemen salıverilmesi sağlandı. Böylece kimi Türkçüler için bir yıl beş buçuk ay süren çileli zindan hayatı sona erdi.⁶¹³

1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nin kararını hem esastan hem usul bakımından bozan Askeri Temyiz'in başkanı Orgeneral Ali Fuat Erden ve iki azası Tümgeneral Kemal Alkan ile Tuğgeneral İsmail Berkok'tur.⁶¹⁴

Reha Oğuz Türkkan, tahliye sürecini hatıratında şu şekilde anlatmıştır:

Ekim ayı ortalarında bir havadis sinirlerimizi gerdi: Askeri Yargıtay da tetkike başlamış, amcam Avukat Lami Yener beni temsilen orada. Karar bugünlerde çıkacak. 23 Ekim 1945 günü karar bir bomba gibi patladı: Askeri Yargıtay kararı bozmuş ve telgrafla tahliyemizi emretmiş! Fakat hala bırakılmadık. O günkü gazeteler, 'tahliye edildiler' diye koca manşetlerle ilan etmiş ama bu haberleri biz hapisanede okuduk. O gece kimse uyuyamadı. Sonradan öğrendiğimize göre başsavcı, İnönü'nün emriyle, derhal tashihi karar talebinde bulunmuş. Milli Savunma Bakanı, Askeri Yargıtay'ın ilgili dairesinin azalarını çağırarak ağır sözler söylemiş, tashihi karar istemiş. Fakat bilhassa General İsmail Berkok ile Albay Kemal Alkan'ın medeni cesareti ve yüksek adalet duyguları sayesinde başsavcının talebi reddedilmiş. Bu zatların hiçbirini tanımam, fakat dürüstlük ve yiğitliklerine hayranım. Bu hadiselerden sonra Berkok Paşa da, hakşinas arkadaşları da

⁶¹¹ Ömer Özcan, "Türkçülük Tarihinden İsimler: Abdul Cebbar Şenel", Türk Yurdu, 26(230), Ekim 2006, <http://www.turkocagi.org.tr/index.php/izbirakan/unutulmayan-simler/977-unutulmayan-isimler> (15.04.2014).

⁶¹² URL, http://tr.wikipedia.org/wiki/cemal_o%c4%9fuz_%C3%96cal (15.04.2014)

⁶¹³ Sefercioğlu, a.g.e., s.25.

⁶¹⁴ Darendelioğlu, **Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga**, s.177.

emekliye sevk edilmişlerdir. Başsavcı, İnönü'den gelen tehdit dolu emirlere uyarak kararı bir daha durdurmak istemiş ve muhakemenin iadesi talebinde bulunmuş. Bu sefer de Askeri Yargıtay'ın umumi heyeti reddetmiş.⁶¹⁵

Yani Askeri Yargıtay'ın vermiş olduğu karar ile Türkçülerin salıverilmesi arasındaki üç gün olmasının sebebi, yürütme ve yargı içindeki karşılıklı restleşmelerden kaynaklanmaktadır. Devrin Milli Şefi kırk yıllık arkadaşı, Askeri Temyiz Reisi Orgeneral Ali Fuat Erden'e –Turancılık yapanları cezalandırma yolunu tutmadığı için– küsmüş ve Askeri Yargıtay'ı ziyareti sırasında, bu kırk yıllık arkadaşını, muhterem Ali Fuat Erden'i görmek lüzumunu hissetmemiştir.⁶¹⁶

Askeri Yargıtay, 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararı yalnızca usul ve esas yönünden bozmakla kalmamış, ayrıca davanın daha objektif bir biçimde tekrar görülmesi için 2 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'ne nakletmiştir. Bu karar Türkçü camiada bir bayram havası estirmiştir. Tam umutların kaybolduğu bir anda gelen bu haber, Türkçüleri yeniden umuda ve heyecana sevk etmiştir. Fakat bazı Türkçüler, bir buçuk yıl görmüş oldukları muamele sebebiyle yine de erkenden sevinememiştir. Nihal Atsız da bunlardan bir tanesidir. Nihal Atsız, temyizden sonraki yeniden yargılanma süreci ile ilgili umutlu olmayışını 23 Temmuz 1946 tarihli bir mektubunda Arif Türkdoğan'a şu şekilde anlatmaktadır:

Bütün matbuat davaları gibi benim davam da sukut etti. Allah'ın işi... Irkçılık-Turancılık Davası da 5 Ağustos'ta başlıyor. Bizim davamız, Ruslara kompliman yapmak yüzünden çıkmıştı. Şimdi gazeteler, Rus aleyhinde kıyamet kadar neşriyat yapıyorlar. Binaaleyh bu davanın lehimize neticelenmesi icap eder. Fakat bu hükümetin hiçbir şeyine inanmak caiz olmadığı için karar verinceye kadar itimatlılığım devam edecek. Şu seçim işlerinde olan kepezelikler, hükümetin güvenilecek hiçbir tarafının olmadığını alenen ispat etti. İzmir'de Hasan Ali Yücel ve Şükrü Saraçoğlu seçimi kaybettiler. Fakat hükümet, onları mebus yapmak için her haksızlığı göze aldı. Artık bunun manasını siz takdir edin.⁶¹⁷

Irkçılık-Turancılık Davası'na 26 Ağustos 1946 Perşembe günü Harbiye'deki 2 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde tekrar başlanmış ve Başkan: Tuğgeneral Yaşar Yeniceoğlu, Duruşma Hâkimi: General Şevki Mutlugil, Üye: Yarbay Ömer Köprülü'den müteşekkil mahkemede, Savcılık makamını, Hâkim Yüzbaşı Mehmet Ünlü işgal

⁶¹⁵ Türkkan, Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri, C.:2, s.279-280.

⁶¹⁶ Müftüoğlu, a.g.e., s.222.

⁶¹⁷ Hacaloğlu, a.g.e., s.33.

etmiştir.⁶¹⁸ Duruşmalara, ilk soruşturma kararı ile dosyaları ayrıldığı için 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nce yargılanamayan ve Almanya'dan yurda dönmüş bulunan Nuriman-Ahmet Karadağlı çifti de sanık olarak katılmıştır.⁶¹⁹

İddianameye ve 29 Mart 1945'teki ilk karara aykırı olarak, 2 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi, ırkçılık düşüncesinin Anayasa'ya (88. madde) ters düşmediğine karar verdi. Karara göre, Anayasa, Türklüğü, “vatandaşlık” açısından tanımlıyordu; dolayısıyla, Türk milleti içerisinde farklı ırksal kökenlerin bulunduğu düşüncesini yasaklamıyordu. Irk ayrımı yaparak kamu haklarını kısıtlamanın anayasayı ihlal etmek anlamına geleceğini kabul etmek mümkündü; ancak böyle bir davranışı suç sayan bir yasa maddesi yoktu. Hükümete karşı komplo hazırlamak iddiasına gelince, mahkeme, ne Togan'ın ne Türkkan'ın ne de arkadaşlarının aleyhinde bu iddiayı doğrulayacak geçerli bir kanıt olmadığına karar verdi. Togan'ın durumunu değerlendiren mahkeme, çeşitli Sovyet Cumhuriyetleri içerisindeki Türkî halklarla olan ilgisinin, Sovyetler Birliği'nin savaşı kaybetmesi ve bu halkların hürriyetlerine kavuşması halinde, onlara nasıl destek sağlanacağını planlamakla sınırlı olduğu ve dolayısıyla milliyetçi maksatlarla hareket ettiği sonucuna vardı. Ankara'daki öğrenci gösterilerine ve Atsız'ın olayların tertipçisi olduğuna ilişkin ilk iddialar geçersiz bulundu. Bu son karara göre gösteriler, “milli bir ideolojinin, milli olmayan bir ideolojiye karşı ifadesinden” yani, o dönemin “komünistlerine karşı duyulan kini izhar etme” dürtüsünden ibaretti.⁶²⁰

İrkçılık-Turancılık Davası, 3 yıl sürdükten sonra İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 2 nolu Sıkı Yönetim Mahkemesince: “İrkçılık ve Turancılık duygu ve düşüncelerinin bir suç unsuru sayılamayacağı” gerekçesiyle sanıkların beraatıyla sonuçlandı.⁶²¹

2 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nin bu kararı Adli Emirlikçe temyiz edilmiş ise de Askeri Yargıtay bu isteği reddederek mahkemenin kararını onaylamış, ardından gelen tashihi karar isteği de kabul edilmemiştir. Böylece, pek çok sıkıntılara ve çilelere mal olan tarihi dava Türkçülerin, dolayısıyla Türkçülüğün aklanması ile son bulmuştur.⁶²²

---

⁶¹⁸ Müftüoğlu, a.g.e., s.219.

⁶¹⁹ Sefercioğlu, a.g.e., s.25.

⁶²⁰ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, s.113.

⁶²¹ Meram, a.g.e., s.221.

⁶²² Sefercioğlu, a.g.e., s.25-26.

İrkçı-Turancı Davası'nın beraatla sonuçlanması, bu dava mensuplarının aklanması, hatta lehlerinde beraat kararı gerekçeleriyle fikir ve düşüncelerinde itibarlarının iadesi olarak yorumlandı. İç ve dış konjonktürdeki siyasi gelişmeler ve şartlar da olayı bu noktaya getirmişti. Bir kere, Amerika-Batı, Stalin'in yayılmacı siyaseti karşısında komünizm tehlikesini yeniden keşfetmiş, onun gelişmesini önlemek için anti-komünist çevrelere destek vermeye başlanmıştı. İkinci olarak, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye ardı ardına verdiği üs ve toprak istekleri ile ilgili notalar sonucu 1947'de Türk-Sovyet Rusya ilişkileri iyice bozulmuştur. Bunun da etkisiyle Türkiye'de antikomünist çevreler denilen Türkçü-Turancı harekete hükümet tarafından bu sefer sempati ile bakılmaya başlanması da davanın beraatına sebep olmuş, siyasi amaçlarla başlayan Türkçülük-Turancılık davası yine siyasi amaçlar gözetilerek temize çıkmakla sonuçlanmış, olay Türkiye'de üç yıl boyunca tam bir travma veya sosyal deprem havasında yaşanmıştır.⁶²³

Askeri Yargıtay'ın mahkûmiyet kararını bozması ve davaya yeniden bakılması Türk-Sovyet ilişkilerinin bozulması dönemine rastlamaktadır. Beraat kararı da bu ilişkilerin tamamen bozulduğu bir döneme tesadüf etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Turancılığın dış politika ile yakın ilişkisi olduğu anlaşılmaktadır.⁶²⁴

Birçok aydın İrkçılık-Turancılık davasını, Türk-Sovyet ilişkileri çerçevesinde ele almış ve bu yönde analizlerde bulunmuşlardır. Niyazi Berkes'e göre durum çok basittir: "Turancılık olayı, Rusların gözüne girmek için tezgâhlandı. Rusların bu oyunu yutmadığı görülünce, Turancılar aklandı."⁶²⁵ Altan Deliorman'a göre de, hükümetin, Türkçüleri sindirerek Sovyetlerin takdirini kazanma ümitleri kısa bir zamanda boşa çıkmıştı. Moskova, Türkçülerin tutuklanmasını gülünç bir oyun olarak niteledi. Savaş talihinin kendine dönmesinden yararlanarak, Boğazlardan sınırsız geçiş hakkı istedi. 1925'te Türkiye ile imzaladığı antlaşmanın süresi 1945'te bitiyordu. Sovyetler, bu antlaşmayı uzatmak için yeni şartlar ileri sürdüler. Türkçülerin katlanmak zorunda bırakıldığı eziyetler, dış politikada bir işe yaramamıştı.⁶²⁶ Uğur Mumcu da dava ile ilgili şu görüşe sahiptir: "1944 İrkçılık-Turancılık Davası nerden bakarsanız bakın bir siyasal davaydı. Her

---

⁶²³ Kocabaş, a.g.e., s.78-79.

⁶²⁴ Atabay, a.g.e., s.330.

⁶²⁵ Berkes, Unutulan Yıllar, s.311, (Akt.: Kocabaş, a.g.e, s.79.)

⁶²⁶ Deliorman, a.g.e., s.71.

siyasal davada olduğu gibi, bu davanın sorgularında da sanıklara işkence yapıldı. Fakat Almanlarla işbirliği yaptıklarını ortaya koyacak bir kanıt çıkmadı.”⁶²⁷

İrkçılık-Turancılık Davası her ne kadar bitmişse de Türkçülerin mahkeme salonları ile olan mesaisi bitmemiştir. Bu davadan türeyen iki dava daha söz konusu olmuştur. Bu davalardan birincisi Hasan Ali Yücel’in, Kenan Öner’e açmış olduğu iftira davasıdır; ikincisi ise Hikmet Tanyu’nun Türkçülere reva görülen işkenceleri yargıya intikal ettirdiği ve sorumlularından davacı olduğu işkence davasıdır. Fakat her iki davada da, İrkçılık-Turancılık davasında sanık sandalyelerinde oturan kişiler, tanık sandalyelerinde oturmuşlardır. Bu davalardan birincisi, Hasan Ali Yücel’i büyük bir prestij kaybına uğratmış, Türkçü cenahın haklılığını ortaya koyan bir sonuç doğurmuştur; ikincisi ise DP hükümetinin çıkarmış olduğu Genel Af Yasası sebebiyle amaçladığı sonuca ulaşamamıştır.

1944’ten 1947’ye uzanan, Süleyman Kocabaş’ın adeta bir “sosyal deprem” olarak nitelendirdiği bu üç senelik süreç, Nihal Atsız’ın dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu’na yazmış olduğu mektuplarla başlamıştır. Süreç sona erdikten sonra da Nihal Atsız, süreci yine bir açık mektupla değerlendirmiş, fakat bu sefer mektubun muhatabı Başbakan değil Türk milleti olmuştur. Atsız, “Türk Milleti’ne Açık Mektup” adlı 1947 tarihli yazısında üç senenin finalini şu cümlelerle açıklamıştır:

Aylarca aleyhlerinde en gaddarane şekilde atılıp tutulan Türkçüler; isimleri darağaçlarında ‘vatan hainleri, hükümet darbesi yapacak ihtilalciler, Almanya ile işbirliği yapan satılmışlar’ olarak sallandırılan Türkçüler; özlü bir vatan ve milliyet anlayışına, Türklüğe istiklal, Türk’e hürriyet, içtimai ve iktisadi refah ve adalet idealine dayanan, şuurlu milliyetçilikleri, imansız telkinlerle İrkçılık-Turancılık şekline sokturulan Türkçüler; ‘Şeyh Sait İsyanı müsebbiplerine, Bolşeviklik maznunlarına ve hatta mahpuslarına yapılmamış olan’ en ağır işkenceler ve en bayağı muameleler, haklarında reva görülen Türkçüler; mütemediyen aleyhlerinde sövülüp sayılırken, tek kelime ile nefislerini müdafaa imkânı verilmeyerek, gazabı ilahi ile yarışmak isteyen fanilerin hışmına uğramış zavallılar derecesine düşürülerek, her şeyden üstün bildikleri izzetinefisleriyle oynanmak istenen Türkçüler; seleflerinin yiğitlik ve celadet meziyetlerine bihakkın varis bulunan şanlı Türk ordusunun kahraman mümessillerinden teşekkül eden Askeri-Örfi mahkeme tarafından, aleyhlerindeki isnatların hiçbiri varit görülmeyerek, toptan beraat ettirildiler.⁶²⁸

⁶²⁷ Mumcu, a.g.e., s.89.

⁶²⁸ Hüseyin Nihal Atsız, “Türk Milleti’ne Açık Mektup”, Kür Şad, 1947, S.:4, **Makaleler IV**, s.32-33.

SONUÇ

Türkçü-Turancı düşünce gerek Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde gerekse Cumhuriyet'in ilk yıllarında devletin siyasetine yön veren kişi ve kurumlar tarafından sempati ile karşılanmıştır. İmparatorluğun son döneminde bu düşünceye kurtarıcı bir akım olarak bel bağlanması ve Cumhuriyet'in ulus-devlet modeliyle şekillendirilmesi bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Türkçülük, Cumhuriyet'in ilanından sonra girişilmiş olan inkılaplara adapte olabilme açısından en uyumlu ve hakim düşünce olmuştur. Cumhuriyet kadrolarının yerleştirmek istediği pozitivist ve rasyonel düşünceyle çatışmamıştır. İslamcılık düşüncesi ve kadrolarına bedel ödetilen yıllarda Türkçülük devletin baskın düşüncesi olarak değer ve önemini korumuştur.

Cumhuriyet ve onun pozitivist anlayışıyla çatışmaması Türkçülüğün yeni dönemde bazı tavizler vermediği anlamına gelmemektedir. Kemalist milliyetçilik potasında eritildiğinde birtakım esnemelere maruz kalmıştır. Yayılmacı dış politikayı kasteden Turancılık anlayışı, Cumhuriyet döneminde terk edilmiştir. Birçok Türkçü, Hatay'ın anavatana katılmasını Turancı bir hamle olarak nitelese de, Birinci Dünya Savaşı'ndan çıkarılan dersler Cumhuriyet kadrolarını, Turancılığı törpülemeye itmiştir.

Türkçülüğün iç politikasını oluşturan ırkçılık ise Kemalist milliyetçilik anlayışı çerçevesinde yumuşatılmıştır. Subjektif millet anlayışının benimsenmesi bu durumun bir göstergesidir. Fakat birçok politika ve icraatıyla objektif millet anlayışına yaklaştığı durumlar da olmuştur. O dönemin hakim düşüncesinin “ırk temelli milliyetçilik” olması münasebetiyle Kemalist milliyetçilik anlayışının da yer yer teoride kalmış olduğu söylenebilir. Birçok devlet kurumuna elaman alımında “Türk ırkından olmak” diye şart konması bu duruma örnek gösterilebilir.

Cumhuriyet'in yönetici kadrolarının benimsemiş olduğu Türkçülük ile kendilerini Türkçü-Turancı olarak ifade eden aydınların düşünceleri arasında küçük farklar söz konusu olmuştur. Fakat bu ayrılıklar, devletin, Türkçü aydınları İkinci Dünya Savaşı yıllarında

“vatan haini” isnadı ile yargılamasına ve onları üç sene boyunca onulmaz acılara mahkum etmesine sebebiyet verecek derecede mühim ayrılıklar değildir. Keza, İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasına kadar gelinen süreçte Cumhuriyet kadroları ile Türkçüler arasında bir görüş ayrılığı yaşanmıştır. Hatta Türkçü aydınların faaliyetleri, Cumhuriyet’in ulus-devlet kurgusuyla uyumlu olduğu için takdirle karşılanmıştır.

Savaş öncesi birkaç Türkçü yayının devlet tarafından kapatılmasına “faşist aleyhtarlığının” sebep olarak gösterilmesi, Savaş’ın seyrinin Türkçülere olan tutumu belirlediğinin ilk kanıtıdır. Savaş’ın başlangıcından sonuna kadar gelinen süreçte, Türkçülere karşı takınılan tavırların arkasındaki sebepleri görebilmek için Alman-Rus mücadelesinin seyrini iyi tahlil etmek gerekir.

Türkiye, sanılanın aksine, Savaş’ın tarafı olmamak amacı gütmemiştir. İsmet İnönü ve hükümetin gayesi doğru zamanda doğru tarafta yer alabilmek olmuştur. Doğru taraftan kast edilen ise savaşta kimin galip olduğudur.

İkinci Dünya Savaşı’nın Türkiye’de yaratmış olduğu cepheleşmede iki unsur göze çarpmaktadır. Alman sempatanlığının içteki uzantıları Türkçü-Turancı cephe olarak görülürken, Rus hayranlığının temsilciliğini ise komünist kişi ve topluluklar üstlenmiştir. Almanlara düşman olmamak adına komünistlere bedel ödetilirken, Rusların tepkisini çekmemek için Türkçülere yüklenilmiştir.

Birçok yayınlarında “faşist aleyhtarı” olarak kendilerini nitelendiren Türkçülerin Almanya’ya yakınlık duymalarının sebebi, Turancı emellere sahip olmalarıdır. Birçok Türkî topluluğun Sovyetlerin himayesinde bulunması Türkçüleri doğal olarak “Sovyet ve komünizm düşmanı” yapmıştır. “Düşmanımın düşmanı, dostumdur” felsefesiyle gelen bu Alman yakınlığının aynı zamanda tarihsel bir arka planı da vardır. Birinci Dünya Savaşı’nda Turancı emellerle kurulan ittifak ve Almanların işbirliği sağlayabilmek adına Turancı akımı desteklemesi de Türkçülerle Almanları yakınlaştıran sebeplerdendir. “İrkçılık-Turancılık” davası görülmeye başlandığında bu yakınlaşmanın işbirliğine dönüştüğü şeklinde iddialar ortaya atıldıysa da, böyle bir işbirliğini ispatlayacak somut deliller hiçbir zaman ortaya konamamıştır.

Savaşın sonlarına doğru ibre Sovyetlere dönünce, onlara yaranabilmek adına Türkçü cephenin üzerine gidilmeye başlanmıştır. Devlet kademelerinde komünist kadroların artmasına Rusları gücendirmemek adına müsaade edilmiştir. Buna isyan eden Türkçülere ise Sovyetlerin sempatisini kazanabilme uğruna sert tedbirler uygulanmıştır. “Vatan hainliği” isnadı ile ağır suçlamalara maruz bırakılan Türkçülere büyük acı ve ıstıraplar yaşatılmıştır. Hükümeti darbe yoluyla devirmek, gizli ve zararlı cemiyetler kurmak, yasadışı gösterilerde bulunmak vb. suçlamalarla en ağır cezalara çarptırılmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Bu suçlamaları yargı önünde meşrulaştırabilmek adına dizayn edilen hazır ifadeleri imzalatmak için ağır işkenceler denenmiştir.

3 Mayıs 1944 günü Türkçülerin Ankara’da yapmış oldukları gösteri bahane edilerek başlatılan gözaltılar, Türkçülüğün üç senelik ıstırapının ilk adımı olmuştur. Ayrıca bugün “Türkçülük Günü” olarak kutlanan 3 Mayıs, Türkçülüğün yukarıdan aşağıya empoze edilen resmi görüş olmaktan çıkıp aşağıdan yukarı büyüyen toplumsal bir harekete dönüşünün simgesidir. Toplumun geniş kitleleri, Türkçülere reva görülen bu muameleler karşısında sessiz kalamamış ve hükümeti protesto etmeyi göze alarak gösterilere destek vermişlerdir.

Üç yıl süren “İrkçılık-Turancılık Davası”, “milli bir ideolojiyi benimsemenin suç unsuru sayılmayacağı” gerekçesiyle sanıkların beraati ile sonuçlanmıştır. Fakat bu kararın verilmesinin, Türkiye’nin Ruslardan ümidi kesip ABD’ye yüzünü döndüğü bir döneme denk gelmesi tesadüfî değildir. Rusların gözünü boyayabilmek adına yürütülen bu operasyon üç yıl içinde olgunlaşıp vermesi gereken sonuçları veremeyince, İnönü ve hükümet alternatif dış politikalar oluşturmak zorunda kalmışlardır. Dolayısıyla Rusları gücendirmemek gibi bir problem kalmadığından “İrkçılık-Turancılık” sanıklarının mahkûm edilmelerinin anlamı kalmamıştır. Hatta aynı taktik, beraatın hemen sonunda, komünistlerin aleyhine de izlenmiştir. ABD’nin gözünü boyamak için yapılan komünistler davasında, bir önceki davada sanık olan Türkçü kişiler tanık olarak dinlenmiştir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Açıklan, Şükrü Haluk (2002), “Cumhuriyet Döneminde Türkçe”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 18, (25-86), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

_____ (2011), “Yeni Lisan Hareketinin Yüzüncü Yılında Türkçe”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, 101(715), 3-10.

Akçam, Taner (2009), “Türk Ulusal Kimliği Üzerine Bazı Tezler”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *inde* (53-62), İstanbul: İletişim Yayınları.

Akçura, Yusuf (2011), **Üç Tarz-ı Siyaset**, (Yay. Haz. Okay Bensoy), Ankara: Kilit Yayınları.

_____ (2006), **Siyaset ve İktisat**, (Yay. Haz. Erdoğan Mura), Ankara: Sinemis Yayınları.

_____ (2012), **Türkçülük: Türkçülüğün Tarihsel Gelişimi**, İrfan Bülbül (Ed.), 3.Baskı, İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık..

Arai, Masami (2008), **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, (Çev. Tansel Demirel), 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Arcayürek, Cüneyt (2010), **İkinci Dünya Savaşı ve İki Cephede Türkiye**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

Armaoğlu, Fahir (2010), **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, 6.Baskı, İstanbul: Alkım Yayınevi.

_____ (2007), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1915)**, 16.Baskı, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Arsal, Sadri Maksudi (2002), “Eski Türklerin Hususi Hukuku”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 3, (142-158), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Arslan, Emre (2009), “Türkiye’de Irkçılık”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı içinde (409-426), İstanbul: İletişim Yayınları.

Atabay, Mithat (2005), **II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye’de Milliyetçilik Akımları**, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Atalay, İbrahim (2002) “Türk Dünyası'nın Coğrafyası”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 1, (319-348), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Atay, Falih Rıfkı (1944a), “Biz Tek Bir Cepheyiz”, Ulus, 13 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı içinde (41-42), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

_____ (1944b), “Cumhurreisimizin Nutku”, Ulus, 21 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı içinde (27-28).

_____ (1944c), “Hak Görünüründe Bir Kaygı”, Ulus, 18 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı içinde (49-50).

_____ (1944ç), “İrkçılık ve Turancılık”, Ulus, 9 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı içinde (36-38).

_____ (1944d), “Nizam Düşmanlığı Yaptırmayız”, Ulus, 7 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı içinde (31-33).

Ateş, Toktamış (2010), “Atatürkçüler ve Karşıtları”, Cumhuriyet, 21 Nisan 1981, **Atatürkçülük Nedir, Ne Değildir**, (Der. Ahmet Köklügiller), 2.Baskı içinde (279-283), İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Atsız, Hüseyin Nihal (1997a), “23 Mayıs 1040 ve 3 Mayıs 1944”, Ötüken, 1975, S.:5, **Makaleler I**, 2.Baskı içinde (131-134), İstanbul: İrfan Yayınevi.

_____ (1997b), “3 Mayıs 1944”, Kürşad, 1946, S.: 2, **Makaleler I**, 2.Baskı içinde (205-208).

- _____ (1997c), “3 Mayıs”, Ötüken, 1974, S.: 5, **Makaleler I**, 2.Baskı içinde (215-216).
- _____ (1997ç), “Başvekil Saraçoğlu Şükrü’ye Açık Mektup”, Orhun, 1 Mart 1944, S.:15, **Makaleler IV**, 2. Baskı içinde (9-16), İstanbul: İrfan Yayınevi.
- _____ (1997d), “Başvekil Saraçoğlu Şükrü’ye İkinci Açık Mektup”, Orhun, 1 Nisan 1944, S.:16, **Makaleler IV**, 2.Baskı içinde (17-30).
- _____ (1997e), “Biz Ne İstedığımızı Biliyoruz”, Ötüken, 15 Şubat 1966, S.:26, **Makaleler IV**, 2.Baskı içinde (127-134).
- _____ (1997f), **Çanakkale’ye Yürüyüş – Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, 2. Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi.
- _____ (1997g), **Dalkavuklar Gecesi - Z Vitamini**, 2.Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi.
- _____ (1997ğ), “Dr. Hasan Ferit Cansever”, Ötüken, 1970, S.:6, **Makaleler II**, 2.Baskı içinde (79-82), İstanbul: İrfan Yayınevi.
- _____ (1997h) “Faruk Nafiz’e Bir İhtar”, Orkun, 9 Şubat 1951, S.:19, **Makaleler III**, 2. Baskı içinde (65-72), İstanbul: İrfan Yayınevi.
- _____ (1997ı), “Faşist”, Ötüken, 5 Nisan 1974, S.: 4, **Makaleler III**, 2.Baskı içinde (73-76).
- _____ (2003a), “Gençlik ve Ahlak”, Bozkurt, 2 Temmuz 1942, S.:7, **Türk Ülküsü**, 4.Baskı içinde (81-84), İstanbul: İrfan Yayınevi.
- _____ (1997i), “Hasan Ali Hesap Vermelidir”, Altın Işık, 1947, S.:5, **Makaleler II**, 2.Baskı içinde (179-186).
- _____ (1997j), **İçimizdeki Şeytan – En Sinsi Tehlike – Hesap Böyle Verilir**, 2.Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi.

- _____ (1997k), “İşin Başı”, Ötüken, 1972, S.:99, **Makaleler II**, 2.Baskı içinde (275-282).
- _____ (1997l), “Kızıl Elma”, Kızıl Elma, 1947, S.:1, **Makaleler IV**, 2.Baskı içinde (229-234).
- _____ (1997m), “Milli İktisat”, Atsız Mecmua, 1931, S.:8, **Makaleler III**, 2.Baskı içinde (249-254).
- _____ (1997n), “Sıfıra Cevap”, Kür Şad, 1947, S.: 4, **Makaleler II**, 2.Baskı içinde (187-206).
- _____ (1997o), “Turancılık Romantik Bir Hayal Değildir”, Ötüken, Mart 1968, S.:3, **Makaleler III**, 2.Baskı içinde (39-44).
- _____ (1997ö), “Turancılık”, Ötüken, 30 Nisan 1973, S.:6, **Makaleler III**, 2.Baskı içinde (33-38).
- _____ (1997p), “Türk Ahlakı”, Çınaraltı, , 20 Eylül 1941, S.:7, **Makaleler III**, 2.Baskı içinde (161-166).
- _____ (1997r), “Türk Dili”, Orhun, S.:2, **Makaleler I**, 2.Baskı içinde (327-330).
- _____ (1997s), “Türk Milleti’ne Açık Mektup”, Kür Şad, 1947, S.:4, **Makaleler IV**, 2.Baskı içinde (31-38).
- _____ (1997ş), “Türk Milleti’ne Çağrı”, Orkun, 1962, **Makaleler IV**, 2.Baskı içinde (47-54).
- _____ (2003b), “Türkçü kimdir?”, Orkun, 20 Ekim 1950, S.:3, **Türk Ülküsü**, 4.Baskı içinde (37-40).
- _____ (2003c), “Türkçülüğün Önemli Meseleleri”, Orkun, 18 Ocak 1952, S.:68, **Türk Ülküsü**, 4.Baskı içinde (95-112).

_____ (2003ç), “Türkçülük ve Siyaset”, Ötüken, Şubat 1970, S.:104,
Türk Ülküsü, 4.Baskı *içinde* (129-134).

_____ (1997t) “Türkçülük”, Ötüken, 1964, S.:1, **Makaleler III**, 2.Baskı
içinde (11-14).

_____ (2003d), “Türkçülükte Ahlak”, Bozkurt, 11 Haziran 1942, S.:5,
Türk Ülküsü, 4.Baskı *içinde* (77-80).

_____ (1997u), “Veda”, Orkun, 18 Ocak 1952, S.:68, **Makaleler III**,
2.Baskı *içinde* (95-116).

_____ (2004), **Yolların Sonu**, 7.Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi.

_____ (1997ü), “Zeki Velidi Togan’ın Tarihçiliği”, Ötüken, 1971, S.:11,
Makaleler II, 2.Baskı *içinde* (83-88).

_____ (1997v), “Ziya Gökalp”, Orkun, 1962, S.:1, **Makaleler II**, 2.Baskı
içinde (45-50).

Aydın, M. Şevki (2002), “Cumhuriyet Döneminde Örgün Eğitim Kurumlarındaki Din
Eğitimi”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 17, (797-819), Ankara: Yeni Türkiye
Yayınları.

Aydın, Suavi (2011), “Cumhuriyet’in İdeolojik Şekillenmesinde Antropolojinin Rolü: Irkçı
Paradigmanın Yükselişi ve Düşüşü”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**
(Kemalizm), C.:2, 7.Baskı *içinde* (344-369), İstanbul: İletişim Yayınları.

Ayvazoğlu, Beşir (2009), “Tanrıdağ’dan Hıra Dağı’na Uzanan İnce Yollar “, **Modern**
Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik), C.:4, 4.Baskı *içinde* (541-578),
İstanbul: İletişim Yayınları.

Bakirezer, Güven (2009), “Nihal Atsız”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**
(Milliyetçilik), C.:4, 4.Baskı *içinde* (352-357), İstanbul: İletişim Yayınları.

Bakiler, Yavuz Bülent (2010), **1944-1945 Irkçılık-Turancılık Davasında Sorgular**
Savunmalar, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Balçık, M. Berk (2009), “Milliyetçilik ve Dil Politikaları”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı içinde (777-787), İstanbul: İletişim Yayınları.

Bali, Rıfat N. (2011), **Tabutluklar, Sansaryan Han ve İki Emniyet Müdürü: Nihat Haluk Pepeyi ve Ahmet Demir**, İstanbul: Libra Kitap.

Banguoğlu, Tahsin (1944), “Türk Gençliğinin Tek Cephesi”, *Ülkü*, 16 Mayıs 1944, **Irkçılık-Turancılık**, 1.Baskı içinde (82-84), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Baykara, Tuncer (2002), “Türklüğün Eski Zamanları”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 1, (368-421), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Belge, Murat (2009), “Türkiye’de Zenofobi ve Milliyetçilik”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı içinde (179-192), İstanbul: İletişim Yayınları.

Benice, Ethem İzzet (1944), “Hepimiz Türkçüyüz”, *Son Telgraf*, 27 Mayıs 1944, **Irkçılık-Turancılık**, 1.Baskı içinde (136-137), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Bolay, Süleyman Hayri (2002), “Cumhuriyet Dönemi Düşünce Hayatı”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 17, (1315-1401), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Bora, Tanıl (2009a), “Alparslan Türkeş”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı içinde (686-695), İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2011), “Celal Bayar”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı içinde (546-554), İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2009b), “Sunuş”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı içinde (15-22).

_____ (2008), “Türkiye Solunda Faşizme Bakışlar”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Sol)**, C.:8, 2.Baskı *çinde* (847-872), İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2009c), “Türkiye’de Faşist İdeoloji: Hürriyet Değil Faşizm Gibi Bir İdare İstiyoruz”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Dönemler ve Zihniyetler)**, C.:9, 1.Baskı *çinde* (349-369), İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2012), **Türk Sağının Üç Hali**, 7. Baskı, İstanbul: Birikim Yayınları.

Bulaç, Ali (2011), “İslam’ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcıların Üç Nesli”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (İslamcılık)**, C.:6, 3.Baskı *çinde* (48-67), İstanbul: İletişim Yayınları.

Can, Kemal (2009), “Ülkücü Hareketin İdeolojisi”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (663-685), İstanbul: İletişim Yayınları.

Cantek, Levent (2008), “Tan Gazetesi ve Sabiha Sertel”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Sol)**, C.:8, 2.Baskı *çinde* (852-859), İstanbul: İletişim Yayınları.

Chamberlain, Houston Stewart (2010), “On Dokuzuncu Yüzyılın Temelleri”, **Batıya Yön Veren Metinler III: Aydınlanma/Burjuvazi Yüzyılı/Bilim Çağının Zaferi (1650-1800)**, (Der. Alev Alatlı), C.:3, 1.Baskı *çinde* (1265-1268), Nevşehir: İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı Kapadokya Meslek Yüksek Okulu Yayınları.

Çağaptay, Soner (2009), “Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde İrk, Dil ve Etnisite”, (Çev. Defne Orhun), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (245-262), İstanbul: İletişim Yayınları.

Çağlayangil, İhsan Sabri (2007), “**Kader Bizi Una Değil, Üne İtti**” **Çağlayangil’in Anıları**, (Yay. Haz. Tanju Cılızoğlu), 3.Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Çaha, Ömer (2012), **Dört Akım Dört Siyaset**, 5.Baskı, Ankara: Orion Kitabevi.

Çimen, Ali (2011a), **Tarihi Değiştiren İmparatorluklar**, 4.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

_____ (2011b), **Tarihi Değiştiren Olaylar**, 9.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

Darendelioğlu, İlhan Egemen (1975), **Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri**, 2.Baskı, İstanbul: Toker Yayınları.

_____ (1994), **Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga**, 3. Baskı, İstanbul: Burak Yayınevi.

Deliorman, Altan (2013), **Atsız: Hayatı, Görüşleri, Eserleri**, Ankara: Berikan Yayınevi.

Demircan, Ömer (2010), “-ci Eki”, **Türk Dili Dergisi**, 24(139), <http://turkdilidergisi.org/139/> (05.12.2013).

Demirel, Ahmet (2011), “İsmet İnönü”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı içinde (124-133), İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2013), **Tek Partinin İktidarı: Türkiye’de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, Kerem Ünüvar (Ed.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Direk, Zeynep (2012), “Felsefede Modernleşmeci Düşünce”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Modernleşme ve Batıcılık)**, C.:3, 6.Baskı içinde (428-440), İstanbul: İletişim Yayınları.

Duymaz, Recep (2004), **Üç Tarz-ı Siyaset ve Düşünce Akımlar**, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Ercilasun, Ahmet Bican (2011), “Türkçülük”, **Yeniçağ Gazetesi**, 19 Ocak 2011, <http://www.yg.yenicaggazetesi.com.tr/yazargoster.php?haber=16611>, (12.12.2013).

Erdem, Galip (2012a), **Suçlamalar 1: Sağcılık, Faşizm**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

_____ (2012b), **Suçlamalar 2: Irkçılık**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Ergin, Murat (2009), “Bizden Irkçı Olmaz: Türk Kimliği ve Irksal Sözcükler”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Dönemler ve Zihniyetler)**, C.:9, 1.Baskı içinde (386-412), İstanbul: İletişim Yayınları.

Erişirgil, Emin (1944), “Bizim Milliyetçiliğimiz”, *Ülkü*, 1 Haziran 1944, **Irkcılık-Turancılık**, 1.Baskı içinde (87-90), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Ertekin, Orhangazi (2009), “Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Yolları”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı içinde (345-387), İstanbul: İletişim Yayınları.

Georgeon, François (2006), **Osmanlı Türk Modernleşmesi (1900-1930)**, (Çev. Ali Berktaş), 2.Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

_____ (1999), **Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)**, (Çev. Alev Er), 3.Baskı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

_____ (2009), “Yusuf Akçura”, (Çev. Alev Er), **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı içinde (505-514), İstanbul: İletişim Yayınları.

Giritli, İsmet (2010), “Atatürkçü Laiklik”, **Atatürkçülük Nedir, Ne Değildir**, (Der. Ahmet Köklügiller), 2.Baskı içinde (426-435), İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Goloğlu, Mahmut (1974), **Milli Şef Dönemi (1939-1945)**, Ankara: Turhan Kitabevi.

Gökalp, Ziya (2004), **Türkçülüğün Esasları**, (Yay. Haz. Kemal Berk), İstanbul: Bordo-Siyah Yayınları.

_____ (2013), **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**, Mehmet Celal Atgün (Ed.), İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.

Gözler, Kemal (2008), **Anayasa Hukukuna Giriş: Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku**, 13.Baskı, Bursa: Ekin Yayınları.

Gümüőođlu, Firdevs (2009), “Türk Yurdu”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *içinde* (269-275), İstanbul: İletişim Yayınları.

Hacaloğlu, Yücel (2013), **Atsız’ın Mektupları**, 2.Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Halaçoğlu, Yusuf (2002), “Türk Tarihi Üzerine Çalışmalar”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 1, (8-33), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Heper, Metin (2008), “İsmet İnönü”, **Türkiye’de Liderler ve Demokrasi**, Metin Heper ve Sabri Sayan (Ed.), (Çev. Zuhâl Bilgin), 1.Baskı *içinde* (34-54), İstanbul: Kitap Yayınevi.

_____ (2011), **Türkiye’nin Siyasal Hayatı: Tarihsel, Kuramsal ve Karşılaştırmalı Açidan...**, (Çev. Kadriye Göksel), İstanbul: Doğan Kitap.

_____ (2006), **Türkiye Sözlüğü: Siyaset, Toplum ve Kültür**, (Çev. Zeynep Mertoğlu), (Yay. Haz. Şermin Korkusuz), Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Heywood, Andrew (2012), **Siyasetin Temel Kavramları**, (Çev. Hayrettin Özler), Selçuk Durgut (Ed.), Ankara: Adres Yayınları.

Hitler, Adolf (2010), “Kavgam”, **Batıya Yön Veren Metinler IV: Moderniteye Doğru Kaotik Modern Dünya (1800-1970)**, (Der. Alev Alatlđ), C.:4, 1.Baskı *içinde* (1675-1676) Nevşehir: İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı Kapadokya Meslek Yüksek Okulu Yayınları.

Hocaoğlu, Durmuş (1995), **Laisizmden Milli Sekülerizme Laiklik Sorununun Felsefi Çözümlemesi**, Ankara: Selçuk Yayınları.

Kaçmazoğlu, H.Bayram (2013a), **Türk Sosyolojisi Tarihi –I (Önkoşullar)**, 3. Baskı, İstanbul: Doğu Kitabevi.

_____ (2013b), **Türk Sosyoloji Tarihi II: II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e**, 3.Baskı, İstanbul: Doğu Kitabevi.

Kafesoğlu, İbrahim (2002), “Tarihte ‘Türk’ Adı”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 1, (422-437), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

_____ (1999), **Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kaplan, Mehmet (2002), “Göktürk Yazıtları”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 3, (1349-1357), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Karakaş, Mehmet (2007), **Türk Ulusçuluğunun İnşası**, Ankara: Elips Yayınları.

Karpat, Kemal H. (2013), **Kısa Türkiye Tarihi (1800-2012)**, (Yay. Haz. Güneş Ayas), 2.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

_____ (2010), **Türk Demokrasi Tarihi**, İstanbul: Timaş Yayınları.

Kazancıgil, Ali (2011), “ Anti-Emperyalist Bağımsızlık İdeolojisi ve Üçüncü Dünya Ulusçuluğu Olarak Kemalizm”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı içinde (235-246), İstanbul: İletişim Yayınları.

Kerestecioğlu, İnci Özkan (2010), “Milliyetçilik: Uyuyan Güzeli Uyandıran Prens’ten Frankeştayn Canavarına”, **19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasi İdeolojiler**, (Der. H.Birsen Örs), 4.Baskı içinde (307-350), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Keyder, Çağlar (2011), **Türkiye’de Devlet ve Sınıflar**, 17.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Kili, Suna (2010), “Kemalizm ve Çağdaşlaşma”, **Atatürkçülük Nedir, Ne Değildir**, (Der. Ahmet Köklügiller), 2.Baskı içinde (355-376), İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

_____ (2002), **Türk Devrim Tarihi**, (Yay. Haz. Mürşit Balabanlılar), 2.Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kocabaş, Süleyman (2008), **Yakın Tarihimizin Sosyal Depremlerinden 1944 Türkçülük-Turancılık Olayı**, Kayseri: Vatan Yayınları.

Koçak, Cemil (2009), “Kemalist Milliyetçiliğin Bulanık Suları”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (37-43), İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2011), “Tek Parti Yönetimi, Kemalizm ve Şeflik Sistemi: Ebedi Şef / Milli Şef, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı *çinde* (119-137), İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2010), **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C:1, 5.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2013), **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945): Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, C:2, 6.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Koçsoy, Şevket (2002), “Türk Tarihi Kronolojisi”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 1, (34-248), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Kongar, Emre (2007), **Tarihimize Yüzleşmek**, (Ed. Yasemin Aktaş), 86.Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kösoğlu, Nevzat (2002), “Kızıl Elma”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 2, (1510-1512) Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

_____ (2009), “Türk Milliyetçiliği İdeolojisinin Doğuşu ve Özellikleri”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (208-225), İstanbul: İletişim Yayınları.

Kushner, David (1998), **Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu**, (Çev. Zeki Doğan), İstanbul: Fener Yayınları.

Kürkçügil, Masis (2009), “Petrograd’da Tarihin En Hızlı Koşusu”, **Ntv Tarih Dergisi**, (10), 47-53.

Landau, M. Jacop (2008), “Alparslan Türkeş”, **Türkiye’de Liderler ve Demokrasi**, Metin Heper ve Sabri Sayan (Ed.), (Çev. Zuhâl Bilgin), 1.Baskı *içinde* (166-184), İstanbul: Kitap Yayınevi.

_____ (1999), **Pantürkizm**, (Çev. Mesut Akın), İstanbul: Sarmal Yayınları.

Levi, Scott (2002), “Orta Çağ Orta Asyası’nda Türkistan ve Turan”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 1, (557-565), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Lewin, Moshe (2009), **Sovyet Yüzyılı**, (Çev. Renan Akman), 2.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Maarif Vekaleti (1944), **İrkçılık-Turancılık**, Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Manaz, Abdullah (2010), **Atatürk Reformları ve İslam**, 2.Baskı, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Menteşeoğlu, Feridun Osman (1944), “İnönü’nün Gösterdiği İstikbal Yolu”, Son Posta, 20 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı *içinde* (147-148), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Meram, Ali Kemal (1969), **Türkçülük ve Türkçülük Mücadeleleri Tarihi**, İstanbul: Kültür Kitabevi.

Mumcu, Uğur (1992), **40’ların Cadı Kazanı**, (Yay. Haz. Kemal Karatekin), 2.Baskı, İstanbul: Tekin Yayınevi.

Mussolini, Benito (2010a), “Faşizm Doktrini”, **Batıya Yön Veren Metinler IV: Moderniteye Doğru Kaotik Modern Dünya (1800-1970)**, (Der. Alev Alatlı), C.:4, 1.Baskı *içinde* (1658-1662), Nevşehir: İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı Kapadokya Meslek Yüksek Okulu Yayınları.

_____ (2010b), “Mit Üzerine”, **Batıya Yön Veren Metinler IV: Moderniteye Doğru Kaotik Modern Dünya (1800-1970)**, C.:4, 1.Baskı *içinde* (1662).

Müftüoğlu, Mustafa (2007), **Milli Şef Döneminde Çankaya’da Kâbus: 1944 Turancılık Olayı**, 2. Baskı, İstanbul: Başak Yayınları.

Nadi, Nadir (1944), “Türk Milletinin Sesi”, Cumhuriyet, 19 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı *içinde* (201-202), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

Nalbantoğlu, Muhiddin (2010), **Alparslan Türkeş ile Tarih Aydınlatan Sohbetler**, İstanbul: Toker Yayınları.

Nemeth, Gyula (2002), “Türklüğün Eski Çağı”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 1, (541-556), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Oba, Ali Engin (1995), **Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu**, Ankara: İmge Kitabevi.

Okay, M. Orhan (2002), “Osmanlı Devleti’nin Yenileşme Döneminde Türk Edebiyatı”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 15, (272-292), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Okumuş, Ejder (2005), **Klasik Dönem Osmanlı Devletinde Din-Devlet İlişkisi**, Ankara: Lotus Yayınevi.

Okutan, M. Çağatay ve Tekin, Yusuf (2011), **Türk Siyasal Hayatı**, Ankara: Orion Kitabevi.

Orkun, Hüseyin Namık (2002), “Eski Türk Yazıtları”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 3, (1336-1348), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Ortaylı, İlber (2010a), **Türkiye’nin Yakın Tarihi**, (Ed. Adem Koçal), İstanbul: Timaş Yayınları.

_____ (2010b), **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, 3.Baskı, Ankara: Cedit Neşriyat.

- Önder, Zehra (2010), **İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası**, (Çev. Leyla Uslu), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Önen, Nizam (2009a), "Reha Oğuz Türkkan", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (362-369), İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____ (2009b), "Turan'a İki Farklı Yol: Macar ve Türk Turancılıkları", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (406-408).
- Özcan, Ömer (2006), "Türkçülük Tarihinden İsimler: Abdul Cebbar Şenel", Türk Yurdu, 26(230), <http://www.turkocagi.org.tr/index.php/izbirakan/unutulmayan-simler/977-unutulmayan-isimler>, (15.04.2014).
- Özdağ, Ümit (2009), "Türk Milliyetçiliği ve Jeopolitik", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (168-178), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdoğan, Günay Göksu (2009), "Dünya'da ve Türkiye'de Turancılık", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (388-405), İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____ (2006), **Turan'dan Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946)**, (Der. İsmail Kaplan), 3.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özgürel, Avni (2009), "Resmi Tarih ve Tarihin Resmi", **Resmi Tarih Yalanları**, Cem Küçük ve Münir Üstün (Ed.), 1.Baskı *çinde* (81-92), İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Öztel, Füsun (2009), **Türk Ocakları, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (263-268), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Rocco, Alfredo (2010), "Faşizmin Siyasal Doktrini Üzerine", **Batıya Yön Veren Metinler IV: Moderniteye Doğru Kaotik Modern Dünya (1800-1970)**, (Der. Alev Alatlı), C.:4, 1.Baskı *çinde* (1652-1658), Nevşehir: İlke Eğitim ve Sağlık Vakfı Kapadokya Meslek Yüksek Okulu Yayınları.

- Roskin, Michael G. (2011), **Çağdaş Devlet Sistemleri Siyaset, Coğrafya, Kültür**, (Çev. Bahattin Seçilmişoğlu), 2.Baskı, Ankara: Adres Yayınları.
- Sadak, Necmeddin (1944), “Gençliği Koruyalım”, Akşam, 17 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı *içinde* (158-159), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Sançar, Nejdet (1973), **İsmet İnönü ile Hesaplaşma**, İstanbul: Afşın Yayınevi.
- Sander, Oral (2010), **Siyasi Tarih: 1918-1994**, 19.Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- _____ (2009), **Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918’e**, 18.Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Sanlı, Ferit Selim (2010), **Türkçülük Akımında Din Olgusu Üzerine Aykırı Bir Yaklaşım: Hüseyin Nihal Atsız ve Fikirleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Saraç, Bünyamin (1994), “1944 Türkçülük Olayı ve Başvekil Saraçoğlu”, **3 Mayıs 1944: 50. Yıl Armağanı**, 1.Baskı *içinde* (170-173), İzmir: Akademi Yayınları.
- Sefercioğlu, Necmeddin (2009), **3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası**, Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları.
- Sertel, Zekeriya (1944), “Cumhur Reisimizin Gençliğe Hitabesi Hakkında”, Tan, 21 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı *içinde* (164-166), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Sinanoğlu, Oktay (2010), **Bye Bye Türkçe**, (Yay. Haz. Dilek Sinanoğlu), 52.Baskı, İstanbul: Bilim+Gönül Yayınları.
- Somel, Selçuk Akşin (2011), “Osmanlı Reform Çağı’nda Osmanlılık Düşüncesi”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi)**, C.:1, 9.Baskı *içinde* (88-116), İstanbul: İletişim Yayınları.

- Soysal, Gün (2009a), “Rusya Kökenli Aydınların Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin İnşasına Katkısı”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (483-504), İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____ (2009b), “Zeki Velidi Togan”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (488-495).
- Tanyu, Hikmet (1950), **Türkçülük Davası ve Türkiye’de İşkenceler**, Ankara: Altınışık Yayınları.
- Taşkın, Yüksel (2009), “Sadri Maksudi Arsal”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Milliyetçilik)**, C.:4, 4.Baskı *çinde* (496-499), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim (2013), **Dış Siyaseti ve Askeri Stratejileriyle İkinci Dünya Savaşı Türkiye’si**, C.:1, (Yay. Haz. Fırat Çağlıyan), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Thomsen, Wilhelm (2002), “Moğolistan’daki Eski Türkçe Kitabeler”, **Türkler Ansiklopedisi içinde**, 3, (1307-1335), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Timurtaş, Faruk Kadri (2011), **Osmanlı Türkçesine Giriş: Eski Yazı, Gramer, Aruz, Metinler**, 30.Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Tunaya, Tarık Zafer (2004a), **Hürriyetin İlanı: İkinci Meşrutiyetin Siyasi Hayatına Bakışlar**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- _____ (2004b), **Türkiye’nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tunçay, Mete (2009), “Atatürk’e Nasıl Bakmak”, **Resmi Tarih Yalanları**, Cem Küçük ve Münir Üstün (Ed.), 1.Baskı *çinde* (11-34), İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Turhan, Metin (2009), **Bilinmeyen Yönleriyle Alparslan Türkeş**, İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2000), **Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü**, 2.Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk, Hasan Bahadır (2008), "İdeoloji", **Siyaset**, Mümtaz'er Türköne (Ed.), 9.Baskı *çinde* (105-145), Ankara: Lotus Yayınevi.

Türkeş, Alparslan (1968), **1944 Milliyetçilik Olayı**, İstanbul: Yaylacık Matbaası.

_____ (2010), **Milli Doktrin Dokuz Işık**, (Yay. Haz. Aydil Erol), İstanbul: Bilge Oğuz Yayınları.

Türkkan, Reha Oğuz (2011a), **Arayan Adam: Bir Dava Uğruna 44 Olayları ve Tabutluk İşkenceleri**, C.: 2, İstanbul: Pozitif Yayınları.

_____ (2011b), **Arayan Adam: Hani Ben Çocukken... Delikanlıyken De!**, C.:1, İstanbul: Pozitif Yayınları.

Uçar, Fuat (2008), **Üç Tarz-ı Siyaset Türkçülüğün Manifestosu Osmanlılık-İslamcılık-Türkçülük**, Ankara: Fark Yayınları.

URL, http://tr.wikipedia.org/wiki/Cemal_O%C4%9Fuz_%C3%96cal, (15.04.2014).

Us, Asım (1944a), "Gizli Turan Cemiyeti Şeklinde Bir Fesat Şebekesi", *Vakit*, 25 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı *çinde* (185-186), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

_____ (1944b), "Türk Milletinin Siyasi 'Amentü'sü", *Vakit*, 21 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı *çinde* (176-178).

Vakkasoğlu, Vehbi (2007), **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Son Bozgun**, 9.Baskı, İstanbul: Nesil Yayınları.

Vergin, Nur (2010), **Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar**, 7.Baskı, İstanbul: Doğan Kitap.

Yalçın, Hüseyin Cahid (1944a), "Milli Şefin Gençliğe Hitabesi", *Tanin*, 20 Mayıs 1944, **İrkçılık-Turancılık**, 1.Baskı *çinde* (59-60), Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.

_____ (1944b), “Türkçülük ve Irkçılık Namına Yapılan Tahrikler”, Biz ve Dünya, 22 Mayıs 1944, **Iraklılık-Turancılık**, 1.Baskı *içinde* (73-75).

Yıldırım, Hayri (2013), **Son Türkçü Atsız**, İstanbul: Togan Yayıncılık.

Yıldız, Ahmet (2011), “Kemalist Milliyetçilik”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce (Kemalizm)**, C.:2, 7.Baskı *içinde* (210-234), İstanbul: İletişim Yayınları.

_____ (2010), **Ne Mutlu Türküm Diyebilene/Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Sekürel Sınırları (1919-1938)**, 4.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Yılmaz, Hakan (2008), **Tarih Boyunca İhtilaller ve Darbeler**, 4.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

Yusufoğlu, Kahraman (2011), **Atatürk’ten Hatıralar 5: Çankaya Yolunda**, (Ed. Selman Yusufoğlu), İstanbul: Yılmaz Basım Yayın.

Yuval-Davis, Nira (2003), **Cinsiyet ve Millet**, (Çev. Ayşin Bektaş), İstanbul: İletişim Yayınları.

Yücel, M. Serhan (2006), **Türkiye’nin Siyasal Partileri (1859-2005)**, İstanbul: Alfa Yayınları.

Zürcher, Erik Jan ve Tunçay, Mete (2004), **Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyalizm ve Milliyetçilik (1876-1923)**, 3.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

EKLER

Ek I: Hüseyin Nihal Atsız'ın Mussolini'ye ithafen yazdığı şiiri

DAVETİYE

Ey Benito Mussolini! Ey gayet yüce,
İtalyanlar Başvekili muhterem Duçe!
İşittim ki yelkenleri edip de fora
Gelecekmiş orduların yeşil Bosfora.
Buyursunlar... Bizim için savaş düğündür;
Din Arap'ın, hukuk sizin, harp Türklüğündür.
Açlar nasıl bir istekle koşarlarsa aş
Türk eri de öyle gider kanlı savaşa.
Hem karadan, hem denizden ordular indir!
Çarpışalım en doğru söz süngülerindir!
Kalem, fırça, mermer nedir? Birer oyuncak!
Şaheserler süngülerle yazılır ancak!
Çağrı Beğ ile Tuğrul Beğ'in kurduğu devlet
İtalyalı melezlerden üstündür elbet;
Bizim eski uşakları al da yanına
Balkanlardan doğru yürü er meydanına;

Çelik zırhlı kartalları göklere saldır...
Fakat zafer sizin için söz ve masaldır...
Dirilerek başınıza geçse de Sezar
Yine olur Anadolu size bir mezar.
Belki fazla bel bağladın şimal komşuna,
Biz güleriz Cermenliğin kuduruşuna,
Tanıyoruz Atıla'dan beri Cermenî,

Farklı mıdır Prusyalı yahut Ermeni?
Senin dostun Cermenya'ya biz Nemse deriz,
Bir gün yine Beç (Viyana) önünde düğün ederiz.

Söyle, Kara gömlekliler etmesin keder;
Ölüm-dirim savaşımız bir gün mukadder!
Gerçi bugün eskisinden daha çok diksin;
Fakat yine biz Osmanlı, sen Venedik'sin!
Tarihteki eski Roma boş bir hayaldir,
Hayal bütün insanlarda olan bir haldir.
Bu hayaller zamanları hızla aşmalı,
Gök Türklerle Romalılar karşılaşmalı!
Görmüyorsan gönlümüzün içini, körsün!
Kılıçlarımız kınlarından çıkmayagörsün!
Top sesleri, bomba sesi bize saz gelir;
On yediye karşı kırk dört milyon az gelir.
Arnavudu yendim diye kendini avut,
Yiğit Türkle bir olur mu soysuz Arnavut?

Kayalara çarpmalıdır korkunç türküler!
Dalmalıdır gövdelere çelik süngüler!
Sert dipçikler ezmelidir nice başları!
Ecel kuşu ayırmalı arkadaşları!
En yiğitler serilmeli en önce yere!
Kızıl kanlar yerde taşıp olmalı dere!
Ülkü denen nazlı gelin erde şan ister!
Büyük devlet kurmak için büyük kan ister.

Damarında var mı senin öyle bol kanın?
Türk'ün kanı bir eşidir lavlı volkanın!
Tarihteki eski Roma hoş bir hayaldir,
Kurulacak yeni Roma boş bir hayaldir,

Karşısında olmasaydı şanlı 'Türk Budun'
Belki gerçek olacaktı bir gün umudun,

İnsanoğlu ümitlerle dolup taşmalı,
Aryalarla Turanlılar karşılaşmalı.
Tabiatın yürüyüşü belki yavaştır;
Hız verecek biricik şey ona savaştır!
Keskin olur likörlerden ayranla kımız,
Karnera'yı yere serer Tekirdağlı'mız,
Yurdumuzun çok tarafı olsa da kuru
Makarnadan kuvvetlidir yine bulguru...
Biz güleriz Façyoların felsefesine,
Dayanır mı kırk bir tek Türk efesine?
Bizim yanık Fuzuli'miz engin bir deniz!
Karşısında bir göl kalır sizin Dante'niz!
Bizler ulu bir çınarız, sizler sarmaşık!
'Generaller'ler 'Paşa'larla atamaz aşık!..

Ey İtalyan Başvekili! Ey Mussolini!
İki ırkın kabarmalı asırlık kini...
Hesabını göreceğiz elbette yarın
Yedi yüzlü, yedi dilli İtalyanların!

İrkinizi hiçe saydı Hazreti Fatih.
Biraz daha yaşasaydı Hazreti Fatih
Ne Venedik kalacaktı, ne Floransa...
Hoş geldiniz diyecekti bize Fransa!
Haydi, hamle kâfirindir... İlk önce sen gel
Ecel ile zaman bize olmadan engel!
Burada tanklar yürümezse etme çok tasa;
Süngülerle çarpışmadır savaşta yasa.
Olma öyle sinsî, çakal yahut engerek!

Bozkurt gibi, kartal gibi döğüşmek gerek!

Kılıç Arslan öldü sanma, yaşıyor bizde!

Atila'nın ateşi var içerimizde!

Kaniye'nin gazileri daha dipdiri!

Sınırdadır Plevne'nin kırk bin askeri!

Edirne'de Şükrü Paşa bekliyor nöbet!

Dumlupınar denen şeyi bilirsin elbet!

Şehitlerden elli milyon bekçisi olan

Aşılmaz bir kayadır bu ebedi Vatan!

Ek II: Hüseyin Nihal Atsız'ın Başvekil Saraçoğlu'na yazmış olduğu birinci açık mektubun tam metni

“Sayın Başvekil!

Hem Türkçü hem de başvekil olduğunuz için size bu açık mektubu yazıyorum. Yalnız başvekil olsaydınız bunları yazmak emeğine katlanmazdım. Çünkü Türkçü olmayan bir başvekile hitap etmenin ne kadar boş olduğunu bilirim. Yalnız bir Türkçü olsaydınız yine yazmaya lüzum görmezdim. Çünkü faydasız kalacak olduktan sonra sizden daha eski Türkçülerle yurdun dertlerini her zaman konuşabilirim. Fakat Türkçü olarak idare makinesinin başında olduğunuz için sizinle konuşmaktan faydalar doğabileceğine inanıyor, onun için size hitap ediyorum.

Millet Meclisi'nde 5 Ağustos 1942'de verdiğiniz nutukta: ‘Biz Türk’üz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar ve lâakal o kadar bir vicdan ve kültür meselesidir.’ demiştiniz. Türk tarihi ile uğraşan bir münevver olarak söyleyebilirim ki, ne ırkımızın ne devletimizin tarihinde, Türk milliyetçiliği resmi bir ağızdan bu kadar kesin sözlerle hiçbir zaman açığa vurulmamıştı.

Bu sözlerin Türkçü çevrelerde nasıl sevinçle karşılandığını anlatmaya lüzum yoktur. Fakat aradan bir buçuk yılı aşan bir zaman geçtiği halde biz, bu Türkçülüğün iş alanına geçmediğini görmekten doğan bir sıkıntı içerisindeyiz. Fikirler iş haline geldikleri zaman manalanır. Buna ülkü deriz. İş haline gelmeyecek fikirler ise ham hayalden başka bir şey değildir. Yetmiş yıldan beri işlene işlene bugünkü duruma erişen kuvvetli Türkçülüğün artık tatbikat alanında da kendisini göstermesi zamanı elbette gelmiştir. İşte bu satırların güttüğü istek, size, Türkçülüğün niçin yalnız sözde kalarak bugünün imkânları nispetinde iş haline gelmediğini sormak ve Türkçülük, tatbikat sahasına geçmediği için yurdumuzun düşmanı olan fikirlerin nasıl gelişip yayıldığını anlatmaktır.

‘Bir başvekile hangi sıfat ve cüretle bu soruyu soruyorsun?’ diyemezsiniz. Halkçı bir hükümetin başvekili iseniz mensup bulunduğunuz partinin gazeteleri tarafından birçok defa tekrarlandığı gibi rejimimiz demokrat bir rejimse ve siz de birçok defa söylediğiniz gibi halk arasından yetişmiş olmaksızın gururu belirten sözlerinizde samimi iseniz ve eğer Millet Meclisi’ni azaları hakikaten bizim vekillerimiz iseler, siz de bir başvekil, halk

adamı, demokrat, halkçı ve Türkçü olmak dolayısıyla beni dinlemeye mecbursunuz. Yok, bunlar doğru değil de birer gösterişten ibaretse, şüphesiz, benim bu hitabım cüretkârlığı da aşan bir küstahlıktır ve bunun için ilk karşılığı da Orhun'un susturulmasıdır.

Sayın Başvekil!

Esefle söylemeye mecburum ki, Türkçülük nazariyat sahasında kalmaya devam ederken, bu milletin ve bu ülkenin düşmanı olan solcu fikirler bazen sinsî, bazen açık yürümekte, propagandasını yapmakta devam ediyor. Hâlbuki sizin Türkçü ve partinizin Altı Ok'undan bir tanesinin de milliyetçilik olmasına göre bunun böyle olmaması icap ederdi. Pek uzun konuşarak esastan ayrılmaktansa, örnek vererek bugünün gerçeklerini göstermek daha doğru olacağından size, memleketimizin, kanunlarımızın milliyetçiliği ile sizin Türkçülüğünüzle bağdaşması kabil olmayan olayları göstereceğim.

Birkaç gün önce, Baltacıoğlu İsmail Hakkı'nın Eminönü Halkevi'nde verdiği bir konferansta mühim bir hadise oldu. Gazetelerin ancak mizah sütunlarında yer alan bu hadiseyi bilmem işittiniz mi? Herhalde işitmemiş olacağınız bu vakayı ben size kısaca anlatayım:

Baltacıoğlu'nun milliyetçilik lehinde söz söyleyeceğini haber alan bazı zümreler (yani solcular, komünistler yani vatan hainleri), bu konferansta bir hadise çıkarmaya karar veriyorlar. Konferans günü salonun sol tarafını (dikkatinizi çekerim!) dolduruyorlar ve konferansçıyı kürsüye geldiği zaman lüzumundan fazla, dakikalarca süren alkışlarla ilk nümayişi yapıyorlar. Fakat bu nümayiş alkış şeklinde olduğu için kimsenin aklına kötü bir şey gelmiyor. Herkes bunu terbiyesiz bir sevgi gösterişi zannediyor. Konferansın bir yerinde Baltacıoğlu hoş giden bir jest ve teşbih yaptığı zaman herkes gülümsüyor, fakat sol taraf bu gülümseyişi kahaahalar şeklinde uzun zaman devam ettiriyor. Yine kimsenin aklına bir şey gelmiyor. Herkes bunu da kıt terbiyelilerin bir gülüşü sanıyor. Fakat biraz sonra Baltacıoğlu, Türk tiyatrosundan bahsettiği sırada yine aynı sol tarafta bir öksürme başlıyor, çoğalıyor, gürültü halini alıyor. Yine kimse bunun bir komünist nümayişi olduğunun farkında değil.

Konferansçı gürültüden dolayı susmaya mecbur oluyor. Herkesin gözü öksürenlerin üzerinde iken sol tarafın en arkasından bir nefer kalkıyor ve öksürenlere doğru: 'Üniversite

gençleri! Dinlemeye mecbursunuz!’ diye bağıyor. İşte o zaman, salondakiler ilk önceki alkışın, daha sonraki kahkahanın ve şimdiki öksürüklerin manasını anlıyor. Münevver bir Türk olduğu anlaşılan nefer gencin sert ihtarı üzerine bir anda öksürükler kesiliyor ve o anda işi kavrayanlardan milliyetçi bir tıbbiyeli sağ taraftan ayağa kalkarak öksürenlere: ‘Namussuz komünistler! Milliyetçilik hakkında söz söylendiği için böyle yapıyorsunuz değil mi?’ diye haykırıyor. Tabiidir ki, haysiyet ve namusu bir burjuva uydurması diye telakki eden komünistlerden kimse bu tahkire aldırıyor.

Yalnız kendilerine çevrilmiş olan ateşli bakışlar altında sinip susuyorlar. O zaman Baltacıoğlu, nümayişçilere bakarak şöyle diyor: ‘Korktuğum için sustum sanmayın. Sadece acıdığım için sustum!’

Hatip konferansına devam ediyor. Kendisine has olan belagat ile komünistliği paçavraya çeviren birkaç söz söylüyor. Artık bu kadarına dayanamayan ve konferansın bitmek üzere olduğunu sezen Marksist taslakları salonu terk etmeye başlıyorlar. Fakat bunu da nümayiş şeklinde ve kasti bir gürültüyle yapıyorlar. Salonun dışında, holde, ikişer üçer kişilik gruplar halinde toplanan bu güruhun arasında merak dolayısıyla dolaşan milliyetçi bir üniversite genci bu taslaklardan birinin Baltacıoğlu’ya tulumbacı ağzıyla bir küfür savurduktan sonra: ‘Bize milliyetçilik dolması yutturacaktı.’ dediğini işitiyor. Bu sırada içeriye resmi kılıklı dört beş polisin geldiği görülünce taslaklar çabucak sokağa fırlayıp kayboluyorlar.

Fakat şaşılacak nokta şu ki: Halk Partisi’nin bir mebusu, Halk Partisi’nin bir müessesesinde vatan ve millet düşmanları tarafından tahkir olunduğu halde kimsenin kılı kımıldamıyor. Ne Halkevi, ne polis bir takibat veya tahkikat yapmaya lüzum görüyor. Aynı gece Leyli Tıp Talebe Yurtları’nda milliyetçilerle solcular arasında başlayan münakaşa dövüşebilmek üzereyken her yerde daima görülen uzlaştırıcı tarafsızların araya girmesiyle mesele kapanıyor.

Sayın Başvekil!

İşte Türkçülüğün hâkim olduğu bir Türk ülkesinde böyle bir olay oluyor. İşin en kötü ciheti de bu nümayişi yapanların hem üniversiteli, hele birçoğunun devlet parasıyla talebe yurtlarında okuyan talebeler oluşudur. Demek ki devlet bilmeden koynunda yılan

besliyor. Kızıl gözlü, sinsi ve zehirli yılanlar... Bu yılanlar yarın birer doktor olup yurt köşelerinde vazife aldıkları zaman ilk işleri baltalama hareketlerine girmek olacak, vatani arkadan vuracaklar. Bekledikleri kızıl sabahı Türkiye'ye getirecek olan yabancı ordulara ajanlık edeceklerdir. Zaten toplu ve teşkilatlı bir halde daha şimdiden konferanslarda nümayiş yapmaları da bugünden ajanlık etmeye başladıklarının delilidir.

Bu nümayişi yapanların arasında Almanya'ya tahsile gönderilerek komünistlik yaptığı için talebe müfettişi tarafından geri alınan, fakat bazı mebus amcalar sayesinde Ankara Üniversitesi'ne doçent olarak giren bir komünistin iki kardeşinin bulunması da bilmem ki ibretle bakılmaya değer mi?

Acaba böyle bir vaka başka ülkelerde olabilir miydi? Rusya'da Marksizm'e, Almanya ve İtalya'da milliyetçiliğe aykırı en ufak bir hareket nasıl karşılık görürdü?

Hatta şu küçük Bulgaristan'da Bulgarlık aleyhindeki bir söz veya hareket tasarlaması nasıl karşılanırdı? Her halde kökünden kazınmak suretiyle karşılanırdı. Yazık ki anayasamızda yasak edilmiş olan yabancı fikirleri benimseyen ve yarın devlette münevver tabakayı teşkil edecek olan çocuklar milliyetçiliğe karşı geldikleri halde onlara bir şey yapmıyoruz.

İstanbul'da Türklüğe karşı yapılan küstahlıklar bu kadar değildir. Yine Halkevi'nde İstiklal Marşı çalınırken ayağa kalkmayan melezler, bir erkek lisesinde Türkçülük ile alay ederek: 'Arabacı araba olmadığı gibi, Türkçü de Türk değildir!' diyen tarih öğretmeni bir kız ortaokulunda talebesine: 'Türk değil misiniz? Allah belanızı versin. Alman ya da İngiliz olmadığımı pişmanım.' diyen başka bir tarih öğretmeni milli şerefimize saldıran; fakat karşılık görmediği için küstahlığını arttırmakta, devam eden mikroplardır.

Bu mikropların tehlikesini artık örtbas edecek çağda ve durumda değiliz. Vaktiyle Başvekil İsmet Paşa: 'Hava tehlikesi vardır; en aşağı beş yüz uçağımız olmalı!' diyerek tehlikeleri olduğu gibi göstermek usulünü koymuş, sizden önceki Başvekil Refik Saydam da: 'Devlet teşkilatı a'dan z'ye kadar bozuktur; düzeltmek ister.' diyerek açık konuşma usulünde bir adım daha atmıştı. Siz de ihtikârla başa çıkamadığımızı, zeytinyağı ticareti ile uğraşan bazı kimselerin devletin başına bela olduğunu söylemekle bu çığırda devam etmekte olduğunuzu gösterdiniz. Bunlara bakarak kuvvetle umuyorum ki sizinle açık

konuşmak kabildir. Gerek Reis-i Cumhuriyet İsmet İnönü, gerekse siz nutuklarınızda milletin işbirliğini istememiş miydiniz? İşte ben de sizin samimi sözlerinize bütün milli ve şahsi samimiyetimle cevap vererek işbirliği yapıyor; devlet işlerini yukarıdan baktığınız için ancak aşağıdan görülmesi kabil olan ve sizin nazarınıza ulaşamayan bazı olayları size haber veriyorum.

Sayın Türkçü Başvekil!

Yukarıda anlattıklarımı münferit vakalar olarak sayamayız. Solculuk gördüğü müsamaha ve kayıtsızlıktan faydalanarak sinsi sinsi ilerliyor. Liselerde bu fikre saplanmış hastalar görülüyor. Bunlar arkadaşlarına: ‘Yakında hepiniz komünist zindanlarında çürüyeceksiniz!’ demek cüretini gösterebiliyor.

Yüksek öğretimde bu hastalık daha çok artıyor. Arasına gayri memnunları, gayri Türkleri de alarak büyüyor. Yalnız mahrem ve samimi düşünce halinde kalmayarak hareket haline geçiyor. Boy boy dergileri çıkıyor. Bu dergilerde aynı teranelerle ahlaka, vatan ve şeref duygusuna, millet hakikatine saldırılıyor. Taassupla mücadele ediliyormuş gibi gözükerek mukaddesatla eğleniliyor.

Bu dergilerden biri kapatılınca aynı imzalarla bir başkası çıkıyor. Bu işsiz güçsüz serseriler parayı nereden buluyor? Satılmayan bedava dağıtılan dergileri nasıl yaşıyor? Fakat en zorlusu siz bunlara nasıl göz yumuyorsunuz? Dergilerle ve hatta günlük gazetelerle işlenen bu vatan düşmanı fikrin bazen devletçi, bazen vatana, bazen insana, bazen ilimci kılıklarla Türk milletini zehirlemesine niçin müsaade ediyorsunuz? Niçin bu memlekete istiklali çok görmüş, onu başkalarına köle etmek istemiş olanlara yüksek makamlarda yer veriyorsunuz?

Bunlar demokrasinin icapları ise o zaman memlekette, bilhassa ilmi alanda da geniş bir fikir hürriyeti olması gerekir. Bu sözlerim, demokrasiye has tesamuh ile karşılanırsa daha söyleyecek çok sözlerim vardır. O zaman ben size ilmi sahada bile fikir hürriyetinin nasıl olmadığını, bu hürriyeti boğmaya çalışanların kimler olduğunu, bizi başkalarına köle etmek istedikleri halde mühim mevkiiler işgal edenlerin listesini, Türkçülük ile eğlenen, Türk geldiğine pişman olan öğretmenlerin kimler olduğunu söyleyebilirim ve inanın ki

sözlerimi şahitler ve maddi deliller ile de ispat edebilirim. Fakat bunun için bu önsözümün nasıl karşılanacağını bilmem lazımdır.

Bu sözlerimin göstereceği karşılık Türkiye’de ciddi bir yazı hürriyetinin olup olmadığını gösterecek, millet fertlerinin karşılık beklemeden hükümete yardım etmesi kabil midir, bunu ortaya koyacak; sizin de hakiki bir demokrat olup olmadığımızı belirtmek bakımından pek önemli bir sonuç vererek daha birçok karanlık noktaların aydınlanmasına yardım edecektir.

Aksi takdirde, eski bir tarihi efsaneyi tanzir ederek diyebilirim ki, yedi yüz yıl önce Anadolu’ya gelen dört yüz aslana karşılık, bugün dört yüz koyun halinde çadırlarımızı yeniden dererek aslanların geldiği yolun tam dikine doğru yola koyulmamız gerekecektir.”

Ek III: Hüseyin Nihal Atsız'ın Başvekil Saraçoğlu'na yazmış olduğu ikinci açık mektubun tam metni

“Sayın Başvekil!

Orhun'un Mart sayısında size hitaben yazdığım açık mektup Türkçü çevrelerde çok iyi karşılandı. Yurdun türlü bölgelerinden aldığım mektuplarla telgraflar büyük bir efkâr-ı umumiyeye tercüman olduğumu bana anlattı.

Size gelince, bunu sizin de iyi karşıladığınızı biliyorum. Orhun'u okuduğunuz zaman hiçbir şey söylememiş, yalnız acı acı gülümsemiş olsanız bile yine iyi karşılamış olduğunuza inanırım. Çünkü ben o acı gülümseyişin manasını anlarım. Çünkü gönlünüzün bizimle birlikte çarptığına, yurt meselelerini tıpkı bizim gibi düşündüğünüze inancım vardır.

Orhun'un resmi makamlar tarafından tamamen normal karşılanması da Türkiye'de yazı hürriyeti olduğunu göstermek, hükümetin samimi Türkçülüğünü belirtmek bakımından çok iyi oldu. Çünkü her bakımdan su katılmamış Türk olan Orhun, bir Türk ülkesinde, bir Türk hükümeti tarafından kapatılamazdı. Türklüğün davasını haykıran, Türklük düşmanları üzerine resmi bakışları çekmek isteyen Orhun gibi bir dergi, ancak Türk düşmanlarının hâkim olduğu bir ülkede, mesela çarların veya haleflerinin ülkesinde kapatılabilirdi.

Sayın Başvekil!

Bizim anayasamıza göre komünizm, Türkiye'de yasaktır ve devletimiz milliyetçi bir devlettir. Türk ırkının hususi yapısına, ahlaki ve milli temayüllerine aykırı olan komünizmi Türkiye'ye sokmak isteyenler millet bakımından soysuz ve namert oldukları gibi kanun nazarında da haindirler.

Hiçbir millet kendi milli yapısına düşman saydığı fikirleri kendi ülkesinde yaşatmaz. Hürriyetin ve demokrasinin ana yurdu olan İngiltere'de bile, savaş başlar başlamaz faşist fırkası lağvedilip azalar hapse atıldı. Bütün dünyada yurt düşmanlarına müsamaha gösteren, hatta onlara mevki ve salahiyet veren tek devlet Türkiye'dir. Bu müsamaha devletin kuvvetinden, kendine güvencinden de doğabilir. Fakat Türkiye'nin en

kuvvetli olduğu bir çağda büyük ve şanlı Fatih'in yaptığı müsamahanın sonradan başımıza ne belalar getirdiği düşünülürse, yurt ve millet düşmanlarına müsamaha göstermekteki büyük tehlike derhal anlaşılır. En sağlam gövdeleri yere vuran şey de küçük küçük birkaç mikrobun o gövdede bir köprübaşı kurmasıdır. Derhal temizlenmezlerse zamanla çoğalıp uzviyetin can alacak bir noktasını tahrip ederler. Sonrası yıkım ve ölümdür.

Türkiye'de komünistler var mıdır sorusu birtakımlar tarafından sorulabilir. Şunu unutmamalı ki komünistler hiçbir zaman: 'Biz komünistiz!' diye açıkça kendilerini ortaya vermezler. Onlar Halk Partisi'nin çok elastiki olan Altı Ok'undan halkçılığı alıp kendilerini halkçı, yurtseverler gibi ortaya atarlar. Fakat onların hakiki benliğini anlamak için dahi olmaya lüzum yoktur.

İrk ve aile düşmanlığı, din ve savaş aleyhtarlığı, faşistliğe hücum perdesi altında milliyeti baltalama, yurdumuzdaki azınlıklara aşırı sevgi, her şeyi iktisadi gözle görüş onları açığa vuran damgalardır. En büyük düşmanları olan milliyetçilere ırkçılık noktasından saldırımları, milliyetçilikte ırkçılığın temel olduğunu bilmelerinden dolayıdır. Temeli yıkılan yapının bir anda çökeceğini de çok iyi kestirmişlerdir.

İşte bu usta komünistler, komünizm aleyhtarı ve Türkçü Türkiye'de sinsi sinsi her yere el atmışlar, mühim mevkilere geçmişler, tuttıkları köprübaşlarında Türkiye'yi tahrip etmek için şiddetli bir taarruza girişmişlerdir. Fakat bunlar sınırlardan gelen mert bir düşman olmadıkları için kolayca sezilemezler. Bunlar, paraşütle inen bozguncu casuslar gibi ülkenin üniformasını giymiş olduklarından her Türk bunları seçemez. Onun için bunlar sinsi silahlarıyla birçok Türk'ü vurup milliyetçilikten ayırabilirler.

Sayın Başvekil!

Sözü çok uzatmamak için bu ikinci mektubumda maarif sahasına girmiş olan komünistlerden bahsetmekle iktifa edeceğim. Bunlar, vatan düşmanlarına karşı pek kayıtsız davranan Maarif Vekâleti'nin gafletinden faydalanarak mühim yerlere geçmişler ve oradan zehirlerini saçmaya başlamışlardır. Maarif Vekâleti, Türklük düşmanlarına karşı o kadar gaflet içinde bulunuyorlar ki, size yazdığım ilk mektupta talebesine: 'Türk değil misiniz? Allah belanızı versin! Alman veya İngiliz olmadığıma pişmanım!' diyen bir tarih öğretmeninden bahsettiğim halde şimdiye kadar bu öğretmenin kim olduğunu araştırmak

zahmetine bile katlanmadı. Bununla beraber Maarif Vekâleti'ne hak vermemek de elden gelmiyor. Çünkü onun kullandığı memurlar arasında öyleleri var ki, bu zavallı tarih öğretmeni, onların yanında vatan kahramanı kadar asil kalıyor. Örnek mi istiyorsunuz? İşte sırayla veriyorum:

1. Bugün Maarif Vekâleti'ne bağlı Dil Kurumu azasından ve Ankara'daki Devlet Konservatuvarı öğretmenlerinden bir Sabahattin Ali vardır. Hemen hemen bütün kendisini tanıyanların komünistliğini bildiği Sabahattin Ali, 1931 yılında Konya'da on dört ay hapse mahkûm edilmişti. Sebebi de başta o zamanki Reis-i Cumhur Atatürk olduğu halde, bütün devlet erkânını ve rejimi tehzil eden manzum bir hezeyanname yazmasıydı. Bazı mısralarını bugünkü bazı mebuslarında bildiği bu hezeyannamenin tamamını Konya'daki adliye arşivinden bulup çıkarmak kabildir.

Sayın Başvekil!

Buraya bil mecburiye yazarken büyük bir ıstırap duyduğum iki mısrasında (Beni mazur görmeyizi rica ederim.) bu vatan haini şöyle diyordu:

İsmet girmedi mi hala kodese

Kel Ali'nin boynu vurulmuş mudur?

Maarif Vekâleti'nin sevgili memuru bulunan bir komünistin hapse girmesini temenni ettiği İsmet, pek kolaylıkla anlayacağınız gibi o zamanki başvekil, şimdiki reis-i cumhur ve hepsinin üstünde İnönü Zaferleri'nin Başkumandanı İsmet İnönü olduğu gibi boynunun vurulmasını istediği Kel Ali de, Ayvalık'ta Yunan'a ilk kurşunu atan alayın kumandanı Ali Çetinkaya'dır.

Bu hezeyanları yazan Sabahattin Ali, bugün kültür işlerinin mühim bir mevkiinde, Maarif Vekili Hasan Ali'nin şahsi sempatisi sayesinde, batırmak istediği Türk milletinin parasıyla rahatça yaşamaktadır.

2. Bugün Ankara'daki Dil Fakültesi'nde folklor doçenti olan Pertev Naili Boratav vardır. Nasıl bir komünist olduğunu bilhassa ben çok iyi bilirim. 1936'da Maarif Vekâleti tarafından Asur ve Sümer dilleri öğrenmek için Almanya'ya gönderilmişti. Fakat daha Türkiye'deyken başladığı komünistliği orada azıttığı için arkadaşları Ziya Karamuk (şimdi

Samsun Lisesi müdürü), Fazıl Yinal (şimdi Ankara’da arşiv mütehasısı) ve Şükrü Güllüoğlu (şimdi İstanbul’da ticaretle meşgul) tarafından kendisine ihtar yapılmış, aldırılmayınca resmen şikâyet edilmiş ve Maarif Vekâleti tarafından gönderilen Müfettiş Reşat Şemsettin (şimdi mebus) tarafından suçu sabit görülerek derhal Türkiye’ye döndürülmüştür.

Pertev Naili altı yıl tahsil ettikten sonra doçent olacaktı. Fakat komünizmin faziletine bakınız ki yarıda kalan iki yıllık bir tahsilden sonra Türkiye’ye dönünce ilk önce Maarif Vekâleti’nde bir ambar memuru tayin edilmişken bazı mebusların araya girmesiyle folklor doçentliğine getirildi ve dört yıl kazanmış oldu. İlk mektubumda size anlatmış olduğum Eminönü Halkevi’ndeki nümayişte salonun sol tarafında oturup gürültü çıkarırlar arasında işte bu Pertev Naili Boratav’ın iki tıbbiyeli kardeşi de vardır.

3. Bugün İstanbul Üniversitesi’nin Pedagoji Enstitüsü’nün başında bir Profesör Sadrettin Celal vardır. Türkiye’de bu kürsüye layık birçok kimseler varken onun buraya getirilmesinin sebebi sırf Maarif Vekili ile arasındaki şahsi dostluktur.

Bu Sadrettin Celal 1920’de Moskova’daki Enternasyonal Komünist Kongresi’ne ‘Türkiye mümessiliyim.’ diye giden 1921-1924 yıllarında İstanbul’da Aydınlık diye azgın bir komünist dergisi çıkararak Türk milliyetini baltalamaya çalışan, Türkiye’de bir sınıf ihtilali yaparak Türk milletini birbirine kırdırmaya uğraşan, birçok askeri tıbbiyelinin komünist olarak okuldan kovulmasına sebebiyet veren (şimdi Rusçadan yaptığı tercümelemlerle edebi komünizm yapan Hasan Ali Ediz ve Anadolu’da bir kasabada mahpus olan Hikmet Kıvılcım bu askeri tıbbiyelilerdir.), sonunda bu yüzden kendisi de hapse giren bir vatan hainidir. Bir vatan hainini ve hapisten çıkmış bir sabıkalıyı Türk üniversitesinde Pedagoji Enstitüsü’nün başına getirmek şaheser bir gaflettir.

4. Bugün Ankara’daki Dil Kurumu’nun azasından ve geçen devrenin mebuslarından (evet Sayın Başvekil, partinizin mebuslarından) bir Ahmet Cevat vardır. Türkçe’yi tıpkı İstanbul Rumları şivesiyle konuşan bu dilci de 1920 yıllarında Rusya’ya kaçmış ve orada ‘Türk Komünist Fırkası Merkezi Komitesinin Harici Bürosu’ azası olmuştur. Trabzon’da 1921’de halk tarafından linç edilen on altı komünist hakkında Rus komünistlerinden Pavloviç’e yazdığı mektubu, Orhun’un 20 Şubat 1934 tarihli dördüncü

sayısında neşretmişim. Pavloviç'in İnkılâpçı Türkiye adı ile 1921'de Moskova'da neşrettiği kitabın 119-121. Sayfalarından alınan bu mektubu tekrar neşrediyorum:

Aziz Yoldaşım Pavloviç,

28 Kanunisanı'de Trabzon civarında vahşicesine öldürülerek denize atılmış olan Yoldaş Suphi ile Türkiye Komünist Fırkası'nın Merkezi Komitesi azalarından dört kişi ve diğer on iki komünist yoldaşlar hakkında sizinle ciddi görüşmek istiyorum. Kaybolan yoldaşlarımız hakkında epey zaman haber alamadık. Fakat sonra onların Trabzon burjuvazisi tarafından elde edilmiş cellâtlar tarafından öldürüldükleri anlaşıldı.

Ta Erzurum'dan başlayarak bizim yoldaşlarımız aleyhinde nümayişlere başlanmıştı. Halka diyorlardı ki: 'Rusya'dan gelmiş olan komünistler Bolşeviklerdir. Onlar mağazalarını kapamak için geldiler. Kimsenin almak ve satmak salahiyeti olmayacaktır. Sonra taharriyata başlanacak, herkesin eşyası ve parası müsadere olunacaktır. Komünistler dinsizdir. Allah'a inananları hapse atacaktırlar. Din, ticaret ve hususi mülkiyet Bolşevikler tarafından men edilmiştir.'

Nümayişçiler arasında burjuvazi tarafından para ile elde edilmiş ve polis teşkilatı tarafından komünistler aleyhine tevcih edilmiş cahil şahsiyetler çoktu. Bunlar bizim yoldaşlara hücum ederek taşlamışlar ve parça parça etmeye kalkışmışlardı. Yolda bizim yoldaşlara kimse ekmek ve atları için yem satmıyordu. Hükümet ise Bolşevikleri himaye rolünü takınmaya çalıştığını göstermek istiyordu. Komünistleri müdafaa için hükümetin tedbir aldığı yalandır. Bizim mevsuk membalardan aldığımız haberlere göre polisler, ahaliyi dükkânları kapamaya teşvik ettikleri gibi müdafaasız kalmış yoldaşlarımızı taşlamak için de halkı tahrik etmişlerdir.

Bu gibi hücumlara yoldaşlarımız dört yahut beş şehir ve kasabada maruz kalmışlardır. Fakat bu yoldaşlar en vahşi hücumu Trabzon'da uğramışlardır. Bunlar Trabzon'a gelir gelmez ahalinin bağırıp çağırmaları ve tahrikleri altında limana sevk edilmişlerdir. Burada onların üzerinde bulunan birkaç tabancayı aldılar ve sonra cebren bir motora koyarak denize açıldılar. Bu motorun arkasından ikinci bir motor da sahilden ayrıldı. Bu motorda silahlı adamlar vardı. Bizim arkadaşları bağladılar ve süngüleyip denize attılar ve bunların tayfası herkese Türk komünistlerinin denizin dibine gittiklerini anlatıyorlardı. Rusya Şuralar Cumhuriyeti mümessili, yoldaşlarımızı istikbal etmek istemiş; fakat vali, buna mani olarak mümessilin evinden çıkmamasını emretmiş. Aksi halde halk tarafından parçalanacağını bildirmiştir. Rus mümessilinin bu vakayı Moskova ve Ankara'ya haber vermesi ve bizim yoldaşların cellâtların elinden alınmasına çalışması lazımdı. Fakat yazık ki o sırada Trabzon'daki Rus mümessili cesur bir adam değildi. Trabzon'da bunu bilmeyen yoktur. Motorlar ve sahipleri malumdur. Bu hadisenin belediye reisiyle, Milli Müdafaa Cemiyeti Riyaset Divanı tarafından yapıldığı söyleniyor. Burada (Rusya'da) ise bu meseleye dair henüz bir karar alınmamıştır. Fakat artık susmak da imkân haricindedir. En iyi ve cesur arkadaşlarımızdan on altı yahut on yedisini kaybettik. Bizimle hemfikir olup cellâtların tecziyelerini istemelisiniz. Trabzon'a gelecek her komünistin öldürülmesine karar verilmiştir. Anadolu burjuvası barbarca yaptığı cinayetlerden mesul olmadığını gördüğünden komünistleri şiddetle takipte devam ediyor. Cellâtlar tarafından öldürülmüş olan bizim en değerli yoldaşlarımızı müdafaa etmeyi üzerinize alacağınızı ümit ederim. Komünist selamları ve hürmetler.

Görülüyor ki Giritli Ahmet Cevat, milli ve dini geleneklerine çok bağlı olan Trabzon halkının, din ve mukaddesat aleyhine tahrikât yapan on altı komünisti yok etmesini 'Anadolu burjuvalarının barbarlığı' diye vasıflandırıyor. Bu hareketi Türk polisi

ve Milli Müdafaa Cemiyeti (yani Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) yaptırmış diyerek Kurtuluş Savaşı'nda önderlik eden ve Halk Partisi'nin başlangıcı olan teşkilatı tahkir ediyor. On altı serseri gebertildi diye yabancı bir devleti Türkiye işlerine karışmaya kışkırtıyor. Bütün bunları yaptıktan sonra da yılan gibi Türkiye'ye süzülerek partinize girebiliyor ve geçen devrede mebusluğa kadar yükselebiliyor. Şimdi de Türk dilini yaratacak olan Dil Kurumu'nda bütün dillerin Türkçeden çıktığını ispata yeltenecek kadar milliyetçilik yapıyor. Biz buna razı değiliz Sayın Başvekil! Akıl ve mantık da buna razı değildir. Müstakil Türkiye'yi yaratan ve bu gaza topraklarının altında sıradağlar gibi yatan şehitlerimizin ruhları da buna razı değildir. Siz, demokrat Türkiye'nin cidden demokrat olduğuna inandığımız başvekil her halde milletin arzusunu yerine getireceksiniz. Buna inanıyoruz.

Sayın Başvekil!

Bu saydıklarım komünist oldukları müspet vakalar ve vesikalarla belirlenen kimselerdir. Yoksa bunların yanında birçoklarını saymak her zaman kabildir. Boğaziçi Lisesi'nin son sınıfında iken arkadaşlarına karşı komünizmin müdafaa propagandasını yapan, onların milli mukaddesat diye bildikleri şeyleri tahkir eden, 'Günün birinde hepiniz komünist zindanlarında çürüyeceksiniz.' diye bağırın ve hükümete haber vermekle tehdit olduğu zaman: 'Ben karakola girersem on beş dakikada çıkarım; ama siz girerseniz kolay kolay çıkamazsınız.' diye mukabil tehdit savuran Doğan Aksoy, nihayet Rusya'ya kaçarken yakalandığı, evrakı arasında Moskova damgalı mektup zarfları bulunduğu, dolabında Lenin vesairenin fotoğrafları yakalandığı ve milli mukaddesata karşı olan hareketleri arkadaşlarının şahitliğiyle sabit olduğu halde maalesef mahkûm edilmedi. Davasında şahit olarak benim de bulunduğum bu komünistin lise imtihanlarını vermesine müsaade edildi. Şimdi felsefe talebesi olarak üniversitede bulunuyor. Esefle söylemek icap eder ki, bugün Kars Valisi olan babasının nüfuz ve hatırı kullanılarak mahkûm edilmeyen bu mikrop, serbest bırakıldı.

Sayın Başvekil!

Bunları gören vatanperver Türk çocuklarının kafasından neler geçtiğini bir lahza düşündünüz mü? Bu çocuklar bazen bana: 'Testiyi kıranla, suyu getiren bir olduktan sonra

niçin çalışalım? Niçin yurdumuza bağlı olalım?’ diye sordukları zaman ben makul bir cevap veremedim. Bu cevabı sizden rica ediyorum.

Evet! Komünistler gizli propagandalarla ordumuzun arasına kadar sokulmaya çalışıyorlar. Yine esefle söylüyorum ki, hükümet bir ordu mensubunu komünistliğe başlamış gördüğü zaman ciddileşiyor da binlerce maarif mensubunu kıpkızıl komünist gördüğü zaman aldırış etmiyor. Maarif Şurası’nda: ‘Aile bir zehirdir.’ Diyerek cemiyetimizin temelini yıkmak isteyen bir Sadrettin Celal’i pedagoji profesörlüğünde tutmakla bütün alay kumandanlarını komünistten seçmek arasında ne fark var? Talim heyeti arasında komünistler kaynaşan, Dil Fakültesi’nde solcu doçentlerin yapacağı zarar, iki yedek subay talebesinin komünistliğinden bin kere korkunç değil midir? Daha birkaç gün önce İstanbul Tıbbiyesi’nde kimya doçenti Halil, asker talebelere hitaben: ‘Askerden nefret ederim!’ diye bağırdı. Bu sözün altında solcu temayülün açığa vuruluşunu sezmiyor musunuz?

Bu solcuların, artık eski fikirlerinden caymış oldukları da müdafaa makamında söylenebilir. Fakat ‘sözü namus saymak’ hususundaki geleneğimizi ‘burjuva budalalığı’ diye gören komünistlerin verdiği söze inanmak, vatan ve millet karşısında en büyük gaflet değil midir? Dün dönenlerin yarın yine dönmeyeceklerine hangi teminatla inanabiliriz? Onlar samimi olarak dönmüş olsalar bile vaktiyle işlemiş oldukları suçtan dolayı, hiç olmazsa bugün millet işlerine karışmak hakkından mahrum edilmeli değil mi idiler? Tövbekâr olmuş bir fahişe artık namuslu sayıldığı halde, nasıl namuslu ailelerin harimine alınmazsa, eski düşüncelerinden dönmüş olan komünistlerin de devlet harimine alınmamaları gerekirdi.

Yüze ellilikler de affedildi. Fakat onlara hükümet makinesinde en küçük bir vazife veriliyor mu? Yüz ellilikler acaba komünistlere göre daha mı suçludurlar? Unutmamak lazımdır ki bu komünistler yurdumuzun içinde kalıp devlette yer işgal ettikçe yarın sınırlarda yurdu korumaya koşacak olan Türk çocukları kendilerini ve cephe gerilerini emniyette saymayacaklardır. Acaba hangi düşünce ve hangi taktik, vatan çocuklarının bu emniyetsizlik duygusunu gidermekten daha üstün tutulabilir? Fransa’da olup bitenler, hükümette yer almış komünistlerin bir vatani nasıl batırdıklarını parlak bir örnek halinde göstermiyor mu? Bu komünistleri ilerde Türkiye için seve seve can verecek Türkçü

gençlerin tutabileceği yerlerden uzaklaştırmak, farzı muhal, bir mesele doğursa bile Türk oğullarını ıstırap içinde bırakmaktan doğacak milli zaaf kadar tehlikeli olabilir mi?

Sayın Başvekil!

Bütün milliyetçi Türkler sizinle beraberdir. Sizden, tarihimizin bu çetin anında vatan düşmanı komünizmin ezilmesini, bir daha baş kaldıramayacak şekilde ezilmesini istiyorlar. Mevcut kanunlar kafi değilse bu bozguncular ocağının kökünü kurutmak için yeni kanunlar yapınız. Kanun, milli vicdanın maskesi olursa manası olur. Milli vicdan vatan düşmanlarının tepelenmesini istiyor. Yurtsever Türk çocuklarının gözü önünde kötü bir örnek olan ‘komünistlere mevki vermek’ usulünü derhal kaldırınız. Yukarda verdiğim örnekler yarının neslini yetiştirecek olan maarif sahasının bu mikroplara nasıl bulaşmış olduğunu gösteriyor.

Haydarpaşa Lisesi’ndeki son hadise bu bulaşıklığın görülüp bilinen son delilidir. Bu olaylar karşısında Maarif Vekâleti’ne de bir vazife düşüyor. Bu vazife klasiklerin tercümesinden, sanki yabancı dil ve hatta Türkçe öğretimi pek yolunda gidiyormuş da sıra kendisine gelmiş gibi bazı liselere konulan Latince ve Yunanca derslerinden daha ileri ve üstün bir vazifedir. Bu vazife Türk maarifini öğretmen olsun, öğrenci olsun, bütün komünistlerden temizlemek vazifesidir. Maarif Vekâleti bir yandan, dersine bir tek gün gelmeyen öğretmenlerden doktor raporu isteyecek kadar güvensizlik gösterirken, bir yandan kanunlarımızla yasak edilen fikirleri Türkiye’ye sokmaya çalışmış olanlara karşı şaşılacak bir güvenle hareket ediyor. Bunu Maarif Vekâleti’nin kötü niyetine veya kasti hareketine yoramayız. Çünkü o takdirde Maarif Vekâleti’nin de vatan ihanetinde ortaklığını kabul etmek icap eder. Bunu, olsa olsa, gaflete verebiliriz.

Her ne kadar bir vekilin gafleti mazur görülmezse de kendisine yapılan ihtarlarla bunu tamir ederek iyi niyetini göstermesi her zaman kabildir. Aksi takdirde vekillik sandalyesinin, dilediğine dilediği mevki vermek için kurulmuş bir lüks sandalyesi olarak telakkisi manası çıkar ki bunu da demokrat ve halkçı Türkiye hükümetine yakıştıramayız. Maarif Vekâleti şimdiye kadar İnönü Ansiklopedisi ile ve birçok kitapların ithafıyla devlet başkanına karşı olan bağlılığını göstermeye çalıştı. Bu bağlılığın samimi olduğunu ispat zamanı gelmiştir. Milli Şef’e karşı o hezeyanları yazmış olan vatan haini başta olmak üzere bütün bu saydığım komünistleri hala mühim vazifelerde tutmak bu bağlılıkla tezat teşkil

eder. Bağlığın ispatı için bunların vazifelerine derhal son verilmesi zaruridir. Hatta Şimdiye kadar her nasılsa bir gaflet eseri olarak bunları vazifede tutmaktan doğan utancı silebilmek için bizzat Maarif Vekili'nin de o makamdan çekilmesi çok vatanperverane bir jest olurdu.”

Ek IV: İrkçı-Turancı etkinlikleri nedeniyle İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından Mayıs 1944'te gözaltına alınan kişilerin listesi

- 1) Hüseyin Nihal Atsız
- 2) İzzettin Şadan
- 3) Tahir Akın Karaoğuz
- 4) Mustafa Hakkı Akansel
- 5) Hakkı Yılanlıoğlu
- 6) Kadircan Kafli
- 7) Azeri M. Altunbay
- 8) Abdülkadir İnan
- 9) San'an Azer,
- 10) Samet Ağaoğlu
- 11) Ahmet Caferoğlu
- 12) Ali Dursun Tevetoğlu
- 13) M. Şakir Ülkütaşır
- 14) Yusuf Kadıgil
- 15) Mükrimin Halil Yınanç
- 16) Nurullah Barıman
- 17) Hamza Sadi Özbek
- 18) Orhan Şaik Gökyay
- 19) Hüseyin Avni Göktürk
- 20) Cafer Seyid Ahmet Kırımer
- 21) Tesbihçioğlu
- 22) Sepicioğlu
- 23) Peyami Safa
- 24) Fethi Tevetoğlu
- 25) Muharrem Feyzi Togay
- 26) Ali Genceli
- 27) Zeki Velidi Togan
- 28) Akdes Nimet Kurat
- 29) Nebil Buharalı
- 30) Reha Oğuz Türkkın

- 31) Hüseyin Namık Orkun
- 32) Remzi Oğuz Arık
- 33) Mehmet Halit Bayrı
- 34) Bedriye Atsız
- 35) Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu
- 36) H. Hüsnü Emir Erkilet
- 37) Müftüoğlu Mustafa Tatlısu
- 38) Zeki Sofuoğlu
- 39) Gülcan Tevetoğlu
- 40) Uluğ Turanlıoğlu
- 41) Ali Haydar Yeşilyurt
- 42) Nejdet Sançar
- 43) Cemal Oğuz Öcal
- 44) Nihad Sami Banarlı
- 45) Osman Turan
- 46) Elmas Yıldırım
- 47) İsmet Rasin Tümtürk
- 48) Hasan Ferit Cansever
- 49) Fazıl Hisarcıklı
- 50) Alparslan Türkeş
- 51) Cihad Savaş Fer
- 52) Muzaffer Şenel
- 53) Cebbar Şenel
- 54) Fehiman Altan
- 55) Hikmet Tanyu
- 56) Said Bilgiç
- 57) Saim Bayrak

ÖZGEÇMİŞ

Çağrı Doksan ÇOLAK 06.01.1990 yılında Trabzon'da doğdu. İlköğrenimini Trabzon İskenderpaşa İlköğretim Okulu'nda, ortaöğrenimini Trabzon Kanuni Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2007–2008 eğitim ve öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans öğrenimine başladı. 2011–2012 eğitim ve öğretim yılında bu bölümden mezun oldu. 2012–2013 eğitim ve öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı.

Çağrı Doksan ÇOLAK, bekar olup, İngilizce bilmektedir.